

JAARGANG XIII.

Nº. 2.

DRIEMAANDELIJKSCH BERICHT

BETREFFENDE DE
ZUIDERZEEWERKEN.

APRIL 1932.

T 21

IIb
a
-
509

RIJKSUITGEVERIJ
DIENST VAN DE
NEDERLANDSCHE
STAATSCOURANT

UITGEGEVEN DOOR HET MINISTERIE VAN WATERSTAAT.

PRIJS f 0.35.

DRIEMAANDELIJKSCHE MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE WERKZAAMHEDEN VOOR DE AFSLUITING EN DROOGMAKING VAN DE ZUIDERZEE.

A. Mededeelingen betreffende den dienst der Zuiderzeewerken.

PERSONEEL.

Bevorderd werden :

met ingang van 1 April 1932 :

tot hoofdingenieur, de eerstaanwezend-ingenieur ir. J. TH. THIJSSÉ,
te 's-Gravenhage ;

tot eerstaanwezend-ingenieur, de ingenieur ir. J. POSTMA, te
's-Gravenhage.

Op arbeidscontract werden tewerkgesteld :

als buitengewoon-opzichter :

met ingang van 1 Februari 1932, H. J. H. HERMANS, te 's-Her-
togenbosch ;

als machineschrijver :

met ingang van 14 Maart 1932, mejuffrouw J. P. VAN DER KUIJP,
te 's-Gravenhage.

Beëindiging tewerkstelling op arbeidscontract :

De met ir. J. A. ALLART gesloten arbeidsovereenkomst werd met
ingang van 1 Februari 1932 beëindigd.

Overleden op 21 Februari 1932 de op arbeidscontract tewerkgestelde
bureelambtenaar C. E. KETTING, te 's-Gravenhage.

PEILINGEN, STROOMMETINGEN EN PEILSCHAAL- WAARNEMINGEN.

Peilingen werden in het afgelopen kwartaal niet verricht. Om de
getijbeweging in de Waddenzee, zooals deze was tusschen het sluiten
van de Middelgronden en het begin van het sluiten van de Vlieter,
vast te leggen, werden op verschillende plaatsen metingen van stroom-
en zoutgehalte uitgevoerd. Met deze metingen werd begonnen toen
in den aanvang van Maart 1932 de daglengte groot genoeg was
geworden. Zij zijn voor het grootste gedeelte gereed.

GRONDBORINGEN.

Met C. METSELAAR Jz. te Wieringen werd, evenals dit vorige jaren is geschied, eene overeenkomst gesloten voor het verrichten gedurende het jaar 1932 van grondboringen in zee en te land. De overeengekomen voorwaarden zijn voor het Rijk wat voordeliger dan in vorige jaren.

Op 27 Januari 1932 werd met twee ploegen aangevangen met het boren, terwijl sinds 15 Februari 1932 met vijf ploegen wordt geboord. Drie ploegen werden tewerkgesteld voor het onderzoek van de vindplaatsen voor dijksspecie voor den afsluitdijk, terwijl twee ploegen werkzaam waren voor het grondonderzoek in den N.O.-polder.

LEVERING EN AANVOER VAN STEEN.

In den aanvang van dit jaar, waarin — naar wordt verwacht — de afsluiting van de Zuiderzee haar beslag zal krijgen, konden de behoeften aan steen met belangrijk grooter nauwkeurigheid dan in vorige jaren het geval was worden vastgesteld. Bij deze vaststelling is de wenschelijkheid gebleken, t.a.v. stortsteen nog eenige aanvullende overeenkomsten aan te gaan.

Op grond hiervan zijn de volgende overeenkomsten gesloten:

met de N. V. Transport- en Handelmaatschappij Wed. Arnold Maassen te Maastricht tot levering en vervoer van:

15 000 tot 20 000 S.T. zware storsteen en

15 000 tot 20 000 S.T. lichte zink- en stortsteen,

te betrekken uit Belgische groeven;

met de N. V. Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staal-fabrieken te IJmuiden tot levering en vervoer van:

15 000 tot 20 000 S.T. zware storsteen en

15 000 tot 20 000 S.T. lichte zink- en stortsteen,

eveneens uit Belgische groeven te betrekken.

Het vervoer van de door de Mitteldutsche Hartstein Industrie A.G. te Frankfort a/Main te leveren 20 000 S.T. basaltzuilen, vermeld in het vorige bericht, is na onderhandsche inschrijving opgedragen aan de N. V. Gebr. van Uden's Scheepvaart- en Agentuurmaatschappij te Rotterdam, welke N. V. eveneens op zich heeft genomen het vervoer van de helft van de in dat bericht genoemde hoeveelheid basaltstortsteen, in totaal bedragende 40 000 S.T., te leveren door de Basaltmaatschappij te Rotterdam. Het vervoer van de andere helft is in een overeenkomst met deze Basaltmaatschappij zelve geregeld.

Het lossen en opslaan van al deze hoeveelheden in de havens van de Zuiderzeewerken werd wederom toevertrouwd aan O. J. BOSKER te Hippolytushoef, Wieringen.

Ten slotte is nog met de N. V. Vereenigde Kolenmaatschappijen te Rotterdam een overeenkomst gesloten tot het leveren, vervoeren, lossen en opslaan van:

3000 S.T. basaltzuilen, lang 35 cm;

1000 S.T. basaltzuilen, lang 56 cm.

De vorengenoemde overeenkomsten zijn reeds tot de volgende hoeveelheden uitgevoerd:

wat betreft de steen te leveren door de N. V. Transport- en Handelsmaatschappij Wed. Arnold Maassen:

ruim 16 000 S.T. zware stortsteen,

ruim 11 000 S.T. lichte zink- en stortsteen;

wat betreft de steen te leveren door de N. V. Koninklijke Nederlandsche Hoogovens- en Staalfabrieken:

ongeveer 3000 S.T. zware stortsteen;

ongeveer 4500 S.T. lichte zink- en stortsteen;

wat betreft de steen te leveren door de Mitteldeutsche Hartstein Industrie A.G.:

ruim 1000 S.T. zuilen, lang 35 cm;

wat betreft de steen te leveren door de Basaltmaatschappij:

bijna 18 000 S.T. zware stortsteen;

de volle 20 000 S.T. lichte zink- en stortsteen.

De overige nog loopende, in de vorige berichten vermelde, overeenkomsten zijn uitgevoerd tot de volgende hoeveelheden:

die met de Basaltmaatschappij te Rotterdam voor 't eerst vermeld in het bericht van Juli 1930 en krachtens haar opzet loopende over de jaren 1930, 1931 en 1932: *vrijwel geheel*;

die met dezelfde maatschappij, vermeld in het bericht van Januari 1932:

ongeveer 1500 S.T. zuilen, lang 35 cm;

de volle 20 000 S.T. lichte zink- en stortsteen;

die met de N. V. Vereenigde Kolenmaatschappijen, voor 't eerst vermeld in het bericht van Juli 1931:

ongeveer 8000 S.T. zuilen, lang 35 cm;

de volle 3000 S.T. zuilen, lang 45 cm;

die met dezelfde N. V., voor 't eerst vermeld in het bericht van Januari 1932:

de volle 1500 S.T. zuilen, lang 35 cm.

De overeenkomst, gesloten met de N.V. Vigorose Cement Industrie „de Meteor” te De Steeg, voor 't eerst vermeld in het bericht van

October 1930, van welke overeenkomst de uitvoering in verband met de werkzaamheden aan den afsluitdijk tijdelijk in onderling overleg was gestaakt, is onlangs gewijzigd, waarbij is overeengekomen, dat de volgende hoeveelheden zuilenvormige betonstenen zullen worden geleverd:

- 188 300 stuks, lang 25 cm;
- 126 600 stuks, lang 35 cm;
- 17 000 stuks halve, lang 25 cm;
- 11 300 stuks halve, lang 35 cm;
- 1 900 stuks halve, lang 45 cm.

Deze overeenkomst is uitgevoerd tot de volgende hoeveelheden:

- 113 729 stuks, lang 25 cm;
- 100 623 stuks, lang 35 cm;
- de volle hoeveelheid halve zuilen, lang 25 cm;
- de volle hoeveelheid halve zuilen, lang 35 cm.

AFSLUITING VAN DE ZUIDERZEE MET BIJKOMENDE WERKEN.

IJZEREN SCHUIVEN VOOR DE UITWATERINGSSLUIZEN IN DEN AFSLUITDIJK.

Alle schuiven zijn in de sponningen geplaatst.

Te Den Oever zijn ook alle lierwerken gesteld en werden 20 schuiven aan de contragewichten afgehangen.

Te Kornwerderzand werden de lierwerken van 15 schuiven gesteld en werden 5 schuiven afgehangen aan de contragewichten.

Bij dit bericht worden 2 foto's gegeven van het, met behulp van een drijvende kraan, in de sponningen plaatsen van een schuif te Den Oever.

ELECTRISCH-MECHANISCHE BEWEGINGSWERKTUIGEN VOOR DE SCHUIVEN VAN DE UITWATERINGSSLUIZEN IN DEN AFSLUITDIJK.

Van de 98 eenheden, welke deze levering omvat, kwamen 30 stuks in de fabriek gereed, welke naar de bouwplaats werden verzonden, waar met hunne montage werd aangevangen.

Bij dit bericht is eene teekening gevoegd van de boven in de hijsch-torens voor de schuiven aangebrachte installaties ter ophanging en beweging van de schuiven, in aansluiting aan de in het bericht van Juli 1931 opgenomen teekening van die schuiven zelve.

Zooals in het bericht van Januari 1931 vermeld werd, omvatte het contract tot levering van de schuiven ook die van de kettingen, waarmede zij aan aanwezige contragewichten moeten worden bevestigd, benevens het groefwiel met groot tandwiel en rondsel, over welk wiel elke ketting wordt geleid, met de bijbehorende lagers.

De aandrijvende electrisch-mechanische bewegingswerktuigen sluiten aan op de zooeven genoemde rondsels.

Elke schuif is opgehangen aan twee kettingen, welke over gladde groefwielen zijn geslagen. De beweging van de schuif geschiedt door directe aandrijving van elk van deze kettingwielen.

Aan elk kettingwiel is een tandkrans gebout, terwijl dit samenstel voorzien is van schijflagers en draait om een vaste as.

In dezelfde stoelen, waarin deze as is gelagerd, bevindt zich de as van het rondsel, hetwelk op de tandkrans werkt. De rondselas is buiten de stoelen verlengd en draagt op deze verlenging het tandwiel van de volgende overbrenging.

Dit tandwiel dient tevens als veerende koppeling; krans en naaf zijn daarom van elkaar gescheiden en dragen door middel van nokken en veeren de optredende krachten aan elkaar over.

Het op dit veerend wiel werkende rondsel is het rondsel van de uitgaande as van eene tandwielreductiekast, welke de verder tusschen dit rondsel en motoras nog benoodigde overbrengingen, twee in getal, bevat.

Alle assen in deze kast loopen op kogelgarnituren; tandwielen en rondsels zijn op een zeer nauwkeurig werkende machine gestoken.

De onderhelft van de gegoten ijzeren tandwielkast is uitgebouwd tot een fundatieplaat voor den motor en den remhefmagneet.

Motoras en inkomende as van de tandwielkast zijn door een veerende koppeling, welke tevens de remschijf draagt, aan elkaar verbonden.

Het asrondsel, dat aan de ééne zijde het veerend wiel draagt, drijft aan de andere zijde door tusschenkomst van eenige tandwiel-tjes de eindstandschakelinrichting aan. Deze bevat 2 hefboomeindstandschakelaars, welke bediend worden door een schroefspindel met wandelmoer en klemmoeren.

Heffen en ook neerlaten van de schuif geschiedt in drie minuten.

De motoren zijn kortsluit-draaistroommotoren met een vermogen van 6,5 pk en een toerental van 750 per minuut.

De tandwielen en rondsels in de reductiekast worden gesneden en gemonteerd door de N. V. Rotterdamsche IJzergieterij v.h. A. Rademakers te Rotterdam, welke firma deze werkzaamheden in onderaanneming van de N. V. Machinefabriek „Jaffa” verricht.

IJZEREN BOVENBOUWEN VOOR DE DRAAIBRUGGEN VOOR GEWOON VERKEER TE DEN OEVER EN KORNWERDERZAND.

De eerste oplevering van de draaibrug te Den Oever heeft plaats gehad en de brug werd in bedrijf genomen met behulp van een tijdelijke aansluiting op het stroomnet.

Die te Kornwerderzand nadert hare voltooiing.

ELECTRISCHE KRACHT- EN LICHTINSTALLATIES VOOR DE SLUISCOMPLEXEN TE DEN OEVER EN KORNWERDERZAND.

De voor het aansluiten van de installaties te Den Oever en Kornwerderzand benodigde kabel, in totaal ongeveer 43 000 meter, kwam in de fabriek gereed en werd naar de bouwplaatsen verzonden.

In verband met de spoedige inbedrijfstelling van de schuiven der uitwateringssluizen te Den Oever werd met het aansluiten van de bewegingswerktuigen aldaar begonnen. Op het terrein, in de kokers en in de torens van de sluisen zijn alle krachtkabels getrokken, terwijl de reeds voltooide bewegingswerktuigen zijn aangesloten en in de bedieningskamers de schakelkastenbatterijen opgesteld werden.

In verband met de inbedrijfstelling van de groote schutsluis te Kornwerderzand, werd daar begonnen met de aansluiting van de bewegingswerktuigen van de deuren en de schuiven. Een gedeelte van de kabels hiervoor is getrokken.

BEDIENINGSRUIMTEN VOOR DEN DIENST DER KUNSTWERKEN.

De bedieningskamers voor de uitwateringssluizen zijn voltooid.

De gebouwtjes nabij schutsluisen en draaibruggen zijn voltooid, behoudens het aanbrengen van natuursteen, in welker levering vertraging is ontstaan.

VERBETERING BINNENBERM AFSLUITDIJK DOOR HET AMSTELDIEP.

Dit werk kwam geheel gereed en werd in gebruik genomen.

DE IN 1931 GEMAAKTE DIJKSVAKKEN.

Aan de in 1931 gemaakte dijksvakken werd in het algemeen in het afgelopen kwartaal slechts weinig gearbeid.

Dijksvak Javaruggen. Hier werd eenig afmaakwerk verricht, het betonnen rijwielpad op den binnenberm werd aangelegd terwijl met den aanleg van den betonweg zelf een begin werd gemaakt.

De kleibekleding moet hier nog worden aangebracht.

Dijkvak Blinde Geul. Kraagstukken werden nabestort, de steenglooiing aangestopt, de keileem- en kleiafdekking op den binnenberm werd aangebracht, terwijl begonnen werd met het oppersen van den tuimeldijk. Wanneer deze voltooid is, zal hier de keileem- en kleiafdekking nog moeten worden aangebracht en zullen weg- en rijwielpad op den binnenberm moeten worden aangelegd, waarna het dijkvak voltooid is.

Dijkvak Middelgronden. Met een hopperzuiger en met behulp van een baggermolen, werden de diepe gaten, waarvan in het vorig bericht is melding gemaakt, aan de noordzijde van het dijkvak zoodanig aangestort, dat van de laagwaterlijn af tot den zeebodem een beloop hellende onder 1 : 5 werd verkregen ter hoogte van 10 m — N.A.P. onderbroken door een ongeveer 10 m breed horizontalen berm.

De tuimeldijk werd opgespoten, terwijl de keileem- en kleibekleding aan de zuidzijde van den ontworpen weg op den binnenberm werd aangebracht. Verder werd stortsteen geëgaliseerd en glooiing gestopt.

De op dit dijkvak nog te verrichten werkzaamheden zijn:

tamelijk omvangrijke herstellingen aan de steenglooiing, zoowel aan de noord- als aan de zuidzijde van den dijk, daar deze door het snelle werktempo in het afgelopen najaar bijna overal ernstig verzakt is;

opruimen van het aangebrachte noodbeslag aan de noordzijde van den dijk (zie vorig bericht);

herstel van het dijkslichaam ter plaatse waar de buitenteen 20 m binnenwaarts is aangelegd (zie vorig bericht);

herstel kraagstukken aan de noordzijde;

bekleding tuimeldijk en aansluitend gedeelte van den binnenberm; aanleg weg en rijwielpad op den binnenberm.

VERSTERKEN VAN DE BETEUGELINGSDAMMEN.

Met het aanbrengen van de verbredening van de grondbezinking in de Vlieter met 50 m aan elke zijde werd krachtig voortgegaan.

Dank zij het zeer gunstige winterweer kon vrijwel dagelijks gezonken worden. Dit zinken moest met de kenteringen geschieden, echter kon door het werken met verschillende zinkploegen dikwijls meer dan één stuk op een dag gezonken worden.

Een maximum gezonken aantal stukken per dag en per week van resp. 5 en 20 werd bereikt, hetgeen overeenkomt met resp. 7500 m² en 30 000 m² zinkwerk. De geheele verbredening van de grondbezinking is thans aangebracht, een klein gedeelte moet nog met zware steen nabestort worden.

Vóór het aanbrengen van de bezinking werd in de diepste gaten keileem gestort, ten einde de stukken niet al te veel hellend te verkrijgen.

De ontstane verdiepingen ter weerszijden van den betuegelingsdam hebben het peil van 14 m — N.A.P. niet overschreden; toch beteekent dit verdiepingen in den oorspronkelijken zeebodem van nagenoeg 9 m.

De grondstukken konden bijna zonder uitzondering op de gewenschte plaatsen worden gezonken, geen enkel grondstuk ging verloren, terwijl slechts een enkele een plooi vertoont, ontstaan door den langs den zeebodem trekkenden stroom, welke tijdens het zinken het stuk heeft opgevouwen.

Naar den toestand van de bezinking van den betuegelingsdam werd nogmaals een onderzoek ingesteld. Zooals te verwachten was waren de stalen gordijnkoorden, welke de roosterwerken verbonden, op het oudste gedeelte van den dam geheel verdwenen, terwijl zij op de laatst gemaakte gedeelten in zeer slechten toestand verkeerden. Waargenomen kon worden, dat het aangebrachte zware bestortingsmateriaal (zie vorig bericht) een zeer goede ligging had en overal nog aanwezig was.

AANAARDEN VAN SCHUT- EN UITWATERINGSSLUIZEN TE KORNWERDERZAND.

Met het wegbaggeren van de omringdijken werd in het begin van het jaar weder aangevangen en regelmatig voortgegaan. Het laat zich aanzien, dat zij vóór 1 Mei a.s. zullen zijn opgeruimd. Verder werd gewerkt aan het afwerken van de verschillende dammen en plateaux.

AANAARDEN VAN DE UITWATERINGSSLUIZEN TE DEN OEVER.

Ook hier is de omringdijk van den bouwput nagenoeg opgeruimd. Het maken van de grondwerken, noodig ter voorziening in de defensiebelangen, werd in het begin van het jaar krachtig hervat, zoodat dit werk aan de noordzijde van den afsluitdijk thans nagenoeg gereed is, terwijl hiermede aan de zuidzijde een begin is gemaakt.

AANLEG BETONWEG OP AFSLUITDIJK.

Het wijzigen van het profiel van den binnenberm ter plaatse van den betonweg tusschen het Kornwerderzand en de Friesche kust werd weder aangevangen. De benoodigde bekleedings- en aanvullingsgrond werd grootendeels aangevoerd.

Aan het profiel van den binnenberm ter plaatse van den betonweg den Oever—Vlieter werd niet gewerkt.

BOUW VAN TWEE LEIDAMMEN, AAN DE NOORDZIJDE TOEGANG GEVENDE TOT DE SCHUTSLUIS IN DEN AFSLUITDIJK DER ZUIDERZEE, NABIJ DEN OEVER.

Dit werk werd in Februari 1932 weder voortgezet. De oostelijke leidam, waarvan zooals reeds bericht werd een 440 m lang gedeelte aansluitend aan den voormaligen omringdijk voltooid is, wordt van het omgebogen gedeelte aan het noordwestelijk uiteinde af opgewerkt in zuidoostelijke richting. De onderbouw is nagenoeg aangebracht, terwijl met het aanbrengen van kraagstukken en steenglooing goede verbeteringen worden gemaakt.

Het baggerwerk tusschen en buiten de leidammen vorderde regelmatig.

VERHOOGING VAN DE FRIESCHE ZEEDIJKEN.

Het werk tot het verhoogen van den zeedijk van het Waterschap Der Vijf Deelen Zeedijken Binnendijs tusschen de Roptazijl en Dijkshoek en dat tot verhooging van den zeedijk van het Waterschap het Oud Bildt werd na 1 Maart 1932 op verscheidene plaatsen weder krachtig aangevangen.

VERHOOGING VAN DE ZEEDIJKEN VAN DE WADDEN-EILANDEN.

Dertig Gemeenschappelijke Polders op Texel.

De werken worden krachtig voortgezet.

VOORZIENING IN DE BELANGEN VAN DE SCHEEPVAART.

Workum. De verbetering van deze haven vorderde door verschillende oorzaken slechts matig. Het baggerwerk kwam ongeveer voor de helft gereed, het achteruitbrengen van den eenen oever werd nagenoeg voltooid. Aannemer van dit werk is D. BOGERS te Schagen.

Elburg. Dank zij de gunstige weersgesteldheid in den afgelopen winter konden de werkzaamheden aan deze haven op 21 Maart 1932 voor de eerste maal door den aannemer, de firma H. J. EYKELBOOM te Apeldoorn, worden opgeleverd.

Nijkerk. De haven van Nijkerk wordt geheel verdiept tot 2,30 m — N.A.P. en in verband daarmee verbreed, terwijl een geul met deze zelfde diepte in zee zal worden gebaggerd en door het Rijk onderhouden. De aanbesteding dezer werken had plaats op 16 Maart 1932 volgens bestek 145 Z.W., het werk is gegund aan N. en H. VISSER te Lemmer.

Tevens moest de bestaande sluis verdiept worden. Met deze sluis worden schepen geschut tusschen de binneneb- en de gestempelde buitenvloeddeuren. In de toekomst zal dit door het grootere verval niet meer mogelijk zijn, zoodat verlenging eveneens noodig was. Ten slotte moet een gemaal gesticht worden voor het op peil houden van de binnenhaven, hetgeen tot nu toe plaats had, door bij H.W. water in te laten.

Met de gemeente is een overeenkomst gesloten, waarbij zij verschillende kosten voor haar rekening neemt en waartegenover het Rijk een sluis zal bouwen van grootere afmetingen dan de tegenwoordige. Deze nieuwe sluis verkrijgt een breedte van 7,00 m, een siagdorpeddiepte van 2,80 m — N.A.P. en een schutlengte van 33 m, waardoor zij bruikbaar zal zijn voor schepen van de z.g. „Friesche maat”. De aanbesteding van dit werk zal 27 April a.s. plaats hebben.

Spakenburg. De haven van Spakenburg wordt verdiept tot 1,90 m — N.A.P., terwijl ook weder een geul vóór de haven wordt gebaggerd en van Rijkswegen onderhouden. Na onderhandsche besteding (op 9 Maart 1932) is dit werk, waarin achteruitbrengen van één der havendammen en versterking van een deel der beschoeiingen is begrepen, opgedragen aan D. BOGERS te Schagen voor f 30 372.

Enkhuizen. De geul door „het Slijk” binnenwaarts van het Krabbersgat heeft een bochtig beloop en is des nachts niet verlicht. Bij den lageren waterstand zonder getijwerking zou dit bezwaren brengen. De geul zal daarom een regelmatig tracé krijgen en van een geleidelicht worden voorzien. Aanbesteding van dit werk vond nog niet plaats.

Voor verdere Zuiderzeehavens zijn de te treffen voorzieningen nog in voorbereiding.

INDIJKING EN DROOGMAKING VAN DE WIERINGERMEER.

PONTONBRUGGEN TE KOLHORN EN NIEUWESLUIS.

Alle benoodigde onderdeelen zijn thans in de fabriek aangevoerd.

Het in elkaar bouwen van de onderdeelen vindt voortgang. De onderdeelen voor de brug te Nieuwesluis zijn thans grotendeels gereed, terwijl voor de brug te Kolhorn nog vervaardigd moeten worden de oostelijke koebrug, het portaal en de ondersteuningsconstructies op de pontons.

De onderdeelen voor de grendelinrichtingen en de bewegingswerktuigen kwamen nagenoeg gereed.

Voorts is met de montage op de bouwplaatsen begonnen, de vaste bruggedeelten te Nieuwesluis kwamen gereed, terwijl met de montage van het portaal, de westelijke koebrug en de beweegbare brug een aanvang is gemaakt.

Op de bij dit bericht gevoegde teekening zijn de verschillende onderdeelen van de brug aangegeven.

Elke brug bestaat uit twee met de oevers verbonden vaste gedeelten, een op pontons drijvend en vervaarbaar middenstuk en twee koebruggen ter onderlinge verbinding.

Het dek van de vaste bruggen *AB* en *FG* rust door middel van doorgaande ijzeren liggers op houten paaljukken. Aan de westzijde zijn drie, aan de oostzijde twee vaste overspanningen.

Het dek van het vervaarbare middenstuk *DE* wordt door eene stijlenconstructie gedragen op twee aan elkaar gekoppelde drijvende pontons.

De koebruggen *BD* en *EF* bestaan uit hoofdliggers, dwars- en langsdragers en brugdek. De westelijke koebrug is bij *B* scharnierend opgelegd op de vaste brug en bij *C* op een ponton, welke tusschen geleidende paalwerken op en neer kan bewegen en welke geheel gelijk is aan de pontons van het middenstuk, zoodat deze onderling zoowel als met een bij te leveren reserve-ponton verwisselbaar zijn. Over het stuk *CD* is op de koebrug een horizontaal vast dek aanwezig. Onder die koebrug blijft eene vaste doorvaartopening vrij van 5 m¹ breedte en onderkant-ligger op 1,90 m + bij horizontalen stand.

De oostelijke koebrug is bij *F* scharnierend opgelegd op de vaste brug en rust bij *E* op rollen van tuimelaars, welke op aan een der pontons aangebouwde consoles zijn aangebracht.

Voor het openen van de brug, waarbij eene doorvaart van 10 m¹ ontstaat, wordt het einde *E* van de oostelijke koebrug door het oprichten van genoemde tuimelaars geheven en wordt het middenstuk onder die koebrug gedreven, waarbij de lengte *FE* ongeveer geheel door het drijvende brugdeel wordt ingenomen.

De waterstanden op het kanaal kunnen varieren tusschen + 0,50 m en — 0,80 m. De brug is zoodanig ontworpen, dat bij den gemiddelden stand van — 0,15 m het brugdek over de geheele lengte horizontaal is. De maximum hellingen, welke de westelijke en oostelijke koebruggen kunnen aannemen, zijn resp. 1 : 12 en 1 : 17 zoowel hellend naar als van het middenstuk.

Het voorgaande brengt mede, dat door het heffen van het eind *E* van de oostelijke koebrug geen voldoende ruimte vrijgemaakt kan worden tot het daaronder brengen van het middenstuk. Daartoe is het noodzakelijk ook het einde *F* van die koebrug te heffen, hetgeen mogelijk wordt doordat de kussenblokken, in welke dat einde scharnierend is opgelegd, tusschen verticale geleidbanen beweegbaar zijn. Bij het teruggedrijven van het middenstuk onder de koebrug *EF* komt deze laatste te rusten op de eerste en wordt daarbij uit hare ondersteuning geheven. Het eigengewicht van de koebrug wordt in twee ongeveer ter hoogte van haar zwaartepunt aangebrachte kettingen nagenoeg uitgebalanceerd aan contragewichten, welke in een dwars over de koebrug gemonteerd portaal beweegbaar zijn opgehangen,

zoodat met het overnemen van het gewicht van de koebrug door het daaronder varende middenstuk geen groote arbeid behoeft te worden verricht.

In gesloten stand zijn de verschillende bruggedeelten met elkander verbonden door grendelingen, welke de tengevolge van de wisselende waterstanden noodige spelingen toelaten.

Voor het openen van de brug worden de grendels eerst losgemaakt, waarna het einde *E* van de koebrug voldoende wordt geheven, ten einde een begin te maken met het terugdrijven van het middenstuk. Zoodra hiermede is aangevangen komen twee aan het einde *E*, van de koebrug bevestigde loopwielen, te dragen op rails, welke ter weerszijden zijn aangebracht op het drijvende brugdeel. Bij het verder terugtrekken van dit laatste wordt het einde *F* van de koebrug geleidelijk geheven totdat deze ten slotte geheel op de drijvende brug komt te rusten.

Op de teekening wordt de beweging in drie schematische standen weergegeven :

I de gesloten stand, II de aanvang van de beweging, waarbij het einde *E* der koebrug is geheven, en III de geheel geopende brugstand.

Behalve het lossen en sluiten van de grendelingen wordt de geheele beweging uitgevoerd door een windwerk, hetwelk ongeveer in het midden van de koebrug is aangebracht tusschen de hoofdliggers en dat bestaat uit kabeltrommels, welke door middel van een wormoverbrenging door één man met een stoksleutel worden bewogen. De door deze trommels bewogen over de lengte *EF* rondgaande kabel loopt bij *F* over een keerrol en is bij *E* met zijne beide eindpunten bevestigd aan een beweegbaar kwadrant en aan de console van de ponton, waarop dat kwadrant is aangebracht, gelijk in de schemateekeningen is te zien. Het kwadrant maakt met de hiervóór vermelde tuimelaar één geheel uit. Bij gesloten brug ligt de tuimelaar in horizontalen stand en rust de koebrug op de aan zijn eindpunt bevestigde rol. Bij het begin van de beweging van het windwerk wordt door den over het kwadrant gevoerden trekkabel dit kwadrant eerst een kwartslag gedraaid, waardoor de tuimelaar verticaal komt te staan en het einde *E* van de koebrug wordt geheven. Door de voortgezette beweging van den trekkabel begint het middenstuk onder de koebrug te varen en komt het vóóreinde van deze op de reeds genoemde looprails te dragen, waarbij de tuimelaar wordt ontlast. In den in schema III geteekenden eindstand rust de koebrug op het middenstuk, waarbij de scharnierlagers in de verticale leibanen bij *H* ge-
geven zijn.

Voor het sluiten wordt nu de trommelbeweging omgekeerd en het drijvende brugdeel teruggetrokken door den kabel, die over de rol van den opstaanden tuimelaar loopt, waarbij die tuimelaar niet neervalt, omdat het kwadrant, waaraan hij bevestigd is, door een ingevallen pal wordt vastgehouden. Deze pal wordt gelost, doordat bij

het bereiken van den gesloten stand de drijvende brug tegen de westelijke koebrug aanstoot, waarna de tuimelaar valt en met deze het einde *E* van de koebrug, zoodat de brug weder gesloten is en de grendelingen nog slechts moeten plaats vinden door een afzonderlijk daarvoor aanwezig handle.

ONDER PROFIEL EN OP DIEPTE BRENGEN VAN DE HOOFD-KANALEN EN VAN DE TOCHTEN IN DE WIERINGERMEER.

Het baggerwerk voor het op diepte brengen van de kanalen en tochten had geregeld voortgang; de vertraging wegens vorst bleef tot enkele dagen beperkt.

Het met enkele van de in de Wieringermeer werkzame aannemers gecontracteerde kubiek onderging nog eenige uitbreiding. De voortgang van de werkzaamheden is intusschen zoodanig geweest, dat thans een gedeelte van het gebezigde materieel is kunnen worden afgevoerd. Aan het eind van de thans geëindigde driemaandelijksche periode waren nog 15 baggermolens met het ruimingswerk bezig.

Het onderhoudsbaggerwerk in polderafdeeling I, volgens de in het vorig verslag vermelde overeenkomst van 26 October 1931 met P. C. MEURS, kwam gereed.

Het gedurende het eerste kwartaal van 1932 verzette kubiek heeft rond 850 000 m³ bedragen, zoodat thans in totaal het voltooid ruimingswerk omstreeks 5,7 miljoen m³ omvat.

KANAALBOORDVOORZIENINGEN.

De bestekken n°. 126 Z.W. en 128 Z.W. werden voltooid opgeleverd, zoodat de oevervoorzieningen langs alle hoofdkanalen in de polderafdeelingen I en II gereed zijn gekomen.

Het verdedigen van de oevers van het zuidelijk gedeelte van het hoofdkanaal van polderafdeeling III, van Medemblik tot aan een punt 1,5 km benoorden de Terp, zal geschieden door middel van lichte houten beschoeiingen gelijk deze volgens bestek n°. 126 Z.W. zijn toegepast bij het zuidelijk gedeelte van het hoofdkanaal van polderafdeeling II. Het werk, dat volgens bestek n°. 140 Z.W. zal worden uitgevoerd, werd — na op 24 Februari 1932 gehouden besteding — voor f 48 498 gegund aan P. Daalder's Aannemersbedrijf N. V. te Alkmaar.

Nog werd op 16 Maart 1932 ondershands aanbesteed het maken van de oevervoorziening langs het noordelijk, in polderafdeeling III gelegen gedeelte van het z.g. kwelkanaal, dat op een afstand van \pm 2 km evenwijdig aan den Wieringermeerdijk loopt. Dit kanaal heeft bij normale breedte een betrekkelijk geringe diepte, terwijl de scheepvaart van weinig beteekenis zal zijn. De verdediging van de kanaalboorden wordt daarom bij wijze van proef op zeer eenvoudige

wijze tot stand gebracht; zij zal bestaan uit een rietberm, die aan de kanaalzijde door een verzwaarden tuin zal worden beschermd. Op den berm wordt nog dit voorjaar riet geplant, terwijl grondverlies door den tuin heen zal worden tegengegaan door een vulling van bladriet langs de achterzijde daarvan. De geheele verdediging komt vrijwel overeen met hetgeen reeds met goed gevolg bij verschillende tochten werd uitgevoerd.

Het bedoelde werk aan het kwelkanaal, dat het voorzien van \pm 16 km boordlengte omvat en waarin ook het onder profiel brengen van de oevers en het inzaaien daarvan is opgenomen, werd gegund aan de firma DIKKERBOOM EN SYBRANDY te Oudehaske voor f 19 650.

Het afwerken van oevers van tochten en het plaatsen van tuinen langs de bermen daarvan, volgens de in de vorige driemaandelijksche berichten vermelde overeenkomsten met de firma DIKKERBOOM EN SYBRANDY, H. HAGEMAN en C. DE WIT, kwam vrijwel geheel gereed.

Voor het afwerken van oevers langs een complex tochten te zamen lang \pm 17 km, gelegen in de polderafdeelingen II en III, werd een onderhandsche overeenkomst gesloten met C. DE WIT te Kolhorn. Het maken van eene met stroo afgedichte betuining langs den overal aan te leggen rietberm is in het werk begrepen.

Het verkrijgen van een krachtige rietbegroeiing op de thans over groote lengten beschikbare rietbermen moet van groot belang geacht worden. Bij de tochten en bij het kwelkanaal, waar de berm slechts door een betuining tegen aantasting is beschermd, is het spoedig aanslaan van riet nog méér gewenscht te achten dan bij de scheepvaartkanalen, waar een meer weerstand biedende verdediging met rijswerk of houten beschoeiing is uitgevoerd.

In 1931 was de ontzilting nog niet ver genoeg gevorderd om met kans op succes met rietbeplanting aan te vangen; bovendien is eerst in het afgelopen jaar het afwerken van oevers en rietbermen en het verdedigen daarvan over belangrijke lengten gereedgekomen. Wel zijn in 1931 enkele proefvakken aangelegd, waarbij het riet, dat van winplaatsen uit verschillende deelen van het land was aangevoerd, over het algemeen is aangeslagen.

In het komende voorjaar dient met rietbeplanting op grooter schaal te worden begonnen, hoewel nog geen zekerheid bestaat, dat de ontzilting ver genoeg gevorderd zal blijken om overal een snel aanslaan van het riet mogelijk te maken.

Het uitzetten zou kunnen geschieden door het aanbrenge van rietzoden; deze werkwijze leidt echter tengevolge van het omvangrijke transport tot vrij hooge kosten.

Daarom wordt thans een proef genomen met het uitzetten van rietwortelstokken, die elk ten minste twee onbeschadigde leden moeten hebben en waarvan er per strekkenden meter berm vier worden verwerkt. Zoowel het steken of baggeren van deze rietwortels, als het vervoer en het verwerken in de bermen, geschiedt op vlugge en weinig

kostbare wijze, zoodat het geheele werk op slechts \pm f 0,05 per m¹ uitkomt. Met P. VAN HETEREN te De Haukes werd een onderhandsche overeenkomst gesloten, volgens welke het voorzien van een lengte van ten minste 80 km en ten hoogste 200 km rietberm op de boven-aangegeven wijze zal worden uitgevoerd. Het riet is afkomstig van den Gelderschen IJssel.

Enkele andere proefvakken, groot tot 10 km boordlengte, worden nog met riet van andere herkomst beplant.

Voorts is in den vorigen herfst rietzaad verzameld; een gedeelte daarvan is toenmaals op verschillende vakken berm in zand en in kleigrond uitgezaaid en het overige zal in het komende voorjaar gezaaid worden. Kiemproeven met dit zaad, in het laboratorium te Medemblik genomen onder omstandigheden, die den toestand in den polder zoo goed mogelijk nabootsten, doen echter de verwachtingen voor het aanslaan van het in de bermen gezaaide of nog te zaaien riet niet hoog gespannen zijn.

Op minder groote schaal zijn verder nog andere oeverplanten op de bermen uitgezaaid en wel zeeaster (*Aster tripolium*) en basterdwederik (*Epilobium hirsutum*). Op deze vakken zal intusschen ook riet worden uitgezet.

De ontzilting van de bermen is tengevolge van den buitengewoon drogen herfst en winter slechts weinig gevorderd, terwijl het zoutgehalte van het polderwater sedert Augustus 1931 in het algemeen zelfs nog iets gestegen is. In hoeverre de verschillende proeven met riet en andere oeverplanten resultaten zullen opleveren zal nog moeten worden afgewacht; de er aan bestede kosten intusschen zijn, gelijk uit het bovenstaande blijkt, gering geweest.

GRAVEN VAN KAVEL- EN WEGSLOOTEN IN DE WIERINGERMEER.

De draglines, waarmede het graafwerk door de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken wordt uitgevoerd, zijn tegen het eind van deze verslagperiode weder met het werk aangevangen. De overige machines gingen vrij geregeld met het graafwerk voort; de hoeveelheid grond, die in het eerste kwartaal 1932 is verzet, heeft ca. 200 000 m³ bedragen, waarmede het totaal verwerkte kubiek tot ca. 2 860 000 m³ stijgt.

AANLEG VAN WEGEN IN DEN POLDER.

De levering van straatklinkers, benoodigd voor het aanleggen van de voor het jaar 1932 geprojecteerde klinkerwegen, werd op 3 Februari 1932 aanbesteed, volgens de bepalingen van het bestek n°. 139 Z.W.

De gunning had als volgt plaats: 9 000 000 stuks van dik formaat (ongeveer $1\frac{1}{2}$ maal zoo dik als normaal formaat) tegen f 32 per 1000 stuks aan de N. V. „de Vlamovenstraatklinker” te Zeist; 2 250 000 stuks dik formaat tegen f 31,75 per 1000 stuks aan L. VAN DER MEY te Leeuwarden en 2 500 000 stuks gewoon formaat tegen f 22,75 per 1000 stuks aan de C. V. BOUWMAN, VAN LUNEN EN Co. te Millingen.

Het bestek n°. 111 Z.W.: straatweg De Haukes—Oostpunt langs den Amstelmeerdijk en Oostpunt—Nieuwesluis langs het westelijk randkanaal werd opgeleverd; de ten zuiden hiervan volgens de bestekken 116 Z.W., 123 Z.W. en 130 Z.W. in aanleg zijnden westelijken randweg met klinkerbestrating zal spoedig gereedkomen.

Het bestek n°. 136 Z.W.: klinkerweg van Sluis I naar Sluis III, waarvan de besteding op 30 December 1931 was gehouden, werd gegund aan den laagsten inschrijver J. DE VRIES te Heemstede voor f 14 746.

Op 9 Maart 1932 is volgens bestek n°. 144 aanbesteed het aanleggen van klinkerwegen van Sluis III naar Sluis IV en van Sluis IV naar Sluis V. De gunning van dit werk heeft nog niet plaats gehad.

De gewalste wegen in polderafdeeling I, welke volgens bestek n°. 120 Z.W. werden aangelegd, kwamen gereed. De weg Sluis I—Terp, die een trasmacadam-deklaag verkrijgt en waarvan het laatste gedeelte, gelijk in het vorige bericht werd vermeld, in December 1931 nog niet kon worden afgewerkt, is thans gereedgekomen en opgeleverd.

Het onder profiel brengen van de aarden baan voor den weg langs den Wieringermeerdijk, als omschreven in de onderhandsche overeenkomst met O. J. BOSKER te Hippolytushoef, (zie vorig Driemaandelijksch bericht) vorderde goed en is thans grootendeels voltooid.

BRUGGEN BINNEN DEN POLDER.

De beide bruggen in gewapend beton, welke nabij Medemblik door de Hollandsche Betonmaatschappij N. V. te 's-Gravenhage worden gebouwd, zijn bijna voltooid.

VERPLAATSING VAN HOUTEN GEBOUWEN.

De verplaatsing van het voormalig laboratorium van den proefpolder Andijk en van het ontspanningsgebouw voor arbeiders te Medemblik naar het poldercentrum in de Wieringermeer kwam gereed.

Ook kwam de verplaatsing van een houten dienstwoning van Andijk naar Medemblik tot stand.

AFSCHEIDING TUSSCHEN DE POLDERAFDEELINGEN III EN IV.

De IVe polderafdeeling werd tot nu toe bemalen op het peil van afdeeling III, dat thans 6,00 m — N.A.P. bedraagt.

Met het oog op de verkavelingswerkzaamheden, welke binnenkort in afdeeling IV zullen moeten worden uitgevoerd, is het thans gewenscht voor deze afdeeling een afzonderlijk bemalingspeil in te stellen.

Het kanalenet van afdeeling IV stond echter op twee punten nog in open verbinding met dat van afdeeling III; deze gemeenschap is in het belang van de scheepvaart nog open gehouden.

Ten einde de afzonderlijke bemaling mogelijk te maken, moeten op de beide bedoelde plaatsen gronddammen door de kanalen aangelegd worden; de uitvoering daarvan werd na gehouden onderhandsche aanbesteding aan P. Daalder's Aannemersbedrijf N. V. te Alkmaar opgedragen. Het werk is grootendeels voltooid; de toegang voor de scheepvaart naar afdeeling IV is thans uitsluitend bij Sluis V bij het poldercentrum mogelijk.

DE BEMALING VAN DEN POLDER.

Bij den zeer geringen regenval in de verslagperiode werden aan de bemalingscapaciteit van de beide gemalen slechts uiterst lage eischen gesteld. De handhaving van de peilen, tot welke de bemaling van de verschillende gedeelten van den polder thans plaats vindt, kon dan ook met uiterst geringe schommeling en zeer regelmatig geschieden.

Evenals in de voorafgaande verslagperiode geschiedde de bemaling van de Ie polderafdeeling op het daarvoor bepaalde voorloopig polderpeil van 4,60 m — N.A.P.; van de IIe polderafdeeling op het eveneens daarvoor bepaalde peil van 5,30 m — N.A.P., terwijl de IIIe en IVe polderafdeelingen nog gemeen lagen en op het voor de IIIe afdeeling bepaalde voorloopig polderpeil van 6,00 m — N.A.P. werden bemalen. Het lag in het voornemen in den aanvang van het thans ingetreden jaar, wanneer het ruimingswerk in de kanalen van de IVe afdeeling hiertoe voldoende gevorderd zou zijn, de IIIe en IVe afdeelingen te scheiden en daarbij de IVe afdeeling op het daarvoor bepaalde voorloopig polderpeil van 6.70 m — N.A.P. te brengen.

Naarmate de nauwkeurige karteering van de in den polder voorkomende grondsoorten voortgang had en de uitvoering van de cultuurwerkzaamheden een ruimer inzicht verschafte in de aanvankelijk voor de verschillende grondsoorten gewenschte ontwateringsvoorwaarden, ontstond bij de Wieringermeerdirectie steeds sterker de meening, dat sommige gedeelten van den polder, waarvan de bodem uit lichte grondsoorten bestaat, voorshands geen behoefte zullen hebben aan

eene zoo diepe bemaling, dat hierbij drainage kan worden toegepast, doch dat deze gronden — althans zoolang zij, gelijk in het voornemen ligt, als grasland zullen worden geëxploiteerd — meer gebaat zullen zijn met een iets hooger waterstand, waarbij de in den regel 1,40 m diepe kavelsloten waterhoudend zullen zijn.

Eene nadere beschouwing van de terreinligging van de hierbedoelde lichte gronden, welke vooral in de IIIde polderafdeeling in aanzienlijke complexen voorkomen, deed de aandacht vestigen op de mogelijkheid aanvankelijk in de IIIde polderafdeeling een hooger voorloopig polderpeil toe te laten, dan hiervoor bij de vaststelling van het verkavelingsplan is bepaald.

Met uitzondering van enkele complexen terreinen tot een gezamenlijk oppervlak van ca. 1200 ha zou dan het peil in de IIIde afdeeling voorloopig gelijk kunnen worden gesteld aan dat van de IIde afdeeling en op 5,30 m — N.A.P. kunnen worden gebracht. Het voordeel werd dan tevens verkregen, dat voor het verkeer te water tusschen de beide afdeelingen (welke gezamenlijk ca. 13 000 ha groot zijn en dus $\frac{2}{3}$ van den polder omvatten) geen scheepvaartsluizen zullen worden vereischt, zoodat Sluis IV, welke bereids voltooid is, niet zal behoeven te worden bediend, terwijl Sluis III, waarvan de bouw nog niet is aangevangen, voorloopig achterwege zal kunnen worden gelaten. Voor den afvoer van het water van de bovengenoemde complexen, welke eene diepere ontwatering behoeven, bleek — door deze te doen loozen op de IVde polderafdeeling — een eenvoudige oplossing mogelijk.

Met een terzake van de voorloopig aan te houden peilen dienovereenkomstig gedaan voorstel heeft zich de Minister van Waterstaat vereenigd. Zoodra enkele voor de gemeenlegging op 5,30 m — N.A.P. der IIe en IIIe polderafdeelingen te treffen voorzieningen zijn voltooid, zal dus het peil van de IIIde afdeeling tot 5,30 m — N.A.P. worden verhoogd, waarbij de deuren uit schutsluis IV zullen worden uitgenomen, terwijl de damwanden, welke ter plaatse waar schutsluis III zou worden gebouwd ter insluiting van den bouwput zijn geslagen, zullen worden getrokken.

De IVde afdeeling zal dan van de IIIde afdeeling worden gescheiden door de bereids voltooide schutsluis n°. V in bedrijf te stellen.

Wat het peil in de IVde afdeeling betreft, wordt het ook voor deze afdeeling waarschijnlijk geacht, dat de groote meerderheid van de gronden voorloopig als grasland zullen worden geëxploiteerd. In verband hiermede is mede voor deze afdeeling voorgenomen den waterstand voorshands op een iets hooger peil te houden dan het vastgestelde voorloopig polderpeil van 6,70 m — N.A.P. Een peil van 6,20 m — N.A.P. wordt voor deze afdeeling in den aanvangstoestand het doelmatigst geoordeeld, in verband waarmede een voorstel om dit peil voorloopig aan te houden in overweging is.

B. Mededeelingen betreffende den Dienst voor het in cultuur brengen van de Wieringermeer.

PERSONEEL.

Bij Koninklijk besluit van 13 Januari 1932 n°. 3, werd de tijdelijk aan den dienst verbonden adjunct-inspecteur ir. CHR. L. VAN STEEN, met ingang van 16 Januari 1932 benoemd tot inspecteur, in vasten dienst.

Voorts werden op arbeidsovereenkomst aangesteld:

tot commies-boekhouder:

met ingang van 16 Januari 1932, H. C. HAGEMAN, te Hilversum;

tot adjunct-technisch controleur:

met ingang van 1 Januari 1932, J. K. SILVERGIETER HOOGSTAD, te 's-Gravenhage;

tot typiste:

met ingang van 16 Januari 1932, J. F. KEYZER, te Alkmaar;

tot bouwkundig opzichter:

met ingang van 18 Januari 1932, J. NOBACK, te Schiedam.

1. *De landbouwkundige afdeling.*

Omtrent de onderzoekingen, verricht in nauwe samenwerking met de Proefpolder-Commissie, kan het volgende worden medegedeeld.

I. *Bodemkundige kaart.*

Zooals reeds in het laatst verschenen Driemaandelijksch bericht werd medegedeeld, is een strook grond, gelegen ten noorden van de „Lely” langs den Wieringermeerdijk, vorigen herfst in verband met de natte ligging niet systematisch met de andere gronden afgeboord kunnen worden. Daar het in verband met het voor de vierde polderafdeeling vast te stellen voorloopig polderpeil gewenscht was over een volledig overzicht van de aanwezige grondsoorten te beschikken, heeft thans nog een aanvullende beoordeeling van dit onbekende gebied plaats gehad.

Het veldwerk voor de verzameling van de gegevens, welke moeten dienen voor de samenstelling van de bodemkundige kaart, is hiermede vrijwel beëindigd. Het onderzoek van de in grooten getale genomen monsters zal evenwel nog geruimen tijd vragen, zoodat het voorloopig nog niet mogelijk zal zijn aan de hand van deze analyses een overzicht van de in de Wieringermeer gevonden grondsoorten, alsmede de eigenschappen hiervan, te verstrekken. Bij de thans in bewerking zijnde bodemkundige kaart van den geheelen polder wordt dezelfde indeeling

van grondsoorten gevolgd als ook tot grondslag is genomen voor de nauwkeurige bodemkartering.

De hierbij gekozen bodemtypen correspondeeren met de in de aangrenzende polders genomen z.g. „standaardmonsters”, welke aan een uitvoerig chemisch en physisch onderzoek zijn onderworpen en als schakel dienst doen om de in het oude land gebruikelijke benamingen over te planten op de nieuwe Zuiderzeegronden.

II. *Ontzilting.*

Zooals vroeger reeds werd medegedeeld, heeft een uitvoerige bemonstering plaats gehad van „goede” en „slechte” plekken op de kavels, welke in de maanden Augustus en September j.l. met koolzaad en grasklavermengsels zijn ingezaaid. De analyses geven een volkomen bevestiging van het reeds bestaande vermoeden, dat het zoutgehalte als oorzaak moet worden beschouwd van de gedeeltelijke mislukking van deze gewassen. In de maanden Augustus, September en October 1931 is de regenval in totaal slechts ongeveer 60 pct. geweest van wat normaal verwacht had mogen worden, waardoor de concentratie in de bouwvoor, mede in verband met de naar verhouding veel sterkere verdamping, tot een zoodanige hoogte is gestegen, dat de gewassen er plaatselijk ernstig schade van ondervonden hebben. Zoowel op de koolzaad-, als ook op de graslandkavels zijn in de bouwvoor plaatselijk concentraties gevonden, gelijk aan die van het oorspronkelijk aanwezige zeewater, terwijl de bovenste 5 cm op sommige plekken een aantal grammen keukenzout bleek te bevatten eenige malen hooger dan aanwezig was bij het droogvallen van de gronden. Opmerkelijk zijn de groote verschillen in zoutgehalte, welke bij dit grondonderzoek op een zelfde perceel aan den dag zijn getreden. Waar het gewas goed stond, zijn geen hoogere concentraties aangetroffen, dan als inzaaigrens was aangenomen. De veelvuldige afwijkingen hiervan, verband houdende met het heteroogeen zijn van de gronden, hebben evenwel de teleurstellende resultaten gegeven. Een natte winter had nog veel goed kunnen maken, maar ook de afgelopen wintermaanden zijn helaas veel te droog geweest.

In Februari en Maart j.l. heeft een uitvoerige zoutkartering plaats gehad, ten doel hebbend gegevens te verzamelen voor een oordeelkundige keuze van de dit voorjaar te bezaaien terreinen. Gebruik makende van de voorjaar 1931. verkregen ervaring is, gezien het sterk heteroogeen zijn van de Wieringermeergronden, besloten tot een vrij intensieve bemonstering, waarbij tevens van de karteringsgegevens gebruik is gemaakt, waardoor een beter inzicht in het verband tusschen zoutgehalte en zwaarte van den grond wordt verkregen, dan vorig jaar mogelijk was.

Met deze bemonstering zijn belast de karteerders, daarbij geassisteerd door enkele adspirant-bedrijfsleiders, die gezamenlijk in de

maand Februari \pm 8000 ha en in Maart de rest van het terrein (\pm 10 000 ha) hebben kunnen afwerken, waardoor in totaal \pm 3600 monsters (van de laag van 5—20 cm) zijn verkregen, welke aan het Bodemkundig Laboratorium te Medemblik in onderzoek zijn genomen. Door dit onderzoek zullen belangrijke gegevens worden verkregen ter bestudeering van de ontzilting in den afgelopen winter en het verdere verloop van het zoutgehalte in de komende zomermaanden, welke gegevens van het meeste belang moeten worden geacht voor een juiste keuze van de dit jaar te bezaaien terreinen.

Eerst als alle analyses van de voorjaarsbemonstering bekend zijn, zal een overzicht van de hieruit te maken gevolgtrekkingen kunnen worden gegeven. De voorloopige indruk uit het thans reeds bekend zijnde materiaal is echter wel deze, dat de abnormaal droge winter een zeer onvoldoende ontzilting ten gevolge heeft gehad, zoodat de dit voorjaar te bezaaien oppervlakte aanzienlijk kleiner zal zijn, dan aanvankelijk werd verondersteld. De te velde staande gewassen hebben het de laatste weken dan ook zwaar te verantwoorden gehad, zoodat alleen dan verbetering in den toestand zal kunnen optreden, als de regenbuitjes van eind Maart de voorloopers zullen blijken te zijn van een flinke regenperiode.

Vooraf voor de met rogge bezaaide stuifgronden is dit alleszins te wenschen, aangezien anders weldra maatregelen genomen zullen moeten worden deze terreinen op andere wijze stuifvrij te maken, waarmee groote kosten gepaard zullen gaan. Dat de weersomstandigheden dezen winter voor een voorspoedige ontzilting zeer ongunstig zijn geweest blijkt wel hieruit, dat gedurende het laatste kwartaal van 1931 en het eerste kwartaal van 1932 resp. 48 pct. en 50 pct. van den normalen regenval in de Wieringermeer is opgenomen kunnen worden.

Vooraf gedurende de laatste twee maanden is hiermee veel zonneschijn gepaard gegaan (in Februari j.l. 43 pct. boven normaal), waardoor de capillaire opstijging van het bodemvocht, in combinatie met de sterke verdamping, dan ook een zoodanige ophooping van zout in het bovenste grondlaagje ten gevolge heeft gehad, dat plaatselijk een witte zoutuitslag op de gronddeeltjes viel waar te nemen. Het spreekt wel van zelf, dat de gewassen het in deze omstandigheden wel zeer zwaar te verantwoorden hebben gehad en dat op dergelijk terrein van het inzaaien geen resultaat is te verwachten.

III. *Proefvelden.*

Daar in verband met de onvoldoende ontzilting de kleigronden in het algemeen dit voorjaar nog niet kunnen worden bezaaid, zijn enkele gedeelten van gunstig gelegen zavel- en kleikavels uitgezocht, waar de voornaamste zomergewassen worden (zijn) uitgezaaid, waarbij door combinatie met verschillende bemestingen een inzicht kan worden

verkregen in de meest gewenschte keuze van gewassen en de op dezen jongen grond aan te wenden bemesting.

Ook op de najaar 1931 gezaaide wintergewassen worden overeenkomstige bemestingsproeven aangezet. Mochten deze proeven slagen, dan kunnen hieruit ongetwijfeld belangrijke aanwijzingen worden verkregen voor het in cultuur brengen van de overige kleihoudende gronden.

Op de voorjaar en zomer 1931 aangelegde jonge graslanden wordt de werking nagegaan van verschillende stikstofhoudende en diverse fosforzuurhoudende kunstmeststoffen, terwijl tevens wordt beproefd aan welke hoeveelheden van de stikstof-, fosforzuur- en kalihoudende meststoffen de voorkeur moet worden gegeven. Op de z.g. „volledige” bemestingsproefvelden, thans in voorbereiding voor verschillende gewassen en grondsoorten, zal het effect kunnen worden gecontroleerd van het weglaten van resp. stikstof, fosforzuur en kali.

Op de vroegere zandbank „de Kooltuinen” is een kavel uitgezocht, waar in de a.s. groeiperiode een *infiltratieproef* zal worden genomen, door het in de slooten en greppels opzetten van zoet water.

Het onderzoek op het *ontwateringsproefveld* nabij *Kolhorn*, waar een stelselmatige vergelijking plaats vindt van de ontwatering door middel van greppels en die met drainbuizen, waaromtrent reeds meermalen mededeelingen zijn gedaan, werd voortgezet. De metingen van de grondwaterstanden en de veranderingen, welke deze ondergaan, hebben, gecombineerd met andere onderzoekingen, het inzicht verruimd in de wijze, waarop de ontwatering en dus de afvoer van het overtollige water tot heden plaats vindt. Deze afvoer, resp. verwijdering van het water bleek voor het grootste gedeelte over den grond (bovengrondsche afvoer), resp. door verdamping in samenhang met de capillaire opstijging plaats te vinden, terwijl het kleinste gedeelte door den grond naar de drains, de greppels, de slooten of den tocht wordt afgevoerd.

De grondwaterstand bleek, zoowel voor de drain- als voor de greppelveldjes het laagst te zijn op de 10 m strooken, daarna op de 15 m strooken en vervolgens op de 20 m strooken, terwijl deze op het midden van de 0-veldjes (zonder detailontwatering) het hoogst was. De invloed van den tocht op den grondwaterstand heeft zich in den laatsten tijd, tengevolge van den geringen neerslag, tot diep in het land uitgestrekt en kon op 800 m van den tocht met behulp van grondwaterstandsmetingen worden aangetoond.

Het verschil tusschen den grondwaterstand op de middens van alle strooken van de greppelveldjes ten opzichte van den grondwaterstand op de overeenkomstige strooken van de drainveldjes is tot heden gering. Er bestaat echter de neiging, dat de drainveldjes steeds meer bij de greppelveldjes ten achter blijven. De oorzaak hiervan moet waarschijnlijk gezocht worden in een steeds minder doorlatend worden van den grond in de drainsleuf, in zooverre kan worden aangetoond,

dat een snelle afvoer van water door de drains voornamelijk afhangt van het feit, in hoeverre de drainsleuf, door de groote doorlaatbaarheid van den grond, kan werken als een open greppel.

De structuur van den grond is sedert den aanleg van het proefveld (herfst 1930) slechts weinig veranderd; vooral op de veldjes zonder detail-ontwatering is deze verandering gering geweest. Verschillende proeven zijn reeds genomen en zullen worden voortgezet om de oorzaak van deze geringe veranderingen in de structuur op te sporen.

Ook de andere onderzoekingen en waarnemingen, waaronder het controleeren van de ontzilting op de verschillende ontwaterings-systemen, worden voortgezet.

In de drainbuizen op dit ontwateringsproefveld zet zich een substantie af, die deze buizen meer of minder doet verstoppem. Een onderzoek naar de samenstelling van deze substantie is in studie genomen.

Op een ander ontwateringsproefveld (op kavel B. 95), waar de ontwatering door middel van uit de hand gelegde drains wordt ver-geleken met de houten kokerdrainage (systeem prof. VISSER), wordt sinds December j.l. het effect van de ontwatering, evenals dit op het hiervoor besproken ontwateringsproefveld nabij Kolhorn (op kavel B. 45) reeds geruimen tijd geschiedt, gecontroleerd door middel van grondwaterstandsbuizen, waarnaast tevens geregeld metingen plaats vinden van de hoeveelheden afgevoerd drainwater. Dit laatste wordt eveneens gedaan op de kavel (H. 50), waar vorig jaar de drainage volgens systeem-BRUINS is uitgevoerd. Het behoeft geen nader betoog, dat voor een doeltreffende vergelijking van diverse ontwaterings-systemen deze winter wel zeer ongunstig is geweest.

Uit een onderzoek naar *sulfaten* en *sulfiden* in den grond is gebleken, dat het sulfide-gehalte van verschillende plekken (op kavels D. 48 en B. 45) lager is dan dat van eenige slibmonsters van den proefpolder nabij Andijk. In Andijk is gebleken, dat een hoog gehalte aan ijzer-sulfide gunstig kan werken op de omzetting van de natron-magnesia-kei in kalk-kei, indien voldoende lucht kan binnendringen om het ijzersulfide om te zetten en tevens voldoende koolzure kalk aanwezig is om met het ijzersulfaat gips te vormen.

Onder overigens gelijke omstandigheden kan verwacht worden, dat de invloed van ijzersulfide op verschillende plaatsen in de Wieringer-meer minder groot is dan in den proefpolder.

Beneden 60 cm onder het maaiveld bevatte de grond (op kavel B. 45) in Mei 1931 nog vrijwel geen sulfaat maar wel sulfiden, terwijl het gehalte aan totaal-zwavelverbindingen (sulfaten plus sulfiden) in eenzelfde profiel hier weinig varieerde. Men moet zich voorstellen, dat op deze diepte (beneden de 60 cm) oorspronkelijk de sulfaten van het zeewater voorkwamen, welke aldaar tot sulfiden zijn gereduceerd.

Het feit, dat op het oogenblik van de bemonstering (Mei 1931) nog nagenoeg geen sulfaten beneden de 60 cm aanwezig waren, geeft

aanleiding tot de onderstelling, dat de waterbeweging in verticale richting beneden de 60 cm tot Mei 1931 op de onderzochte plaatsen nog gering moet zijn geweest.

Aan de Plantkundige afdeling van het Rijkslandbouwproefstation te Groningen had een uitvoerige *botanische analyse* plaats van de gras-klaverproefvelden in Wieringermeer en proefpolder, alsmede van de grasmat van den bezaaiden Amstelmeer- en Wieringermeerdijk. Tevens werden daar watercultuurproeven aangezet, waarbij eenige belangrijke grassoorten werden onderzocht op hun graad van resistentie ten opzichte van verschillende zeezoutconcentraties.

Proefondervindelijk werd vastgesteld, dat zowel de kiemen als de groei van alle onderzochte grassoorten bij een concentratie van 5 pro mille worden geremd en wel de verschillende soorten in verschillende mate.

Van een algemeen onderzoek omtrent het verband tusschen den groei van zoutplanten op aanslibbingen, kwelders, kwelgronden en ingepolderde gronden in Groningen en Noordholland, het vochtgehalte en het keukenzoutgehalte van die gronden, werden de uitkomsten grootendeels uitgewerkt.

Met het *microbiologisch grondonderzoek* is doorgedaan volgens het in het vorige driemaandelijksch bericht gegeven schema. Aan de hand van de karteering van de kalklooze- en zure terreinen worden geschikte perceelen gezocht voor den aanleg van proefvelden in den aanstaanden zomer.

IV. Zoutgehalte watermonsters.

De resultaten van het onderzoek van de genomen watermonsters op Cl¹, uitgedrukt in grammen keukenzout per liter, zijn samengevat in de volgende tabellen.

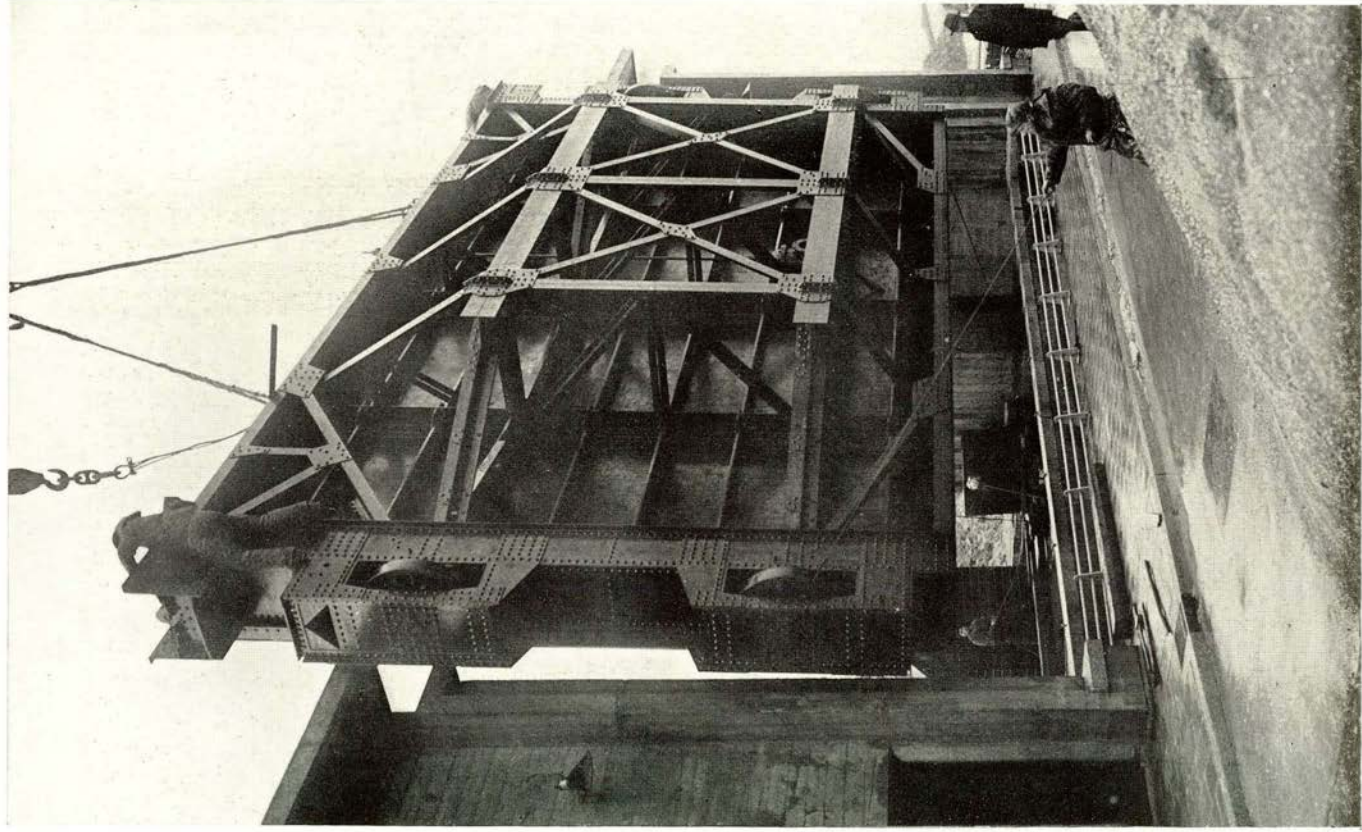
1. Watermonsters (19 stuks) genomen in de tochten van de eerste en tweede polderafdeeling:

Half Februari	1931	van 2,8 tot 15,4	g	Gemiddeld	6,3	g
„ Maart	„	3,5	„ 15,4	„	7,9	„
„ April	„	3,6	„ 18,2	„	10,3	„
„ Mei	„	5,—	„ 16,8	„	10,1	„
„ Juni	„	3,1	„ 27,6	„	11,—	„
„ Juli	„	4,3	„ 19,7	„	10,5	„
„ Augustus	„	5,7	„ 16,7	„	10,—	„
„ September	„	4,9	„ 12,3	„	9,—	„
„ October	„	3,7	„ 13,1	„	8,1	„
„ November	„	5,2	„ 13,8	„	8,3	„
„ December	„	7,1	„ 15,3	„	10,3	„
„ Januari	1932	„ 6,1	„ 13,—	„	11,4	„

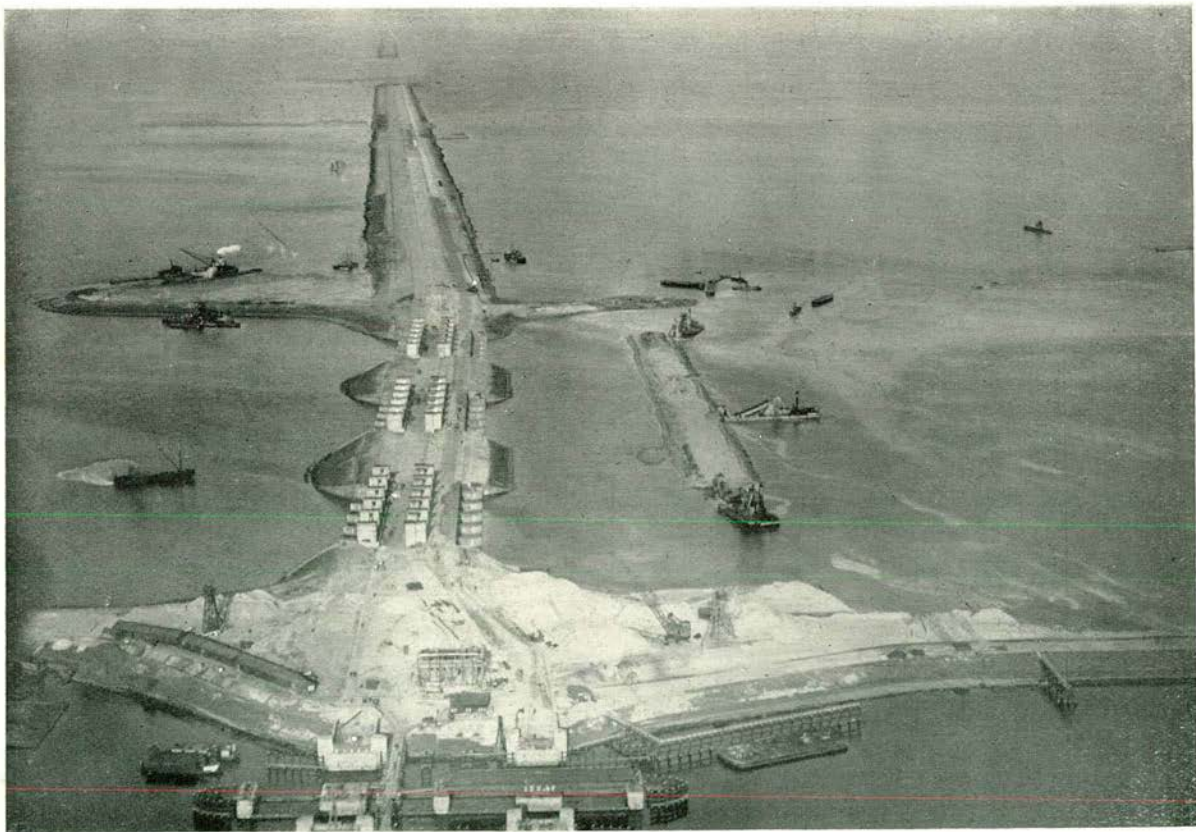
N°. 1. Plaatsen van de schuiven in de uitwateringssluizen bij Den Oever.
Het lichten van een aangevoerde schuif van de zolderschuit.

(Foto „Werkspoor“ N. V.)

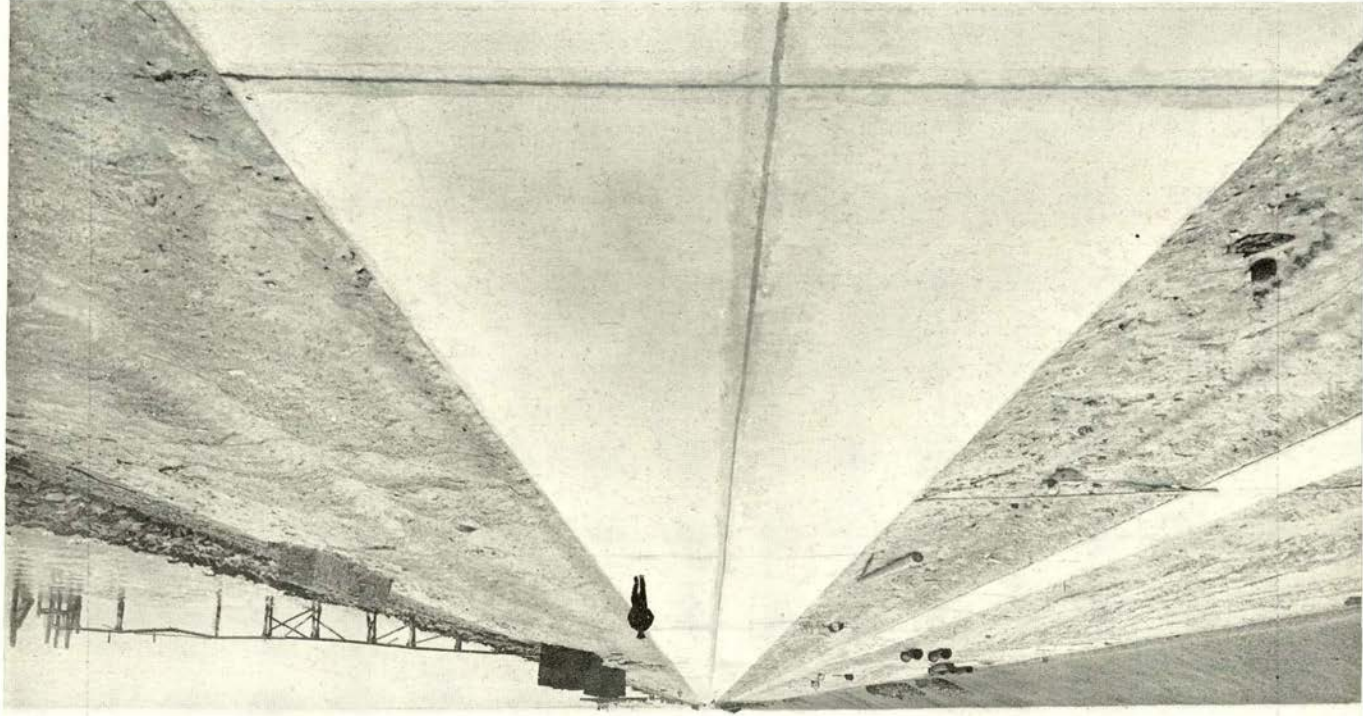
N°. 2. Plaatsen van de schuiven in de uitwateringssluizen bij Den Oever.
Het inbrengen van een schuif in de schuifspinningen.

(Foto „Werkspoor“ N. V.)

Nº. 3. Afsluitdijk nabij Den Oever gezien naar het N. O.
Voorgrond: draaibruggen over scheepvaartweg. Midden: 3 complexen uitwateringssluizen. Achtergrond: sluitgat Vlieter.
(Foto M.L.D. Vliegkamp „De Kooy“.)

N°. 4. De betonweg op den binnenberm van den afsluitdijk tusschen Den Oever en de Vlieter.

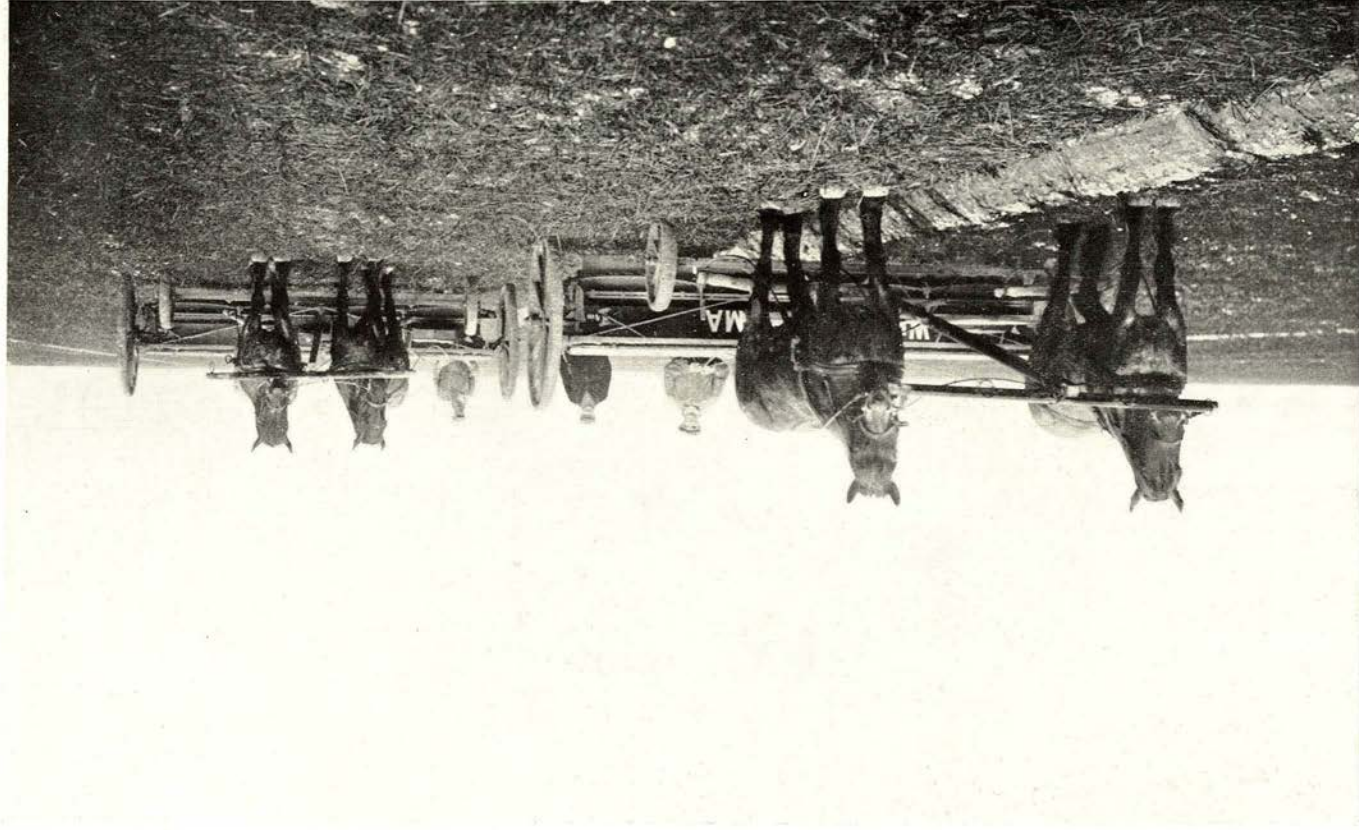

Nº. 5. Een sprekend voorbeeld van de rijke zaadproductie van Aster Tripolium. Het zaad ligt onder het mutsje 30 cm dik. De naastliggende greppel was bijna dichtgestoven.

(Foto Laboratorium Medemblik.)

No. 6. „Westalia“ kunstnestsstrooiers met paardentractie, Werkbreedte 4 m.

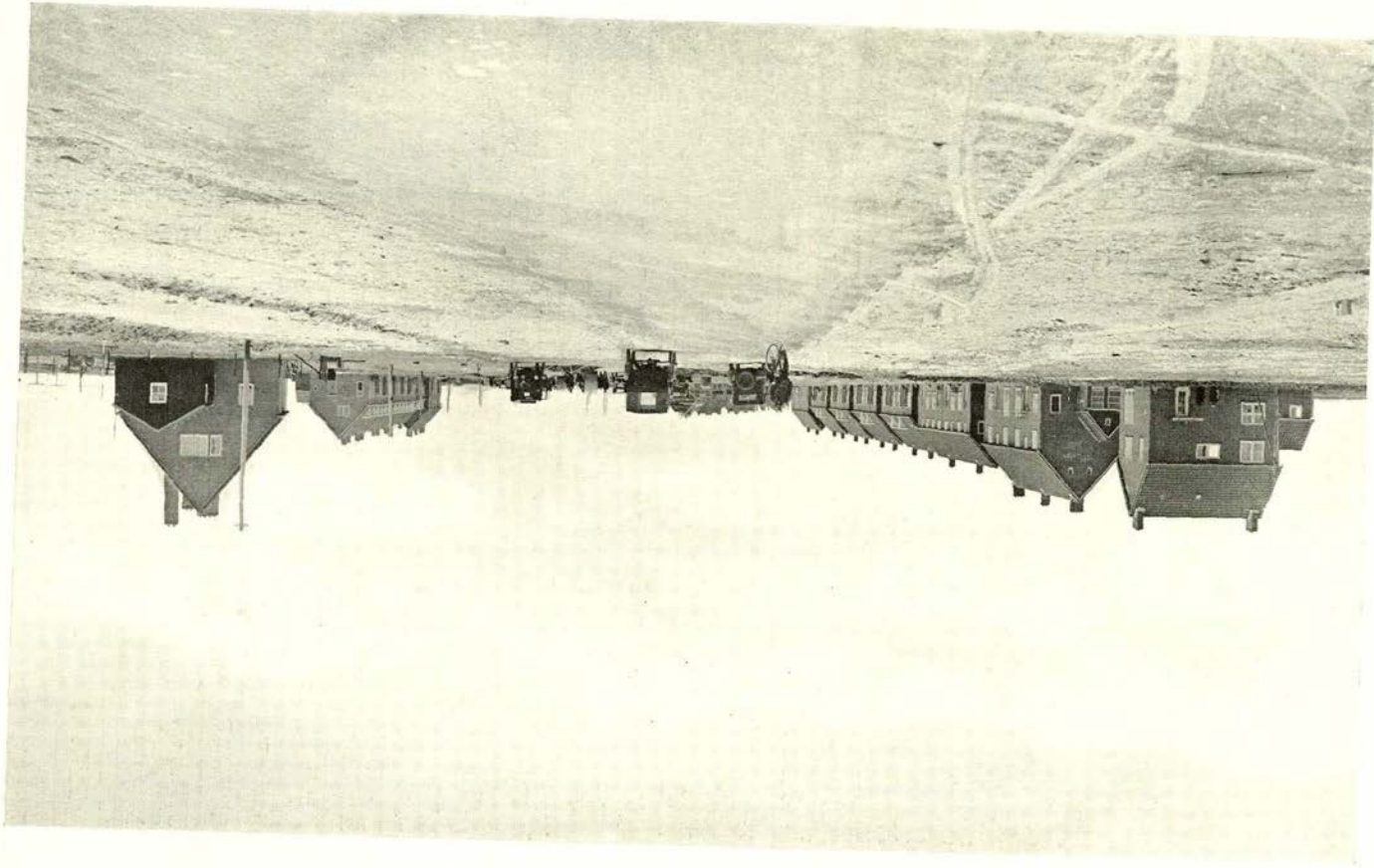

N°. 7. Landbouwschuur in de Wieringermeer.

(Foto K. Maaskant, Wieringen.)

N°. 8. Dorpsplein in wording bij Sluis I.

(Foto K. Maaskant, Wieringen.)

Het gehalte van de (30) watermonsters, genomen in de vier polderafdeelingen, bedroeg:

Half Februari	1932 van 5,2 tot 13,6	g	Gemiddeld	9,2	g
„ Maart	„ „ 2,2 „ 14,8	„	„	8,6	„

2. Het gehalte van het door de gemalen uitgeslagen water bedroeg:

		„Lely”.	„Leemans”.
Voorjaar	1930	23—24 g	23—24 g
Juni—Juli	„	26—27 „	25—26 „

		Afdeeling I.		Afdeeling III.	
October	1930	4,5 — 7,5	g 6,6 — 8,2	g 4,2 — 10,4	g
Januari	1931	6,1 — 7,9	„ 6,4 — 8,—	„ 8,4 — 11,5	„
Februari	„	5,7 — 8,1	„ 5,9 — 7,1	„ 7,3 — 11,8	„
Maart	„	5,2 — 9,—	„ 6,4 — 7,5	„ 7,7	„
April	„	7,7 — 10,—	„ 7,— 7,8	„ 12,8 — 14,8	„
Mei	„	6,8 — 9,4	„ 8,2 — 10,4	„ 8,1 — 13,6	„
Juni	„	9,7 — 11,5	„ 7,6 — 9,5	„ 13,1 — 15,4	„
Juli	„	8,0 — 10,9	„ 7,— 8,—	„ 12,2 — 14,9	„
Augustus	„	8,— 10,8	„ 8,2 — 13,7	„ 8,7 — 15,8	„

Afdeeling II.

Afdeeling III en IV.

Sept. '31	9,1— 9,5	g 11,1—11,8	g 7,5 — 9,7	g 10,2 — 16,4	g
Oct. „	9,2— 9,7	„ 10,3—11,6	„ 7,2 — 8,6	„ 12,— 16,4	„
Nov. „	9,1— 9,8	„ 9,4—12,5	„ 7,5 — 8,—	„ 10,— 12,2	„
Dec. „	9,5—10,3	„ 9,4—10,2	„ 7,7 — 8,8	„ 9,9 — 13,6	„
Jan. '32	10,8—11,5	„ 8,4—10,3	„ 8,8 — 10,1	„ 10,6 — 11,8	„
Febr. „	10,4—11,—	„ 9,6—10,4	„ 9,— 9,4	„ 11,5	„

3. De watermonsters in het midden van de maanden Januari, Februari en Maart j.l. in het *Amstelmeer* genomen, bleken resp. een zoutgehalte te bezitten van 2,7 g, 2,7 g en 2,5 g keukenzout per liter.

V. De Karteerling.

In verband met de in Februari en Maart j.l. uitgevoerde bemonstering voor de bepaling van het zoutgehalte van de gronden had de karteerling alleen gedurende de maand Januari voortgang. In totaal zijn thans \pm 5500 ha kavelsgewijze in kaart gebracht.

Aan het eind van deze verslagperiode werden deze werkzaamheden weder hervat, terwijl door de uitbreiding van het aantal karteerders, mede door de hulp van enkele bedrijfsboeren en aspiranten, gedurende dezen zomer in zoodanig tempo zal worden gewerkt, dat de geheele Wieringermeer in den loop van dit jaar in kaart zal zijn gebracht.

Het in kaart brengen van de *zure gronden* kon geregeld voortgang vinden, zoodat aan het eind van dit kwartaal het voorkomen van kalklooze grondlagen over een diepte van 60 cm, voor de geheele Sectie D, ter grootte van ± 1750 ha, bekend was.

Een aanvang werd gemaakt met de zuurkartering van de Secties C. en H.

VI. *Natuurlijke vegetatie.*

Ter aanvulling van wat hieromtrent reeds vroeger werd bericht, kan worden medegedeeld, dat de natuurlijke begroeiing zich in 1931 sterk heeft uitgebreid. Tegelijk met de kartering is vorigen herfst de geheele flora van de kavels geïnventariseerd en het aantal soorten bepaald om zodoende een zoo volledig mogelijk beeld te krijgen van de begroeting.

Deze kartering beoogde:

1. een inzicht te geven in de verspreiding van de verschillende soorten in den polder;
2. een aanwijzing te geven voor de factoren, welke deze verspreiding bepaalden;
3. de mogelijkheid om met behulp van de plantengezelschappen voorspellingen te doen omtrent de cultuurrijpheid van den bodem, dit laatste speciaal wat betreft het zoutgehalte.

De verspreiding moet in de Wieringermeer hoofdzakelijk worden toegeschreven aan wind en water, kan verder ook plaats vinden door vogels en menschen, doch vergeleken met de eerste twee, zijn de laatste twee kwantitatief onbeteekenend.

De door water verspreide plantengezelschappen overschrijden nergens de met de kust parallel loopende tochten; aan de overzijde hiervan zijn alleen de door de wind verspreide te verwachten. Gebleken is verder, dat het voorkomen van plantengezelschappen in den polder steeds gebonden is aan verspreidingshaarden, doch bovendien sterk wordt bepaald door het zoutgehalte van den bodem.

Van de globaal getaxeerd 150 voorkomende onkruidsoorten hebben een 30-tal een noemenswaardige verspreiding, die nog weer te verdeelen zijn in voor den landbouw gevaarlijke soorten. Eerstgenoemde categorie heeft blijkens de floristische inventarisatie van vorigen herfst met een enkele uitzondering nog slechts een betrekkelijk geringe verspreiding gekregen.

II. *De cultuur-technische afdeling.*

I. *Secretarie en boekhouding.*

Met ingang van 1 Maart 1932 is de administratie en boekhouding, tot dien datum ondergebracht bij de sociaal-economische afdeling, gevoegd bij de cultuur-technische afdeling.

II. Arbeidskrachten en arbeidsvoorwaarden.

1. Arbeiders.

Het aantal tewerkgestelde arbeiders schommelde in het afgelopen kwartaal tusschen 1400 en 2250.

Bij de Cultuurmaatschappij waren werkzaam 12 bedrijfsboeren, 11 adspirant-bedrijfsboeren, 9 karteerders, 7 smeden en monteurs, 9 timmerlieden, 3 boden, 9 pontwachters, 128 andere personen.

Aanvankelijk lag het in de bedoeling het aantal arbeiders gedurende de wintermaanden sterk in te krimpen en te beperken tot ongeveer 500. Begin December 1931 werden in verband daarmee de arbeiderskampen gesloten, de kamparbeiders huiswaarts gezonden en de overige arbeiders zooveel mogelijk tewerkgesteld op de randkavels, waar verschillende werkzaamheden voor de wintermaanden waren gereserveerd.

De voor de uitvoering van de werken zeer gunstige weersgesteldheid, alsmede de aandrang van de besturen van de randgemeenten om wegens de in die gemeenten voorkomende werkloosheid de arbeiders uit die gemeenten zooveel mogelijk aan het werk te houden, waren echter oorzaak, dat gedurende de wintermaanden permanent met ongeveer 1500 arbeiders werd voortgewerkt. Nadat de kampen eind Februari 1932 heropend waren, maar tengevolge van vorst enkele dagen later moesten worden gesloten, werden zij op 31 Maart 1932 weder bezet, met uitzondering van die te Aartswoud, Kolhorn en Nieuwsluis, welke in verband met de verplaatsing van de werkzaamheden naar het oosten van den polder niet meer zullen worden bezet. Het kamp de Haukes werd overgeplaatst naar de Terp.

2. Bedrijfsleiders.

Met het oog op het in exploitatie nemen van de gereedgekomen gronden moest men tijdig kunnen beschikken over het noodige leidende landbouwpersoneel. Daarvoor was men aangewezen op praktische landbouwers, die aanvankelijk als bedrijfsleider zullen werkzaam zijn, doch die het voornemen hebben zich in de toekomst als zelfstandig landbouwer in de Wieringermeer te vestigen. Velen van de gegadigden moest een behoorlijke termijn worden gelaten, om zich van hun tegenwoordig bedrijf te kunnen los maken.

Voor de betrekking van bedrijfsleider en assistent-bedrijfsleider hadden zich ongeveer 2000 sollicitanten aangemeld, terwijl slechts 77 plaatsen te vervullen waren. De daarvoor noodige personen werden met medewerking van de verschillende landbouworganisaties gekozen. De benoemden zijn afkomstig uit alle deelen van ons land, uitgezonderd de provincie Utrecht, wier eenige benoemde sollicitant zijn benoeming niet aannam. Het spreekt echter vanzelf, dat het meerendeel van de benoemden afkomstig is uit de westelijke en noordelijke

provinciën van ons land, waar het groot-landbouwbedrijf meer algemeen en de bekendheid met trekkers en machines het grootst is.

De indiensttreding van de benoemden heeft plaats in onderling overleg, al naar de behoefte, in den loop van 1932. De eerste oproeping geschiedde bereids tegen begin Februari j.l.

De onvoldoende ontzilting gedurende den afgelopen winter is oorzaak, dat het aanvankelijk voor 1932 opgezette zaaiplan voor het overgrootste deel dit jaar niet tot uitvoering kan komen. Het gevolg is, dat er voor de bedrijfsboeren thans dit jaar nog niet die werkkring is, zooals hun oorspronkelijk was toegedacht.

Daar van het groote aantal sollicitanten slechts een klein percentage voor de betrekking van bedrijfsboer in aanmerking kon komen en vele jonge boeren en boerenzoons reeds thans gaarne een werkzaam aandeel in de in uitvoering zijnde landbouwwerkzaamheden wilden nemen om zich daardoor op de hoogte te stellen van de gesteldheid van den bodem en de werking van de landbouwmachines werd gelegenheid geopend om reeds thans als gewoon landarbeider tewerkgesteld te worden.

3. *Arbeidersgezinnen.*

Voorts is een aanvang gemaakt met de selectie van de arbeidersgezinnen, die zich voor permanente vestiging in de Wieringermeer door bemiddeling van den Rijksdienst der Werkloosheidsverzekering en Arbeidsbemiddeling hebben opgegeven. De verschillende benodigde gegevens betreffende die landarbeidersgezinnen worden eerst verzameld door den Rijksdienst, die ze met zijn advies opzendt aan de Wieringermeerdirectie te Alkmaar, waar de eindselectie plaats vindt, nadat de aan den Dienst verbonden landbouwhuishoudkundige elk aanvankelijk in aanmerking gebracht gezin heeft bezocht en daarover rapport heeft uitgebracht.

De bedrijfsleiders, jonge boeren, boerenzoons en de vaste arbeiders worden tewerkgesteld bij de Cultuurmaatschappij.

4. *Zieken.*

Het ziekenpercentage varieerde in de verslagperiode bij:

- a. de Heidemaatschappij tusschen 2,93 en 6,52 pet.;
- b. v. HASSELT & DE KONING tusschen 2,35 en 6,13 pet.;
- c. de Grontmij. tusschen 1,23 en 4,67 pet.;
- d. de Cultuurmaatschappij tusschen 1,04 en 4,21 pet.

5. *Arbeidsvoorwaarden.*

De in de vorige verslagperiode genoemde Arbeidsvoorwaarden voor de arbeiders bij de Ontginningswerken, waren ook in het afgelopen kwartaal nog ongewijzigd van kracht.

Het gemiddelde uurloon schommelde bij :

- a. de Ned. Heidemaatschappij tusschen 49,7 en 51,8 cent;
- b. v. HASSELT & DE KONING tusschen 47,3 en 53,6 cent;
- c. de Grontmij. tusschen 52,6 en 56,7 cent;
- d. de Cultuurmaatschappij tusschen 36,— en 40,7 cent.

De bedrijfsleiders genieten een vast weekloon van f 40 per week, benevens vrije woning, of vergoeding voor woninghuur. De als landarbeider tewerkgestelde boeren en boerenzoons werken onder dezelfde arbeidsvoorwaarden als de landarbeiders.

Een exemplaar van het Reglement op de arbeidsvoorwaarden voor de arbeiders van de Cultuurmaatschappij is als bijlage aan dit verslag toegevoegd.

Uit dit Reglement blijkt, dat deze arbeidsvoorwaarden niet zoo gunstig zijn als die voor de arbeiders werkzaam bij het ontginningswerk, hetgeen zijn oorzaak vindt in het feit, dat voor het uit te keeren loon in den landbouw zocveel mogelijk aansluiting moest worden gezocht bij de ter zake geldende regelingen in de landbouwstreken van het oude land. Vergelijking van deze arbeidsvoorwaarden zal doen zien, dat de voor de Wieringermeer geldende regeling bij die van het oude land nog gunstig afsteekt.

III. *Beproeving en aanschaffing van machines, werktuigen, gereedschappen en materialen.*

1. Greppelmachines.

De greppelploeg van VAN DIJK-MAC LAREN was in het verstreken kwartaal, met eenige onderbreking wegens inspectie in Januari 1932, regelmatig in gebruik. In totaal werd met deze ploeg 251½ km greppel getrokken.

De in de zandige gedeelten vereischte trekkrachten varieerden tusschen ± 5000 en 8800 kg. Daar de installatie is berekend op een trekkracht tusschen 4000 en 5000 kg is het begrijpelijk, dat aan de beide kabelwagens buitengewoon hooge eischen worden gesteld.

De greppelploeg VISSER-MATTHIJSEN werd half Maart 1932 wederom in bedrijf gesteld; 48 km greppel werd met deze machine in Maart 1932 getrokken.

2. *Draineermachines en -materialen.*

Geen van de draineermachines was in de verslagperiode in gebruik.

Voortgegaan werd met het draineeren van de wendakkers met 8 cm Ø gebakken drainbuizen en grèsbuizen op de gereedgekomen kavels. Daarvoor werden aangevoerd 132 200 buizen met een werkende lengte in totaal van 40 km, benevens 10 168 m grèsbuizen.

Overgegaan werd tot den aankoop van een drainsleuvenploeg, met de bedoeling de draingleuven in één trek op de vereischte diepte (1 m tot 1,30 m beneden het maaiveld) en de gewenschte helling in den bodem te trekken.

3. *Trekkers.*

Daar het meermalen is voorgekomen, dat de bodemgesteldheid in de verschillende deelen van den polder voor machinale bewerking een grootere trekkracht vroeg dan waarop de verschillende machines waren berekend, werd de behoefte gevoeld aan een machine, die niet alleen een grootere trekkracht bezat, doch tevens gemakkelijk verplaatsbaar, bij vrijwel elke bodemgesteldheid bruikbaar en derhalve bedrijfszeker was.

In verband hiermede werd met de N. V. Machinefabriek „de Nederlandsche Staalindustrie” te Rotterdam een overeenkomst aangegaan voor het maken en leveren van een zwaren rupstrekker met lier. Deze trekker is bestemd voor het trekken van drainploegen, greppelploegen, molploegen, enz., hetzij rechtstreeks aan den trekhaak, hetzij met behulp van de lier. De trekkracht op gronden met een minimum draagvermogen van 0,2 kg per cm² moet aan den trekhaak naar gelang van de vochtigheid van het bodemoppervlak, ten minste 8000—12 000 kg bedragen, terwijl met de lier ten minste 15 000 kg trekkracht moet kunnen worden verkregen.

Teneinde een inzicht te kunnen verkrijgen in de totale kosten van de verschillende trekkers aan onderhoud, afschrijving, rente en verbruik van brand- en smeerstoffen is een overzicht samengesteld van de totale kosten per werkuur van elke machine over 1931, waarbij in verband met de abnormale omstandigheden, waaronder in de Wieringermeer veelal moet worden gewerkt (zoute modder, stuifzand, enz.), de afschrijving werd berekend over een levensduur van 3000—4000 werkuren per trekker.

Bij dit overzicht werd het volgende resultaat verkregen:

	kosten per werkuur:	
1 : 60 pk Caterpillar rupstrekker	± f	5,50
23 : 20 pk Caterpillar rupstrekker van	„ 2,22	tot f 2,61
1 : 15 pk Caterpillar rupstrekker	„	2,98
4 : Fordsons m/rupsen varieerend van	„ 2,44	tot „ 3,01
6 : Fordsons m/verbreede of dubbele wielen		
var. van	„ 1,20	tot 2.10

Hierbij zij aangeteekend, dat de 15 pk Caterpillar rupstrekker van den aanvang der werkzaamheden af in den polder in bedrijf is en derhalve onder de ongunstigste omstandigheden heeft gewerkt, terwijl de Fordsonwieltrekkers slechts bij een gunstige (droge) bodemgesteldheid practisch werk konden verrichten.

4. *Greppelreiniger.*

De greppelreinigingsmachine was slechts in Januari 1932 in gebruik. Daarmede werd 35 km greppel schoongemaakt.

5. *Wegschaaf.*

De wegschaaf of molbord werd in Maart 1932 wederom in bedrijf gesteld voor het verspreiden van greppelgrond. Zij werkt zeer bevredigend.

6. *Paarden.*

Voor het verrichten van lichte transportdiensten, alsmede het trekken van lichte landbouwwerktuigen werd een 12-tal paarden aangekocht. Bovendien werden met de verschillende ondernemers in de omgeving van den polder overeenkomsten gesloten voor huur van paarden voor het lichtere landbouwwerk, waarvoor de duurdere mechanische trekkracht thans niet meer behoeft te worden gebezigd.

Daar de paardentractie voor het lichtere werk goedkooper is, de paarden niet duur zijn en het paardenvoer grootendeels in den polder kan worden verbouwd, ligt het in de bedoeling naarmate het landbouwwerk toeneemt, ook het aantal paarden uit te breiden.

7. *Landbouwwerktuigen, enz.*

Gedurende de verslagperiode werden aangekocht:

12 „Westfalia" kunstmeststrooiers, werkbreedte 4 m.

2 boerenwagens.

19 onkruideggen 2½ m.

4 × 2 driedeelige landrollen.

8. *Slakkenzand.*

Met den aanleg van rijwielpaden werd voortgegaan. Daarvoor werd in de verslagperiode aangevoerd 5935 m³ slakkenzand van de hoogovens te IJmuiden.

9. *Heiningsmateriaal.*

Voor afheining van het jonge grasland, hetwelk dit jaar voor beweiding in aanmerking komt, werden 5000 betonnen palen, 10 000

ijzeren paaltjes, 200 eiken biels en 20 000 kg prikkeldraad aangekecht. Met de afheining is bereids aangevangen.

IV. *Aanschaffing van zaaizaden en kunstmeststoffen.*

Aangevoerd werden :

1. *Gras- en klaverzaden.*

- 104 500 kg graszaad.
- 4 700 „ witklaverzaad.
- 1 107 „ Roosendaalsch roodklaverzaad.
- 1 500 „ Hongaarsch lucerne.

Teneinde in de behoefte aan inlandsch witklaverzaad te voorzien werd met de organisaties, welke zich bezig houden met de keuring van gewassen te velde en in overleg met het Rijksproefstation voor Zaadcontrole te Wageningen, een regeling getroffen voor het keuren op stam en op partij van witklaverzaad. Van het inlandsche product is aangekocht op stam en op partij goedgekeurd zaad met een minimum gebruikswaarde van 70 pct.

2. *Zaaigranen.*

- 71 400 kg rogge.
- 10 000 „ haver.

3. *Kunstmeststoffen.*

- 60 000 kg kalksalpeter.
- 440 000 „ kalizout.
- 520 000 „ zwavelzure ammoniak.
- 880 000 „ superfosfaat.
- 132 m³ stalmest.

V. *Diversen.*

1. *Inscharing.*

Voor het verkrijgen van een stevige grasmat op het jonge grasland is het gewenscht, dat het met schapen en jong vee wordt beweid. Door publiciteit in de landbouwbladen werd gelegenheid tot inscharing gegeven. In een kort tijdsbestek kwamen voldoende aangiften voor inscharing van jong vee binnen en aan vele aanvragen kon niet worden voldaan. Maatregelen worden getroffen ter voorziening in de behoefte aan zoet drinkwater voor het vee, zooveel mogelijk door middel van

het boren van welputten. Bij een uitgevoerde boring op de z.g. „Kooltuinen” werd reeds op een diepte van ongeveer 20 m zoet water aangetroffen.

2. *Stuifvrij maken.*

Tengevolge van den abnormaal drogen winter, gepaard met vorstperioden en veel wind gedurende de maand Maart 1932, werd veel last ondervonden van verstuivingen. Door het hooge zoutgehalte, vorst, enz., kon de tegen verstuivingen ingezaaide rogge zich niet voldoende ontwikkelen en moest plaatselijk worden overgegaan tot vastlegging met stroo, van eigen oogst verkregen.

VI. *Stand der werkzaamheden.*

1. *Ontwateringswerken.*

De hoofdwerkzaamheden bestonden ook in de verstreken periode uit de ontwateringswerken, als het begreppelen van de gronden, het draineeren van de greppelreinen en het egaliseeren van de stort-, sloot- en greppelgronden. Op 31 Maart 1932 waren ongeveer 12 800 ha gereed, zoodat deze oppervlakte sedert 31 December 1931 met slechts 1200 ha is toegenomen.

Dit vindt zijn oorzaak in het feit, dat het vorig jaar verschillende werkzaamheden op de randkavels waren gereserveerd, als het verspreiden van veelvuldig voorkomende stortgronden in de z.g. Mansholtsche verkaveling en volledige drainage van verscheidene kavels in dat gebied, waarmede een groot aantal arbeiders gemoeid was. Bovendien werden greppels en slooten in het verkavelde gebied nagezien en zoo noodig weer in orde gebracht.

Het als bijlage hierachter opgenomen kaartje geeft een overzicht van de gereed gekomen oppervlakte.

2. *Rijwielpaden.*

In het 1e kwartaal 1932 werden slechts 6 km rijwielpad aangelegd, waarmede de totale lengte tot 93 km is gestegen.

3. *Bezaaiing.*

De abnormale droogte in den afgelopen winter is oorzaak, dat de zoutconcentraties in de bouwvoor zoodanig opliepen, dat het aanvankelijk voor dit voorjaar opgestelde zaaiplan slechts voor een zeer klein deel kan worden uitgevoerd.

Einde Maart 1932 is met den voorjaarsinzaai aangevangen.

VII. *Stand van de gewassen.*

De zoo uitermate droge weersgesteldheid in de verslagperiode heeft, behoudens enkele uitzonderingen ten aanzien van het roggegewas op reeds in vergevorderden staat van ontzilting verkeerende zandgronden, zijn funesten invloed op de ontwikkeling van de gewassen terdege doen gelden, waardoor de stand van de gewassen, tot de regens van eind Maart 1932 matig tot slecht moet worden genoemd.

Een zacht voorjaar gepaard met voldoende neerslag zal aan de ontwikkeling van de gewassen echter nog in beteekenende mate ten goede kunnen komen.

3. *De sociaal-economische afdeling.*

I. *Bouwkundige dienst.*

Het tweede tiental landbouwschuren kwam nagenoeg gereed. Verscheidene loodsen konden reeds voorloopig in gebruik worden genomen voor de berging van materialen, zaaizaden en kunstmeststoffen.

Aan den bouw voor de betonnen fundamente van de volgende 33 landbouwloodsen wordt met kracht voortgewerkt en op den voet gevolgd door uitvoering van den bovenbouw.

Eveneens werd een aanvang gemaakt met de stichting van 36 dubbele arbeiderswoningen bij de verschillende landbouwloodsen.

Ia. *Bouwbureau „de Wieringermeer”.*

De acte voor de stichting van het Bouwbureau „De Wieringermeer” werd 14 Januari 1932 notarieel verleden. Het bestuur is als volgt samengesteld:

Ir. ALPH. ROEBROEK, lid der directie, voorzitter;

J. BAKKER, referendaris ter Generale Thesaurie, als vertegenwoordiger van den Minister van Financiën, lid;

Jhr. Ir. G. DE GRAEFF, Inspecteur van de Volksgezondheid, als vertegenwoordiger van den Minister van Arbeid, lid;

Mr. A. F. KAMP, commies ter directie, secretaris.

Tot directeur van het Bouwbureau „de Wieringermeer” werd benoemd de heer A. D. VAN ECK, bouwkundige bij de directie en door haar bij het Bouwbureau gedetacheerd.

De woningbouw, zoowel aan Sluis I als aan Sluis III maakte, begunstigd door het droge winterweer, goede vorderingen, zoodat de geheele bouw naar wensch verloopt.

Sluis I.

3 middenstandswoningen en 14 arbeiderswoningen zijn in de verslagperiode gereed gekomen. De resteerende 2 middenstandswoningen en

36 arbeiderswoningen naderen hare voltooiing. 3 middenstandswoningen en 24 arbeiderswoningen kwamen onder de kap.

Sluis III.

De bouw van 6 middenstandswoningen en 96 arbeiderswoningen vordert naar wensch. De eerste 28 arbeiderswoningen worden 15 Juni 1932 opgeleverd.

II. *Uitgifte van gronden.*

Op 9 Februari 1932 had de inschrijving plaats voor de openbare uitgifte van bouwperceelen in erfpacht in de in aanbouw zijnde dorpen bij Sluis I en Sluis III, onder de Algemeene en Bijzondere voorwaarden, vastgesteld door den Minister van Financiën bij missiven van onderscheidenlijk 13 Juni 1931, n°. 121, en 5 Januari 1932, n°. 13, beide afd. Domeinen.

Ingeleverd werden 23 biljetten.

Voor definitieve toewijzing komen in aanmerking:

in het dorp bij Sluis I een perceel, bestemd voor:

1. *Café-restaurant*: ± 1000 m², Canon 25 ct. per m². Hoogste inschrijver J. KLEIN, te Wieringen, voor de som van f 1376.

2. *Bakkerij*: 450 m², Canon 15 ct. per m². Hoogste inschrijver C. KOORN, te Wieringen, voor de som van f 400.

3. *Winkel in Zuivelproducten*: ± 450 m², Canon 15 ct. per m². Hoogste inschrijver G. KISTEMAKER, te Wieringerwaard, voor de som van f 250.

4. *Rijwielzaak*: ± 450 m², Canon 15 ct. per m². Hoogste inschrijver H. J. EICHNER, te Nijverdal, voor de som van f 25.

5. *Smederij, reparatiewerkplaats voor machinerieën, benzinepompinstallaties, winkel c.a.*: ± 1800 m², Canon 25 ct. per m². Hoogste inschrijfster Bataafsche Importmaatschappij te 's-Gravenhage, voor de som van f 10.

In het dorp bij Sluis III een perceel bestemd voor:

6. *Café-Restaurant*: ± 1200 m², Canon 25 ct. per m². Hoogste inschrijver J. KLEIN, te Wieringen, voor de som van f 1375.

7. *Timmer- en aannemersbedrijf*: ± 400 m², Canon 15 ct. per m². Hoogste inschrijver A. C. VAN OEVEREN, te Goes, voor de som van f 132.

Nadat de openbare inschrijving was gesloten kwamen nog verschillende aanvragen om bouwterrein in erfpacht binnen. Op het einde van de verslagperiode waren deze nog in behandeling.

III. *Sociale maatregelen.*

1. *Godsdienstige verzorging.*

Het door een Kerkgenootschap ingezonden bouwplan voor de stichting van een patronaats- en wijkgebouw in het dorp bij Sluis I werd goedgekeurd en is inmiddels aanbesteed.

2. *Onderwijs.*

Aan den aannemer J. KINGMA & ZCON, te Leeuwarden, werd gegund het bouwen van een schoolgebouw met 4 leslokalen voor de som van f 22 300 en tevens van een gymnastiekgebouw voor de som van f 12 500, beide aan Sluis I. Met de uitvoering is bereids een begin gemaakt.

De oprichtingsacte van de stichting „de Wieringermeerscholen” werd 15 Maart 1932 notarieel verleden.

Het bestuur werd als volgt samengesteld:

Ir. ALPH. ROEBROEK, lid der directie, voorzitter;

D. DE BOER DZN., lid van den Zuiderzeeraad, lid;

beiden aangewezen door de directie van den Wieringermeerpolder;

Rector J. P. J. KOK, aangewezen door de R.-K. Zuiderzeestichting, lid;

Prof. Dr. A. NOORDTJIJ, hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, aangewezen door het Gereformeerd Schoolverband, lid;

H. W. TILANUS, Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, aangewezen door de Vereeniging van Christelijk Volksonderwijs, lid;

G. CHR. DUX, Inspecteur van het Lager Onderwijs, adviseerend lid;

Mr. A. F. KAMP, commies ter directie, secretaris.

Het aantal kinderen, dat thans voorloopig in een arbeiderswoning van een onderwijzeres onderwijs ontvangt, is gestegen tot 28, verdeeld over 7 klassen.

3. *Volksgesondheid.*

a. *Geneeskundige verzorging.*

Met ingang van 1 Mei 1932 zal zich aan Sluis I vestigen de heer A. P. HOOGKAMER, arts.

b. *Magazijn en verplegingsartikelen.*

Door het hoofdbestuur der N.H. Vereeniging „Het Groene Kruis” is f 500 ter beschikking gesteld eener commissie, die de voorbereiding ter hand zal nemen van een magazijn voor verplegingsartikelen.

4. *Bevolkingstoename.*

	1 Jan.	1 Febr.	1 Maart.	1 April.
Gezinnen	17	28	30	31
Mannen	37	39	72	75
Vrouwen	32	34	59	61
Totaal inwoners	69	73	131	136
Inwonende personen	7	7	11	11

5. *Poststations.*a. *Station Sluis III.*

Met ingang van 16 Januari 1932 is aan Sluis III een poststation geopend met den naam „Wieringermeer Sluis III”.

b. *Overzicht der postale handelingen.*

	Post.		Telegraaf en Telefoon.	
	Toeneming verkeer.	Toeneming verkeer in procenten.	Toeneming verkeer.	Toeneming verkeer in procenten.
SLUIS I. 1931.				
Maart	210	—	—	—
April	266	+ 27	268	—
Mei	254	+ 21	230	— 14
Juni	408	+ 94	260	— 3
Juli	213	+ 1	218	— 19
Augustus	330	+ 57	256	— 5
September	298	+ 42	301	+ 12
October	506	+ 141	395	+ 47
November	389	+ 85	345	+ 28
December	339	+ 61	365	+ 36
1932.				
Januari	281	+ 34	441	+ 64
Februari	365	+ 74	558	+ 108
Maart	387	+ 84	647	+ 141
SLUIS III. 1932.				
16—31 Januari	34	—	—	—
Februari	45	—	—	—
Maart	98	+ 118	—	—

IV. *Landmeetkundige Dienst.*

In de afgelopen verslagperiode zijn de veldwerkzaamheden regelmatig voortgezet en is een reeks vaste punten bepaald te Sluis I, benodigd voor het aanleggen van een plan van deze kern op schaal 1 à 1000. Deze punten zijn berekend, waarbij is gebleken, dat de grens tusschen de burgerlijke gemeenten Wieringen en Medemblik loopt dwars door de in aanbouw zijnde Hervormde Kerk in het noordelijk deel van de kern, terwijl tevens gesneden worden de terreinen, die voor erfpachtsuitgifte in aanmerking komen.

Voortgegaan is met het plaatsen van KAD.-steen in de eerste polderafdeeling (Sectie E en A), zoodat na de noodige hoekwaarnemingen, een aanvang kan worden gemaakt met de detailmeting. Bij Sluis III is een KAD.-steen geplaatst, bedoeld als hoofdpunt van de daar te stichten kern; de rondmeting op dit punt is geschied, terwijl de berekening in de loopende verslagperiode moet geschieden.

Met ingang van 4 April 1932 zullen de buitenwerkzaamheden worden hervat door de tweede meetploeg.

Aan de hand van de resolutie van den Minister van Financiën van 9 December 1931, afd. Centrale Directie, n°. 147, is de Sectie-indeling van den polder kadastraal toegepast; bij de eigendoms-overdrachten kan thans gebruik worden gemaakt van de kadastrale kenmerken.

REGLEMENT op de arbeidsvoorwaarden voor de Landarbeiders, werkzaam bij de Cultuurmaatschappij „De Wieringermeer”.

Artikel I.

De normale werktijden zijn de volgende:

van 1 April	t/m 30 September	10 uur
van 1 October	t/m 31 October	9 uur
van 1 November	t/m eind Februari	8 uur
van 1 Maart	t/m 31 Maart	9 uur

De arbeidstijd des Zaterdag is:

van 1 April	t/m 30 September	7½ uur
van 1 October	t/m 31 October	7 uur
van 1 November	t/m eind Februari	6½ uur
van 1 Maart	t/m 31 Maart	7 uur

De werktijden beginnen en eindigen aan de boerderij. Voor landerijen, gelegen tusschen de woning van den werknemer en de boerderij, begint en eindigt de werktijd op het perceel land, waarop het werk verricht wordt.

De schafttijden worden zoodanig geregeld, dat bij 10-urigen arbeidsdag als regel een middagschaft wordt gegeven van een uur en verder tweemaal een half uur.

Voor den zaai-, hooi- en oogsttijd kan de arbeidsweek met 6 uur (1 uur per dag) worden verlengd, zonder dat de arbeiders op verhooging van het uurloon aanspraak kunnen maken. Voor de overige noodzakelijk geachte overuren, vallende buiten de vastgestelde werktijdenregeling, wordt het uurloon met 10 cent verhoogd.

Artikel II.

A. Voor zoover niet in accoord gewerkt wordt, bedraagt het loon van den landarbeider 35 cent per uur. Bovendien worden de volgende vergoedingen toegekend:

- a. voor regenverzuim 25 cent per uur;
- b. voor verzuim, tengevolge van niet op Zondag vallende algemeen erkende Christelijke feestdagen f 2,50;
- c. voor verzuim tengevolge van militaire inspectie of militair geneeskundig onderzoek een maximum van driemaal het uurloon (f 1,05);
- d. voor verzuim tengevolge van uitoefening der kiesbevoegdheid een maximum van driemaal het uurloon (f 1,05);
- e. voor verzuim tengevolge van sterfgeval tot en met den tweeden graad van bloed- of aanverwantschap, geboorte in het gezin en huwelijk van den werknemer f 2,50.

B. Het uurloon van 35 cent benevens de sub *a t/m e* genoemde vergoedingen heeft geen betrekking op arbeiders in vasten dienst in het genot van een vast weekloon.

Artikel III.

A. Gezinshoofden (kostwinners) voor wie in of in de nabijheid van den polder geen woning beschikbaar is, en wier gezin dus elders blijft wonen, ontvangen boven het verdiende loon een toeslag van 5 gulden per week.

B. Zij genieten de volgende reis- en verlofsvergoedingen:

- a. Vrij reiskosten per spoor en/of boot van en naar het werk, verhoogd met f 1 voor autobus of tramkosten;
- b. Een verlofsperiode tusschen Nieuwjaar en Paschen van Vrijdagmiddag tot Maandagavond d.a.v. met een verlofsvergoeding voor loonderving van f 5;

Idem met Paschen van Vrijdagmiddag tot Dinsdagavond (vergoeding f 5);

Idem met Pinksteren van Vrijdagmiddag tot Dinsdagavond (vergoeding f 5);

Idem in de tweede helft van Juli van Vrijdagmiddag tot Maandagavond daaraanvolgende (vergoeding f 5);

Idem in de eerste helft van September (vergoeding f 5);

Idem in de eerste helft van November (vergoeding f 5);

Idem van den middag voor Kerstmis tot den avond van 2 Januari daaraanvolgende (vergoeding f 15).

c. Zij, die korter dan zes achtereenvolgende weken, voorafgaande aan de verlofsperiode, in dienst zijn geweest, hebben geen recht op vrij reizen of vergoeding gedurende de verlofsperiode.

d. Zij, die langer dan zes achtereenvolgende weken, doch korter dan zes maanden, voorafgaande aan het Kerstverlof, in dienst zijn geweest, ontvangen een Kerstvergoeding van vijf gulden, benevens vrij reizen.

e. Tusschen elk der bovengenoemde verlofsperioden wordt een tusschentijdsch verlof toegestaan van Vrijdagmiddag tot Maandagavond d.a.v., zonder vergoeding van reiskosten of loonderving.

Artikel IV.

A. Arbeiders zonder rentekaart worden niet aangenomen, tenzij eene verklaring van den Raad van Arbeid wordt overgelegd, dat zijn kaart of zijn aanvraag om een kaart in behandeling is, of dat hem wegens ouderdom geen kaart meer wordt verstrekt.

Dadelijk bij indiensttreding wordt de rentekaart aan den bedrijfsboer overhandigd.

B. Wekelijks wordt op het loon van den arbeider ingehouden de helft van de wettelijk verschuldigde premie voor de ziekteverzekering.

Artikel V.

Een arbeider, die wegens ziekte of ongeval verzuimt, moet zulks onmiddellijk melden aan den bedrijfsboer. Hij is gehouden de voorschriften tot richtige uitvoering der Invaliditeits-, Ongevallen- en Ziektewet, door, of namens den Raad van Arbeid, of Bedrijfsvereniging voorgeschreven, stipt op te volgen.

Artikel VI.

De werkweek sluit Woensdagavond; de arbeider ontvangt des Zaterdagds derhalve het loon, hetwelk hij tot Woensdagavond heeft verdiend, na aftrek van de bijdrage van de Ziektewetpremie.

Voorschotten op het loon worden niet verstrekt.

Voor losse arbeiders, die voor minder dan een week zijn aangenomen, geldt niet de regeling van de z.g. pendagen.

Artikel VII.

Tenzij in de hierbovenstaande bepalingen anders is vastgelegd, wordt geen loon uitgekeerd voor den tijd, gedurende welken de arbeider den bedongen arbeid niet heeft verricht; geen loon is dus verschuldigd in gevallen van vrijwillig of gedwongen verzuim, bedoeld in artikel 1638c en d van het B. W.

Artikel VIII.

De dienstbetrekking wordt aangegaan voor onbepaalden tijd.

Voor vaste arbeiders in het genot van een vast weekloon geldt voor beide partijen een opzeggingstermijn van drie maanden.

Voor de overige arbeiders is voor beide partijen een opzeggings-termijn van één week voldoende, tenzij de arbeiders voor korteren termijn zijn aangenomen, in welk geval een opzeggingstermijn van één dag voldoende is.

Artikel IX.

De in Artikel II en III vastgelegde tarieven en vergoedingen gelden alleen voor volwaardige arbeidskrachten; niet volwaardige krachten zullen naar evenredigheid van hun bekwaamheid en prestatie op grondslag van de in Artikel II en III geregelde tarieven en vergoedingen worden betaald.

De ondergeteekende

wonende te

verklaart bekend te zijn met bovenstaand reglement op de arbeidsvoorwaarden en zich met den inhoud daarvan te vereenigen.

....., den 193 .

C. Mededeelingen van algemeenen aard.

REGELINGEN IN VERBAND MET DE GEWIJZIGDE ZUIDERZEESTEUNWET.

Bij de Koninklijke besluiten van den 7den Januari 1932, nos. 2, 3 en 4, werden eenige regelingen getroffen, noodig in verband met de jongste wijziging van de Zuiderzeesteunwet (zie Driemaandelijksch bericht van April 1931), waarbij respectievelijk werden gewijzigd het Zuiderzeesteunbesluit en het besluit tot vaststelling van bepalingen betreffende de Generale Commissie, terwijl werd ingesteld een Rijksdienst ter uitvoering van de Zuiderzeesteunwet.

Aan den Rijksdienst, die te Amsterdam is gevestigd, is opgedragen de voorbereiding en uitvoering van de ingevolge de Zuiderzeesteunwet te nemen maatregelen ter tegemoetkoming aan de Zuiderzeevisschersbevolking en andere personen, wegens schade, welke de afsluiting der Zuiderzee hun mocht berokkenen, evenwel slechts voor zooveel de Minister van Waterstaat deze werkzaamheden aan dien dienst zal opdragen.

Onder de bevelen van den Minister van Waterstaat staat aan het hoofd van den dienst een directeur, die door ambtenaren wordt bijgestaan.

Een delegatie van bevoegdheden, als thans aan den Rijksdienst is voorzien, was tot nu toe aan de Generale Commissie verleend, die dus ontheven zal worden van hare dagelijkse bemoeiingen met de uitvoering van de wet.

Krachtens de regeling, zooals deze bij het Koninklijk besluit van 7 Januari 1932, n°. 3, is gewijzigd, dient de Generale Commissie desgevraagd den Minister van Waterstaat van advies met betrekking tot de ingevolge de Zuiderzeesteunwet te nemen maatregelen en verleent zij, volgens door den Minister van Waterstaat te geven instructies, bijstand in de uitvoering daarvan, terwijl zij harerzijds de aandacht vestigt op hetgeen strekken kan tot bevordering van de voorbereiding en uitvoering van zoodanige maatregelen.

De Generale Commissie is bevoegd zich in verbinding te stellen met alle openbare besturen, colleges, autoriteiten of andere personen, zoomede om ambtenaren en deskundigen tot het geven van voorlichting uit te noodigen, terwijl zij van den directeur van den Rijksdienst de gegevens kan verlangen, welke zij noodig heeft voor de uitvoering van haar taak.

Verder is in het voormelde Koninklijk besluit het noodige bepaald omtrent de plaatselijke commissies, die voor een 17-tal met name genoemde Zuiderzeegemeenten zullen worden ingesteld. Elke plaatselijke commissie bestaat uit vijf leden, welke door den Minister van Waterstaat worden benoemd en ontslagen en waarvan er drie ingezetenen van de betrokken gemeente(n) moeten zijn.

Krachtens de haar opgedragen taak is de plaatselijke commissie gesubordineerd aan de Generale Commissie, die zij desgevraagd of uit eigen beweging van advies dient met betrekking tot de ingevolge de Zuiderzeesteunwet te nemen maatregelen.

Het gewijzigde Zuiderzeesteunbesluit bepaalt in de eerste plaats, dat aanvragen om tegemoetkoming schriftelijk moeten geschieden bij den Rijksdienst en dat op iedere aanvraag schriftelijk wordt beslist en wel met redenen omkleed, zoo de beslissing afwijzend is.

Vervolgens worden regelen gesteld voor opleiding door onderwijs of op andere wijze van belanghebbenden in den zin der Zuiderzeesteunwet of hun kinderen en voor het door dezen verkrijgen van een werkkring.

Artikel 8a regelt thans de tegemoetkoming wegens waardevermindering van roerende en onroerende eigendommen van belanghebbenden. Als waardevermindering, die tot ten hoogste f 15 000 wordt erkend, geldt het verschil tusschen de geschatte waarde, wanneer het visscherijbedrijf normaal zou doorgaan en de werkelijke waarde. Als tegemoetkoming wegens waardevermindering ontvangt de belanghebbende in den regel gedurende 20 jaren 5 pct. 's jaars van het vastgestelde bedrag der waardevermindering. Wanneer daartoe naar het oordeel van den Minister van Waterstaat gegronde redenen bestaan, kan de contante waarde der nog verschuldigde jaarlijksche uitkeeringen wegens waardevermindering worden uitgekeerd.

Ten slotte zijn regelen gesteld omtrent het verlenen van credieten aan belanghebbenden tot voortzetting, verplaatsing of vervorming van een bedrijf e.q. tot oprichting van een nieuw bedrijf, omtrent voorkeur bij de uitoefening van de visscherij op de afgesloten Zuiderzee en omtrent geldelijke tegemoetkomingen; een en ander werd niet beteekenend gewijzigd.

PROEFNEMINGEN IN HET WATERBOUWKUNDIG LABORATORIUM TE KARLSRUHE.

Verschenen is het derde nummer van de „Rapporten en Mededeelingen betreffende de Zuiderzeewerken”, inhoudende „Wasserbauliche Modellversuche zur Klärung der Abflussscheinungen beim Abschluss der Zuiderzee ausgeführt im Flussbaulaboratorium der Technischen Hochschule zu Karlsruhe von TH. REHBOCK”, met een inleiding van den Directeur-Generaal der Zuiderzeewerken.

Bij de voorbereiding van de afsluiting van de Zuiderzee deden zich tal van waterloopkundige vraagstukken voor, die met gebruikmaking van bekende formules niet voldoende bevredigend opgelost kunnen worden en waaromtrent het gewenscht was door proefnemingen in een waterbouwkundig laboratorium een duidelijker inzicht te verkrijgen. Daar eerst in 1927 een dergelijk laboratorium in ons land en

wel te Delft in bedrijf is gekomen, geschiedde het gewenschte onderzoek, waarmede in October 1922 werd aangevangen, aanvankelijk in het Flussbaulaboratorium der Technischen Hochschule te Karlsruhe, dat onder leiding staat van Prof. Dr. Ir. TH. REHBOCK. De proeven duurden drie jaar en het daaromtrent in Augustus 1931 door Prof. REHBOCK uitgebrachte rapport is opgenomen in het voormelde nummer der Rapporten en Mededeelingen.

De vraagstukken, die met behulp van de proeven nader werden bestudeerd, betroffen: het vermogen der uitwateringssluizen van het IJsselmeer en het doorstromen van het water door de sluitgaten gedurende het maken van den afsluitdijk. Het rapport van 272 bladzijden bevat nu de beschrijving en de uitkomsten der proeven, welke in verband met deze twee hoofdpunten werden genomen, toegelicht door 62 foto's in den tekst en 40 teekeningen en grafieken als afzonderlijke bijlagen. Zoowel met betrekking tot de sluisen als tot de doorstrooming over de dammen in de sluitgaten werden naast onderzoekingen uitsluitend in het laboratorium ook vergelijkende proeven met metingen in de werkelijkheid verricht; bij deze laatste werd een zeer bevredigende overeenstemming verkregen.

De *proeven met betrekking tot de sluisen* beoogden in de eerste plaats de bepaling van hun afvoervermogen. Bij de berekening hiervan wordt in den regel uitgegaan van een formule, die neerkomt op den volgende vorm:

$$Q = m F v = m.F. \sqrt{2gH}$$

waarin is Q de per tijdseenheid doorstroomende waterhoeveelheid, F de natte doorsnede van de sluis, gemeten onder den benedenwaterstand op het nauwste deel van de sluis, H het verval, g de versnelling van de zwaartekracht en v de stroomsnelheid, die theoretisch bij het verval H behoort.

Door de experimenteele coëfficiënt m , die vroeger de contractie coëfficiënt werd genoemd, werd tot uitdrukking gebracht, dat de waterstroom bij het binnentreden van de sluis wordt samengesnoerd en dus slechts een deel $m F$ van de geheele doorsnede inneemt.

In dezen gedachtengang kan m niet grooter zijn dan de eenheid.

Uit de in het rapport vermelde afvoermetingen met modellen van de ontworpen IJsselmeersluizen bleek de afvoer-coëfficiënt grooter dan de eenheid te zijn.

Hierin is aanleiding gevonden om bij een bestaande sluis, die in ongeveer gelijke omstandigheden verkeert als de IJsselmeersluizen en waarvoor is gekozen de waaiersluis aan den mond van het kanaal van Steenenhoek in de Merwede, nauwkeurige afvoermetingen te verrichten en deze te herhalen bij een model in het laboratorium. De uitkomsten leerden, dat de afvoeren gemeten in werkelijkheid en in het model zeer goed overeenstemden en uitwezen, dat de afvoercoëfficiënt inderdaad grooter dan de eenheid is.

De verklaring van dit verschijnsel is tenslotte eenvoudig. Na het verlaten van de sluis immers zal de stroomsnelheid van het water afnemen, doordat het zich over een veel grooter profiel verspreidt en het overschietende arbeidsvermogen van beweging kan worden gebruikt voor het oploopen van den waterspiegel. Bij het uittreden van de sluis zal het water dus lager staan dan het eigenlijke benedenwater, zoodat het werkzame verval, het sluisverval H , dus grooter is dan het verschil tusschen boven- en benedenwaterstand; de snelheid op het nauwste punt van de sluis is dus grooter dan $\sqrt{2gH}$. De afvoer-coëfficiënt m wordt hierdoor vergroot en in gunstige gevallen zal deze vergrooting ruimschoots opwegen tegen de verkleining door contractie en wrijving in de sluis, in welk geval de factor m dus grooter dan de eenheid moet zijn.

In verband met het verkregen inzicht in den afvoer door een sluis, bepaalden de afvoermetingen te Karlsruhe zich niet uitsluitend tot den sluiskoker zelf, maar werden eveneens metingen verricht in een model, waarin ter weerszijden van de sluisgroepen ook een deel van het zeegebied buiten de sluizen was opgenomen.

Bij het onderzoek naar de doorstroming door de sluiskokers zelf werd nagegaan in hoeverre hun lengte van invloed was, waarbij bleek, dat het niet noodig was de kokers langer te maken dan voor de opstelling der waterkeeringen en het overvoeren der verkeerswegen noodzakelijk was.

Ook werd nagegaan, welke invloed sponningen en onderaanslagen der waterkeeringen op den afvoer hadden, waarbij bleek, dat verticale sponningen weinig hinderlijk zijn, doch dat het gewenscht is de onderaanslagen zoo laag mogelijk te houden.

Tenslotte werden onderzoekingen verricht omtrent den vorm der vleugelmuren en, zij het voorloopig slechts in oriënteerenden zin, omtrent de ontgronding buiten de sluizen, waaruit bleek, dat de funderingen der vleugelmuren geen gevaar liepen.

Een nader onderzoek hieromtrent in verband met het vaststellen van den besten vorm voor het ontvang- en stortebed had later in het laboratorium te Delft plaats.

De resultaten van het onderzoek te Karlsruhe omtrent de sluizen, gevoegd bij de uitkomsten van het onderzoek der Staatscommissie-LORENTZ omtrent de buitenwaterstanden hebben er toe geleid, dat een der zes oorspronkelijk in de afsluiting ontworpen complexen van 5 uitwateringssluizen achterwege kon blijven.

Bij de *proeven met de dammen in de sluitgaten* ging het in hoofdzaak om twee punten, n.l. de hoeveelheid water, die bij bepaalde vervallen over die dammen zouden stroomen, en de snelheden waaraan de oppervlakte van bepaalde damprofielen zouden kunnen zijn blootgesteld. Kennis omtrent het eerste punt was noodig bij de berekening van de waterstanden binnen en buiten de ontworpen afsluiting

tijdens de sluiting, terwijl bij de keuze van de constructie van de beteugelingsdammen rekening moest worden gehouden met de stroomsnelheden, waaraan de oppervlakte zou worden blootgesteld.

Teneinde gegevens omtrent een en ander te verkrijgen, werden proeven genomen met verschillende profielen voor de beteugelingsdammen; hierbij bleek, dat de oppervlakte der aanvankelijk ontworpen dammen plaatselijk aan zeer groote stroomsnelheden zouden worden blootgesteld. Gewijzigde profielen werden dan ook, mede in verband met de inmiddels bij de sluiting van het Amsteldiep opgedane ervaring, ontworpen, die gunstiger uitkomsten leverden en bij de toegepaste damconstructie werd inzicht verkregen in de stroomverdeeling langs de oppervlakte.

Ook bij de modelproeven voor de dammen werden eenige metingen verricht ter vergelijking met de werkelijkheid. Zoo werden de stroommetingen, eertijds verricht bij de dichting van het Sloe, herhaald bij een model in het laboratorium, waarbij ook weder een zeer bevredigende overeenstemming werd verkregen. Ook bij de sluiting van het Amsteldiep waren eenige gegevens verkregen, die vergeleken konden worden met uitkomsten van metingen in het laboratorium.

Onderzoekingen omtrent de constructie van de bekleeding der beteugelingsdammen hadden niet meer in Karlsruhe plaats, doch zij geschieden later in Delft.

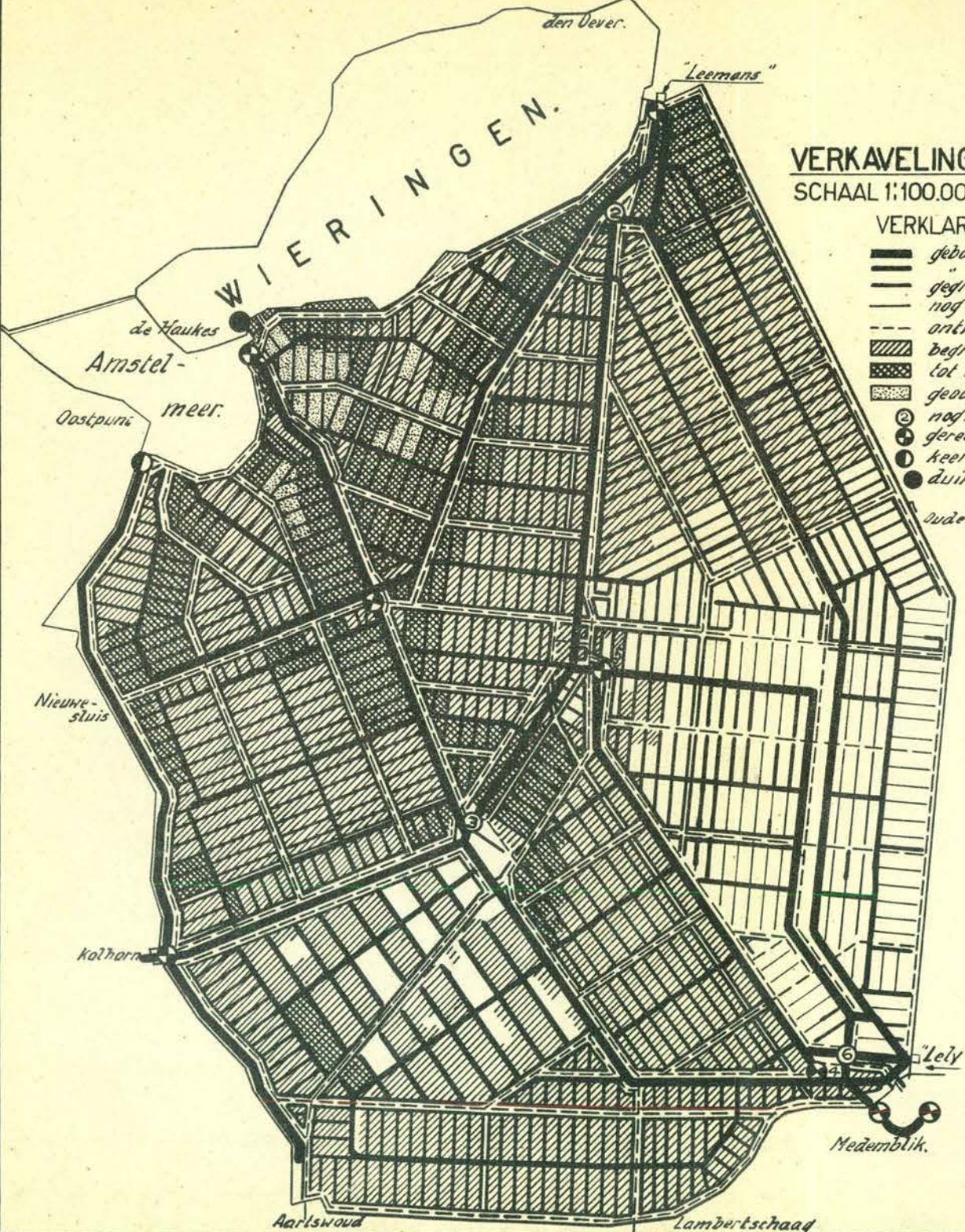
Aan het slot van zijn inleiding schrijft de Directeur-Generaal der Zuiderzeewerken:

„Het resultaat, dat te Karlsruhe met de modelmetingen voor den beteugelingsdam is verkregen, is nog belangrijker dan dat van de sluisproeven. Werd in dit laatste geval vermeden, dat de sluisen onnoodig groot zijn gebouwd en is dus een kostenbesparing verkregen, door de damproeven is bereikt, dat een werkwijze, die achteraf in sommige omstandigheden gevaarlijk bleek te zijn, kon worden vervangen door een betere.”

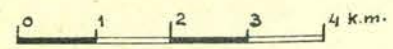
WIERINGERMEER.

STAND DER WERKZAAMHEDEN

1 APRIL 1932.

VERKAVELING.
SCHAAL 1:100.000.

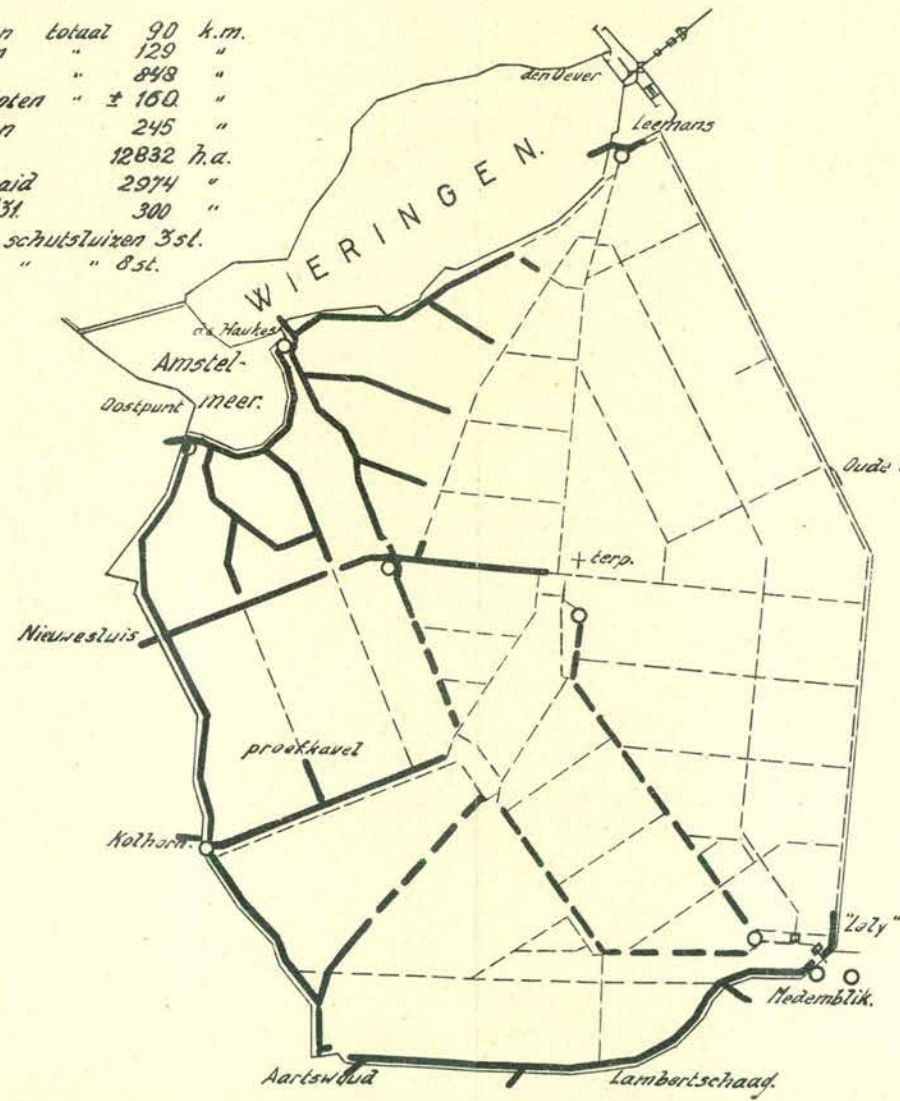
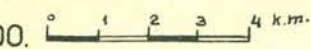

VERKLARING.

	gebaggerde kanalen	totaal	90 k.m.
	" " " lochten	"	129 "
	gegraven slooten	"	848 "
	nog te graven slooten	" ±	150 "
	ontworpen wegen	"	245 "
	begreppeld	"	12832 h.a.
	tot 1 Feb. ingezaaid	"	2974 "
	geogst in Aug. 31	"	300 "
	nog uit te voeren schutsluizen	3st.	
	gereedgekomen	"	8st.
	keersluiz 1st.		
	duikersluiz 1st.		

oude Leug.

WEGEN.
SCHAAL 1:150.000.

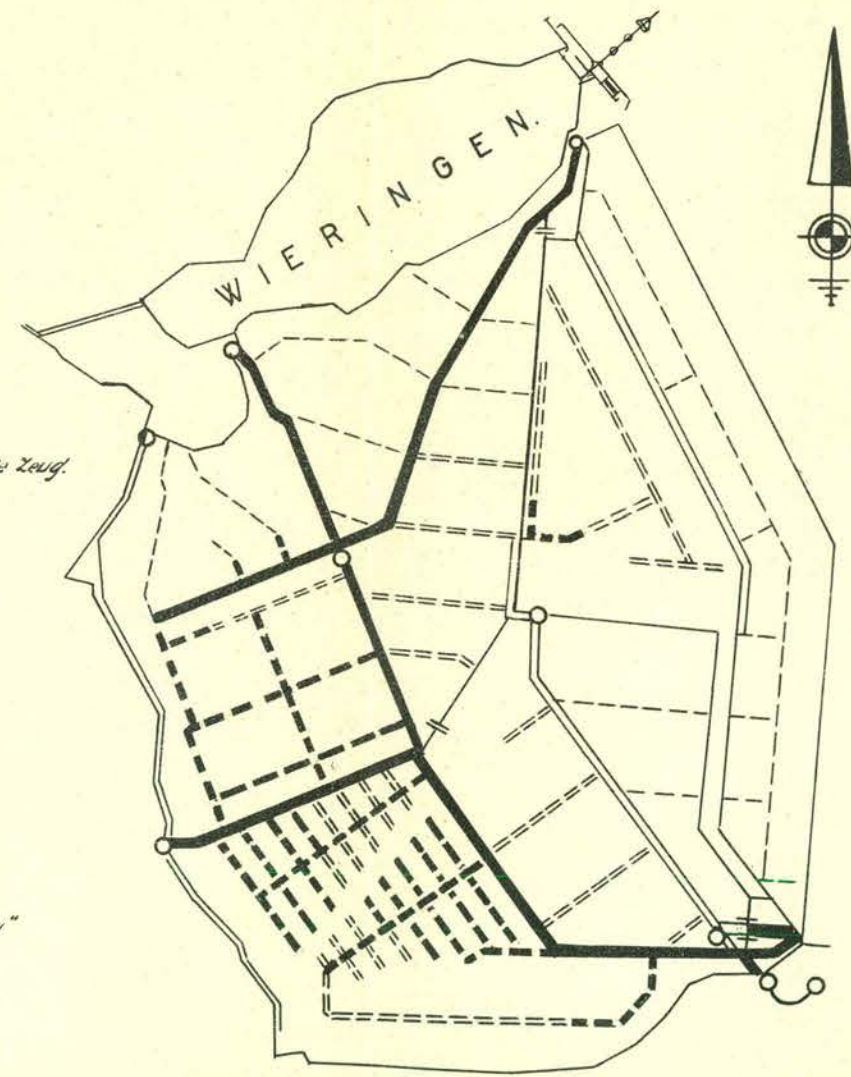

VERKLARING

	nog aan te leggen wegen	151 k.m.
	wegen in aanleg	19 "
	gereedgekomen wegen	75 "

○ schutsluis ● keersluiz —■— in aanbouw zijnde vaste brug (2)

BOORDVOORZIENINGEN.
SCHAAL 1:150.000.

VERKLARING.

	1. kanalen.	2. lochten	totaal
	90 k.m.	129 k.m.	219 k.m.
	13 "	30 "	43 "
	48 "	40 "	88 "

○ schutsluis ● keersluiz + dam.

JAARGANG XIII.

N°. 3.

DRIEMAANDELIJKSCH
BERICHT

BETREFFENDE DE
ZUIDERZEEWERKEN.

JULI 1932.

RIJKSUITGEVERIJ
DIENST VAN DE
NEDERLANDSCHE
STAATSCOURANT

UITGEGEVEN DOOR HET MINISTERIE VAN WATERSTAAT.

PRIJS f 0.35.

DRIEMAANDELIJKSCHE MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE WERKZAAMHEDEN VOOR DE AFSLUITING EN DROOGMAKING VAN DE ZUIDERZEE.

A. Mededeelingen betreffende den dienst der Zuiderzeewerken.

DICHTING VAN HET LAATSTE SLUITGAT IN DEN AFSLUITDIJK VAN DE ZUIDERZEE OP ZATERDAG 28 MEI 1932 TE 13.02 UUR.

Op 29 Juni 1920 te 12.05 uur werd de eerste bak grond voor de afsluiting van de Zuiderzee gestort en wel in het profiel van den beteugelingsdam door de Kleine Geul van het Amsteldiep. De beteugelingsdammen van het Amsteldiep kwamen in de maand October van dat jaar gereed; met den bouw van den dijk aldaar werd in het begin van 1924 aangevangen, terwijl de geul op 31 Juli van dat jaar te 20 uur werd afgesloten.

In Januari 1927 werd aangevangen met het eerste werk voor de afsluiting van de Zuiderzee tusschen Wieringen en Friesland, n.l. met den bouw van den omringdijk voor den sluisput op het Kornwerderzand.

Tegen het einde van September 1931 waren de dijkswerken zoo ver gevorderd, dat krachtig kon worden doorgewerkt aan de dichting van het oostelijke van de beide overgebleven sluitgaten, gelegen in de Middelgronden, waarvan toen bereids 500 m was gedicht. Op 22 November 1931 had de dichting van het in totaal 2266 m lange sluitgat in de Middelgronden plaats.

Aan het einde van de maand Maart 1932 werd een aanvang gemaakt met den dijksbouw in het 2805 m lange westelijke sluitgat, gelegen in de Vlieter.

Op 28 Mei 1932 was in het begin van den namiddag tusschen den aan beide einden van het sluitgat vooruitgewerkten keileemdam nog slechts een kleine opening overgebleven, waardoor het vloedwater naar binnen stroomde; het werk van de drijvende grijperkranen werd toen eenige oogenblikken stilgelegd.

Op een welwillend door de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken beschikbaar gesteld vaartuig, hadden zich inmiddels vereenigd, de Minister van Waterstaat met eenige hoofdamtaren van zijn Departement, de voorzitter, de ondervoorzitters en leden van den Zuiderzeeraad, het korps ingenieurs van de Zuiderzeewerken

en eenige betrokken hoofdamttenaren van den Rijks- en Provinciaalen Waterstaat en van het Loodswezen, zoomede de leden van den Raad van Bestuur van de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken met hun plaatsvervangers, hun tegenwoordigen en voormaligen Directeur-Hoofduitvoerder en hun uitvoerders. De meesten waren vergezeld van de leden van hun gezin.

Nadat de keileemkranen waren stilgelegd, hielden achtereenvolgens de Voorzitter van den Zuiderzeeraad, de Directeur-Generaal van de Zuiderzeewerken en de Minister van Waterstaat een rede, welke hierna is afgedrukt.

REDE VAN ZIJNE EXCELLENTIE DR. H. COLIJN,
MINISTER VAN STAAT, VOORZITTER VAN DEN
ZUIDERZEERAAD.

Nu wij dan op het punt staan getuigen te zijn van de voltooiing van een arbeid, die negen jaren geleden aangevangen is en nu ik hier aanwezig zie zoovele persoonlijkheden, die van nabij bij dien arbeid betrokken zijn geweest, nu komt mij onwillekeurig in de gedachte een woord uit de Heilige Schrift: „Een ander is het, die zaait en een ander is het, die maait.”

Dr. H. COLIJN.

Want, Excellentie, hoewel wij U niet misgunnen dat gij het zijt, die straks de M.U.Z. zult uitnoodigen de laatste hand te leggen aan de voltooiing van den dijk, toch gaan onze gedachten terug naar den man, wiens leven meer dan dat van iemand anders bij dit werk betrokken is geweest. Wij denken in

een uur als dit allereerst aan LELY, aan den man, die van het jaar 1887 af zijn belangstelling en zijn arbeid aan dit werk geschonken heeft.

Het was in 1913, dat de Troonrede aankondigde een ontwerp tot afsluiting van de Zuiderzee. Hij was het ook, die als minister in 1916 het wetsontwerp bij de Staten-Generaal indiende en dit in 1918 tot wet verheven mocht zien. Hij ook was het, die na zijn aftreden als minister, als voorzitter van den Zuiderzeeraad van nabij dien arbeid met de grootste belangstelling volgen bleef. De voltooiing er van heeft hij niet mogen zien.

Anderen zijn het, die de plaats innemen, die hij destijds innam en daarom kwam mij voor den geest dat woord: „Een ander is het, die zaait en een ander is het, die maait.”

En wanneer ik nu op deze gedachte doorga, dan zie ik rondom mij nog eenige anderen, op wie dit woord van toepassing is. Ook de heer WORTMAN, die bij het begin van dezen arbeid met de leiding van de uitvoering van Rijkswegen belast geweest is en die het voorrecht heeft nog in ons midden te zijn, heeft zijn taak moeten overdragen in andere handen. Nog een derde, aan wien ik denk, is de tegenwoordige directeur van den Rijkswaterstaat, de heer RINGERS, eerste hoofd-uitvoerder van de M.U.Z., die ook al weer niet heeft voltooid het werk, dat hij heeft aangevangen, maar die het gelukkig heeft kunnen overdragen aan een man, wiens naam zoo nauw verbonden is aan het werk, aan den zoon van den schepper van dit reuzenwerk. Er zijn er een paar, die in de gelukkige omstandigheden verkeerden het werk van het begin tot het einde te hebben meegemaakt, de voorzitter van de Zuiderzee Vereeniging, mr. G. VISSERING, die in ons volk de belangstelling heeft gewekt voor dit groote werk en die in zijn kwaliteit bij de voltooiing aanwezig is.

Tenslotte zijn er nog twee. Een er van, over wien ik niet zal spreken, ben ik zelf. Ik heb n.l. als Minister van Financiën het voorrecht gehad in 1925 de middelen te kunnen beschikbaar stellen, die voor de versnelde uitvoering der werken noodig waren. De andere is de oud-minister ir. M. C. E. BONGAERTS, die, geleerd door de ervaringen, opgedaan bij de afsluiting van het Amsteldiep, niet voornemens was ook hier sprake te doen zijn van een kerkhof van aannemers. Hij heeft er in de eerste plaats toe medegewerkt, dat de groote combinatie van de M.U.Z. in het leven werd geroepen, waarvan wij hier het machtige materiaal aanwezig zien. Dit heeft, naar mijn meening, er alles toe bijgedragen, dat de roem en de reputatie van ons land op dit gebied in lengte van dagen, ook na de voltooiing van het werk, zullen blijven.

Niet allen, die hebben medegewerkt, kunnen persoonlijk of in hun functie tegenwoordig zijn. Als voorzitter van den Zuiderzeeraad weet ik, dat ik spreek uit naam van het Nederlandsche volk, dat ik hun allen dank betuig. Gij allen, die hier tegenwoordig zijt, zijt de vertegenwoordigers van acht millioen Nederlanders, die allen trotsch zijn op de voltooiing van dit werk op dezen dag."

REDE VAN IR. V. J. P. DE BLOCQ VAN KUFFELER,
DIRECTEUR-GENERAAL DER ZUIDERZEEWERKEN.

Excellentie, dames en heeren,

Nog enkele grepen van de machtige keileemkranen en de afsluiting van de Zuiderzee zal zijn tot stand gebracht. Daarmede zal een werk zijn voltooid, waarvoor wij tevergeefs naar een voorbeeld hebben gezocht en waarvan aard en omvang tot nu toe in de techniek vreemd waren.

Wie hieraan heeft mogen medewerken, was dit een voorrecht, terwijl het hem een groote voldoening is, nu de taak met succes beëindigd te zien.

Ir. V. J. P. DE BLOCQ VAN
KUFFELER.

Op dit oogenblik denken wij allen zeker terug aan dr. ir. C. LELY, die vorm wist te geven aan de gedachte der afsluiting en droogmaking van de Zuiderzee en die de wet, welke de uitvoering van dit werk gelast, naar het Staatsblad heeft geleid.

Dat de afsluiting tusschen Wieringen en Friesland met kracht kon worden uitgevoerd is in de eerste plaats te danken aan het initiatief der Regeering in 1925, toen de tegenwoordige voorzitter van den Zuiderzeeraad, de Minister van Staat dr. H. COLJN, Minister-president en

Minister van Financiën was en de ondervoorzitter van dien Raad, ir. M. C. E. BONGAERTS, Minister van Waterstaat.

Bij de voorbereiding van dit bijzondere werk was veel voorlichting noodzakelijk. In de eerste plaats is deze gevonden in de studie van de commissie, die zoo terecht met den naam van haar voorzitter LORENTZ pleegt aangeduid te worden. Hierdoor kon worden beschikt over de waterstanden, welke tijdens en na de afsluiting waren te verwachten, en over de vervallen en de stroomsnelheden, welke in de sluitgaten zouden optreden. Daarnaast hebben de onderzoekingen in de waterbouwkundige laboratoria te Karlsruhe en Delft onder leiding van prof. REHBOCK en ir. J. TH. THIJSSSE een inzicht gegeven in de stroomaanvallen, waaraan de beteugelingsdammen en de zeebodem in de sluitgaten zouden blootstaan, waardoor het mogelijk was, op goeden grond de bestendigheid dezer dammen onder de te verwachten ongunstigste omstandigheden te beoordeelen.

Zonder het juist gebleken inzicht, door dit wetenschappelijk onderzoek verkregen, zou de technische verantwoordelijkheid voor het werk heel wat zwaarder zijn geweest en dit zeker niet, zooals thans het geval mocht zijn, zonder ernstige tegenslagen of moeilijkheden zijn verloop.

De Dienst der Zuiderzeewerken heeft het groote voorrecht gehad, door de Regeering belast te worden met de voorbereiding en de algemeene leiding van het werk, een blijk van vertrouwen, dat op hoogen prijs is gesteld, maar dat ook groote verantwoordelijkheid met zich bracht. Persoonlijk heb ik mijn deel in die verantwoordelijkheid gehad en wel eerst onder leiding van mijn voortreffelijken voorganger dr. ir. H. WORTMAN, die 10 jaar aan het hoofd van den dienst stond en bij zijn aftreden heeft mogen ondervinden hoe hoog zijn

arbeid door de Regeering en zijn personeel is gewaardeerd. Later ben ik, gesteund door de volle medewerking van het geheele personeel van mijn dienst, dat met ernst en opgewektheid, met groote kennis en beleid zijn taak vervult, daarvoor spreek ik hier mijn grooten dank uit.

Wat de dienst ontwerpt, is echter nog niet in natura aanwezig. Dit te scheppen was de taak van de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken, waarvan onze meest ervaren en kapitaalkrachtige Nederlandsche aannemers-firma's de deelhebbers zijn. Uitvoering van een zoo groot grondwerk in open zee heeft aan organisatie en technische outillage de hoogste eischen gesteld en daaraan heeft de M.U.Z. ten volle voldaan, waardoor de uitvoering der werken tot een groot succes is geworden.

Met een goede organisatie en het beste materiaal kan echter nog geen werk tot stand komen, daarvoor zijn tenslotte de arbeiders noodig. Met stoere volharding, verlaten in zee en vaak onder moeilijke en gevaarlijke omstandigheden, hebben zij hier gewerkt en elk het hunne bijgedragen om het succes van heden te bereiken. Hun arbeid zij hier met eere genoemd, terwijl U een oogenblik zult willen herdenken enkelen hunner, die helaas hun moeilijk werk met den dood moesten bekoopen.

Meer dan een kwart eeuw geleden ontving ik mijn eerste opdracht met betrekking tot de Zuiderzeewerken en sedert heb ik steeds aan de technische voorbereiding en uitvoering mogen medewerken.

U zult dan ook begrijpen, dat het mij een bijzonder voorrecht is, thans aan den Minister van Waterstaat, wiens tegenwoordigheid op dit belangrijke oogenblik door ons allen op hoogen prijs wordt gesteld, te kunnen berichten, dat het is mogen gelukken, de afsluiting van de Zuiderzee zoo ver te brengen, dat deze heden voltooid kan worden, zoodat ik Uwer Excellentie voorstel, de M.U.Z. uit te noodigen, tot de volledige afsluiting van de Zuiderzee over te gaan.

REDE VAN ZIJNE EXCELLENTIE MR. P. J. REYMER,
MINISTER VAN WATERSTAAT.

Het gewichtig oogenblik — dames en heeren — is thans aan- gebroken, waarop wij sinds jaren beurtelings met beklemming en hoop hebben gewacht. Met beklemming, omdat wij nimmer volmaakt zeker kunnen zijn van hetgeen bij de uitvoering van een zoo groot en schier ongekend werk als dit ons te wachten staat, omdat wij ons telkens met eenigen angst kunnen afvragen of de natuur het ten slotte niet van de menschelijke kracht zou blijken te winnen, omdat somwijlen twijfel is gerezen of wij met de hulpmiddelen van de moderne techniek wel in staat zouden zijn onze taak tot een goed einde te brengen.

Met hoop nochtans omdat — naar onze overtuiging — de voorbereiding, die welhaast een menschenleven duurde, zóó degelijk en ook op wetenschappelijken grondslag zóó voorbeeldig geweest is als slechts weinig in de geschiedenis van Waterstaatswerken is voorgekomen, omdat, toen het werk eenmaal was aangevangen, sommige moeilijkheden wat zwaar geteld bleken . . . , omdat — ten slotte — de technische uitrusting, waarmede de werken konden worden uitgevoerd, wel opgewassen bleek tegen de eischen, die werden gesteld.

Mr. P. J. REYMER.

Nu het grootste gedeelte van de afsluiting is verricht, nu aanstonds de Zuiderzee feitelijk geen onderdeel meer zal uitmaken van het groote geheel, waartoe zij sedert eeuwen behoorde, gevoelen wij misschien behoefte ons af te vragen, waarom wij ons eigenlijk zoo bezorgd hebben gemaakt. Er zijn toch in alle tijden der geschiedenis en zelfs daarvoor groote werken uitgevoerd, die de wereld in verbazing hebben gebracht en die ons voorkomen verre te zijn uitgegaan boven hetgeen eigenlijk door menschenhand kon worden gewrocht, maar nochtans — en met technische hulpmiddelen die ons thans zeer bescheiden lijken — zijn tot stand gekomen.

Maar wij mogen ons dan bedenken, dat onze bezorgdheid niet ongegrond was en dat onze tijd in de moeilijkheden heeft te voorzien gehad, die juist gelegen waren in het tijdstip waarop deze werken werden uitgevoerd.

Want inderdaad kan men vol bewondering zijn voor hetgeen in vroeger tijden 's menschengeslacht en hand heeft weten te verrichten, maar men mag dan ook vragen hoeveel tientallen jaren met de voltooiing dezer werken gemoeid zijn geweest. Wat hier naar mijne meening de wereld in verbazing heeft gebracht en ons met zekeren trots mag vervullen, dat is de korte tijd, die sedert den aanvang der werken is verstreken. Nauwelijks een vijftal jaren heeft de uitvoering van deze groote werken geduurd. Eenmaal aangevangen zijn zij met stoere voortvarendheid en schitterende energie voortgezet.

En thans breekt dus, na eene doelbewuste voorbereiding van jaren voor de Zuiderzee en hare omgeving eene geheel nieuwe periode aan. Met vertrouwen zien wij de toekomst tegemoet en mogen verwachten, dat ook de gewijzigde toestand tot voordeel van geheel ons land zal strekken. Ik ontveins mij niet, dat daaromtrent bij sommigen twijfel is gerezen, maar waar de Regeering naar vermogen tracht leed te verzachten, mogen wij vertrouwen, dat de sombere

voorgevoelens niet zullen worden bewaarheid en dat ook latere geslachten de gebeurtenis van heden kunnen beschrijven als te zijn geworden een zegen voor ons vaderland.

Bij de herdenking, welke de heer DE BLOCC VAN KUFFELER zoo juist heeft gehouden, van hen, die hunne krachten aan dit werk hebben gewijd en die niet meer onder ons zijn, sluit ik mij van harte aan. Wij zouden gaarne hen nog in ons midden gezien hebben om deze oogenblikken met ons te vieren.

Het is, dunkt mij, niet mogelijk aan alle — die zich een taak in de totstandkoming van dit werk zagen toebedeeld — afzonderlijk den dank der Regeering te brengen, aan de ingenieurs van directie, en aan de M.U.Z., aan opzichters, uitvoerders, bazen, onderbazen en werklieden, die ieder in het groot raderwerk zijne onmisbare taak heeft vervuld, ook aan andere aannemers met de hunnen, die onderdeelen der werken uitvoerden. Niet het laatst ook aan de onderscheiden commissiën, die de Regeering bij voorbereiding en uitvoering met raad en daad ter zijde stonden. Zij allen mogen zich overtuigd houden van de groote waardeering, die de Regeering voor hun onverpoosd streven koestert.

Ik zou dus nu — eindigende — gaarne aan den heer TELDERS, voorzitter van den Raad van Bestuur van de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken, willen verzoeken de volledige afsluiting der Zuiderzee tot stand te brengen.

Gevolg gevende aan het verzoek van den Minister van Waterstaat liet de voorzitter van den Raad van Bestuur van de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken door den oudsten zoon van den Directeur-Generaal der Zuiderzeewerken het sein aan de keileemkranen geven om den arbeid te hervatten.

Na eenige oogenblikken sloot de inhoud van een keileemgrijper den laatsten doortocht van het water over den dam af, *waarmede op 28 Mei 1932 te 13.02 uur de afsluiting van de Zuiderzee was tot stand gebracht.*

Onmiddellijk hierop begonnen de stoomfluiten en sirenen van alle aanwezige vaartuigen te loeien, waarop toen de vlaggen geschesen werden.

Nadat het geloei verstomd en het volkslied gespeeld was, sprak de Voorzitter van den Raad van Bestuur van de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken den Minister van Waterstaat ongeveer als volgt toe:

REDE VAN IR. J. H. TELDERS, VOORZITTER VAN DEN
RAAD VAN BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT
UITVOERING VAN ZUIDERZEEWERKEN.

Excellentie,

Wij hebben Uwe opdracht vervuld, de Zuiderzee is afgesloten.

Ir. J. H. TELDERS.

Dat deze daad vóór alles een ondubbelzinnig bewijs is voor den levenswil van ons volk, dat hebt U en hebben de andere sprekers reeds beter in het licht gesteld dan ik het zou kunnen doen.

Maar nu U hebt goedgevonden, dat deze bijeenkomst het karakter zou dragen van een niet-al-te-officieel samenzijn van hen, die persoonlijk aan dit werk hebben medegewerkt, zij het aan de zijde van den Staat, zij het aan de zijde van onze Maatschappij, nu mag toch ook ik een enkel woord spreken.

Toen Uw voorganger BONGAERTS aan onze vier groepen de vraag voorlegde of wij het aandorsten ons met dit werk met al zijn moeilijkheden en onzekerheden te belasten, en toen wij daarop „ja” hadden geantwoord, waren wij ons bewust, dat die taak ongekend zwaar zou zijn, en dat zij ten minste den geheelen mensch zou vergen. Wij begrepen, dat hier voor wrijvingen geen plaats zou mogen wezen, dat alleen de allerbeste samenwerking er iets van terecht zou kunnen brengen. Zoo werd de groote moeilijkheid zelve van de taak tot een prikkel, die haar vervulling hielp mogelijk maken.

Mijne eigen herinneringen aan de Zuiderzee-onderneming gaan een veertig jaren terug. 't Was de tijd toen mijn vader, prof. TELDERS, mij reeds opvoedde tot bewondering voor het groote plan van den ingenieur LELY, waarvan de kaarten in zijne studeerkamer hingen. 't Was de tijd toen mijn vriend en medewerker JAN LELY en ik als jongens te zamen stonden te kijken naar een groot model van het IJsselmeer, waarin door onze vaders proeven over de ontzilting werden genomen. 't Was de tijd van mr. SMEENGE en Mijnheer VISSERING. En heel helder is ons toen uit dien tijd reeds dit bijgebleven: dat die drooglegging van de Zuiderzee voor hen, die er door waren gegrepen, niet was een groot belangrijk werk, als een belangrijk kanaal of een groote haven, maar dat zij hier een roeping zagen voor een volk, in welker vervulling zij geloofden.

Dat heeft van den aanvang af over deze werken dien glans en

dien gloed gelegd, die hen verhieven tot meer dan een groot waterstaatswerk en daaraan dankte dit werk de geheel bijzondere bekoring, waaraan zich wel niemand zal hebben kunnen onttrekken.

Er is niet de minste sprake van, dat de afsluiting reeds nu een feit zou zijn indien niet een buitengewone bereidheid-tot-samenwerken allen had beziel. De Directeur-Generaal en zijn staf, die de plannen uitwerkten, de wetenschappelijke onderzoekingen verrichtten, en ons alle gegevens verstrekten, noodig om onze uitvoeringsmethoden te kunnen kiezen, de Rijksingenieurs die toezicht hielden, onze directeuren-hoofduitvoerders RINGERS en LELY, onze afdeelingsscheFs, wier taak men eenvoudig zou kunnen noemen: zij kregen alles kant en klaar op papier en hoefden 't alleen nog maar te maken in zee, de leiders onder hen, geen van die allen onttrok zich aan die bekoring waarvan ik sprak. Was 't anders geweest, de dijk was vandaag niet dicht. En evenmin was hij dicht als iets van dien gloed niet had gegloeid in onze duizenden arbeiders, die het werk tenslotte hebben gemaakt. Kent U hen? Kent U b.v. zoo'n Hollandschen molenbaas, verantwoordelijk kapitein op een van die vele baggermolens, die U om U heen kunt zien liggen, schepen, die elk een heel kapitaal vertegenwoordigen? Niet, als veelal zijn buitenlandsche collega's, een man met een mooie commandopet, maar een Hollandsche werkman, op klompen misschien. Maar een, die zijn schip kent en er een werk mee verzet, waar zijn gegalonneerde collega's niet bij halen kunnen.

Die molenbaas, die Hollandsche werkman, — het deed mij goed dat VAN KUFFELER hem herdacht — ook hij onderging de bekoring van dit werk. Waarschijnlijk lacht hij mij uit als ik 't hem zeg, maar waar is het, en was het niet zoo, ik zei het reeds: ook dan hadden wij heden den dijk niet gesloten.

Die geest van samenwerking en eensgezindheid heeft het tot een groot geluk gemaakt aan deze taak te mogen medewerken, en stemt ons allen dankbaar.

Excellentie, mag ik U nu verzoeken met dit glas een dronk in te stellen ter bezegeling van den vurigen wensch, dat dit rijk gezegend werk de eeuwen door tot zegen moge strekken voor ons vaderland.

Met deze rede was de historische gebeurtenis van de afsluiting van de Zuiderzee beëindigd. Hierbij dienen de namen van drie mannen levendig te blijven, die met hun beste krachten zooveel hebben bijgedragen tot de totstandkoming van dit werk. Dat zijn:

Dr. ir. C. LELY van 1887—1891 door de Zuiderzee-vereeniging belast met het opmaken van een plan voor de afsluiting en droogmaking van de Zuiderzee, Minister van Waterstaat bij de totstandkoming van de wet van den 14den Juni 1918 tot afsluiting en droogmaking van de Zuiderzee en voorzitter van den Zuiderzeeraad van de instelling af tot zijn dood op 22 Januari 1929.

Prof. Dr. H. A. LORENTZ, voorzitter van de Staatscommissie voor de hooge waterstanden buiten de afsluiting van de Zuiderzee, en
 Dr. ir. H. WORTMAN, Directeur-Generaal der Zuiderzeewerken van
 1 Mei 1919 tot 1 Mei 1929.

PERSONEEL.

Benoemd werden:

tot sluisknecht in tijdelijken dienst:

met ingang van 16 April 1932, J. MULDER, te Hindeloopen;

met ingang van 1 Juni 1932, J. BLOM, te Hindeloopen.

Op arbeidscontract werd tewerkgesteld:

als machineschrijver:

met ingang van 1 Juni 1932, mejuffrouw W. H. PRINS, te Wassenaar.

Beëindiging tewerkstelling op arbeidscontract:

De met den heer A. P. HOOGKAMER, (arts) te Kornwerderzand, en met mejuffrouw A. M. C. CAMPERT (schrijver 2e klasse), te 's-Gravenhage, gesloten arbeidsovereenkomst werd — op verzoek — met ingang van 1 Mei 1932 beëindigd.

PEILINGEN, STROOMMETINGEN EN PEILSCHAAL- WAARNEMINGEN.

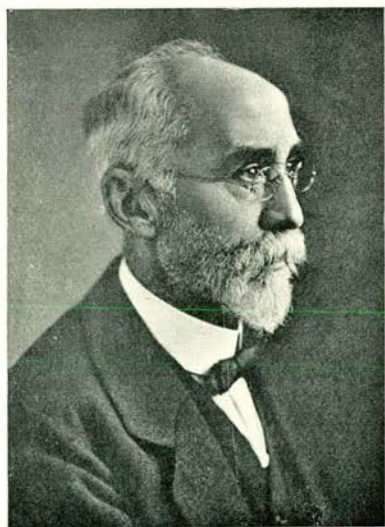
Het verrichten van peilingen in zee werd op 6 April 1932 hervat, waartoe het opnemingsvaartuig „Sphinx” weder in dienst werd gesteld.

Het zeegebied voor den Ketelmond en dat benoorden den afsluitdijk tusschen Den Oever en de Vlieter en tusschen Breezand en de Friesche kust, zoomede eenige raaien over den Wierbalg, den Doove Balg en de Middelgronden werden opgenomen. Een aanvang werd gemaakt met het oppeilen van den westelijken mond van den Doove Balg met omgeving.

De in het vorig bericht vermelde serie stroommetingen, die ten doel had den toestand vóór het sluiten van de Vlieter vast te leggen, werd voltooid. Uit deze metingen en de geregeld doorgezette peil-schaalwaarnemingen bleek welk een belangrijke invloed op de getij-beweging door het betrekkelijk kleine westelijke sluitgat werd uit-geoeffend. De toestand in het oostelijk gedeelte van de Waddenzee naderde weliswaar vrij dicht den verwachten eindtoestand, doch in de westelijke helft was nog slechts een klein gedeelte van de voor-spelde verandering opgetreden. Ook de sterkte van het getij in de Zuiderzee was nog aanzienlijk, namelijk ongeveer drie vijfden van de oorspronkelijke waarde.

Dr. Ir. C. LELY.

Prof. Dr. H. A. LORENTZ.

Dr. Ir. H. WORTMAN.

Gedurende de sluiting van de Vlieter werden de metingen in het sluitgat en de naaste omgeving daarvan geconcentreerd. Het verval op den beteugelingsdam nam van een gemiddelde waarde van 30 cm (bericht van October 1931, blz. 5) in het begin geleidelijk toe tot 80 cm. Vooral bij harden wind werden veel grootere waarden bereikt; het maximum was 151 cm bij het leegloopen van de Zuiderzee na het ruwe weder van 7 en 8 April 1932. Over het algemeen was het verval bij ebstroom veel grooter, dan bij vloed; een gevolg van het feit, dat het gemiddelde peil van de Zuiderzee belangrijk hooger was, dan dat in de Waddenzee.

Zoodra de uitwateringssluizen bij Den Oever bedrijfsklaar waren, werd hiermede van 9 Mei 1932 af gespuid om het verschil tusschen de gemiddelde peilen buiten en binnen te verkleinen, wat dan ook merkbaar geschiedde. Daardoor werd het optreden van zeer sterke ebstroomen voorkomen. Het grootste verval dat in Mei 1932 tijdens ebstroom voorkwam, bedroeg 125 cm (19 Mei 1932), terwijl het verval tijdens vloed de waarde van een meter niet bereikte (maximum 97 cm op 23 Mei 1932).

De stroomsnelheid op den beteugelingsdam nam, met het stijgen van het verval, eveneens toe. Alleen gedurende de laatste periode, waarin het gat kleiner dan 500 meter was, verhinderde het verschijnsel van de contractie van den stroom (Foto n°. 4), evenals bij vroegere sluitgaten, het optreden van zeer sterke stroomen boven den dam. De grootste gemeten stroomsnelheid (aan de oppervlakte) was 410 centimeter per seconde (11 Mei 1932, bij een verval van 79 cm). Uit deze en andere metingen en de laboratoriumproeven valt af te leiden, dat de sterkste stroom bij het verval van 151 cm in het algemeen een snelheid moet hebben gehad van 5 meter per seconde en plaatselijk een van ongeveer 6 meter per seconde. Wanneer de bestorting van den beteugelingsdam in het najaar van 1931 niet versterkt zou zijn geworden door het aanbrengen van materiaal van hoog soortelijk gewicht, dan was zonder twijfel bij deze snelheden een beschadiging van den dam opgetreden. Thans was daarvan geen sprake.

Na de sluiting is begonnen met het uitvoeren van een groot aantal stroommetingen, over de geheele Waddenzee verspreid.

In Juni werden verricht de metingen op een vijftiental stations, waaronder dat in het Heldersche zeegat.

Het doel van deze metingen is, te zamen met de waarnemingen aan de registreerende peilschalen, de getijbeweging te vergelijken met de door de Staatscommissie-LORENTZ voorspelde. Het is uit den aard der zaak nog niet mogelijk definitieve uitkomsten van deze vergelijking te geven, doch het is wel reeds zeker dat eventueele afwijkingen tusschen berekening en werkelijkheid niet groot zullen zijn.

De versterking van de stroomen in het westelijk deel van de

Waddenzee, ook in het Heldersche zeegat, komt thans duidelijk te voorschijn. Zij staat in verband met de groote tijverschillen, die in de Waddenzee voorkomen. Van Den Helder naar binnen gaande neemt de sterkte van de verticale getijbeweging regelmatig toe. In de omgeving van het Kornwerderzand komt waarschijnlijk het maximum voor; verder gaande in de richting van het Vlie neemt het weer een weinig af.

De vergrooting van het tijverschil ten opzichte van den vroegeren toestand gaat gepaard met eenige verlaging van het peil van halftij (halfweg hoog- en laagwater), zoodat vooral de laagwaters zijn gedaald. Hierdoor is het lage niveau daarvan, waarop was gerekend bij het bepalen van het vermogen van de uitwateringssluizen, ruimschoots bereikt.

GRONDBORINGEN.

Kort nadat de 5 boorploegen in dienst waren genomen bleek, dat — wat de afsluitingswerken betreft — voldoende bekendheid met de vindplaatsen van dijksspecie was verkregen, zoodat weer 2 ploegen konden worden afgedankt.

Met een ploeg wordt thans het dijkslichaam ter plaatse van de Blinde Geul en Middelgronden systematisch afgeboord, aangezien aldaar onregelmatigheden in de samenstelling kunnen worden verwacht tengevolge van den bouw in den afgelopen winter, terwijl met 2 ploegen boringen in het dijkstracé voor de N.O. inpoldering worden verricht.

LEVERING EN AANVOER VAN STEEN.

De overeenkomst met de Basaltmaatschappij te Rotterdam, voor het eerst in het bericht van Juli 1930 vermeld, is bij onderhandsche overeenkomst dd. 11 April 1932 als volgt gewijzigd:

de hoeveelheid van 145 000 s.t. te leveren zuilenbasalt, lang 25 cm, is met 10 500 s.t. verminderd;

die van 175 000 s.t. zuilenbasalt, lang 35 cm, is met 10 000 s.t. verminderd; die van 80 000 s.t. zuilenbasalt, lang 45 cm, is daarentegen vermeerderd met 10 000 s.t.; terwijl de leverancier zich verbonden heeft bovendien te leveren:

20 000 s.t. licht zink- en stotsteen, en

20 000 s.t. zware stortsteen.

Tot deze wijziging is overgegaan op grond van berekeningen, welke eerst tegen het einde van de werken ter afsluiting van de Zuiderzee met grooter nauwkeurigheid konden worden uitgevoerd en welke als uitkomst aantoonde, dat aan zuilenbasalt, lang 25 en 35 cm, een overschot mocht worden verwacht, terwijl daarentegen aan zuilenbasalt, lang 45 cm, en aan stortsteen nog eenige behoefte bestond.

Intusschen is de overeenkomst, gewijzigd en aangevuld als hiervoor is vermeld, thans geheel uitgevoerd.

Verder zijn de overeenkomsten tot levering en aanvoer van steen, van welke de vorige berichten melding maakten, maar waarvan de aflevering nog niet kon worden vermeld, thans uitgevoerd tot de volgende hoeveelheden:

te leveren door de genoemde Basaltmaatschappij:

20 000 s.t. lichte basalt zink- en stortsteen, en
20 000 s.t. zware basaltstortsteen:
geheel;

te leveren door dezelfde maatschappij:

10 000 tot 20 000 s.t. zuilenbasalt, lang 35 cm, en
10 000 tot 20 000 s.t. lichte basaltstortsteen,
tot de volle hoeveelheden van 20 000 s.t. elk;

te leveren door de N.V. Transport- en Handelmaatschappij Wed. Arnold Maassen, te Maastricht:

15 000 tot 20 000 s.t. zware stortsteen, en
15 000 tot 20 000 s.t. lichte zink- en stortsteen,
tot de volle hoeveelheden van 20 000 s.t. elk;

te leveren door de N.V. Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staal fabrieken, te IJmuiden, de door den Directeur-Generaal der Zuiderzeewerken te bepalen hoeveelheden gelegen tusschen:

15 000 tot 20 000 s.t. zware stortsteen, en
15 000 tot 20 000 s.t. lichte zink- en stortsteen,
tot de hoeveelheden van 15 000 s.t. elk, volgens bepaling
van den Directeur-Generaal ingevolge de overeenkomst;

te leveren door de N.V. Vereenigde Kolenmaatschappijen, te Rotterdam:

10 000 s.t. basaltzuilen, lang 35 cm, en
3 000 s.t. basaltzuilen, lang 45 cm;
beide tot de volle hoeveelheden;

te leveren door dezelfde N.V.:

3 000 s.t. basaltzuilen, lang 35 cm, en
1 000 s.t. basaltzuilen, lang 45 cm;
de eerste soort bijna geheel, terwijl wat betreft de tweede
soort de uitvoering van de overeenkomst nog moet worden
aangevangen;

te leveren door de Mitteldeutsche Hartstein Industrie A.G. te Frankfort a/Main:

20 000 s.t. basaltzuilen, lang 35 cm;
tot omstreeks een derde van deze hoeveelheid.

De overeenkomst, gesloten met de N.V. Vigorose Cement Industrie „De Meteor” te De Steeg, gewijzigd als in het vorige bericht is aangegeven, is geheel afgeleverd.

Van de levering van een proefschip, groot 1000 tot 1500 s.t. basaltzuilen, lang 35 cm, door Gewerkschaft Gossberg te Keulen, genoemd in het bericht van Januari van dit jaar, heeft deze leverancier afgezien.

Ten slotte zij nog vermeld, dat in het afgelopen kwartaal, behoudens de in den aanvang genoemde wijzigingsovereenkomst met de Basaltmaatschappij, slechts één overeenkomst tot levering en aanvoer van steen is gesloten en wel met M. A. MARTINSEN te Halden, Noorwegen, betreffende 700 s.t. blokken van Noorsch graniet, welke geringe hoeveelheid na uiterst langdurige onderhandelingen is aangekocht om met deze ongewone steensoort ervaring op te doen.

AFSLUITING VAN DE ZUIDERZEE MET BIJKOMENDE WERKEN.

IJZEREN SCHUIVEN VOOR DE UITWATERINGSSLUIZEN IN DEN AFSLUITDIJK.

Zowel te Den Oever als Kornwerderzand zijn alle schuiven met toebehooren geplaatst en opgeleverd.

ELECTRISCH-MECHANISCHE BEWEGINGSWERKTUIGEN VOOR DE SCHUIVEN VAN DE UITWATERINGSSLUIZEN IN DEN AFSLUITDIJK.

Te Kornwerderzand werden voor de schuiven aan de noordzijde, te Den Oever in het oost- en middencomplex voor de schuiven aan de zuidzijde, in het westcomplex voor de schuiven aan de noordzijde deze bewegingswerktuigen bedrijfsklaar opgesteld, opgeleverd en in gebruik genomen.

De overige installaties kwamen in de fabriek zoo goed als gereed, een gedeelte werd reeds opgesteld, terwijl verder de montage goeden voortgang vindt.

IJZEREN BOVENBOUWEN VOOR DE DRAAIBRUGGEN VOOR GEWOON VERKEER TE DEN OEVER EN KORNWERDERZAND.

De brug te Den Oever werd voor de tweede maal, die te Kornwerderzand voor de eerste maal opgeleverd. Beide bruggen zijn thans in bedrijf genomen.

ELECTRISCHE LICHT- EN KRACHTINSTALLATIES VOOR DE SLUISCOMPLEXEN TE DEN OEVER EN KORNWERDERZAND.

Met het aanbrengen van de installaties werd krachtig voortgegaan. Te Kornwerderzand is de geheele krachtinstallatie bijna gereed; de bewegingswerktuigen van de schuiven van de uitwateringsluizen werden reeds gedeeltelijk in gebruik genomen, terwijl die van de schutsluis binnen korten tijd in bedrijf zullen worden gesteld. Met de lichtinstallaties wordt geregeld voortgegaan; deze kunnen echter niet geheel worden afgemaakt wegens de door den dienst van de Genie uit te voeren militaire werken.

Te Den Oever kwamen de licht- en krachtinstallaties van de uitwateringssluizen zoo goed als gereed. Met die van de schutsluis is inmiddels een aanvang gemaakt; de schakelkastenbatterij voor die installatie kwam in de fabriek gereed en wordt naar het werk verzonden.

BEDIENINGSRUIMTEN VOOR DEN DIENST DER KUNSTWERKEN.

De bedieningshuisjes nabij de schutsluis en de draaibrug te Kornwerderzand kwamen gereed, die te Den Oever op enkele kleine onderdeelen na.

HOUTLEVERING VOOR UITBREIDING VAN DE REMMING- WERKEN BIJ DE KUNSTWERKEN IN DEN AFSLUITDIJK TE DEN OEVER EN KORNWERDERZAND.

Voor de levering van tropisch hout ten behoeve van deze uitbreiding werd een overeenkomst gesloten met N.V. Houthandel v/h G. Alberts Lzn. en Co. te Middelburg.

DE IN 1931 GEMAAKTE DIJKSVAKKEN.

Aan het voltooiën van de in 1931 aangelegde dijksvakken werd krachtig doorgewerkt. De stand van de verschillende werken is thans als volgt:

Dijksvak Javaruggen.

Dit dijksvak is, ook wat wegaanleg betreft, geheel voltooid, met uitzondering van de kleibekleding.

Dijksvak Blinde Geul.

Hier moet nog worden aangebracht eenige bekledingskeileem, de geheele kleibekleding, eenige glooiing van betonzuilen en vrijwel de geheele voorgeschreven klinkerglooiingen, zoowel aan de noord- als

aan de zuidzijde van den dijk, alsmede de betonweg en het betonrijwielpad.

Dijksvak Middelgronden.

Het herstel van de kraagstukken aan de noordzijde van den dijk kwam gereed, terwijl de noodige steenbestortingten aan beide zijden van den dijk werden aangebracht.

De steenglooingen werden hersteld: aan de noordzijde tot het peil van ongeveer 4 m + N.A.P. volgens een eenigszins gewijzigd profiel, waartoe het noodbeslag werd opgeruimd; aan de zuidzijde nagenoeg volledig.

Het dijkslichaam werd ter plaatse, waar tijdens den bouw verlegging van den buitenteen naar binnen toe noodig was, onder het voorgescreven profiel gebracht.

De bekleedingskeileem werd nagenoeg volledig aangebracht.

De klinkerglooingen, de weg en het rijwielpad, alsmede de voorgescreven kleiafdekking moeten nog geheel worden gemaakt.

Het in 1932 te maken, laatste gedeelte van den afsluitdijk, ter plaatse van den in 1929 en 1930 aangelegden beteugelingsdam in de geul de Vlieter.

Het voltooiën van de afsluiting van de Zuiderzee door het dichten van het laatste sluitgat stond, toen het in 1931 was mogen gelukken den afsluitdijk overigens tot veilige hoogte op te werken, voor dit jaar op het programma.

Het werk bestond in het maken van een 2805 m lang dijksvak, gedeeltelijk op- gedeeltelijk aansluitende aan den gemaakten beteugelingsdam in de geul „de Vlieter”.

Over het versterken van den beteugelingsdam zijn in het vorige maandbericht mededeelingen gedaan.

Met het dijkswerk werd ongeveer op 1 April j.l. begonnen. De vorderingen van de voornaamste onderdeelen zijn op de opgenomen grafiek (bijlage I) weergegeven.

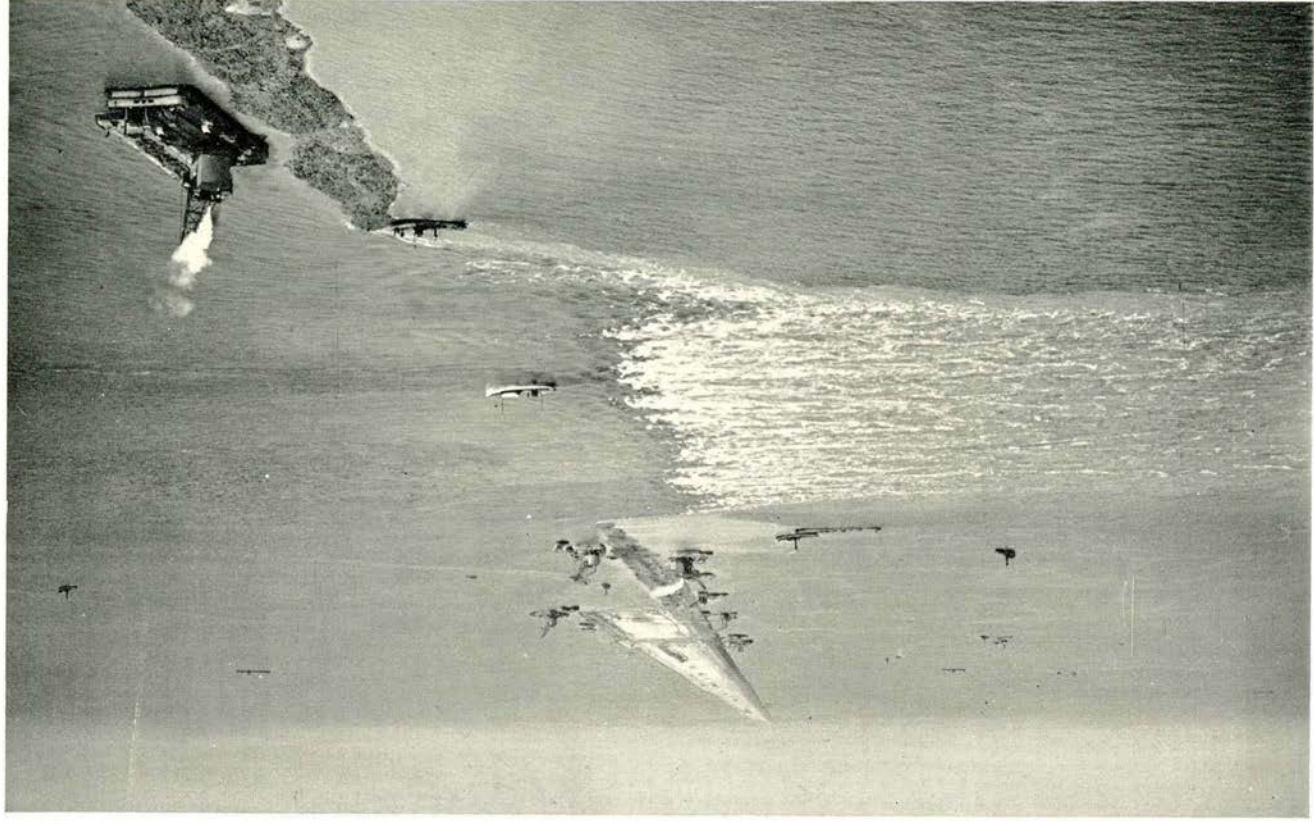
Zooals hiervoor reeds is medegedeeld, mocht de sluiting van den keileemdam op 28 Mei 1932 te 13.02 uur gelukken. Tijdens de uitvoering zijn geen hinderlijke verdiepingen van den zeebodem langs den beteugelingsdam, noch verzakkingen van dezen dam opgetreden, dank zij de aangebrachte verbredening van de grondbezinking, terwijl geen hinder van het kopeffect werd ondervonden, zulks als gevolg van de gekozen werkwijze, welke hierin bestond, dat alleen vlak vóór de kranen, welke den keileemdam opwierpen, keileem werd opgelost, zoodat het kopeffect alleen op den beteugelingsdam en den verdedigden zeebodem werkte. De stand van het werk in zijn geheel is thans zoo, dat aan de buitenzijde de kraagstukken voltooid zijn en de steenglooing tot 2 m + N.A.P. is opgetrokken; aan de binnenzijde het zandlichaam ter hoogte van N.A.P. aanwezig is en de kraagstukken

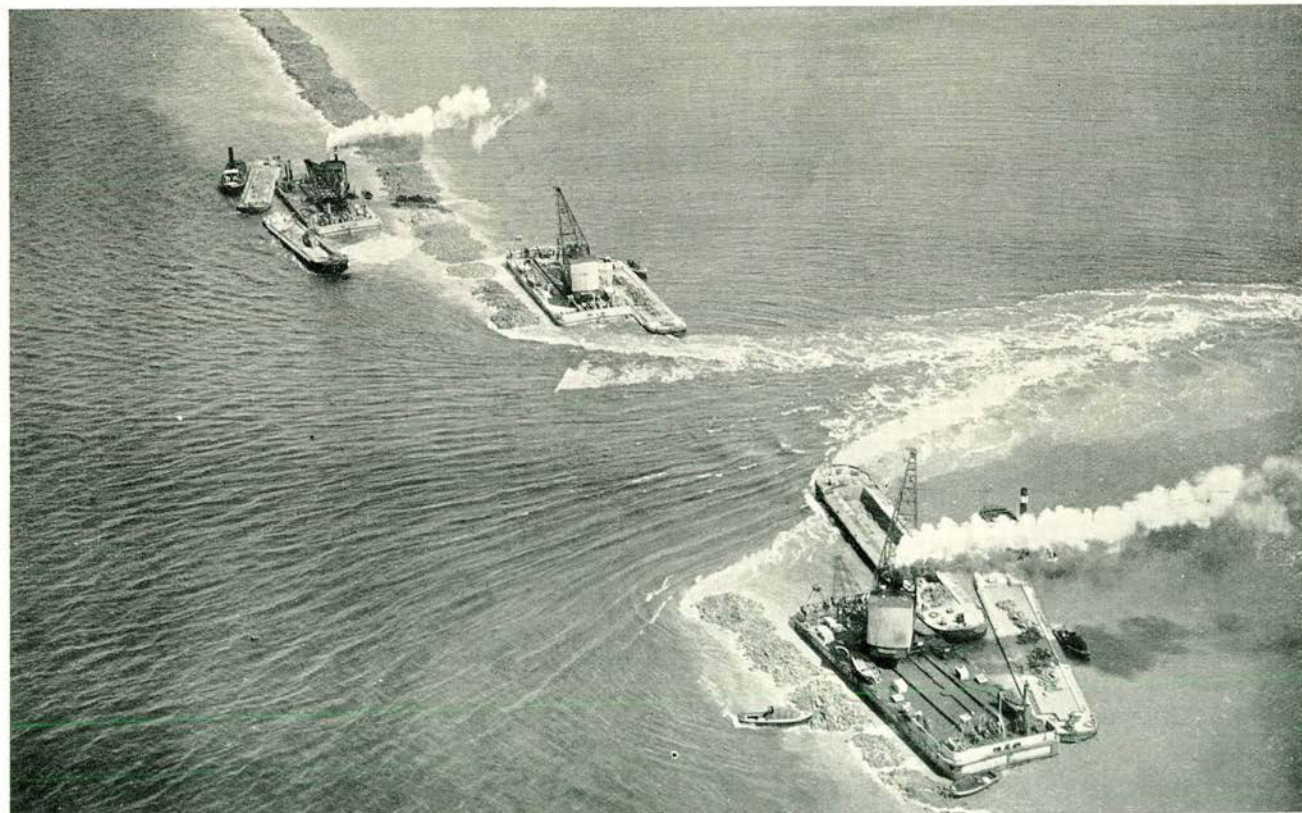

Nº. 2. De juist gesloten keileemdams in de Vlieter.

(Foto M.L.D. Vliegkamp „De Kooy“.)

Nº. 3. Vloedstroom door het sluitgat in de Vlieter op 18 Mei 1932.

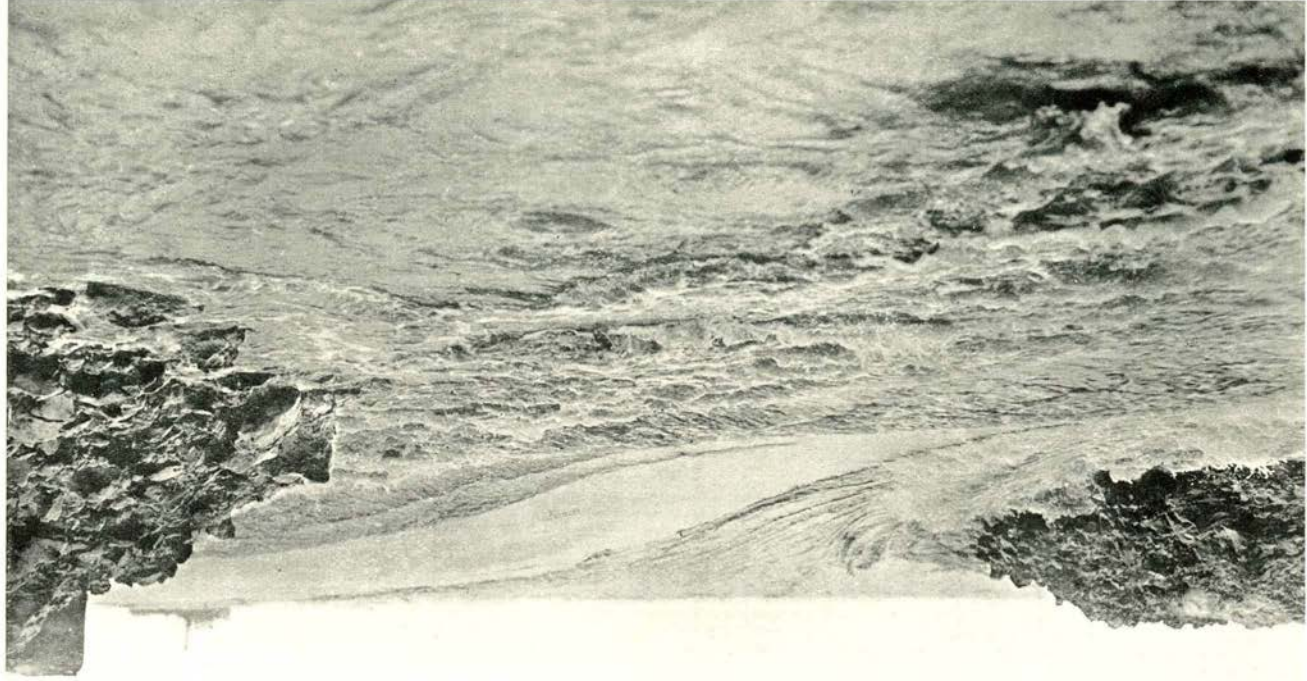

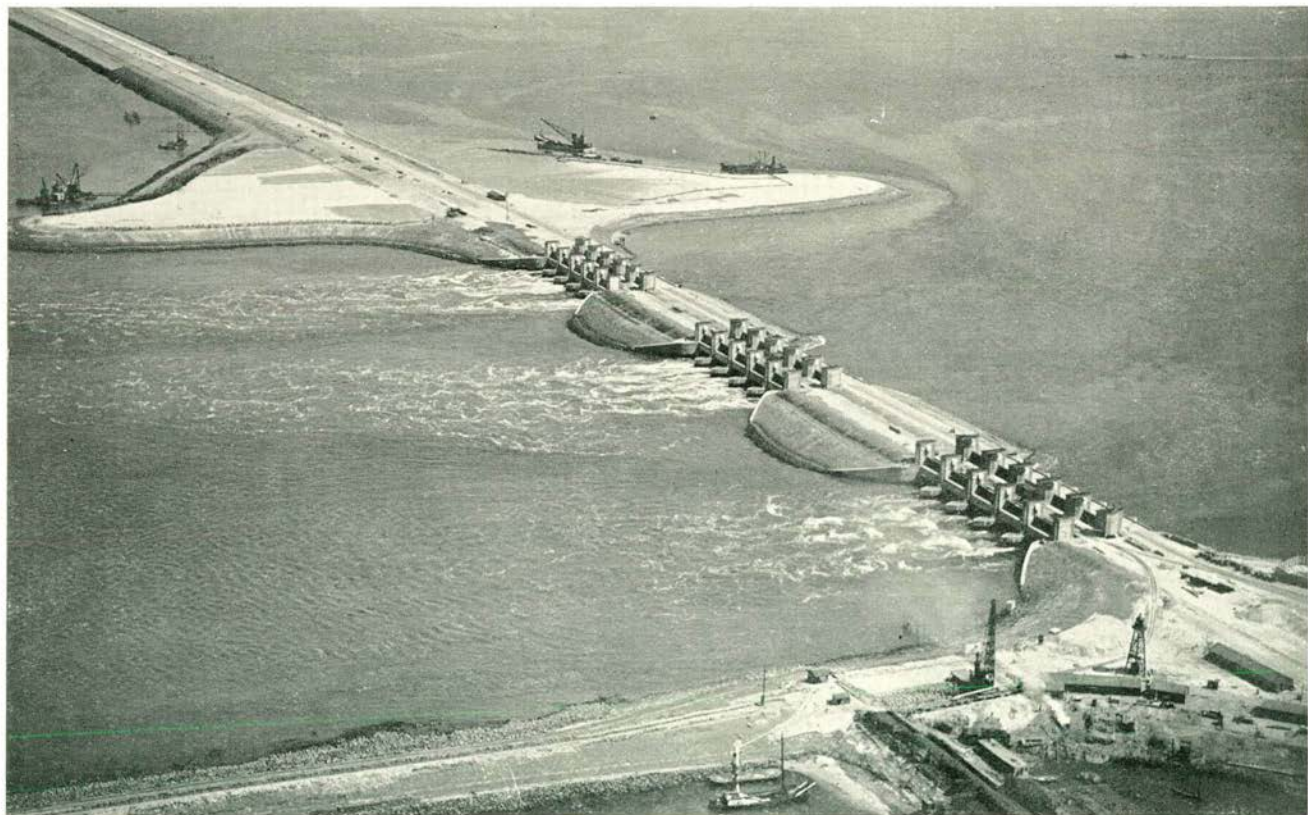

Nº. 4. Ebstroom door het sluitgat in de Vlieter op 26 Mei 1932 tijdens den uitbouw van den keileendam door de twee benedenstrooms gelegen grijperkranen; de bovenstrooms gelegen grijperkraan hoogt den keileendam op.

(Foto M.L.D. Vliegkamp „De Kooy“.)

No 5. Ebstroom door het sluitgat in de Vlieter op den voormiddag van den dag der sluiting (28 Mei 1932) bij een verval van 1.10 m.

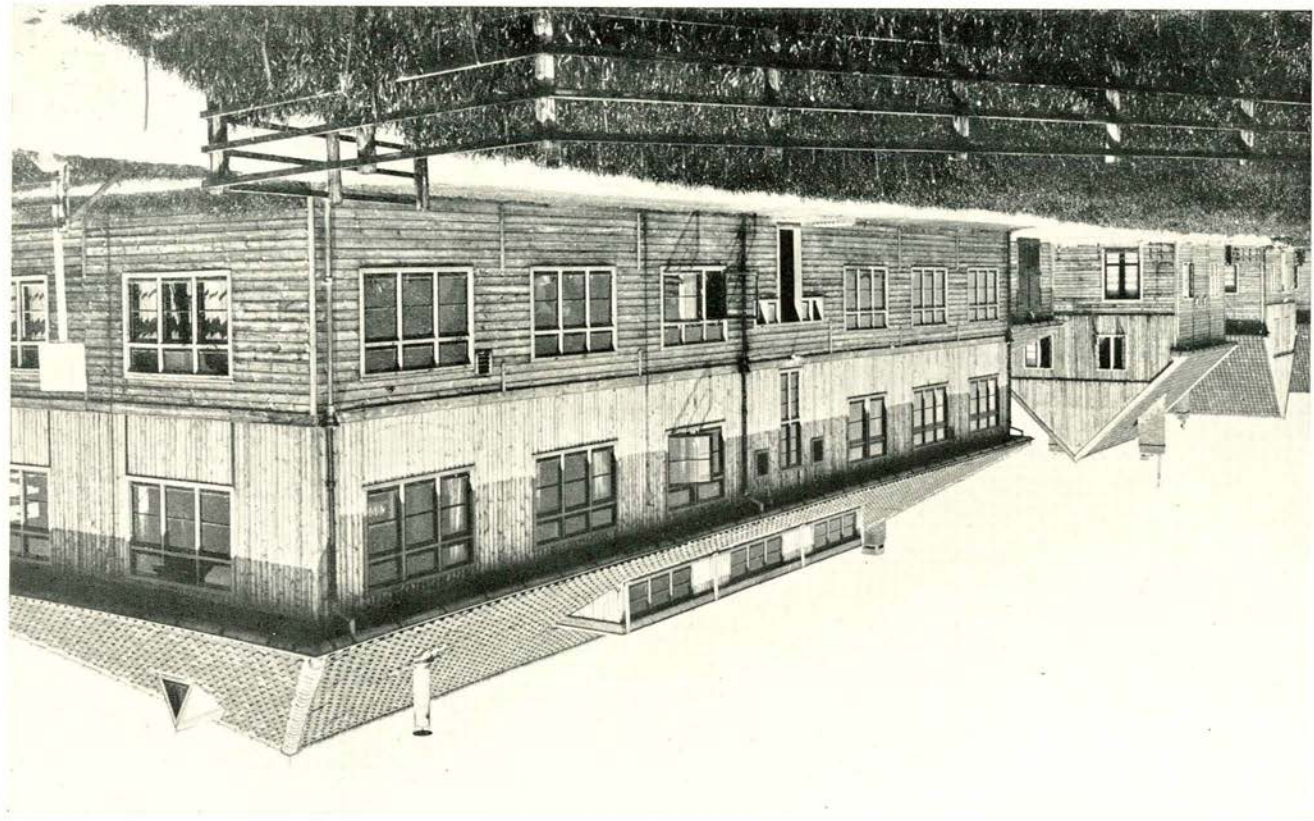

N°. 6. Uitwateringssluizen nabij Den Oever tijdens het spuien.

(Foto M.L.D. Vliegkamp „De Kooy“.)

No. 7. Laboratorium voor onderzoek van Wieringermeeigronden te Medemblik.

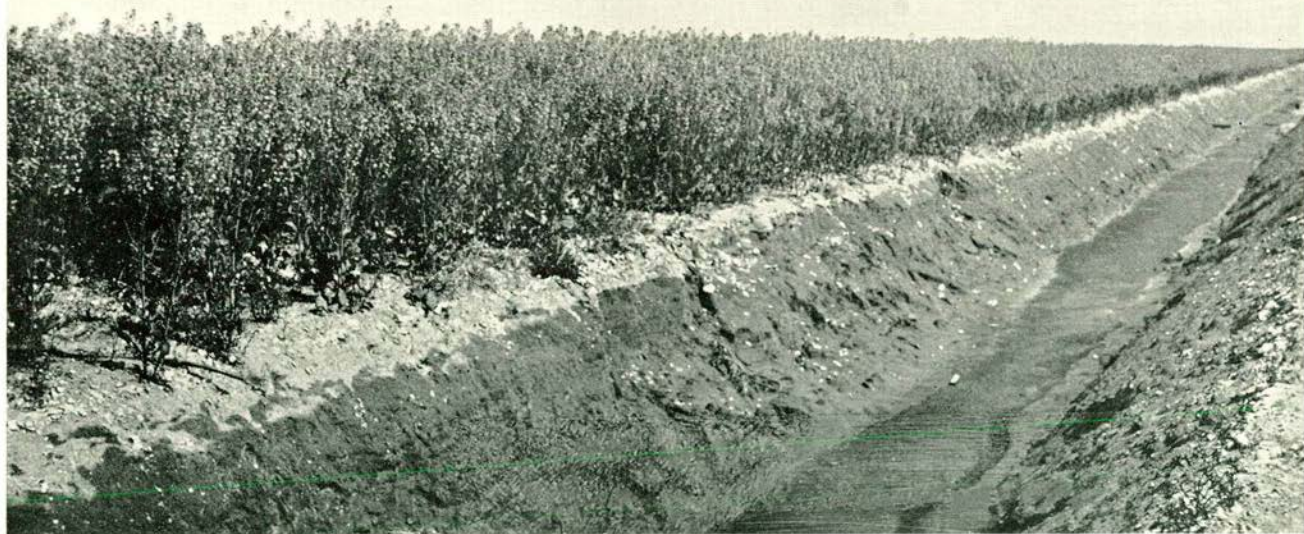
(Foto It. W. A. Bosman, Medemblik)

Nº. 8. Tulpenveld in de Wieringermeer.

(Foto Kuiper, Hoogwoud.)

Nº. 10. Bloeiende kooizaadvelden.

(Foto Kuiper, Hoogwoud.)

op 400 m na voltooid zijn; terwijl met het afwerken van een en ander ten krachtigste wordt doorgegaan.

Vrijwel het geheele materieel, dat voor het dichtten van het sluitgat in de Middelgronden was gebruikt (zie het bericht van Januari 1932) werd wederom tewerkgesteld.

Thans laten de vorderingen van het werk toe, dat geleidelijk materieel wordt afgevoerd, hetgeen, voor zooveel dit van aandeelhouders is gehuurd, geschiedt door teruggave ingevolge het bepaalde in de met de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken gesloten grondovereenkomst.

Met de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken werd overeenstemming verkregen inzake de voor dit werk te sluiten aannemingsovereenkomst voor een bedrag van f 6 290 000,—, waarbij zij gevrijwaard wordt voor schade aan den betugelingsdam en zij de hoeveelheden keileem en zand, welke meer verwerkt zullen zijn dan resp. 1 720 000 en 3 302 000 m³ m.v.v., zal bijbetaald krijgen tegen eenheidsprijzen van resp. f 1,— en f 0,45 per m³ m.v.v.

Op 1 Juli j.l. waren resp. \pm 1 050 000 m³ keileem en \pm 2 560 000 m³ zand verwerkt.

AANAARDEN VAN SCHUT- EN UITWATERINGSSLUIZEN TE KORNWERDERZAND.

Het wegbaggeren van de omringdijken kwam gereed, terwijl de als gevolg hiervan noodige aansluitingen aan reeds uitgevoerde werken eveneens voltooid werden.

Behoudens het afdekken met klei en keileem van enkele terreinen, den aanleg van opritten naar de spoorbrug over de voorhaven en enkele bestratingen kwam het werk gereed, behalve enkele gedeelten waarvan de uitvoering vertraging ondervindt tengevolge van den bouw van militaire werken door de Genie.

AANAARDEN VAN DE UITWATERINGSSLUIZEN TE DEN OEVER.

Dit werk kwam, met inbegrip van het maken van de noodige grondwerken in verband met defensiebelangen, nagenoeg gereed. Alleen eenige bekleedingsgrond en steenglooing moeten nog aangebracht worden. Ook hier worden deze laatste werkzaamheden vertraagd door in uitvoering zijnde militaire werken.

STORTEBEDDEN VAN DE UITWATERINGSSLUIZEN.

Begin Mei 1932 kwamen de bewegingsinrichtingen van het halve aantal schuiven (t.w. één schuif in elken koker) in de uitwateringsluizen te Den Oever gereed en op 9 Mei werd aldaar met spuien

aangevangen. Op 26 Mei werd hiermede eveneens te Kornwerderzand begonnen.

Uit peilingen op 1 en 2 Juni 1932 te Kornwerderzand verricht bleek aldaar, nadat gedurende vijf getijden was gespuid, eene belangrijke uitschuring van den onbeschermden zeebodem tot dicht bij de buiten stortebedden te zijn opgetreden.

Tengevolge van de bodemverdieping vertoonen de tegen de kunstwerken aansluitende grondkegels verzakkingen van hunne basaltglooiingen, hetgeen eveneens het geval is bij één der grondkegels aan de binnenzijde.

Te Den Oever, waar van 9 Mei tot 17 Juni 1932 nagenoeg geregeld met volle capaciteit is gespuid, werd eene geleidelijke verdieping van den onbeschermden zeebodem waargenomen, evenwel niet in die mate als te Kornwerderzand, alwaar de bodem zandig is, terwijl hij te Den Oever uit keileem bestaat.

Het spuien te Kornwerderzand werd gestaakt, hetgeen met het oog op het zomerseizoen zonder bezwaar kon gebeuren; te Den Oever kan intusschen met spuien worden doorgegaan voor zoover daaraan behoefte mocht bestaan.

Bij den bouw van de uitwateringssluizen zijn de afmetingen van de stortebedden aanvankelijk beperkt tot het minimum, dat te voren in elk geval als noodzakelijk aangemerkt kon worden. Door de afmetingen van de sluisputten waren de in den droge te maken stortebedden beperkt, zoodat verbrediging van de stortebedden in elk geval door bezinking moest worden verkregen. De ervaring heeft thans uitgewezen hoever deze verbrediging moet gaan.

De verlenging van de stortebedden door het aanbrengen van eene bodembezinking zal thans aan de buitenzijde 45 m¹ en aan de binnenzijde 25 m¹ bedragen.

Te Den Oever zullen dezelfde voorzieningen worden uitgevoerd.

AANLEG VAN DEN WEG OP DEN AFSLUITDIJK.

De wijziging van het binnenbermprofiel tusschen Den Oever en de Vlieter kwam gereed, evenals dat van het dijksvak tusschen het Kornwerderzand en de Friesche kust.

De betonweg en het rijwielpad op het dijksvak Javaruggen kwamen gereed, terwijl hiermede op het dijksvak Blinde Geul een begin werd gemaakt. Overwogen wordt om den 5 m breeden klinkerweg, aangelegd op het 8,2 km lange gedeelte van den afsluitdijk op het Breezand, te wijzigen in een 6 m breeden klinkerweg, waardoor over den geheelen afsluitdijk een doorgaande 6 m breede verharding zal worden verkregen, hetgeen echter medebrengt ook eene wijziging van het grondprofiel van den binnenberm over de lengte van dit dijksvak.

Ook doortrekking van het rijwielpad wordt hier overwogen.

VERLICHTINGS- EN LUCHTGELUIDINSTALLATIES VOOR DE HAVENTOEGANGEN TE KORNWERDERZAND EN TE DEN OEVER.

Met de N.V. Machinerieën en Apparatenfabrieken te Utrecht werd een overeenkomst gesloten inzake het leveren en bedrijfsklaar opstellen van de noodige verlichtings- en luchtgeluidinstallaties voor de haventoegangen te Kornwerderzand en Den Oever, voor een bedrag van f 20 562,50.

De haventoegangen zullen groene en roode flikkerlichten verkrijgen; de geleidelichten zullen eveneens doch constant gekleurd licht uitstralen.

Aan den noordelijken ingang te Den Oever en aan beide ingangen te Kornwerderzand zullen luchtgeluidzenders worden opgesteld.

Alle lichten, zoowel als de sirenen, zullen electrisch worden bediend.

BOUW VAN TWEE LEIDAMMEN, AAN DE NOORDZIJDE TOEGANG GEVENDE TOT DE SCHUTSLUIS IN DEN AFSLUITDIJK DER ZUIDERZEE, NABIJ DEN OEVER.

Dit werk kwam op het afkruinen van den oostelijken leidam en het afstoppen van de glooiingen na gereed.

In verband met scheepvaart belangen werd het omgebogen gedeelte van den oostelijken leidam, hetwelk 100 m lang was ontworpen, slechts 80 m lang gemaakt.

VERHOOGING VAN DEN BALGZANDDIJK.

Een 500 m lang gedeelte van den Balgzanddijk, aangelegd volgens het bepaalde in bestek n°. 6 Z.W., was — blijkens eene verrichte waterpassing — ongeveer 0,50 m tot 0,70 m gezakt, zoodat verhooging van den dijk tot de oorspronkelijke hoogte van 5,50 m + N.A.P. gewenscht was.

Bij onderhandsche aanbesteding is dit werk voor een bedrag van f 5500,— opgedragen aan P. Daalder's Aannemersbedrijf N.V. te Alkmaar.

Het werk is volledig gereed gekomen.

GOLFKEEREND SCHERM VAN GEWAPEND BETON LANGS DE NOORDKUST VAN WIERINGEN.

Een gedeelte van het houten paalscherm voor den Bierdijk verkeert in zeer slechten toestand, zoodat besloten werd het te vervangen door een golfkeerend scherm van gewapend beton, zooals de

laatste jaren langs de noordkust van Wieringen meermalen is geschied.

Bij openbare aanbesteding werd het maken van een 140,65 m lang gewapend betonscherm daar ter plaatse, voor een bedrag van f 6950,— opgedragen aan J. J. DE GROOT te Alkmaar.

Met de uitvoering van het werk werd een aanvang gemaakt.

VERHOOGING VAN DE FRIESCHE ZEEDIJKEN.

Het in uitvoering zijnde dijkswerk tusschen de Roptazijl en Westhoek vorderde regelmatig en is thans voor ongeveer 27/40 gedeelte voltooid.

DE TOESTAND OP HET IJSSELMEER.

Het IJsselmeer had bij zijn ontstaan op 28 Mei 1932 een gemiddeld peil van één cm onder N.A.P. Het bevatte toen ongeveer 11,9 milliard kubieke meter water, zoodat, bij een oppervlakte van 3500 vierkante kilometer, de gemiddelde diepte 3,4 m bedroeg.

Op 30 Mei 1932 werd aangevangen met het verlagen van het peil door het spuien met de uitwateringssluizen in den afsluitdijk.

Voor het verrichten van nog noodzakelijke werkzaamheden bleven hierbij afwisselend verschillende sluiscomplexen gesloten.

Tot en met 17 Juni 1932 werd totaal een milliard m³ water afgevoerd. Op dien datum werd, na het bereiken van het door de wet van 29 Juni 1925, *Staatsblad* 306, voorgeschreven voorloopige peil van het IJsselmeer van 13 cm — N.A.P. het spuien gestaakt. Tengevolge van den geringen neerslag en den tot beneden den normalen dalenden afvoer van den IJssel, kon de verdamping het totale waterbezwaar vrijwel compenseeren, zoodat de gemiddelde waterstand op het IJsselmeer om het voorloopige peil bleef schommelen.

Zoolang deze toestand aanhoudt blijft het zoutgehalte van het IJsselmeerwater op dezelfde hoogte. Dit zoutgehalte is intusschen reeds belangrijk kleiner, dan het gemiddelde van vroeger.

Dit laatste is af te leiden uit het hierbij opgenomen kaartje (bijlage 2), waarop zijn aangegeven de lijnen van gelijk chloorgehalte in grammen per liter. (De zoutgehalten kunnen hieruit worden berekend door vermenigvuldiging met ongeveer 1.8). Uit dit kaartje blijkt, dat ook de Waddenzee een chloorgehalte had, belangrijk lager dan dat van de Noordzee, zijnde ongeveer 19 gram per liter. Vooral langs de Friesche kust trad een belangrijke verzoeting op. Het gemiddelde over het gebied, dat thans door het IJsselmeer wordt ingenomen, was ongeveer 6,7 gram per liter.

Onmiddellijk na de sluiting van den afsluitdijk is een serie, over het geheele meer verspreide, waarnemingen verricht, die hebben gediend bij het vaststellen van de lijnen van gelijk chloorgehalte van het kaartje (bijlage 3). De verschillen van plaats tot plaats blijken zeer

sterk te zijn afgenomen. In het Noorden is een belangrijke verzoeting ingetreden, terwijl zuidelijk van de lijn Enkhuizen—Urk—IJsselmond het chloorgehalte iets grooter is, dan vroeger voor dit gebied als normaal kon worden beschouwd.

Het gemiddelde chloorgehalte over het geheele meer was 5,6 gram per liter, overeenkomende met een hoeveelheid van bijna 67 miljoen ton chloor, of ruim 120 miljoen ton zout.

Gedurende het spuien is door de sluizen ongeveer 7,5 gram chloor per liter water, dus totaal omstreeks 7,5 miljoen ton chloor afgevoerd, waartegenover staat een aanvoer van enkele tienduizende tonnen door den IJssel. Het verschil van de door de gemalen uit de Wieringermeer geslagen hoeveelheid en die, welke door kwel onder den Wieringermeerdijk uit het IJsselmeer is verdwenen, is nog geringer.

Op 30 Juni 1932 zal het IJsselmeer dus nog omstreeks 59 miljoen ton chloor hebben bevat, opgelost in 11,5 milliard kubieke meter water (gemiddeld ruim 5,1 gram per liter).

VERHOOGING VAN DE ZEEDIJKEN VAN DE WADDEN-EILANDEN.

Dertig gemeenschappelijke polders op Texel.

De werken gaan geregeld voort en naderen hunne voltooiing.

VOORZIENING IN DE BELANGEN VAN DE SCHEEPVAART.

Workum. De verdieping van de haven tot 2,10 m — N.A.P. en de bijkomende werken kwamen geheel gereed.

Hindeloopen. Het verdiepen van de haven tot 1,80 m — N.A.P. werd op 18 Mei 1932 aanbesteed volgens bestek n°. 157 Z.W. en gegund aan I. C. KOOYMAN te Harlingen voor f 4960,—.

Nijkerk. De verdieping en verbreding van de haven vorderde goed, het werk is grootendeels gereed.

De bouw van de nieuwe sluis met omlegging van den zeedijk, graven van toeleidingskanalen en verdere bijkomende werken werd op 27 April 1932 aanbesteed volgens bestek n°. 148 Z.W. en gegund aan W. VAN ZUILEN te Zwolle en W. LUPPUS te Haarlem voor f 103 765,—. Met de uitvoering werd een aanvang gemaakt. De funderingsput werd gedeeltelijk ontgraven.

Spakenburg. Het verdiepen van de haven en het baggeren van een geul in zee kwamen grootendeels gereed. Het maken van den nieuwen verlegden havendam en het versterken van eenige beschoeiingen zijn nog in uitvoering.

Gouwzee, Monnikendam. In de Gouwzee zullen ten behoeve van de scheepvaart twee geulen worden gebaggerd met een breedte van 70 m, terwijl het in het voornemen ligt de diepte zoo goed mogelijk

op ten minste 2,20 m — N.A.P. te handhaven. De eene geul zal Noord—Zuid loopen en aan weerszijden reiken tot waar de genoemde diepte in zee aanwezig is, de andere zal de eerstgenoemde kruisen en de haven van Monnikendam met de haven van Marken verbinden. Voor geleiding van de scheepvaart bij nacht zullen drie lichtopstanden in zee worden gebouwd.

De haven van Monnikendam zal gedeeltelijk verdiept worden tot 2,20 m — N.A.P. en gedeeltelijk tot geringere diepte.

Aanbesteding van deze werken had nog niet plaats.

Volendam. Als toegang naar de haven van Volendam zal een geul worden gebaggerd waarin door het Rijk zoo goed mogelijk een minste diepte van 2,40 m — N.A.P. zal worden gehandhaafd. In de haven zelf is voldoende diepte aanwezig behalve langs den loswal, waar verdieping noodig is, hetgeen weder versterking van de aanwezige beschoeiing vereischt. Het gemeentebestuur van Edam zal nu den geheelen loswal verbeteren, waarbij het Rijk het bedrag betaalt, dat voor de genoemde versterking noodig zou zijn geweest.

Edam. De ondiepte voor en in den mond van de haven zal van Rijksweg tot het peil van 2,40 m — N.A.P. worden opgeruimd.

De aanbesteding van de baggerwerken voor de havens van Volendam en Edam is vastgesteld op 20 Juli 1932.

Enkhuizen. Het baggerwerk in de geul door „het Slijk”, in het vorige bericht genoemd, is aanbesteed op 22 Juni 1932 volgens bestek n°. 159 Z.W. en is gegund aan P. C. MEURS te Schoorl voor f 7490,—.

Voor verdere Zuiderzeehavens zijn de te treffen voorzieningen nog in voorbereiding.

INDIJKING EN DROOGMAKING VAN DE WIERINGERMEER.

PONTONBRUGGEN TE KOLHORN EN NIEUWESLUIS.

Van beide bruggen kwam de montage gereed. Beide werden opgeleverd en in bedrijf gesteld.

KLEIBEKLEEDING WIERINGERMEERDIJK.

Bij onderhandsche inschrijving werd het aanbrengen van de ontbrekende kleibekleding op een 4525 m lang gedeelte van den Wieringermeerdijk en aangrenzende zandstrook nabij de haven op de Oude Zeug met bijkomende werken, voor een bedrag van f 79 900,— opgedragen aan de firma DE VRIES EN VAN DEN BOSCH te Utrecht.

De klei zal uit het IJsselmeer worden gebaggerd, doch droog verwerkt.

Wanneer dit werk gereed is zal de geheele Wieringermeerdijk en de aansluitende zandstrook, op het inzaaien van eenig graszaad na, gereed zijn.

BENAMINGEN IN DE WIERINGERMEER.

Door den Minister van Waterstaat, die zich voor deze aangelegenheid dr. A. A. BEEKMAN, Lid van den Zuiderzeeraad, tot adviseur had gekozen, werden bij beslissing van 31 Maart 1932 La. Tr Dir. v.d. Waterstaat een aantal benamingen vastgesteld tot aanduiding van de binnen de Wieringermeer gelegen dorpen, wegen, kanalen, bruggen, sluizen, enz.

De lijst van deze benamingen is in druk verschenen en verkrijgbaar ter Algemeene Landsdrukkerij. De hierbij behoorende kaart is in dit bericht opgenomen.

ONDER PROFIEL EN OP DIEPTE BRENGEN VAN DE HOOFD-KANALEN EN VAN DE TOCHTEN IN DE WIERINGERMEER.

Het ruimingswerk in de kanalen en tochten van de Wieringermeer kwam bijna geheel gereed: in de afgelopen verslagperiode werden de meeste molens van het werk afgevoerd.

Nog werd op 20 Juni 1932 een onderhandsche overeenkomst aangeaan met P. v. D. RIJT te Medemblik, waarbij deze zich verbond tot het onder profiel brengen van één der tochten in polderafdeeling IV.

Op 1 Juli 1932 waren, behalve de molen van v. D. RIJT nog 6 molens, toebehoorende aan de aannemers firma Gebr. DIKKERBOOM en SYBRANDY, HARM HAGEMAN en DIJKMAN met het ruimingswerk bezig, terwijl bovendien de Rijksvloeimolen, die, zooals in het bericht van April 1930 werd vermeld, de aannemer PRANGER in regie exploiteert, nog baggerwerk in afdeeling IV verricht.

Gedurende de afgelopen verslagperiode werd verzet \pm 300 000 m³, waarmede het totale secundaire grondverzet in de kanalen en tochten tot rond 6 000 000 m³ is gestegen.

KANAALBOORDVOORZIENINGEN.

Het kanaal van sluis III naar de Terp heeft bij een breedte van 12 m in den bodem een waterdiepte van 2,80 m en taluds onder water van 1 : 3. Daar de oevers voor het grootste gedeelte uit zand bestaan, is het gevaar voor afslag door haalgolven en kabbeling hier grooter dan bij de meeste andere kanalen. De verdediging, die weder uit een houten beschoeiing met rietberm bestaat, is daarom zwaarder ontworpen dan bij de reeds in uitvoering zijnde bestekken werd bepaald.

In het bestek n°. 155 Z.W., dat op 11 Mei 1932 werd besteed, is tevens het afwerken van bermen en belopen opgenomen. Het werd

gegund aan C. DE WIT te Kolhorn voor f 26 500,—. De te verdedigen oeverlengte bedraagt 6,4 km¹.

Op 18 Mei 1932 werd voorts besteed het bestek n°. 156 Z.W. voor het verdedigen van de oevers van het noordelijk gedeelte van het hoofdkanaal van polderafdeeling III over \pm 16 km¹ oeverlengte. Ook hier zullen weder lichte houten beschoeiingen, zooals reeds vroeger in de bestekken nos. 126 Z.W. en 140 Z.W. omschreven, tot uitvoering komen. Het werk werd voor f 29 990,— gegund aan O. J. BOSKER te Wieringen.

Met de besteding van deze beide bestekken is thans het aanleggen van kanaalboordvoorzieningen langs de hoofdkanalen binnen de Wieringermeer met uitzondering van die in polderafdeeling IV geregeld.

De verdediging van de oevers van het kwelkanaal volgens de in het vorig bericht vermelde onderhandsche overeenkomst met de firma Gebr. DIKKERBOOM en SYBRANDY kwam gereed.

Het werk, in uitvoering volgens bestek n°. 140 Z.W., boordvoorziening zuidelijk gedeelte van het hoofdkanaal van de IIIde polderafdeeling, vorderde goed en is thans voor \pm de helft gereed.

Voor het afwerken van oevers van tochten werd in de afgelopen driemaandelijksche periode, na gehouden onderhandsche besteding nog een overeenkomst gesloten met P. VAN HETEREN te De Houkes voor een aantal tochten gelegen in de Iste, IIde en IIIde afdeeling ter gezamenlijke lengte van 42 km. Het plaatsen van een tuin met riet- of stroo-afdichting aan de voorzijde van den te maken berm is in het werk begrepen. Op sommige oevervakken wordt een lichte verdediging toegepast, bestaande uit schaaldelen, die aan de bovenzijde gespijkerd worden tegen een schroot, welke gesteund wordt door perkoenen.

Deze keering wordt, evenals de tuin, geplaatst aan de buitenzijde van den rietberm. Zij is iets duurder dan de tuin met stroovulling, doch tegen dit verschil zal waarschijnlijk opwegen een vermindering van de onderhoudskosten tot aan het tijdstip, waarop de rietbermen zelve voldoende weerstandsvermogen zullen hebben verkregen.

De werkzaamheden aan het afwerken van oevers van tochten, volgens de verschillende in vorige berichten vermelde overeenkomsten, kwamen alle geheel of bijna geheel gereed.

Behalve in polderafdeeling IV, waar aan de tochten nog moet worden begonnen, is thans in den geheelen polder voor alle tochten het afwerken en verdedigen van de oevers gereed of in uitvoering.

Het planten van rietwortelstokken volgens de bepalingen van de overeenkomst met P. VAN HETEREN (zie vorig bericht) werd beëindigd, daar het seizoen voor dit werk te ver gevorderd is. Totaal is volgens de bepalingen van deze overeenkomst 110 km oeverlengte bezet.

Ten einde meer vergelijkingsmateriaal te verkrijgen, worden ook enkele vakken met rietzoden bezet, welk werk ook later in het seizoen

met kans op succes kan worden uitgevoerd. Met P. Daalder's Aannemersbedrijf N. V. te Alkmaar werd terzake een onderhandsche overeenkomst gesloten, waarin het leveren en aanbrengen van ruim 100 000 rietzoden wordt geregeld. Enkele kleinere rietzoden-leveringen worden in andere poldergedeelten uitgevoerd.

Op verschillende plaatsen in den polder is riet opgeslagen, waarschijnlijk uit zaad, dat door den wind is aangevoerd. Waar de gelegenheid daarvoor gunstig is worden deze planten op de rietbermen uitgezet.

Voor een beoordeeling van de met de verschillende plantwijzen bereikte resultaten is het tijdstip nog niet gekomen.

Ter verkrijging van een zoo volledig mogelijk overzicht worden verschillende bermen geregeld op zoutgehalte bemonsterd.

De stand van de boordvoorzieningen is op bijlage IV aangegeven.

GRAVEN VAN KAVEL- EN WEGSLOOTEN IN DE WIERINGERMEER.

De graafmachines van den aannemer BOSKER werden van het werk afgevoerd, nadat het met hem gecontracteerde grondverzet was voltooid.

Door de Hollandsche Aanneming-Maatschappij werd het door haar speciaal voor het graven van kavelsloten gebouwde roteerend werktuig (vliegend wiel), wegens voltooiing van de voor de uitvoering hiervan geëigende slooten buiten bedrijf gesteld. Het voltooien van het haar opgedragen werk geschiedt thans met één dragline.

Aan het eind van de verslagperiode zijn nog 6 draglines, alle in polderafdeeling IV, met het graafwerk bezig. De totale hoeveelheid grond welke is verwerkt, is met inbegrip van de in het tweede kwartaal van 1932 verrichte grondverzet, van 140 000 m³ tot ca. 3 000 000 m³ gestegen.

De stand van de verkaveling is op bijlage IV aangegeven.

AANLEG VAN WEGEN IN DEN POLDER.

De klinkerwegen, in aanleg volgens de bestekken nos. 116, 123, 130 en 136 Z.W. werden opgeleverd en in gebruik gesteld.

Het reeds in het vorig bericht vermelde bestek n°. 144 Z.W. werd gegund aan P. DAALDER'S Aannemersbedrijf N.V. te Alkmaar. Het werk is thans voor $\frac{1}{5}$ gedeelte gereed.

Op 27 April 1932 werden een drietal bestekken, waarin onder meer het aanleggen van klinkerwegen is voorgeschreven, aanbesteed.

In het eerste dezer bestekken n°. 149 Z.W. wordt geregeld het maken van \pm 11,6 km klinkerwegen nabij de Terp. Tevens is in

dit bestek opgenomen het onder profiel brengen en met klei bekleeden van de Terp, nadat het voor het zandbed van de klinkerwegen benodigde straatzand, benevens grond voor verschillende brugopritten, daaraan zal zijn ontleend. Het bestek n°. 149 Z.W. werd voor f 108 390,— gegund aan C. KLOS te Amsterdam.

Volgens het bestek n°. 152 Z.W. worden nabij Medemblik \pm 3,5 km klinkerwegen aangelegd, die verschillende aansluitingen tot stand zullen brengen tusschen de wegen naar het midden van den polder, die volgens bestek n°. 144 Z.W. in aanleg zijn, en de bestaande wegen te Medemblik en bij het gemaal „Lely”. In het bestek is opgenomen het maken van een tweetal dijksvergangen in en nabij Medemblik, terwijl voorts het heien van een viertal loswallen van ter beschikking zijnde ijzeren damplanken, alsmede het maken van een aantal remmingen, hanepooten en steigers op verschillende punten binnen de Wieringermeer tot de verplichtingen van den aannemer behoort. Het bestek n°. 152 Z.W. werd voor f 96 340,— gegund aan J. DE VRIES te Heemstede.

Het maken van een dijksafrit bij het gemaal „Leemans” te Den Oever, het uitvoeren van \pm 1,1 km klinkerweg, het afwerken van terreinen in de omgeving van het gemaal en het uitvoeren van enig zinkwerk en heiwerk werd volgens bestek n°. 153 Z.W. voor f 22 500,— aan O. J. BOSKER te Wieringen opgedragen.

De straatklinkers, te verwerken voor het uitvoeren van de in de bestekken nos. 149, 152 en 153 Z.W. bestratingen, worden den aannemers ter beschikking gesteld uit de leveringen, verkregen volgens het in het vorig bericht vermelde bestek n°. 139 Z.W.

Een onderhandsche overeenkomst voor de levering van 700 000 z.g. vlamovic-klinkers werd nog met de N.V. „De Vlamovenstraat-klinker” te Zeist gesloten. Ook deze klinkers zullen in de dit jaar aan te leggen klinkerwegen verwerkt worden.

Op 29 Juni 1932 werd nog volgens bestek n°. 160 Z.W. aanbesteed het maken van 9,2 km klinkerweg, gelegen in het middengedeelte van den polder, en aansluitende bij de wegen die reeds zijn of worden aangelegd volgens de bestekken nos. 130, 136, 144 en 149 Z.W. De gunning van het bestek n°. 160 Z.W. heeft nog niet plaats gehad.

Op 1 Juni 1932 heeft de besteding plaats gehad van het bestek n°. 154 Z.W., waarbij het aanleggen van 10,5 km gewalste wegen, aansluitende bij de in 1931 gemaakte wegvakken in de 1ste polderafdeeling (bestek 120 Z.W.), wordt geregeld. De fundeering is in het nieuwe bestek ongewijzigd gelaten; als deklaag zal een lichte teersteenslagverharding, waarbij per m² 70 kg zal worden verwerkt, worden ingewalst. Het bestek werd voor f 91 107,— gegund aan P. DEKKER te Veere.

De toestand, waarin het wegennet zich bevindt, is op bijlage IV aangegeven.

BRUGGEN BINNEN DEN POLDER.

De beide bruggen in gewapend beton, welke volgens het bestek n°. 122 Z.W. nabij Medemblik werden gebouwd, zijn gereedgekomen en opgeleverd.

Volgens het verkavelingsplan van de Wieringermeer moeten totaal ruim 40 vaste bruggen binnen den polder gebouwd worden. Gebruikmakend van de ervaring, bij de uitvoering van het bestek n°. 122 Z.W. opgedaan, is een ontwerp voor den bouw van een 15-tal vaste betonbruggen opgemaakt. Bij de keuze van de bruggen, die het eerst voor uitvoering in aanmerking komen en die daarom in het terzake gemaakte bestek zijn opgenomen, werd er van uitgegaan, dat gebouwd zullen worden die bruggen, welke in reeds geheel verkaveld terrein liggen, en die bij reeds bestaande of in uitvoering zijnde wegen aansluiten.

Van de 15 bruggen, die in het bestek n°. 153 Z.W. zijn opgenomen, zullen 8 over scheepvaart-kanalen en 7 over tochten gebouwd worden.

De inrichting van de bruggen komt in hoofdzaak overeen met die, welke bij de beide bruggen van het bestek n°. 122 Z.W. is gekozen, en welke in het bericht van Januari 1932 in het kort is vermeld.

De bruggen zullen bestaan uit 3 of 5 overspanningen van gewapend beton, welke rusten op pijlers en landjukken. De pijlers worden gefundeerd op onderheide beton-voeten die tot de waterlijn reiken en in den droge gestort worden binnen kuipen bestaande uit houten damwand. Boven polderpeil worden op deze fundeering kolommen van gewapend beton gestort, die door een koppelbalk, op welke de brugdekken worden opgelegd, verbonden worden. De landjukken bestaan uit houten palen, die boven het grondwater door betonnen opzetters verlengd worden; deze opzetters worden weder door een zwaren koppelbalk, waarop het brugdek rust, verbonden.

Het talud onder de zij-openingen wordt met klinkerglooiing bezet.

De brugleuningen worden uit stijlen van gewapend beton en eiken regels samengesteld.

De rijdekken zijn niet in het bestek opgenomen; het leveren en aanbrengen daarvan zal afzonderlijk geregeld worden.

Het bestek n°. 151 Z.W. werd op 20 April 1932 aanbesteed; de uitvoering werd voor f 116 970,— aan Christiani en Nielsen's Gewapend Beton-Maatschappij N.V. opgedragen.

Met het heiwerk voor de eerste bruggen is een aanvang gemaakt.

De bouw van nog een vijftal andere vaste bruggen in gewapend beton is in voorbereiding; ook deze zullen in 1932 in uitvoering genomen worden.

Het bouwen van een dubbele houten ophaalbrug over het benedenhoofd van de schutsluit n°. V werd nog in het eerste kwartaal volgens bestek n°. 141 Z.W. besteed en gegund aan de firma G. VAN

DIJK EN ZN. te Hardinxveld voor f 4649,—. Het werk is inmiddels gereedgekomen en opgeleverd.

AFSCHEIDING TUSSCHEN DE POLDERAFDEELINGEN III en IV.

Het aanleggen van de beide dammen die, gelijk in het vorig bericht werd vermeld, de afscheiding tusschen de polderafdeelingen III en IV moeten tot stand brengen, kwam gereed.

DE BEMALING VAN DEN POLDER.

De beheersching van het polderpeil leverde in de verslagperiode voor de gemalen geene moeilijkheden op. Van de door het seizoen geboden gunstige omstandigheden kon gebruik worden gemaakt door de beide pompen van het gemaal Leemans achtereenvolgens buiten bedrijf te stellen en de persbuizen met hare uitmondingen droog te zetten en na te zien, waarbij eenige gewenscht gebleken onderhoudswerkzaamheden werden uitgevoerd.

In het vorig Driemaandelijksch bericht werd bereids vermeld, dat voorshands de IIde en IIIde polderafdeelingen op een gemeenschappelijk peil van 5,30 m — N.A.P. zullen worden bemalen, terwijl de IVde afdeeling voorloopig een peil van 6,20 m — N.A.P. verkrijgt.

Deze toestand werd aanvang April 1932 tot stand gebracht door de IIIde en IVde afdeelingen, welke tot dusver op een gemeenschappelijk peil van 6 m — N.A.P. waren bemalen, van elkaar te scheiden en vervolgens, nadat het peil van de IIIde afdeeling door de bemaling hiervan te staken tot 5,30 m — N.A.P. was gestegen, deze afdeeling te vereenigen met de IIde afdeeling. Dit laatste geschiedde door het openstellen van schutsluis n°. IV en het trekken van de damwanden, welke waren geslagen tot insluiting van den bouwput van de thans voorloopig niet tot uitvoering komende schutsluis n°. III.

Met de verhooging van het peil in afdeeling III diende nog samen te gaan een verhooging van de keering van schutsluis n°. V. Dit werk werd omschreven in bestek n°. 150 Z.W. en na onderhandsche besteding opgedragen aan P. Daalder's Aannemersbedrijf N.V. te Alkmaar voor een bedrag van f 3782,—. Dit werk is thans nog in uitvoering.

Afzonderlijk is aan dit bericht toegevoegd een overzicht van de bemaling van de Wieringermeer gedurende het jaar 1931.

B. Mededeelingen betreffende den Dienst voor het in cultuur brengen van de Wieringermeer.

PERSONEEL.

Op arbeidscontract werden aangesteld:

tot bouwkundig opzichter:

D. VAS VISSER, te Amsterdam, met ingang van 5 April 1932;

tot assistent-bouwkundig opzichter:

J. DE BRUIJNE, te Vlissingen, met ingang van 16 Juni 1932;

tot technisch ambtenaar:

A. J. SUIJKERBUIJK, te Slootdorp, met ingang van 1 Juli 1932;

tot bewaker:

T. VAN DER HOEK, te 't Zand (N.-H.), met ingang van 13 Mei 1932;

tot administratief ambtenaar:

P. BOOD, te Schagen, met ingang van 1 April 1932.

Aan de administratieve ambtenaren D. DOYER en A. A. ANTONISSE werd met ingang van respectievelijk 10 April en 1 Juli 1932 eervol ontslag verleend.

1. De landbouwkundige afdeling.

Omtrent de onderzoeken, verricht in nauwe samenwerking met de Proefpolder-Commissie, kan het volgende worden medegedeeld.

I. *Bodemkundige kaart.*

Voortgegaan is met het onderzoek van de talrijke door den geheelen polder genomen monsters, teneinde aan de hand van de analyses een beter inzicht in de eigenschappen van de uiteenlopende grondsoorten te verkrijgen dan op grond van practische beoordeelingen mogelijk zou zijn.

II. *Ontzilting.*

Zooals in het vorige rapport reeds naar voren is gebracht, is de afgeloopen winter door de abnormale droogte ten aanzien van de ontzilting zeer teleurstellend geweest. In het laatst van Maart 1932 hebben enkele regenbuien gelukkig een eind gemaakt aan de droogteperiode en daar in de maand April 1932 aanzienlijk meer regen is gevallen dan normaal verwacht had mogen worden, is er in weinig weken een totale ommekeer in de concentratie-cijfers en daarmee in den stand van de gewassen opgetreden. Ook de flinke regenval in Mei 1932 heeft een uitwerking ten goede gehad, zoodat de droogte

van de maand Juni 1932 slechts plaatselijk een ongunstigen invloed op de gewassen blijkt te hebben uitgeoefend.

De analyses van de Februari-Maart bemonstering hebben tot grondslag gediend voor de beantwoording van de vraag, op welke kavels inzaaiing kon plaats vinden. Het overzicht van deze analyses, aangevende het zoutgehalte van de bouwvoor, toont aan hoe groot de verschillen kunnen zijn en bewijst overtuigend, dat in vroegere jaren, toen op goed geluk af, dus zonder voorafgaand onderzoek, bezaaiing van jonge gronden werd uitgevoerd, groote teleurstellingen niet konden uitblijven. Hoewel de tijd, gedurende welken de gronden reeds begreppeld en dus ontwaterd liggen, op de hoogte van het aanwezige zoutgehalte van grooten invloed is, spelen de grondsoort, de gelaagdheid en doorlaatbaarheid van boven- en ondergrond uit den aard van de zaak hierbij tevens een groote rol.

Uitgaande van deze gegevens heeft in het verstreken kwartaal een geregelde contrôle plaats gehad van de wijzigingen in de vocht- en zoutgehalten op de daarvoor in aanmerking komende standaardkavels, aangevuld door een bemonstering van de vele proefvelden. Het spreekt van zelf, dat deze gegevens voor een juiste beoordeeling van de ontwaterings-, grondbewerkings-, bemestings- en gewassenproefvelden niet gemist kunnen worden.

Tevens wordt door de bemonstering van de afwijkingen in den groei van de gewassen op „goede” en „slechte” plekken getracht de kennis van de storende invloeden, welke zich op jonge gronden kunnen voordoen, te verruimen.

III. *Proefvelden.*

De aanleg van de proefvelden, genoemd in het vorige bericht, kon in April 1932 worden beëindigd. De gewassen- en graslandproefvelden hebben zich, dank zij de gunstige weersgesteldheid, goed ontwikkeld. De hooilandperceelen, waar de oogst reeds beëindigd is, gaven sprekende verschillen te zien, zoowel ten aanzien van de verschillende bemestingen, als ook in de ontwikkeling van de gebruikte grasklavermengsels. Voor de beoordeeling van de resultaten van de andere proefvelden, dient de ontwikkeling van de gewassen nader te worden afgewacht. Op de *ontwateringsproefvelden* konden, dank zij de vele regens, tal van waarnemingen worden gedaan voor vergelijking van de verschillende ontwateringssystemen.

Op dat nabij Kolhorn (kavel B. 45) werden opnieuw de opeenvolgende lagen van een 10-tal kuilen op verschillende fysieke grootheden onderzocht (volumegewicht, poriënvolume en luchtgehalte, doorlaatbaarheid volgens Kopecky).

Tevens zijn onderzoekingen ingesteld om de bruikbaarheid van de methode van de doorlaatbaarheidsbepaling van Prof. DISERENS nader te onderzoeken. Deze methode, welke voor het eerst in Nederland

werd toegepast, gaf resultaten, die, ofschoon nog niet geheel bevredigend, toch zeer hoopvol zijn om het probleem van de bepaling van den meest gewenschten drainafstand te kunnen oplossen, zij het ook, dat voor deze gronden deze methode in enkele opzichten nog moet worden verbeterd.

Het zoeken naar een terrein, waar de *proefboerderij* kan worden gesticht, heeft thans eindelijk succes gehad. Een tweetal kavels, (K 62 en 63) gelegen in de 4e polderafdeeling, \pm 5 km ten N.W. van Medemblik, aan den weg naar de Terp, biedt blijkens uitvoerig onderzoek gelegenheid proefvelden van blijvend karakter aan te leggen op verschillende grondsoorten, terwijl het nog dit jaar te bouwen proefbedrijf tevens als centraal punt kan dienen voor de in de Wieringermeer aangelegde verspreid liggende proefvelden.

IV. Zoutgehalte watermonsters.

De resultaten van het onderzoek van de genomen watermonsters op Cl^1 , uitgedrukt in grammen keukenzout per liter, zijn samengevat in de volgende tabellen.

1. Watermonsters (19 stuks) genomen in de tochten van de eerste en tweede polderafdeeling:

Half Februari	1931 van	2,8	tot	15,4	g	Gemiddeld	6,3	g
„ Maart	„ „	3,5	„	15,4	„	„	7,9	„
„ April	„ „	3,6	„	18,2	„	„	10,3	„
„ Mei	„ „	5,—	„	16,8	„	„	10,1	„
„ Juni	„ „	3,1	„	27,6	„	„	11,—	„
„ Juli	„ „	4,3	„	19,7	„	„	10,5	„
„ Augustus	„ „	5,7	„	16,7	„	„	10,—	„
„ September	„ „	4,9	„	12,3	„	„	9,—	„
„ October	„ „	3,7	„	13,1	„	„	8,1	„
„ November	„ „	5,2	„	13,8	„	„	8,3	„
„ December	„ „	7,1	„	15,3	„	„	10,3	„
„ Januari	„ „	6,1	„	13,—	„	„	11,4	„

Het gehalte van de (30 watermonsters), genomen in de vier polderafdeelingen, bedroeg:

Half Februari	1932 van	5,2	tot	13,6	g	Gemiddeld	9,2	g
„ Maart	„ „	2,2	„	14,8	„	„	8,6	„
„ April	„ „	4,8	„	17,8	„	„	9,5	„
„ Mei	„ „	4,5	„	21,4	„	„	9,7	„
„ Juni	„ „	5,1	„	22,2	„	„	9,4	„

2. Het gehalte van het door de gemalen uitgeslagen water bedroeg:

		„Lely”,		„Leemans”.	
Voorjaar	1930	23—24 g		23—24 g	
Juni—Juli	„	26—27 „		25—26 „	
		„Lely”.		„Leemans”.	
		Afdeeling I		Afdeeling III.	
October	1930	4,5— 7,5 g	6,6 — 8,2 g	4,2—10,4 g	
Januari	1931	6,1— 7,9 „	6,4 — 8,— „	8,4—11,5 „	
Februari	„	5,7— 8,1 „	5,9 — 7,1 „	7,3—11,8 „	
Maart	„	5,2— 9,— „	6,4 — 7,5 „	— — 7,7 „	
April	„	7,7—10,— „	7,— — 7,8 „	12,8—14,8 „	
Mei	„	6,8— 9,4 „	8,2 —10,4 „	8,1—13,6 „	
Juni	„	9,7—11,5 „	7,6 — 9,5 „	13,1—15,4 „	
Juli	„	8,0—10,9 „	7,— — 8,— „	12,2—14,9 „	
Augustus	„	8,0—10,8 „	8,2 —13,7 „	8,7—15,8 „	
		Afdeeling II		Afdeeling III en IV.	
Sept. '31		9,1— 9,5 g	11,1—11,8 g	7,5 — 9,7 g	10,2 —16,4 g
Oct. „		9,2— 9,7 „	10,3—11,6 „	7,2 — 8,6 „	12,— —16,4 „
Nov. „		9,1— 9,8 „	9,4—12,5 „	7,5 — 8,— „	10,— —12,2 „
Dec. „		9,5—10,3 „	9,4—10,2 „	7,7 — 8,8 „	9,9 —13,6 „
Jan. '32		10,8—11,5 „	8,4—10,3 „	8,8 —10,1 „	10,6 —11,8 „
Febr. „		10,4—11,— „	9,6—10,4 „	9,— — 9,4 „	11,5 — — „
Mrt. „		10,1—10,4 „	9,4—12,5 „	7,8 — 8,2 „	9,9 —12,— „
		Afdeeling II en III		Afdeeling IV.	
Apr. '32		9,7—10,4 g	8,1— 9,4 g	8,3 — 9,0 g	10,— —12,9 g
Mei „		9,9—10,1 „	7,6—10,1 „	8,3 — 8,9 „	10,— —12,2 „

3. De 5 watermonsters in het midden van de maanden April, Mei en Juni 1932 in het Amstelmeer genomen, bleken een zoutgehalte te bezitten van onderscheidenlijk 3,1 g, 2,9 g en 3 g keukenzout per liter.

V. De Karteerling.

Gedurende het afgelopen kwartaal verliep de *bodemkarteerling* in vrij snel tempo, mede door de in het vorig bericht reeds besproken uitbreiding van het aantal karteerders, waardoor het in kaart gebrachte gebied met ongeveer 4000 ha werd vergroot, zoodat thans in totaal 9500 ha is afgewerkt. Geheel gereed kwam de eerste polderafdeeling, terwijl de karteerling van de tweede afdeeling op \pm 700 ha na kon worden beëindigd. Met de beide andere afdeelingen is reeds een begin gemaakt.

Het in kaart brengen van de *zure grondlagen* had geregeld voortgang. Deze gegevens zijn voor het in cultuur brengen van de gronden van veel beteekenis, omdat aan de hand hiervan kan worden uitgemaakt welke grondbewerking moet worden uitgevoerd om een zoodanige vermenging met aangrenzende kalkrijke grondlagen tot stand te brengen, dat een goede bouwvoor wordt verkregen.

VI. *Natuurlijke vegetatie.*

Een aanvang werd gemaakt met het karteeren van de natuurlijke vegetatie en met het kavelsgewijs inventariseeren van het aantal soorten. Tevens werden ongeveer 200 kwadraten (van 10×10 qm en 1×1 qm) uitgezet in de verschillende plantengezelschappen en bemonsterd op zout, vocht en stikstof, om aan de hand van deze kwadraten nauwkeurig veranderingen in het vegetatiebeeld waar te kunnen nemen. Hoewel de stand van de karteering een overzicht van de vegetatie van den geheelen polder nog niet toelaat, is thans reeds te constateeren, dat het beeld van de begroeiing van 1931 en 1932 belangrijk is gewijzigd als gevolg van de sterke aggregatievorming (groepeerings van de jonge planten om een moederplant) van enkele soorten met weinig beweeglijk zaad, waardoor in het algemeen de aan het oude land grenzende kustkavels dicht onder de atriplex-melde-soorten kwamen te staan, en het Senecio-kruiskruid-gezelschap 1931, met uitzondering van de lichte zandgronden, overging in een mozaïk van verschillende aggregaties, waaronder plaatselijk over tamelijk groote oppervlakten de Gramineae domineerden. De vegetatie van de in 1932 voor het eerst begroeide kavels vertoont zeer veel overeenkomst met de begroeiing van 1931; het Senecio vulgaris-, het Aster Tripolium- en het Atriplex littorale-gezelschap hebben zich sterk uitgebreid.

Het onkruidgehalte (onder onkruid wordt verstaan de in den landbouw bekend staande onkruiden, dus niet alle in den polder voorkomende soorten) was, als gevolg van de bovengenoemde aggregatievorming hoog, waar in 1931 het kruiskruidgezelschap in hooge dekingsgraad groeide; in het bijzonder op de schelpbakken. In de andere gezelschappen is met plaatselijke uitzondering het onkruidgehalte nog niet hoog te noemen. Evenwel deden ook de halophyten zich als onkruid gelden. In de voorjaarsinzaai benadeelden ze namelijk het jonge gewas sterk.

Op kavels, waar in den voorzomer 1932 de natuurlijke vegetatie werd ondergeploegd — in de kuststrook, grenzend aan het oude land een zoo groote massa, dat ze als groenbemesting kan worden beschouwd — ontwikkelt zich, vooral ter plaatse waar reeds kruiskruid groeide, wederom snel ditzelfde gezelschap.

VII. *Excursies.*

Ten einde belangstellenden voor te lichten is een excursiecirculaire (met kaartje van de Wieringermeer, aangevende de wegen, fiets-

paden en bezaaide gedeelten) aan de dag- en weekbladen ter bekendmaking aangeboden. Op iederen Dinsdag en Vrijdag wordt gelegenheid gegeven den polder onder deskundig geleide te bezichtigen, terwijl ook op de andere dagen zooveel mogelijk geleide ter beschikking wordt gesteld. Gegadigden voor een bezoek wordt deze circulaire op verzoek toegezonden, terwijl tevens een excursie-brochure is samengesteld, welke aan de daarvoor in aanmerking komende bezoekers kosteloos ter beschikking wordt gesteld.

2. De cultuur-technische afdeeling.

I. *Arbeidskrachten en arbeidsvoorwaarden.*

1. *Arbeiders.*

Het aantal tewerkgestelde arbeiders wisselde in de verslagperiode tusschen 2025 en 2170.

Bij de Landbouwcultuurmaatschappij waren werkzaam: 17 bedrijfsboeren, 11 aspirant-bedrijfsboeren, 12 karteerders, 8 smeden en monteurs, 10 timmerlieden en wagenmakers, 3 boden, 13 pontwachters en 177 andere personen.

Naarmate de woningen in Slootdorp gereed kwamen werden deze betrokken door de arbeidersgezinnen, die werden aangenomen door bemiddeling van den Rijksdienst der Werkloosheidsverzekering en Arbeidsbemiddeling. De arbeiders werden bij de Cultuurmaatschappij tewerkgesteld.

Waar de ontwateringswerkzaamheden geleidelijk gereed komen worden de ontginningsarbeiders ook successievelijk ontslagen. Op 29 Juni 1932 werd aan ongeveer 550 personen ontslag verleend, terwijl de overigen (\pm 1400) achtereenvolgens op 20 en 27 Juli 1932 huiswaarts worden gezonden.

Begin Juni 1932 waren uit de verschillende provinciën de daarachter vermelde aantallen landarbeiders werkzaam:

Groningen	227	11,6 %
Friesland	134	6,8 %
Drenthe	181	9,3 %
Overijssel	57	2,9 %
Gelderland	11	0,6 %
Utrecht	—	—
Noordholland	1174	60,1 %
Zuidholland	7	0,4 %
Zeeland	107	5,5 %
Noordbrabant	54	2,8 %
Limburg	1	—
	<hr/>	<hr/>
	1953	100 %

Hieruit blijkt, dat het overgroot aantal werd betrokken uit Noord-holland, in het bijzonder uit de gemeenten, grenzende aan den polder, waar in de land- en tuinbouwbedrijven groote werkloosheid heerscht. Dit groote aantal wordt evenwel mede beïnvloed door het feit, dat onderscheidene tewerkgestelden hun vaste woonplaats uit andere deelen van ons land naar de randgemeenten hebben overgebracht.

2. *Bedrijfsleiders.*

De oproeping van de bedrijfsleiders heeft geleidelijk plaats en houdt verband met het gereedkomen van de woningen bij de bedrijfsgebouwen.

In de verslagperiode werden 5 bedrijfsleiders tewerkgesteld.

3. *Zieken.*

Het ziekenpercentage bewoog zich in het verstreken kwartaal bij:

a. de Ned. Heidemaatschappij	tusschen	1,8	en	3,43	%
b. van HASSELT & DE KONING	„	1,2	en	2,73	%
c. de Grontmij.	„	0,58	en	1,96	%
d. de Cultuurmij.	„	0,5	en	2,9	%

4. *Arbeidsvoorwaarden.*

De arbeidsvoorwaarden voor de arbeiders bij de Ontginningsmaatschappijen en de Landbouwcultuurmaatschappij bleven ook in de verslagperiode ongewijzigd van kracht.

De gemiddelde uurloonen bewogen zich bij:

a. de Ned. Heidemaatschappij	tusschen	50,1	en	52,2	cent.
b. van Hasselt & de Koning	„	50,9	en	53	„
c. de Grontmij	„	53,5	en	55,9	„
d. de Cultuurmij	„	35,4	en	37	„

5. *Werkverschaffing.*

Door beëindiging van de ontwateringswerken moeten noodwendig een groot aantal arbeiders worden ontslagen. Het kan niet worden verwacht, dat deze arbeiders in de land- en tuinbouwbedrijven op het oude land wederom werk zullen vinden. Teneinde een aantal van deze menschen, die anders zouden zijn aangewezen op werkloozensteun, aan het werk te kunnen houden, wordt overwogen de randkavels, welke dit najaar moeten worden ingezaaid, niet te ploegen, doch te doen spitten onder werkverschaffingsvoorwaarden, waaromtrent met het Departement van Binnenlandsche Zaken onderhandelingen lopende zijn.

3. Beproeving en aanschaffing van machines, werktuigen gereedschappen en materialen.

1. *Greppelmachines.*

De beide greppelploegen waren in April en Mei 1932 regelmatig in gebruik. In den loop van de maand Juni 1932 werd de machinale begreppeling echter beëindigd en het overblijvende greppelwerk voor de uitvoering uit de hand bestemd.

In het tweede kwartaal werden met deze greppelploegen getrokken:

Ploeg-van DIJK-MAC LAREN 244 km;

Ploeg Prof. VISSER-MATHJJSSEN 208 km,

terwijl in de geheele ontginningsperiode met eerstgenoemde ploeg 1986 km en met laatstgenoemde 670 km greppels werden gemaakt.

2. *Draineermachines en materialen.*

a. *Molploeg.*

In Juni 1932 werden de proefnemingen met het trekken van houten kokers met de molploeg-Prof. VISSER voortgezet. Een aantal kokers ter lengte van 500 m werd met de pontonlier ter diepte van 1—1,30 m in den grond getrokken. Enkele kokers braken tijdens het trekken af. Door middel van waterpassing werd de ligging van de kokers gecontroleerd, waarbij bleek, dat niet steeds de gewenschte helling was gehandhaafd. In sommige drainstrengen komen „zakken” van meerdere cm voor, waardoor gevaar bestaat voor spoedig verzanden.

b. *Drainsleuvenploeg.*

Ten behoeve van de gewone buisdrainage is van de firma MATTHJJSSEN te Vaassen en drainsleuvenploeg aangekocht op proef van goede werking. Begin Juni 1932 werd zij opgeleverd; de eerste beproevingen zijn er bereids mee genomen. Met deze ploeg wordt een sleuf getrokken tot een diepte van 1 tot 1,30 m.

c. *Drainbuizen en -materialen.*

De aanvoer van drainmateriaal voor de drainage van de wendakkers, alsmede volledige drainage van verschillende kavels, had regelmatig plaats. In de verslagperiode werden in totaal aangevoerd:

155 000 aarden buizen	8 cm Ø
435 000 „ „	5 cm Ø
6 000 grèsbuizen	8 cm Ø
110 000 m vuren planken	
2 846 pakken turfstrooisel.	

3. *Landbouwwerktuigen, machines, wagens, paarden, etc.*

Voor zoover de aard van de werkzaamheden zulks vorderde waren de landbouwwerktuigen, -machines, enz. regelmatig in gebruik.

Gedurende de verslagperiode werden o.a. aangekocht:

- 1 Amazone H.D.G. kunstmeststrooier.
- 21 wipkarren.
- 2 Ford autovrachtwagens.
- 4 Mc. Cormick tractorgrasmaaiers.
- 18 Mc. Cormick 8 vt. zelfbinders.
- 12 elevatoren.
- 1 Mc. Cormick Rod-weeder 12 vt.
- 6500 driepoots-klaverruiters.
- 33 paarden.
- 62 boerenwagens.

Het vorig jaar reeds was een aantal boerenwagens aangekocht van verschillende type, zoo als in de verschillende streken van ons land in gebruik zijn. De daarmee opgedane ervaring heeft er toe geleid om, in overleg met den Rijksvoorlichtingsdienst voor wagenmakers in ons land (Nijverheidslaboratorium te Delft), een nieuw ontwerp te doen maken, waarbij rekening werd gehouden met de onderscheidene eischen, welke aan de wagens voor het gebruik in de Wieringermeer moeten worden gesteld. De levering van de wagens werd opgedragen aan wagenmakers in verschillende deelen van ons land. Vanwege het Nijverheidslaboratorium wordt op den bouw regelmatig toezicht uitgeoefend.

4. *Aankoop van zaaizaden en kunstmeststoffen.*

1. *Zaaizaden.*

In de verslagperiode werden aangekocht:

- 20 000 kg winterrogge.
- 15 000 „, zegehaver.
- 15 000 „, Groninger wittehaver.
- 600 „, Hongaarsche Lucerne.
- 200 „, Inlandsche gele lupinen.

2. *Kunstmeststoffen.*

De volgende hoeveelheden werden aangekocht:

- 2 100 000 kg Thomasslakkenmeel.
- 70 000 „, zwavelzure ammoniak.

5. Diversen.

1. *Rijwielpaden.*

Voor den verderen aanleg en het onderhoud van rijwielpaden werden in het afgelopen kwartaal aangevoerd 1848 m³ slakkenzand.

2. *Heiningsmaterialen.*

Voor het afheinen van het grasland werden aangekocht:

400 biels.

96 betonnen hoekpalen 20 × 20 × 210 cm.

288 tusschenpalen.

10 000 t ijzeren palen.

20 000 kg puntdraad.

3. *Verstuivingen.*

Voortgegaan werd met het vastleggen van zandgronden tegen verstuiving, gedeeltelijk door inzaai van rogge en haver, voor een ander deel door het insteken van stroo. Voor dit laatste doel werd 500 000 kg stroo aangekocht.

4. *Inscharing.*

Tot en met 30 Juni 1932 waren 721 hokkelingen en 1228 schapen en lammeren op de jonge gras- en klaverweiden ingeschaard.

Het voor dit vee benodigde drinkwater wordt ten deele door middel van watertanks aangevoerd, ten deele verkregen uit op verschillende plaatsen geboorde waterputten.

De benodigde stieren werden aangekocht of gehuurd door bemiddeling van het exportbureau van het Nederlandsch Rundvee Stamboek.

5. *Zakken.*

Voor het opzakken van de granen en zaden van den aanstaanden oogst werden 32 000 zakken aangekocht.

6. *Stand van de werkzaamheden.*1. *Ontginningswerken.*

Ook in de verstreken periode bestonden de werkzaamheden nog in hoofdzaak uit de ontwateringswerken. Op 30 Juni 1932 waren circa 16 000 ha gereed.

2. *Rijwielpaden.*

Het rijwielpadennet werd in het afgelopen kwartaal met slechts 5 km uitgebreid en bedroeg 30 Juni 98 km. Hiervan is 5 km weder

vervallen door aanleg en ingebruikneming van den verhardten weg de Houkes—Slootdorp. Het voor de rijwielpaden aangevoerde slakkenzand werd in hoofdzaak bestemd voor het onderhoud. Met ingang van 10 Mei 1932 werden de rijwielpaden voor het algemeen personenautoverkeer, met een gewichtsbepanking tot 2000 kg, opengesteld. Het toeristenverkeer is daardoor zeer sterk gestegen, doch ook het onderhoud van de rijwielpaden. Bij Slootdorp is over de den Oeversche vaart (route Slootdorp—de Houkes) een pont ingelegd, welke als vlotbrug kan dienst doen. Hetzelfde zal geschieden bij Middenmeer over de Wieringerwerfvaart (route Middenmeer—Slootdorp) en over de Westfriesche vaart (route Middenmeer—Aartswoud).

3. Bemesting.

De voorjaarsgewassen ontvingen in het afgelopen kwartaal een overbemesting, terwijl op de kavels, welke aanstaanden herfst zullen worden ingezaaid, de bemesting met Thomasslakkenmeel werd ingestrooid. Deze laatste bemesting heeft nu reeds plaats in verband met een goede werkverdeeling en om te voorkomen, dat de werkzaamheden zich in de zaaiperiode te veel ophoopen. De bemesting geschiedde vrijwel uitsluitend machinaal, waarmede een betere verspreiding van de meststoffen wordt verkregen, dan bij uitstrooien met de hand. Tengevolge van de bijtende werking van sommige meststoffen zijn de kunstmeststrooiers nogal aan slijtage onderhevig.

4. Ploegen.

Een moeilijke kwestie is de onkruidbestrijding. Zoolang men slechts te doen heeft met de zoutwaterflora is zij ongevaarlijk en oefent zij zelfs door hare beworteling en het tegengaan van het dichtslaan van den bodem door slagregens een zeer gunstigen invloed uit. Ontwikkelingen zich echter de gewone akkeronkruiden, dan is bestrijding door regelmatige grondbewerking vereischt. Met de onkruidbestrijding op de randkavels, welke dezen zomer en dit najaar voor bezaaiing in aanmerking komen is bereids aangevangen. Hierop wordt de z.g. zomerbraak toegepast.

De capaciteit van een 20 pk caterpillar-trekker met 8-scharige ploeg, bedraagt bij een 10-urigen arbeidsdag 5—8 ha per dag.

5. Bezaaiing.

In de verslagperiode werden ingezaaid:

150 ha haver.

20 „ zomerrogge.

70 „ lucerne.

757 „ gras en klaver (onderdekvruucht).

50 „ roode klaver.

6. *Stand van de gewassen.*

a. *Akkerbouwgewassen.*

Dank zij de voorjaarsregens zijn de akkerbouwgewassen aanvankelijk voor een groot deel nog tot een bevredigende ontwikkeling gekomen.

Door de droogte in Juni 1932 is de rogge, op die kavels, welke onvoldoende ontzilt waren, den laatsten tijd plaatselijk wit geworden en afgestorven. Gelukkig is dit verschijnsel tot slechts een kleine oppervlakte beperkt gebleven. Naast dit verschijnsel kan ook op verschillende plaatsen het noodrijp worden van de rogge worden waargenomen.

De stand van gerst, tarwe en haver is zeer ongelijkmatig.

b. *Wei- en hooiland.*

De grasgroei had veel te lijden van de aanhoudende droogte. Toch houden de graslanden zich boven verwachting goed. Ze zijn gedeeltelijk geweid, gedeeltelijk gehooid terwijl de kavels, waar zich de verschillende grassen en klavers niet in voldoende mate hadden ontwikkeld, alleen getopt werden.

7. *Inscharing.*

De kavels, waarop zich het gras het best heeft ontwikkeld, werden bestemd voor beweiding. Teneinde te voorkomen, dat de grasgroei van alle kavels zich terzelfder tijd zou ontwikkelen, werd de bemesting in verschillende etappes toegediend. De tot beweiding bestemde kavels liggen er over het algemeen gunstig bij, al doet de aanhoudende droogte daarop zijn invloed ook gelden. Het vee doet het er uitstekend op.

8. *Hooien.*

In den loop van de maand Juni 1932 werd met den hooioogst aangevangen. Door het droge weer werd het gewas mooi gewonnen.

In totaal werden 450 ha gemaaid, waarvan 10 ha is ingekuild en 440 ha gehooid. De totale hooiopbrengst wordt op circa 900 000 kg geschat. Ongeveer 50 000 kg werd bereids van de ruiters af verkocht tegen f 20 per 1000 kg franco op wagen naast de ruiters.

9. *Koolzaad oogsten.*

Met het oogsten van het koolzaad is einde Juni 1932 aangevangen.

SOCIAAL-ECONOMISCHE AFDEELING.

I. Algemeene Dienst en Centrale boekhouding.

In verband met de geleidelijke uitbreiding van den Dienst en van de verschillende instellingen, werd het wenschelijk over te gaan tot de instelling van een onderafdeeling genaamd: Algemeene Dienst en Centrale boekhouding, waardoor bereikt wordt, dat op één plaats de centrale administratie gevoerd kan worden, welke bestaat in het samenvoegen tot een geheel van de finantieele resultaten van de verschillende afdeelingen en instellingen van de directie. Ook hetgeen de Dienst der Zuiderzeewerken ten behoeve van de Wieringermeer uitgeeft wordt in deze boekhouding opgenomen.

II. Domeinbeheer.

Het Domeinbeheer groeit voortdurend uit, zoodat dit beheer thans in de directie gevormd is tot een meer zelfstandig beheer uit hetgeen reeds aanwezig was.

a. Administratief beheer.

1. Administratie.

Het administratief beheer van de Domeinen wordt geheel afzonderlijk van de overige exploitatie gevoerd, doch de resultaten worden in de boekhouding opgenomen. Met de leiding van het administratief beheer is belast de secretaris der directie, die daarin door een administratief-ambtenaar wordt bijgestaan.

2. Uitgifte van de gronden.

In de verslagperiode werden voorloopig te Slootdorp toegewezen vier perceelen, waarvan drie ondershands en nog één krachtens de openbare uitgifte.

Deze perceelen zullen t.z.t. in erfpacht uitgegeven worden en moeten dienen voor de vestiging van winkels en kleine industrieelen. Op Middenmeer werden vijf bouwperceeltjes uitgegeven voor hetzelfde doel.

3. Verkoop grasgewas.

Op 9 Juni 1932 werd de eerste openbare verkooping gehouden van eenige perceelen grasgewas. De belangstelling was niet groot.

b. Landbouwkundige buitendienst.

Aan dezen buitendienst is verbonden een opziener der Domeinen, meer in het bijzonder belast met het toezicht op hetgeen door derden

in gebruik is genomen, en met het geven van de noodige voorlichting aan hen, die zich in de Wieringermeer willen komen vestigen. De voorbereiding van de uitgifte der landarbeidersperceelen aan arbeiders, die zich in den polder hebben gevestigd, heeft een aanvang genomen.

c. Bouwkundige Dienst.

1. *Afdeeling: Ontwerpen en stichten van bedrijfsgebouwen c.a.*

Aan den bouw van het tweede tiental landbouwloodsen met 14 dubbele landarbeiderswoningen werd in het afgelopen kwartaal de laatste hand gelegd. Eenige vertraging in de afwerking ontstond door faillissement van de aanneemster.

De uitvoering van het werk werd echter, in overleg met den curator, door de cessionhoudster voortgezet.

Aan den bouw van de volgende 33 landbouwschuren wordt met kracht voortgewerkt. De werkzaamheden voor den bouw zijn zoo geregeld, dat vrijwel elke week één schuur kan worden opgeleverd.

Ook de stichting van de 36 dubbele landarbeiderswoningen bij de loodsen vordert bevestigend.

Op het oogenblik zijn 12 dubbele woningen bij de bedrijfsgebouwen in gebruik genomen.

2. *Afdeeling: Onderhoud en toezicht van de bedrijfsgebouwen c.a.*

Met de leiding van deze afdeeling werd belast de technisch ambtenaar A. J. SUYKERBUYK.

a. Landmeetkundige Dienst.

In de verslagperiode zijn de veldwerkzaamheden voortgezet met behulp van twee volledige meetploegen. Voortgegaan is met de verkenning van het terrein en het plaatsen van Kad.steenen, zoodat Sectie E thans nagenoeg geheel is voorzien van vaste punten, benodigd voor de detailmeting en het aanleggen van de diverse bladen. Bij de karteering op de schaal van 1 à 2000, en voor zooveel de kernen betreft, op de schaal van 1 à 1000, wordt dit aantal geschat op ongeveer 160.

De enkele puntsbepaling voor 18 D.P.'s, benevens hoek- en lengtemeting op en tusschen de V.P.'s (76) is verricht, terwijl begonnen is met de vereffening van de rondmetingen.

In Sectie A is geplaatst een twaalfstal D.P.'s, waarvoor de rondmeting is geschied en de berekening gedeeltelijk uitgevoerd; een twintigtal veelhoekspunten is voorts nog uitgezet.

Opgemaakt is een grensomschrijving voor het grondgebied van de *Wieringermeer*, waarbij tevens nader zijn vastgelegd in een ontwerpomschrijving de grenzen van de Gemeenten *Den Helder*, *Anna-*

Paulowna, Barsingerhorn, Winkel, Medemblik, Wieringen en *Wonseradeel*, voor zooveel betreft de gronden, ingenomen door de kunstwerken ten gevolge van de Zuiderzeewerken. Deze omschrijving dient ter vervanging van de voorloopige indeeling van Zuiderzeegebieden, vastgelegd bij Wetten van 30 Juli 1926 (*Stbl.* n°. 244) en van 28 Mei 1928 (*Stbl.* n°. 185). Als gevolg hiervan werd een veertigtal punten uitgezet langs den omtrek van het Amstelmeer, van Oostpunt (Anna-Paulowna) af, via van Ewijkssluis, naar de haven van de Houkes.

Aangelegd is een plan op de schaal van 1 à 1000 van de kern Slootdorp (Sectie G, 1e blad), zoodat een aanvang kan worden gemaakt met de inmeting van de aldaar ontstane perceelen. In Middenmeer is een tweetal punten bepaald door rondmeting en als dubbelpunt vereffend, met het oog op de inmeting van een tweetal erfpachtsperceeltjes.

III. Algemeen Bestuur.

A. *Sociale maatregelen.*

1. *Gebouw voor Maatschappelijk Werk.*

Het gebouwtje voor Maatschappelijk Werk in Slootdorp werd op 17 Mei 1932 door de landbouwhuishoudkundige, Mej. H. OLSBER, betrokken. Zij ontving in dit gebouwtje de arbeidersgezinnen, die zich in den polder vestigden en die aldaar plaatsing vonden door de bemiddeling van den Rijksdienst der Werkloosheidsverzekering en Arbeidsbemiddeling. Ook van harentwege werden de gezinnen bezocht gedurende den afgelopen winter door de genoemde landbouwhuishoudkundige, waarna de aanwijzing plaats vond. Gedurende de maand Mei 1932 vestigden zich 29 gezinnen, in Juni 1932 21 gezinnen te Slootdorp. Slootdorp is thans voorzien van electriciteit en waterleiding.

2. *Volksgezondheid.*

a. *Geneeskundige.*

Met ingang van 1 Mei 1932 vestigde zich te Slootdorp de heer A. P. HOOGKAMER, arts.

b. *Wijkverpleegster.*

Mej. C. PRINS heeft zich op 1 Juni 1932 te Slootdorp als wijkverpleegster gevestigd.

c. *Magazijn van verplegingsartikelen.*

In het gebouwtje voor Maatschappelijk Werk is een afzonderlijk lokaal ingericht voor de verplegingsartikelen van „Het Witte Kruis”. Dit lokaal werd in den loop van de maand Mei 1932 in gebruik genomen.

3. *Lezingen kampen.*

Gedurende de afgelopen maanden vonden enkele ontspanningsavonden plaats in de arbeiderskampen. Deze werden georganiseerd door een commissie uit de Centrale Drankbestrijdings-organisaties.

B. *Bouw bureau „De Wieringermeer”.*

1. *Stand van de werkzaamheden.*

Slootdorp.

In Mei 1932 is het gebouwtje voor Maatschappelijk Werk geheel gereed gekomen. In dezelfde maand werden opgeleverd: 38 aan de Brink gelegen arbeiderswoningen en 4 middenstandswoningen, in de Kerkstraat 12 arbeiderswoningen en 1 middenstandswoning, terwijl 24 arbeiderswoningen en 2 middenstandswoningen in deze straat hunne voltooiing naderen. In deze woningen is met het schilderwerk reeds een aanvang gemaakt. De wegen en straten te Slootdorp zijn thans nagenoeg gereed.

Middenmeer.

Hier zijn 26 arbeiderswoningen en 2 middenstandswoningen onder de kap gebracht, terwijl thans aan het binnenwerk wordt gewerkt. Een 20-tal arbeiderswoningen en 2 middenstandswoningen zijn aan bedekking toe. De opbouw van 24 arbeiderswoningen vordert naar wensch, terwijl van 12 arbeiderswoningen en 1 dubbele middenstandswoning de fundeering is gelegd.

2. *Exploitatie.*

Gedurende de verslagperiode werden te Slootdorp 3 middenstandswoningen verhuurd en 50 arbeiderswoningen.

C. *Bewakingsdienst.*

Als bewaker, ter standplaats Middenmeer, werd met ingang van 23 Mei 1932 aangesteld T. VAN DER HOEK te 't Zand.

De bewakers verzamelen de gegevens voor het bevolkingsregister.

D. *Bevolkingstoename.*

	1932			
	1 April	1 Mei	1 Juni	1 Juli
Gezinnen	31	33	61	68
Mannen	75	81	138	157
Vrouwen	61	65	111	133
Totaal inwoners	136	146	249	290
Waarvan inwonende personen	11	13	15	19

E. *Onderwijs.*

In het Driemaandelijksch Bericht betreffende de Zuiderzeewerken, jaargang XIII, n°. 2, (April 1932) staat op blz. 38 ten onrechte de Heer G. C. DUX vermeld als adviseerend-lid van het bestuur van „de Wieringermeerscholen”.

Aan het hulpschooltje te Slootdorp, dat thans door een veertigtal kinderen wordt bezocht, is tijdelijk een tweede onderwijzeres aangesteld.

De bouw van school- en gymnastiek-lokaal te Slootdorp vordert naar wensch. Beide gebouwen zijn thans uitwendig zoo goed als gereed, zoodat thans met het binnenwerk is aangevangen. De centrale verwarming in de school is gereed gekomen.

F. *Godsdienstige verzorging.*

Op 25 Mei 1932 plaatste H. K. H. Prinses JULIANA aan de Nederlandsch Hervormde Kerk te Slootdorp een gedenksteen, terwijl H. K. H. ook de overige openbare gebouwen bezocht.

G. *Postale handelingen.*

	Post.		Telegraaf en Telefoon.	
	Toename verkeer		Toename verkeer	
	Handelingen.	%	Handelingen.	%
1932.				
SLOOTDORP.				
Maart	387	—	647	—
April	919	+ 143	756	+ 17
Mei	781	— 15	870	+ 13
Juni.	1002	+ 28	888	+ 2
MIDDENMEER.				
Maart	98	—	—	—
April	268	+ 173	—	—
Mei	152	— 43	—	—
Juni.	278	+ 83	—	—

C. Mededeelingen van algemeenen aard.

BEGROOTING VAN HET ZUIDERZEEFONDS VOOR HET JAAR 1932.

Bij Koninklijke boodschap van 15 September 1931, werd aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden de ontwerp-begrooting van het Zuiderzeefonds voor het jaar 1932, sluitende op een bedrag van f 31 790 000,—.

Aan de betreffende Memorie van Toelichting kan hier het volgende worden ontleend.

Nu aangenomen mag worden, dat tegen het einde van het jaar 1932 de afsluitdijk en de waterstaatkundige werken tot droogmaking van de Wieringermeer ongeveer gereed zullen zijn, is het oogenblik aangebroken om de voortzetting van de inpolderingswerken nader in beschouwing te nemen.

Hoewel bij de wet van 14 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 354), gewijzigd bij de wet van 25 Mei 1926 (*Staatsblad* n°. 150), in beginsel tot afsluiting en droogmaking van de Zuiderzee is besloten, bestaat vrijheid om volgorde en tempo van uitvoering der werkzaamheden in verband met de economische behoeften en de financieele omstandigheden vast te stellen.

Nadat een overzicht is gegeven van de reeds verrichte werkzaamheden, vermeldt de Memorie van Toelichting het volgende:

Met het maken van nieuwe inpolderingen wordt landaanwinning beoogd. De kosten worden geheel of gedeeltelijk teruggevonden in de kapitaalwaarde van den bodem, nadat deze tot normale cultuurwaarde zal zijn gebracht.

Hierbij mag echter niet worden voorbij gezien, dat de bij de drooglegging van de Wieringermeer opgedane ervaring anders is geweest dan bij den opzet der plannen werd verwacht. Het dekken van de inpolderingskosten door de waarde van de drooggelegde gronden is zelfs bij normale grondprijzen, niet mogelijk gebleken, al moet in aanmerking worden genomen, dat een groot deel van het verlies ontstaan is door het werken onder bijzondere omstandigheden, welke zich bij volgende inpolderingen niet zullen voordoen. Door de inmiddels ingetreden crisis en de daardoor sterk gedaalde grondwaarde is natuurlijk het verlies nog grooter geworden.

Nu meent de ondergeteekende, dat het niet juist zou zijn het beleid met betrekking tot de verdere inpolderingen eenzijdig te richten naar de tegenwoordige crisisomstandigheden. Wij moeten aannemen, dat deze omstandigheden van voorbijgaanden aard zullen zijn en dat eerlang de behoefte aan nieuwe cultuurgronden zal herleven.

Maar wél noopt de huidige financieele toestand en de onzekerheid omtrent de ontwikkeling van onzen landbouw in de naaste toekomst

er toe om het risico, dat bij een onmiddellijke voortzetting der werken geloopt wordt, zwaar te doen wegen.

Vervolgens wordt in de Memorie van Toelichting nagegaan welke mogelijkheden er voor voortzetting van de werken bestaan, waarbij in herinnering wordt gebracht dat het voor korten tijd werd aangenomen dat eerst de zuidelijke polders en vervolgens de N.O.-polder zouden worden gemaakt. Met het maken van de zuidelijke polders zou het totstandkomen van de IJmeerwerken gepaard gaan; dit laatste werd in verband met de belangen van de defensie noodig geacht om het peil van het IJsselmeer van 0,13 m — N.A.P. tot 0,40 m — N.A.P. te kunnen verlagen.

Na de mededeeling, dat in verband met wijzigingen in den waterstaatkundigen toestand de mogelijkheid in studie is om het peil van het IJsselmeer te verlagen zonder dat de IJmeerwerken zijn uitgevoerd en na gewezen te hebben op den grooten omvang van de zuidelijke inpoldering (150 000 ha) wordt de gevolgtrekking gemaakt, dat het maken van de zuidelijke polders thans niet aan de orde moet worden gesteld en er dan slechts de N.O.-polder overblijft.

Ten aanzien van deze inpoldering wordt dan het volgende gezegd:

Nog vóór het inzicht vaststond, dat bij voortzetting van de werkzaamheden aan de noordoostelijke inpoldering de voorrang zou moeten worden toegekend, werd aan den dienst der Zuiderzeewerken opdracht gegeven om een algemeen plan voor dezen polder op te maken.

In verband met de ervaring, opgedaan met het in cultuur brengen van den Wieringermeerpolder, werd verder onderzoek noodig geacht omtrent enkele punten, welke op de hoofdlijnen van het plan, de uitvoering en de kosten van invloed kunnen zijn, als de bemonstering van de voor indijking in aanmerking komende gronden, het beloop van de bedijking, in het bijzonder wat aangaat de aansluiting aan de Friesche en Overijsselsche kust, de verdeling van den polder in onderafdeelingen, de noodige werken en de voornaamste eischen, waaraan deze in verband met hunne bestemming moeten voldoen, de wijze van uitvoering en dergelijke.

Tot zijn leedwezen is de ondergeteekende daardoor niet in de mogelijkheid thans reeds een plan voor te leggen, dat voldoende vastheid biedt om daarop voorstellen voor de uitvoering van dit werk te gronden.

Een nader onderzoek zal noodig zijn in de eerste plaats om te komen tot een afgerond inpolderingsplan en tot een zoo juist mogelijke raming van de kosten van uitvoering van dat plan en van die voor het cultuurrijp en bewoonbaar maken van den bodem.

Voor dit laatste zal over eenigen tijd beter inzicht kunnen worden verkregen dan waarover thans kan worden beschikt wanneer ter zake in den Wieringermeerpolder meer ervaring is opgedaan.

Bovendien dringt zich de ernstige vraag op of het wel verantwoord is onder de tegenwoordige omstandigheden te besluiten tot de uitvoering van inpolderingen, waaraan een zeer groot financieel risico is verbonden.

De ondergeteekende komt dan ook tot de slotsom, dat voortgezet onderzoek voor het inpolderingsplan van den noordoostelijken polder gewenscht is en heeft dus gemeend daarvoor alsnog geen post op deze begrooting te mogen uittrekken.

Een tweede punt dat in de Memorie van Toelichting wordt behandeld betreft de maatregelen, welke behooren te worden getroffen in de overgangsperiode tusschen het droogleggen van de gronden in de Wieringermeer en den definitieven toestand, waarin die gronden op normale wijze in gebruik zullen zijn genomen.

Na een overzicht van de desbetreffende adviezen, wordt gezegd:

De eerste vraag, welke thans te beantwoorden stond, was of op het voetspoor van de Commissie-VISSERING en den Zuiderzeeraad voor het beheer en de uitgifte van de gronden een op afzonderlijke wettelijke regeling gegronde publiekrechtelijke beheersvorm noodig zou zijn.

Deze vraag is door den ondergeteekende voorgelegd aan zijn ambtgenoot van Financiën, met wien volgens eerder getroffen regeling was overeengekomen, dat de uitgifte van gronden in overleg met dien bewindsman zou geschieden en dat privaatrechtelijke handelingen met betrekking tot het beheer van de drooggelegde gronden slechts onder zijne verantwoordelijkheid zouden kunnen worden verricht.

Aangezien genoemde Ambtgenoot met den ondergeteekende van meening was, dat voor het beheer en de uitgifte van de gronden instelling van eenig publiekrechtelijk lichaam niet noodig of gewenscht was, kon verder onderzoek beperkt blijven tot de ten behoeve van waterschaps- en gemeentelijke belangen te treffen voorzieningen.

Omtrent de gemeentelijke belangen was inmiddels reeds het oordeel gevraagd van des ondergeteekenden Ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken en Landbouw.

Ten aanzien van de in 1932 uit te voeren werken wordt het volgende medegedeeld:

Behalve op de gelden, noodig voor het afwerken van de sluizen beoosten Wieringen en op het Kornwerderzand, is thans alleen gerekend op de verdere voltooiing van het dijksvak in het sluitgat van de Middelgronden en den bouw van het laatste dijksvak in het sluitgat van de Vlieter, hetwelk in 1930 reeds van een betugelingsdam is voorzien. Verder zullen in 1932 uitgevoerd worden de laatste werken tot verhooging van de waterkeeringen buiten de afsluiting in Friesland en Noordholland. Mede zullen de voorzieningen in de haventoeegangen langs de afgesloten Zuiderzee, zoover noodig bij het

voorloopig te handhaven peil van 0,13 m — N.A.P., voltooid moeten worden.

Teneinde het geregeld afwerken van het definitieve wegdek, dat, na voldoende inklinking van het dijkslichaam, ten laste van het Wegenfonds op den afsluitdijk zal worden aangebracht, ter vervanging van de aanvankelijk aangebrachte voorloopige verharding, regelmatig voortgang te doen vinden, is een post van f 150 000,— uitgetrokken, welk bedrag in volgende jaren ten laste van het Wegenfonds wordt gebracht, omdat dit fonds anders wegens de versnelde uitvoering van den afsluitdijk vroegtijdiger met die uitgave zou worden belast dan waarop was gerekend.

Voor het drooghouden van de Wieringermeer wordt evenals het vorig jaar een bedrag van f 160 000,— ter bestrijding van materiele uitgaven en van stroomkosten noodig geoordeeld.

Het maken van werken binnen den polder zal in 1932 geregeld worden voortgezet zoodanig, dat verwacht mag worden, dat deze, althans zoover zij voorloopig noodig zijn, in 1933 gereed zullen komen. De werken zullen bestaan in het afwerken van kanalen en tochten, het maken van kavelsloten, wegen, bruggen, enz.

Het laat zich aanzien, dat de kosten van de maatregelen noodig ter voorziening in de belangen van de landsverdediging, lager zullen zijn dan aanvankelijk werd aangenomen, zoodat wordt verwacht, dat voor het jaar 1932 met een bedrag van f 2 750 000,— zal kunnen worden volstaan.

Met betrekking tot de cultuurwerkzaamheden in de Wieringermeer wordt de volgende toelichting gegeven:

Wanneer alle werken, waarvoor bij deze begrooting gelden worden aangevraagd, zijn uitgevoerd, zal het in cultuur brengen van den Wieringermeerpolder zoo goed als afgelopen zijn. Dan rest alleen nog het inzaaien van de oppervlakten, waartoe, wegens het hooge zoutgehalte of om andere redenen, in 1932 nog niet kan worden overgegaan, benevens het verplegen van het gewas. De hiervoor noodige gelden zullen worden aangevraagd op de begrooting voor 1933.

De mogelijkheid is echter niet uitgesloten, dat werken, waarvan de uitvoering in 1931 was gedacht, eerst in 1932 kunnen worden ondernomen, terwijl het eveneens mogelijk is, dat werken, waarvoor in 1932 bedragen worden aangevraagd, eerst in 1933 tot uitvoering kunnen komen. In het laatste geval zullen ook in 1933 de verdere gelden, alsdan noodig voor cultuurwerken, nog op de begrooting moeten worden gebracht.

a. Voor de verplaatsing van de arbeiders in den polder is het noodig den aanleg van rijwielpaden met kracht voort te zetten.

Verder zal nog moeten worden voorzien in de behoefte aan transportmiddelen te water, voor vervoer van materialen en voor den overgang over de kanalen.

b. Het ligt in de bedoeling den aanleg van het buizennet der waterleiding en van het electriciteitsnet aanvankelijk te beperken tot de hoofdcentra van bebouwing. Bij den aanleg wordt echter op de mogelijkheid van latere uitbreidingen gerekend.

d. Indien het opgemaakte werkplan kan worden uitgevoerd, zal het laatste gedeelte van den polder, ongeveer 8000 ha, einde 1932 zijn begreppeld en zooveel noodig gedraineerd.

De begreppeling geschiedt, mede in verband met de heerschende werkloosheid onder de landarbeiders, voor een klein gedeelte machinaal, doch voor het overgrootste gedeelte uit de hand. Mochten evenwel de proeven met ondergrondse drainage slagen, dan zal de ontwatering in deze richting worden voortgezet, waarmede niet alleen een groote oppervlakte cultuurland blijft behouden, maar ook een belangrijke besparing kan worden verkregen op het gewone onderhoud van de gronden.

Voor het tegengaan van verstuiwingen zullen verschillende terreinen moeten worden vastgelegd. Met het geraamde bedrag zullen voorts moeten worden bestreden de kosten van onderhoud van greppels, draineerleidingen en kavelsloten.

e. Het Staatsboschbeheer verleent zijne medewerking voor het kweeken van het benodigde plantmateriaal in en ten behoeve van den polder. De benodigde gras- en klaverzaden zullen zooveel mogelijk worden betrokken van de Nederlandsche landbouwers en kweekers.

g. Verschillende motieven pleiten voor het voorloopig groenmaken van den grond.

Het zal voornamelijk van het ontziltingsproces afhangen welke oppervlakten in 1932 kunnen worden ingezaaid.

Aangevraagd worden gelden voor den bouw van 100 arbeiderswoningen, die meer in het bijzonder in het centrum van den polder gesticht zullen worden.

In dezen post is eveneens opgenomen een garantie voor eventueel op te richten woningbouwverenigingen, in den zin van de Woningwet, welke met rechtstreeks door het Rijk te verstrekken voorschotten werken.

De hoogere kosten voor de uitvoering van de Zuiderzeesteunwet worden als volgt toegelicht:

De raming van dezen post is belangrijk hooger dan het bedrag, dat op de begrooting voor het dienstjaar 1931 werd toegestaan, omdat er rekening mede gehouden moet worden, dat door voltooiing van den afsluitdijk in 1932 de Zuiderzeevisscherij niet meer zal kunnen worden uitgeoefend, waardoor het aantal van hen, die eene geldelijke tegemoetkoming zullen moeten ontvangen wegens het ontbreken van

voldoende middelen tot levensonderhoud tengevolge van de afsluiting der Zuiderzee, vermoedelijk zeer sterk zal stijgen, evenals de daarmede verband houdende overige uitgaven.

Naar aanleiding van de opmerkingen in het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer gemaakt, licht de Minister van Waterstaat in de Memorie van Antwoord in de eerste plaats nader zijn standpunt ten aanzien van de voortzetting van de werken toe, waarbij in de eerste plaats de motieven, die er toe geleid hebben den N.O.-polder te doen voorgaan nog uitvoeriger worden toegelicht.

Verder wordt medegedeeld, dat bij het opmaken van een plan voor den N.O.-polder de noodzakelijkheid van een nader onderzoek naar de geaardheid van den zeebodem is gebleken en dat een plan met begrooting voor dien polder eerst vastgesteld zal kunnen worden nadat de noodige gegevens omtrent de bodemgesteldheid zullen zijn verkregen. De eenheidsprijs van den in te polderen grond kan men vervolgens met voldoende benadering berekenen, terwijl het dan, naar het den Minister voorkomt van 's Lands financiën en de vooruitzichten van den landbouw zal afhangen of men moet besluiten verder te gaan. Het staat wel vast, dat de kosten per ha cultuurrijp land hooger zullen zijn dan de waarde daarvan. De Memorie van Antwoord gaat dan als volgt voort:

De ondergeteekende ziet er geen bezwaar in om, als in de toekomst verbetering in de conjunctuur gehoopt mag worden, een polder te doen maken, waarbij de kosten hooger zijn dan de onmiddellijke kooprijks van den cultuurrijpen grond, maar meent, dat men daarover eerst met vrucht van gedachten kan wisselen als getallen van eenheidsprijs en poldergrootte voor ons liggen en de staat van 's Lands financiën beter dan thans valt te overzien.

Bij de verdere overwegingen moge nog in aanmerking worden genomen, dat voortzetting der werken werkverruiming oplevert, al mag daarbij niet uit het oog worden verloren, dat zij slechts in geringe mate bestaande werkloosheid vermindert.

In verband met een desbetreffende vraag wordt de technische noodzakelijkheid van de voortzetting van de afsluiting aangetoond en worden verder de voordeelen verbonden aan de afsluiting van de Zuiderzee aan de hand van het Verslag van de Commissie-LOVINK nagegaan.

In verband met de uitvoering van de Zuiderzeesteunwet wordt het volgende medegedeeld:

Het ontwerp van een algemeen maatregel van bestuur regelende de uitkeering wegens waardevermindering van eigendommen als gevolg van de afsluiting van de Zuiderzee is gereed en heeft het Departement van den ondergeteekende verlaten. Dit ontwerp is bereids tegelijk met de daarmede verband houdende ontwerpen van algemeene maatregelen van bestuur tot wijziging van de inrichting

van den dienst der Generale Commissie, bedoeld in artikel 3 der Zuiderzeesteunwet, verder in behandeling genomen met de bedoeling van den ondergeteekende om te bevorderen, dat genoemde maatregelen in den aanvang van 1932 in werking zullen treden.

Na de verschillende daaromtrent uitgebrachte adviezen te hebben aangegeven wordt omtrent de instelling van een lichaam ex art. 194 van de Grondwet ten behoeve van de Wieringermeer het volgende in de Memorie van Antwoord medegegeeld:

De aandacht zij er op gevestigd, dat een deel van het werk, hetwelk aan het openbaar lichaam, hetzij dit volgens de opvattingen der „Commissie-VISSERING”, hetzij volgens die van den Zuiderzeeraad werd ingericht, zou worden toevertrouwd en wel bepaaldelijk dat deel, dat betreft het geschikt maken van de binnen het gebied van de Wieringermeer gelegen gronden voor gebruik enz. reeds is opgedragen aan en, naar algemeen oordeel, zeer goed wordt uitgevoerd door de directie van de Wieringermeer, onder de onmiddellijke verantwoordelijkheid van den ondergeteekende. Er moge slechts op worden gewezen, dat einde October 1931 reeds 10 000 ha geheel was begreppeld en ontwaterd, dat 3100 ha is ingezaaid en dat het geheele cultuur-technische werk tot dusverre boven verwachting slaagt. Het is te voorzien, dat als op dezelfde wijze wordt voortgewerkt en zich daarbij geen tegenslagen voordoen, in Augustus van het volgend jaar de begreppeling en ontwatering geheel zal zijn voltooid.

De bezwaren, welke de „Commissie-VISSERING” van den arbeid van een Rijksdienst vreesde, te weten (zie blz. 18 van haar rapport) gevaar van politieke inmenging van de Volksvertegenwoordiging, het ontbreken van de noodige snelheid en soepelheid van handelen, de zelfstandigheid en onafhankelijkheid van de verschillende uitvoerders der taak ten opzichte van verschillende departementen, hebben zich niet voorgedaan en behoeven zich ook niet voor te doen indien er, zooals dit bestaat, voldoende contact aanwezig is tusschen den verantwoordelijken Minister en degenen, die de directie van het cultuurwerk voeren.

Het contact van den Zuiderzeeraad met deze directie meende de ondergeteekende te kunnen tot stand brengen door een door den Voorzitter van den Zuiderzeeraad uit de leden van dezen Raad benoemde contact-commissie. Tot zijn leedwezen heeft de ondergeteekende moeten ontwaren, dat dit contact nog niet geheel bevredigend werd geacht. Hij meent echter, dat door het nemen van eenige administratieve maatregelen, wat het cultuurwerk betreft, dit contact thans zal worden verbeterd en bevestigd.

Nu dus dit gedeelte van de bemoeiing van het gedachte publiekrechtelijke orgaan voor het grootste gedeelte afloopt, bestaat er uit

dezen hoofde geen behoefte meer aan de instelling daarvan. Ten aanzien van het andere deel van de taak, welke aan een te stichten openbaar lichaam zou zijn op te dragen, moge er de aandacht op worden gevestigd, dat voorloopig de gronden, voor zoover zij hiervoor vatbaar zijn en er zich gegadigden voor aanmelden, door den Minister van Financiën, die volgens de wet met het beheer der domeinen is belast, in tijdpacht worden uitgegeven. De tijdsomstandigheden laten op dit oogenblik een definitieve beslissing ten aanzien van de exploitatie en de uitgifte der gronden nog niet toe. Het ligt in het voor-nemen, de Kamer te zijner tijd in de gelegenheid te stellen, over een en ander zich uit te spreken.

De ondergeteekende is nu, geleid door alle in het kort weergegeven adviezen en geleerd door de praktijk, dat een uniform gemeentelijk beheer gewenscht is, tot het besluit gekomen, dat gedurende de periode, waarin de Wieringermeer nog niet tot den definitieven gemeentevorm kan geraken onder een door de bewoners gekozen raad, het gewenscht is ten aanzien van het gemeentelijk beheer instelling bij de wet te bevorderen van een openbaar lichaam „de Wieringermeer”, dat in zijn uiterlijk geheel op een gemeente gelijkjt, doch waarvan de bestuursorganen worden ingesteld door de Kroon.

Eenzoo acht de ondergeteekende ten aanzien van het waterschaps-beheer aangewezen te bevorderen, dat een waterschap „de Wieringermeer” wordt opgericht.

De oprichting van beide openbare lichamen maakt thans een onderwerp van ernstige studie uit, waarbij het contact met den Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw reeds tot vrucht-dragende samenwerking belooft te leiden, terwijl het in des onder-geteekenden voornemen ligt om bij die studie ook een lid van de contactcommissie uit den Zuiderzeeraad te betrekken.

De mondelinge behandeling van de begrooting heeft in de Tweede Kamer tot uitvoerige gedachtewisselingen aanleiding gegeven en wel voornamelijk omtrent het beheer van de gronden in de Wieringermeer, de voortzetting van de inpolderingswerken na het gereedkomen van de thans onderhanden werken en de toepassing van de Zuiderzee-steunwet.

Bij de bespreking van het beheer van de gronden werd de instelling van een lichaam ex art. 194 van de Grondwet, zooals dit door de Commissie-VISSERING was voorgesteld, verdedigd, deden zich stemmen vóór en tegen Staatsexploitatie hooren en werd aangedrongen op overleg met de Kamer alvorens tot toepassing van eenig stelsel van uitgifte van de cultuurgronden zou worden overgegaan.

Van verschillende zijden werd opschorting van de verdere inpolderingen gewenscht geacht met het oog op de becijferde zeer hoge kosten, die niet door de waarde van de gronden gedekt zullen worden

en de twijfel aan de behoefte aan nieuwen cultuurgrond bij het eventueel gereedkomen van den N.O.-polder in verband met den gemeenlijk zeer langen duur van een landbouwcrisis.

Hiertegenover werd aangevoerd, dat thans alleen het maken van den N.O.-polder aan de orde is, waardoor het te verwachten tekort binnen beperkte grenzen blijft, dat het onder de huidige omstandigheden, nu de uitvoer van onze verfijnde landbouwproducten sterk afneemt, met het oog op onze handelsbalans van groot belang is de voor ons eigen land onvoldoende voedselproductie op te voeren, terwijl het onmogelijk wordt geacht, dat gedurende een periode van 10 à 15 jaren het landbouwbedrijf niet rendabel blijft.

Ten aanzien van het beheer van de gronden heeft de Minister het bij de schriftelijke behandeling ingenomen standpunt nader toegelicht en toegezegd dat de Kamer in de gelegenheid zou worden gesteld zich uit te spreken over de wijze van uitgifte van de cultuurgronden, alvorens daartoe zou worden overgegaan. De Regeering had dan ook geen bezwaar tegen de volgende motie van den heer VAN DER WAERDEN, die met 72 tegen 1 stem werd aangenomen.

„De Kamer noodigt de Regeering uit met bekwamen spoed voorstellen bij haar aanhangig te maken betreffende de uitgifte van de Wieringermeergronden en het beheer van den Wieringermeerpolder, en in afwachting van deze voorstellen geen maatregelen te nemen, waardoor bepaalde vormen van exploitatie — met name de inrichting van een groot bedrijf vanwege den Staat — uitgesloten zouden worden, en gaat over tot de orde van den dag.”

Ten aanzien van de kosten bestreed de Minister enkele gemaakte berekeningen en verklaarde daarmee voorloopig nog niet accoord te kunnen gaan en meende, dat alvorens de tot nu verkregen financieele resultaten te gaan beschouwen, de eindafrekening diende te worden afgewacht.

Verder stelde de Minister voorop, dat de Regeering er niet aan denkt om de Zuiderzeewerken stop te zetten, zij wil ze voortzetten, ook al wordt daarbij geen direct evenwicht verkregen tusschen de onmiddellijke lasten en baten van de onderneming, terwijl zij gaarne de voortzetting wil bevorderen tegen een redelijken prijs en met het vooruitzicht op zoodanige opbrengst, dat het verlies beperkt wordt. Over de grootte van dat verlies kan de Regeering zich nog niet uitlaten, omdat er nog geen plan is. Het onderzoek van het plan gaat door en daarna zal verder beraad noodig zijn; nu de beslissing over deze zaak nemen, zou volkomen een sprong in het duister zijn. Intusschen had de Regeering geen bezwaar tegen de volgende motie van den heer COLIJN, die met 72 tegen 1 stem werd aangenomen.

„De Kamer van oordeel, dat vertraging inzake de inpoldering van den N.O.-polder, zoo eenigszins mogelijk behoort te worden vermeden,

„noodigt de Regeering uit vóór de indiening van de begrooting van „het Zuiderzeefonds 1933 aan de Kamer te doen toekomen een nauw- „keurige berekening van de aan den aanleg van dien polder ver- „bonden kosten, zoomede een overzicht van de wijze, waarop deze „gefinancierd kunnen worden,

„en gaat over tot de orde van den dag.”

Wel had de Regeering bezwaar tegen de volgende motie van den heer WILNKOOP, die met 44 tegen 30 stemmen werd verworpen.

„De Kamer overwegende dat opschorting van de inpolderings- „werken de werkloosheid doet toenemen,

„dat de Zuiderzeewerken voldoende reden geven het werk in „krachtig tempo voort te zetten,

„is van oordeel dat de inpoldering en drooglegging niet moet „worden opgeschort.”

Bij de beraadslaging over afdeling VII (Zuiderzeesteunwet) werden voornamelijk de jongste Koninklijke besluiten regelende de uitvoering van die wet, besproken, waarbij vragen omtrent de uitvoering van die besluiten werden gedaan en de opmerking werd gemaakt, dat de beslissing omtrent tal van uitvoeringsmaatregelen, welke thans bij de Generale Commissie is, in handen komt van één persoon, den Directeur van den Rijksdienst, waardoor men de rechtszekerheid van de belanghebbenden minder goed verzekerd achtte.

De Minister stelde zich op het standpunt: „wij gaan nu een nieuwe phase tegemoet; ik wacht met belangstelling af, wat gebeuren zal, in zooverre, dat ik mij persoonlijk op de hoogte zal houden van wat er gedaan wordt door den Rijksdienst”; hij verklaarde zich vervolgens bereid om, wanneer menschen zich bezwaard mochten gevoelen door een beslissing van den Rijksdienst, die bezwaren om advies te zenden aan de Generale Commissie, alvorens daaromtrent een beslissing te nemen.

Het wetsontwerp werd in de Tweede Kamer zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Behoudens eenige punten van meer bijzonderen aard heeft het Voorloopig Verslag van de Eerste Kamer aanleiding gegeven tot de volgende mededeelingen in de betreffende Memorie van Antwoord.

De ondergeteekende onderschrijft gaarne de meening, dat de vooruitzichten voor voortzetting van den arbeid thans verre van schitterend zijn, doch acht het niettemin voorbarig een definitief oordeel uit te spreken, voordat over voldoende voorbereide inpolderingsplannen met daarop gegronde raming van kosten en over een financieringsplan voor de uitvoering wordt beschikt.

Aangezien nog niet over een voldoende onderlegd plan tot inpoldering van den noordoostelijken polder wordt beschikt, kan aan den wensch om een berekening te ontvangen van de kosten van het in

cultuur brengen van dezen polder nog niet worden voldaan. Overeenkomstig het bij de behandeling van deze begrooting in de Tweede Kamer der Staten-Generaal uitgedrukte verlangen zal, zooals hierna nader is uiteengezet, de Regeering trachten vóór indiening van de begrooting voor het jaar 1933 ook de hier gevraagde gegevens te verstrekken.

Wanneer men gelden tot verruiming van werkgelegenheid wil besteden, zal men daartoe in de eerste plaats productieve werken moeten uitvoeren, welke niet alleen werk verschaffen aan de industrie, maar een zoo uitgebreid mogelijk arbeidsveld bestrijken. Inpolderingswerk geeft daartoe goede gelegenheid, hoewel dit op zich zelf geen reden zou mogen zijn om tot het ondernemen van dergelijken arbeid te besluiten.

De ondergeteekende sluit zich aan bij de meening van de leden, die van oordeel waren, dat met het oog op de toekomstplannen de beschouwingen niet uitsluitend op de huidige moeilijke omstandigheden met lage grondprijzen moeten worden gegrond, maar dat ook rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid, dat — evenals voorheen — dergelijke omstandigheden ten gunste kunnen worden gewijzigd en dat toch naar schatting een twaalfstal jaren zullen verlopen, voordat in een volgenden polder de gronden hun normale cultuurwaarde hebben bereikt.

Het was den ondergeteekende aangenaam instemming te vernemen met het voornemen tot grondig onderzoek van den bodem van den noordoostelijken polder; van de uitkomst van dit onderzoek zal de keuze van den omvang van dien polder afhangen. Intusschen zal de beslissing, of reeds spoedig met den noordoostelijken polder zal kunnen worden begonnen, niet alleen hiervan afhankelijk zijn. Dat de werken in een langzamer tempo dan in de laatste jaren, toen zoowel de afsluiting als de Wieringermeer in uitvoering waren, zullen worden voortgezet, is aannemelijk. Inderdaad zullen na de afsluiting de polders goedkoop kunnen worden gemaakt dan vóórdien.

In verband met de vragen over het in cultuur brengen van den noordoostelijken polder moge hier in herinnering worden gebracht, dat bij de behandeling van dit wetsontwerp in de Tweede Kamer de motie van het lid den heer COLIJN is aangenomen. Daarbij is de Regeering uitgenoodigd om vóór de indiening van de begrooting van het Zuiderzeefonds voor 1933 aan de Kamer te doen toekomen een nauwkeurige berekening van de aan den aanleg van dien polder verbonden kosten, zoomede een overzicht van de wijze, waarop deze gefinancierd kunnen worden. Het ligt, zooals reeds uit de houding van den ondergeteekende, tegenover de motie aangenomen, moge zijn gebleken, in zijn voornemen aan deze uitnoodiging gevolg te geven; het in verband daarmee noodige onderzoek is in vollen gang. De ondergeteekende vertrouwt dus, dat binnen niet te langen tijd meer gegevens voor vruchtbare behandeling der aangerode punten

beschikbaar zullen zijn en meent zich, hangende het onderzoek, van verdere beschouwingen te mogen onthouden.

Ook bij de mondelinge behandeling in de Eerste Kamer werd de kwestie van het doorgaan met de inpolderingen uitvoerig besproken. Dit gaf den Minister van Waterstaat aanleiding het volgende op te merken:

In het zeer belangrijke debat, hedenmorgen over de Zuiderzeefonds-begrooting gevoerd, zijn twee stroomingen sterk naar voren gekomen, die ver van elkaar afwijken. De heer DE VLUGT heeft er op aangedrongen om met kracht door te gaan met de verdere inpoldering van de Zuiderzee; de geachte afgevaardigde heeft de door hem vermeende voordeelen daarvan uiteengezet en een beroep gedaan op de Regeering, om ondanks de slechte tijdsomstandigheden toch onvervaard voort te zetten wat indertijd principieel besloten is.

Een geheel andere toon is geuit door andere geachte afgevaardigden, waarvan ik met name mag noemen de heeren VAN DEN BERGH, WESTERDIJK en POLAK, die er bij de Regeering op hebben aangedrongen om voorzichtig te zijn met de verdere inpoldering. De heer DE GIJSELAAR is zelfs zoover gegaan, dat hij het advies heeft gegeven om op te houden met wat er op het oogenblik gemaakt wordt.

Een tweetal stroomingen dus, waarover de Regeering zich thans heeft uit te spreken en welke vraagstukken ook in het Voorloopig Verslag en de Memorie van Antwoord zijn behandeld.

Ik wil wel zeggen, hetgeen ook gebleken is uit de uitvoerige behandeling in de Tweede Kamer, dat de Regeering — en ook ik persoonlijk — meer staat op het standpunt van de laatste sprekers, nl. de heeren VAN DEN BERGH, WESTERDIJK, DE GIJSELAAR en POLAK, dan dat wij kunnen instemmen met het betoog van den heer DE VLUGT. Het is toch niet te ontkennen, dat de tijdsomstandigheden allerminst gunstig zijn om werken van een omvang als de inpoldering van de Zuiderzee, waaraan toch naar aller oordeel een groot financieel risico is verbonden, nu maar aanstonds door te zetten. Het risico is niet zoozeer gelegen in de moeilijkheden, welke de techniek geeft. Ik geef den heer DE VLUGT volkomen toe, dat, indien men doorgaat met de inpoldering van wat men noemt den N.O.-polder, men onder gunstiger omstandigheden gaat werken. De inpoldering van de Wieringermeer is geschied onder zoo ongunstig mogelijke omstandigheden, het werken in open zee, het gebrek aan ervaring e.d. Wanneer men zou doorgaan met de inpoldering van den N.O.-polder, zouden de omstandigheden technisch natuurlijk gunstiger zijn, maar dat kan naar mijn meening toch nooit een motief zijn om de techniek zoo naar voren te brengen en onder de leuze „leve de techniek” ten slotte een onderneming door te zetten, waarvan op geen stukken en vademmen is na te gaan, of die onderneming in eenig opzicht economisch te verantwoorden zou zijn. Het is toch niet te bepalen, en dat

is zoowel door den heer WESTERDIJK als door den heer VAN DEN BERGH te berde gebracht, welke de waarde zal zijn van den grond, die eventueel zal worden drooggelegd. Die waarde zal in hooge mate afhankelijk zijn van de vraag, welke er is op het tijdstip, waarop de gronden cultuurrijp zijn, zoodat de gronden dus kunnen worden uitgegeven: alles, wat over deze zaak gezegd is aangaande de crisis in den landbouw, berust m.i. op hypothesen.

De heer DE VLUGT is er van uitgegaan, dat over eenigen tijd die crisis voorbij zal zijn. Wij wenschen het met hem, maar zekerheid daaromtrent kan niemand geven. In dit opzicht sta ik aan de zijde van den schrijver in „De Economist” van Januari j.l., den heer WESTERDIJK, die in dat orgaan denkbeelden heeft gepubliceerd, waarvan ik niet alleen met belangstelling, maar ook voor een zeer groot gedeelte met instemming heb kennis genomen.

Men kan de meening zijn toegedaan, dat over een 12 of 15 jaar meer behoefte of geen meerdere behoefte aan landbouwgrond in ons land zal zijn dan op het oogenblik, maar zekerheid bestaat niet. Zekerheid bestaat evenmin, wanneer de opleving, waarnaar wij allen verlangen, in aantocht zal zijn.

Het spreekt dus vanzelf, dat het niet alleen raadzaam, maar ook noodzakelijk is, dat zeer omzichtig wordt te werk gegaan voordat een definitief besluit wordt genomen, en, alvorens door de Regeering aan de Staten-Generaal een voorstel kan worden overgelegd, om een concreet oordeel te vormen, zal vast moeten staan welke kosten aan de uitvoering van een vast omlijnd inpolderingsplan zullen zijn verbonden en hoe groot het financieel risico voor den Staat bij de uitvoering zal zijn. Ik meen dan ook, in afwijking van den gedachten-gang van den heer DE VLUGT, dat er alle aanleiding is om met verdere gedachtenwisseling over de al of niet voortzetting van de inpolderingen te wachten tot deze gegevens, welke de Regeering heeft toegezegd zoo spoedig mogelijk te zullen verstrekken, voor ons liggen.

In de Eerste Kamer vonden verder de in de Tweede Kamer gehouden beschouwingen over het beheer van de Wieringermeer weerklank en werd twijfel geuit aan de veiligheid van den afsluitdijk en de doelmatigheid van de afsluiting, hetgeen door den Minister van Waterstaat werd weerlegd.

Het wetsontwerp werd in de Eerste Kamer met 22 tegen 4 stemmen aangenomen.

DE BEMALING VAN DE WIERINGERMEER GEDURENDE HET JAAR 1931.

§ 1. *Algemeene toestand van de waterstanden van den polder.*

Gedurende 1931 leverde de bemaling van de Wieringermeer geen bijzondere moeilijkheden op, de gewenschte waterstanden konden naar behooren worden gehandhaafd.

Een normale toestand was op 1 Januari 1931 voor de bemaling nog niet ingetreden. Afdeeling I werd nog bemalen op verhoogd peil (4,30 m — N.A.P.), terwijl de overige afdeelingen nog tezamen op het peil van afdeeling II, zijnde 5,30 m — N.A.P., werden gehouden.

Afdeeling I werd 1 April gebracht op zijn definitieve peil (4,60 m — N.A.P.), terwijl op 20 Augustus een scheiding werd gemaakt tusschen de afdeelingen II en de gecombineerde afdeelingen III en IV, waarbij deze laatste tezamen eerst op 5,30 m — N.A.P. en — nadat het op diepte brengen van de kanalen voldoende gevorderd was — op 6,00 m — N.A.P. werden bemalen.

In de eerste maanden van 1931 waren verscheidene kanalen nog niet op hun definitieve diepte, hetgeen veroorzaakte, dat het water niet altijd voldoende naar de gemalen kon toevloeien. Naarmate dit verbeterde en naarmate de verkaveling voortschreed en de waterberging grooter werd, was de beheersching van het voorgeschreven peil gemakkelijker geworden en na Mei 1931 kwamen dan ook geen overschrijdingen van de peilen, grooter dan 20 cm voor, uitgezonderd op 20 Juli. Het tijdvak 15—20 Juli was zooals in § 2 is vermeld, de zwaarste regenperiode in 1931. De op Zondag 19 Juli gevallen neerslag van 25,7 mm gemiddeld over den geheelen polder, veroorzaakte in den nacht van 19 op 20 Juli een plotselinge stijging van den waterstand zoodat, hoewel het gemaal „Leemans” met beide pompen reeds te middernacht op polderafdeeling I werd tewerkgesteld, een maximale stand in die afdeeling werd bereikt van 4,00 m — N.A.P. te de Houkes (dus 60 cm boven het normale peil). In de overige afdeelingen trad geen hooger stand op dan \pm 20 cm boven den normale, hoewel de bemaling daar eerst later was ingezet. Het plotselinge groote waterbezwaar in afdeeling I moet waarschijnlijk geweten worden aan: ongelijke verdeling van den regenval (plaatselijk zware buien) en sneller afvloeien in den meer zandigen bodem, die voor het overgrootte deel nog niet in cultuur was genomen.

In alle afdeelingen werd eenige malen het peil ten behoeve van de scheepvaart of het transport van baggermolens met 10 à 20 cm verhoogd.

In afdeeling I is terwille van werkzaamheden aan de oevervoorziening van de kanalen eenigen tijd elken Zaterdag het peil zeer laag gehouden, zoodat Zaterdagmiddag aan die voorziening kon worden gewerkt zonder dat de lage waterstand de scheepvaart belemmerde.

Gedurende den Zondag kon het peil dan weer stijgen om 's Maandags op normale hoogte te zijn.

In afdeeling III en IV is tijdelijk na 22 December 1931 voor werkzaamheden aan de bruggen bij Medemblik het peil van 6,00 m — N.A.P. op 5,90 m — N.A.P. gebracht.

Op bijlage V zijn verschillende toestanden in de Wieringermeer, die op de bemaling van invloed zijn, aangegeven.

§ 2. *Neerslag, schutwater.*a. *Neerslag.*

Regenwaarnemingen werden regelmatig verricht te Medemblik, Anna Paulowna, Oosterland, Kolhorn en met ingang van 1 Augustus 1931 ook op de Terp.

Een opgave van den gemiddelden neerslag per maand is vermeld in § 3.

De hoeveelheid neerslag in Nederland was over 1931 3 % boven de normale van 691 mm (volgens opgave De Bilt). De grootste afwijkingen kwamen voor in Juli en October met respectievelijk 43 % boven en 38 % beneden den normalen neerslag.

De periode met den grootsten neerslag was die van 15—21 Juli 1931; gegevens hieromtrent bevat het volgende staatje.

Datum.	Hoeveelheid neerslag.	Maximum hoeveelheid neerslag in
15 Juli	10,8 mm	1 etmaal 25,7 mm
16 "	16,2 "	2 " 27,0 "
17 "	1,1 "	3 " 33,1 "
18 "	6,7 "	4 " 34,8 "
19 "	0,7 "	5 " 50,4 "
20 "	25,7 "	6 " 61,2 "
21 "	1,3 "	7 " 62,5 "

Gedurende bijna een week viel gemiddeld 10 mm neerslag per etmaal.

b. *Schutwater.*

Bij alle sluizen aan den rand en in den polder werden het aantal kolkvullingen en de waterstanden genoteerd, zoodat daaruit het op den polder en op elk der afdeelingen gebrachte schutwater bepaald kon worden.

Te Den Oever (sluis bij het gemaal „Leemans”) werd in 1931 niet geschut.

Op 2 Juli werd sluis I, gelegen tusschen de afdeelingen I en II, in gebruik genomen.

Bovendien werd op 20 Augustus in bedrijf gesteld sluis IV tusschen afdeeling II en afdeeling III (nadat in afdeeling III en IV het peil tot 5,30 m — N.A.P. werd verlaagd, zoodat tusschen II en III peilverschil optrad).

Met de eveneens gereed zijnde sluis V (bij de Terp) tusschen afdeeling III en IV werd nog niet geschut in 1931, daar beide afdeelingen nog op gelijk peil werden bemalen.

De op den geheelen polder gebrachte hoeveelheden schutwater zijn in de volgende paragraaf vermeld, omgerekend in mm over het geheele polderoppervlak.

§ 3. *Uitgemalen hoeveelheden en waterbezwaar.*

Gedurende het jaar 1931 werd met de pompen gewerkt aan:

Gemaal „Leemans”	{	pomp I	1368 uur
		pomp II	1677 uur
Gemaal „Lely”	{	pomp I	1079 uur
		pomp II	1314 uur
		pomp III	1092 uur

De opbrengst bedroeg in m³ in de opvolgende maanden:

	Lely.	Leemans.	Totaal.
Januari	17.231.000	4.401.000	21.632.000
Februari	14.266.000	3.825.000	18.091.000
Maart	6.693.000	1.082.000	7.775.000
April	8.493.000	2.117.000	10.610.000
Mei	6.963.000	2.439.000	9.402.000
Juni	3.536.000	1.803.000	5.339.000
Juli	8.364.000	3.896.000	12.260.000
Augustus	11.718.000	1.406.000	13.124.000
September	6.107.000	1.000.000	7.107.000
October	4.564.000	5.523.000	10.087.000
November	3.117.000	7.156.000	10.273.000
December	5.573.000	7.041.000	12.614.000
Totaal over 1931	96.625.000	41.689.000	138.314.000

Daar in den loop van 1931 nog wijzigingen in de polderpeilen werden ingevoerd, zijn deze uitgeslagen hoeveelheden niet gelijk aan het waterbezwaar. In de uitgeslagen hoeveelheden water is dus nog een zekere hoeveelheid begrepen voor het verlagen van de verschillende polderpeilen in de afdelingen.

In de volgende tabel zijn verzameld: de neerslag, het schutwater, het op den polder gebrachte water door inlating voor tijdelijke verhooging van een polderpeil, waaruit het totaal op den polder gebrachte water volgt door optelling. Hiernaast is geplaatst de uitgemalen hoeveelheid water. Het verschil tusschen het uitgemalen water en de op den polder gebrachte hoeveelheid door neerslag, schutwater en inlaat geeft de kwel aan, verminderd met de verdam-

ping. Alle hoeveelheden zijn vermeld van maand tot maand en in mm over het geheele polderoppervlak.

Neerslag.		Schut- water.	Inlaat.	Totaal op den polder gebracht.	Uitgemalen hoeveelheid water.	Kwilver- damping.
Jan.	61,3	4,9		66,2	108,5	+ 42,3
Febr.	64,7	4,4		69,1	90,7	+ 21,6
Maart	10,1	4,5		14,6	39,0	+ 24,4
April	65,5	4,5		70,0	52,0	- 18,0
Mei	53,3	4,4	13,3	71,0	47,2	- 23,8
Juni	29,0	5,4	15,6	50,0	26,8	- 23,2
Juli	111,1	5,8		116,9	61,5	- 55,4
Aug.	76,6	5,9		82,5	61,9	- 20,6
Sept.	31,8	5,8		37,6	35,7	- 1,9
Oct.	39,8	6,3		46,1	45,4	- 0,7
Nov.	19,2	5,6		24,8	51,5	+ 26,7
Dec.	33,7	5,0		38,7	63,3	+ 24,6
Totaal	596,1	62,5	28,9	687,5	683,5	- 4,0

Een grafische voorstelling van deze hoeveelheden wordt gevonden op bijlage VI.

Het blijkt dat over het geheele jaar 1931 genomen de kwel ongeveer gelijk is geweest aan de verdamping.

Ook voor de afzonderlijke polderafdeelingen is getracht de balans van geloosde en op de afdeeling gebrachte hoeveelheden water op te maken.

Bij de berekening van de op den polder gebrachte of geloosde hoeveelheden bleek, dat de gegevens hierover niet voldoende nauwkeurig waren om voor de afdeeling elk voor zich afzonderlijk gegevens over kwel-verdamping te bepalen.

Zelfs al zouden over 1931 deze cijfers gevonden zijn, dan is nog voor de bijna geheel bebouwde afdeeling I en de niet geheel verkavelde andere afdeelingen de verdamping zeker verschillend, zoodat uit de gegevens over kwel-verdamping van de afdeelingen toch geen conclusie over een verschil in kwel zou zijn te trekken.

§ 4. *Verbruik van olie en stroom.*

Het totale stroomverbruik van het gemaal „Lely” bedroeg over 1931:

Maaluren.		kWh	Opbrengst in 1000 m ³ .	$\frac{\text{kWh per}}{1000 \text{ m}^3}$.
Pompaggregaat	I 1.079	725.450	30.282	24,0
"	II 1.314	837.650	36.194	23,2
"	III 1.092	707.200	30.149	23,5
	3.485	2.270.300	96.625	23,5

Het olieverbruik aan het gemaal „Leemans” bedroeg over 1931:
 vóór de Dieselmotoren 243 600 kg
 voor verwarming 12 500 „
 voor den hulpmotor (licht) 2 600 „
 Totaal 258 700 kg d.i. per 1000 m³
 uitgeslagen water 6,2 kg.

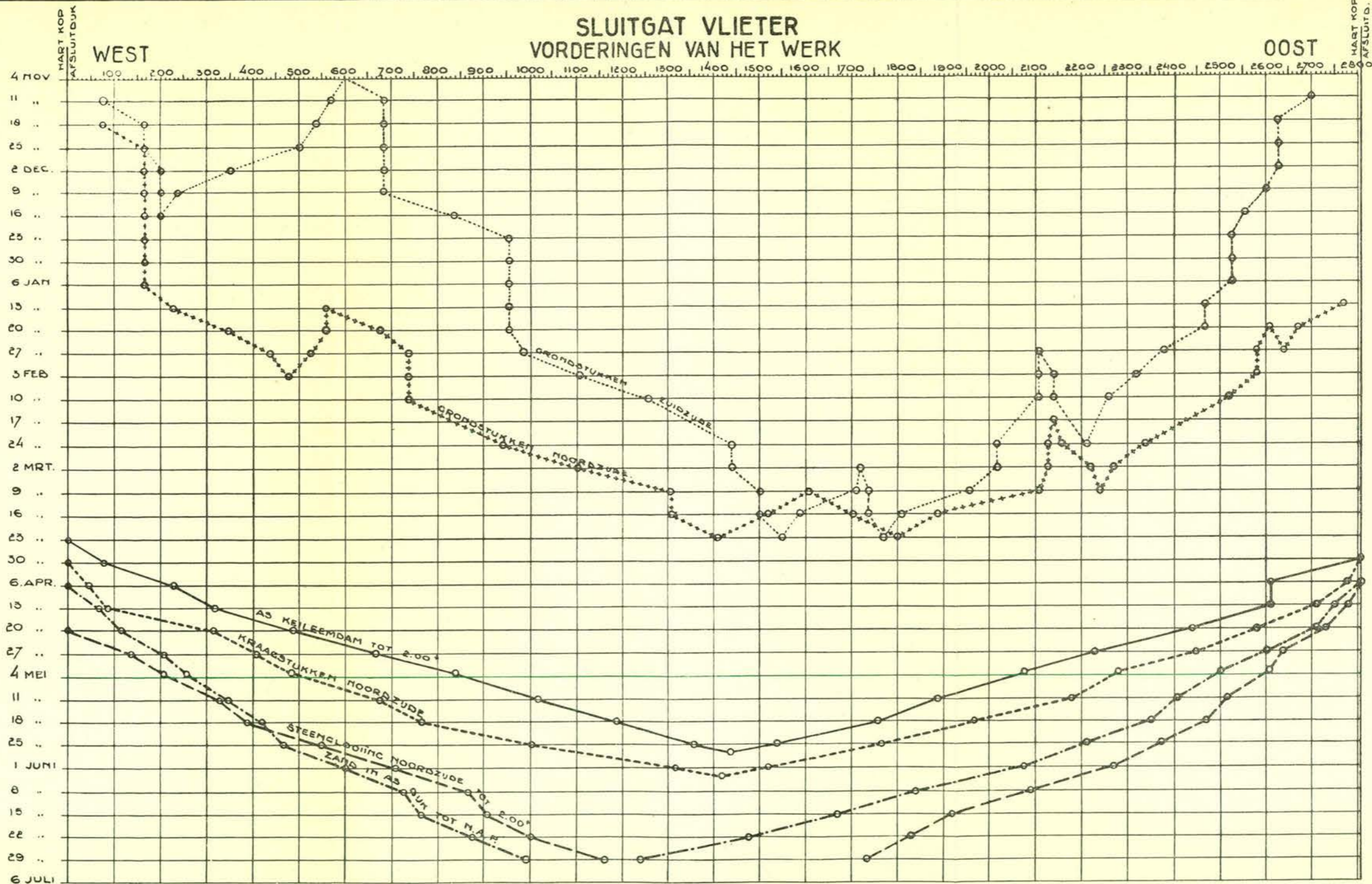
§ 5. *Zoutgehalte.*

Op bijlage n°. VII zijn de gegevens over zoutgehalte van het water aan de gemalen (halfmaandelijksch gemiddelde) grafisch uitgezet, terwijl daarin tevens de totale regenval per halve maand is opgenomen.

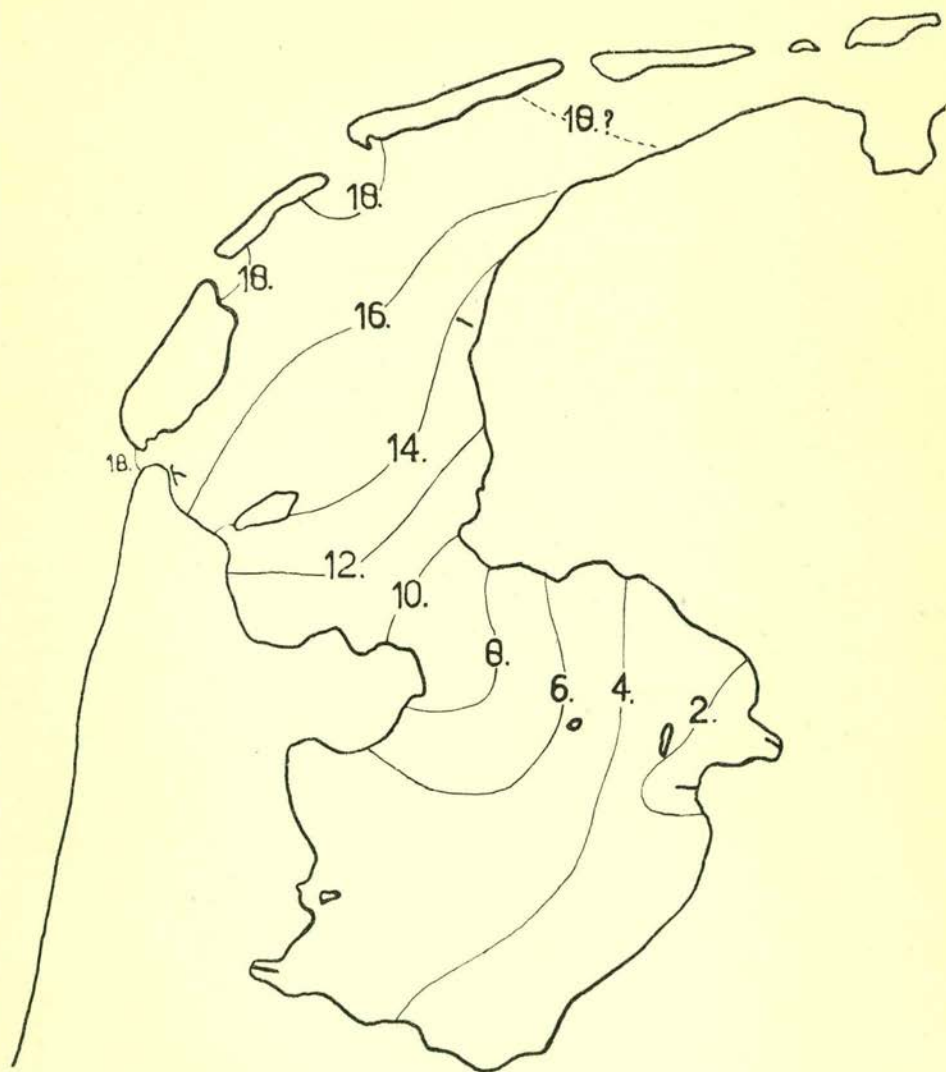
SLUITGAT VLIETER VORDERINGEN VAN HET WERK

1931

1932

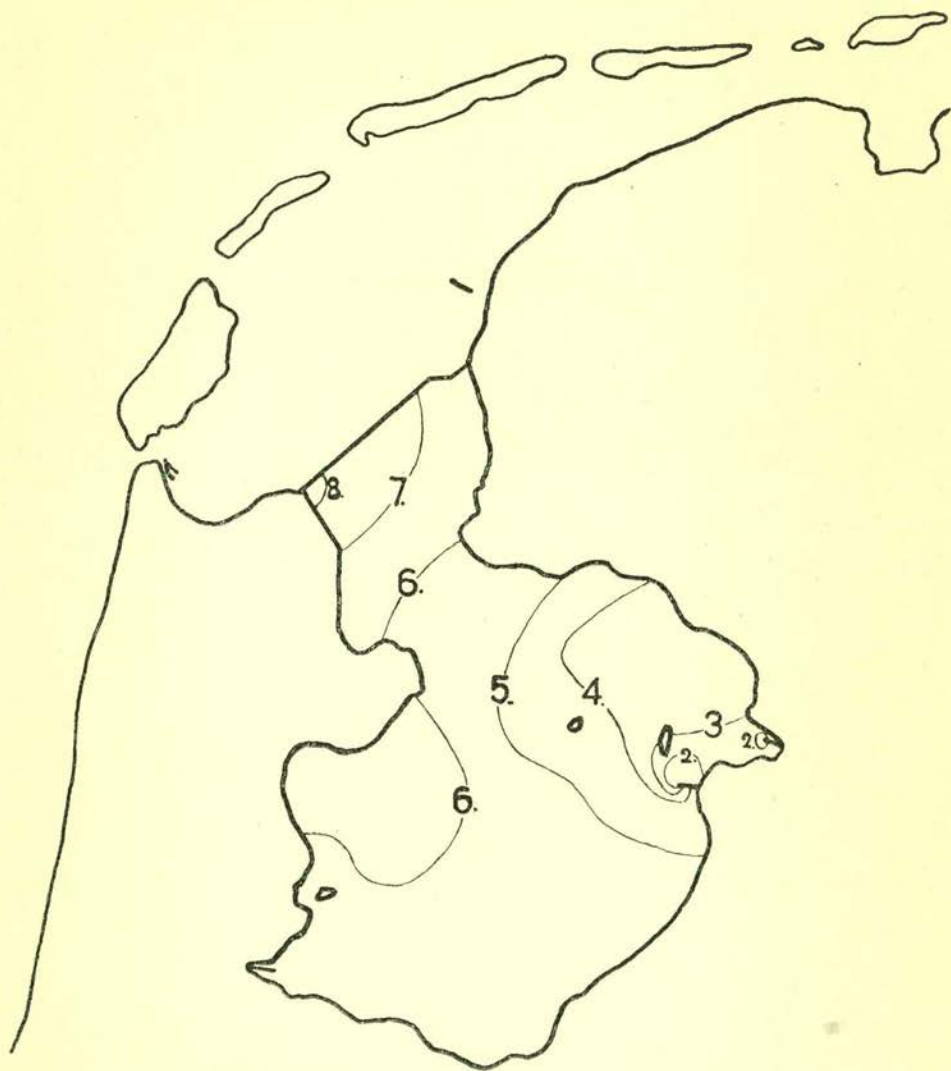

LIJNEN VAN GELIJK CHLOORGEHALTE VAN HET WATER IN DE ZUIDERZEE VOOR HET BEGIN DER AFSLUITINGSWERKEN.

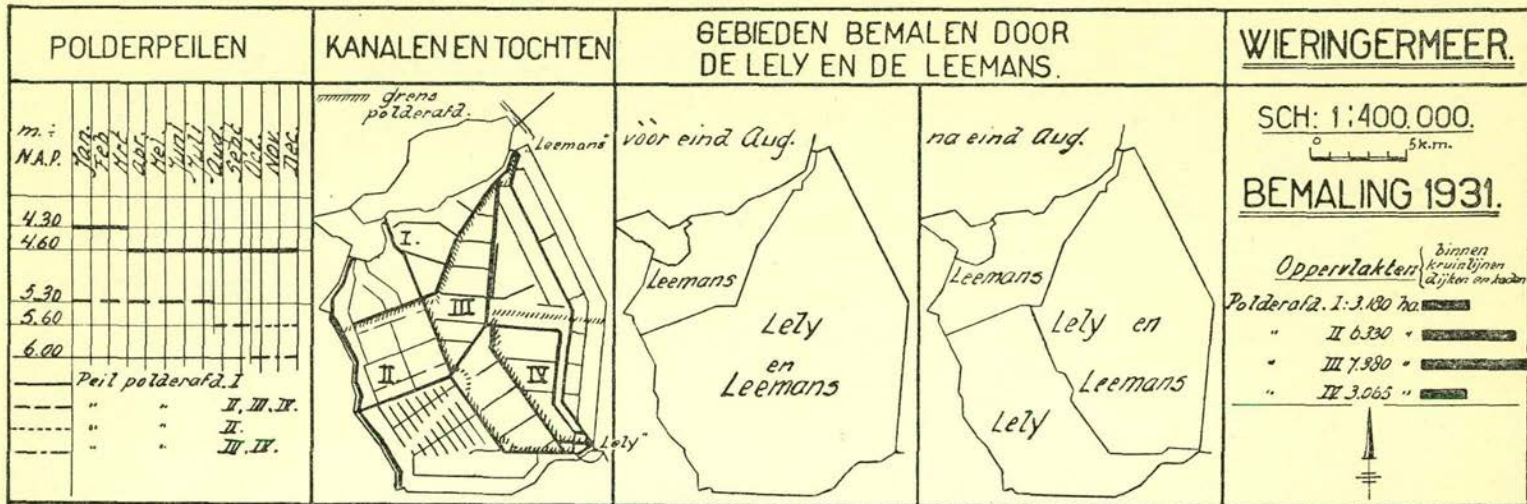

De cijfers bij de lijnen beteekenen grammen chloor per liter water.

LIJNEN VAN GELIJK CHLOORGEHALTE VAN HET
WATER IN HET IJSSELMEER, EENIGE DAGEN
NA DE AFSLUITING.

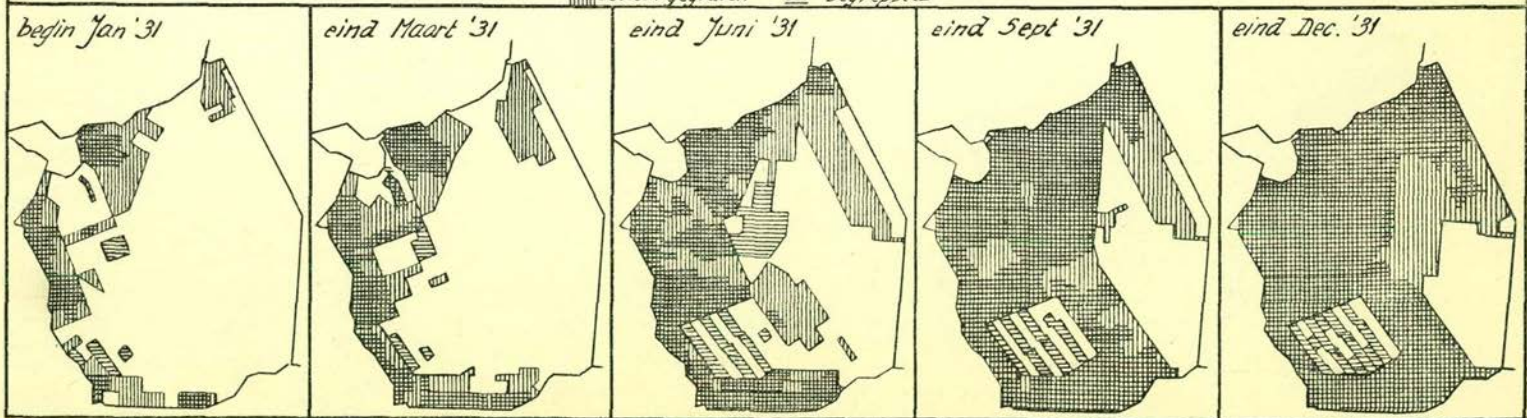

*De cijfers bij de lijnen beteekenen grammen chloor
per liter water.*

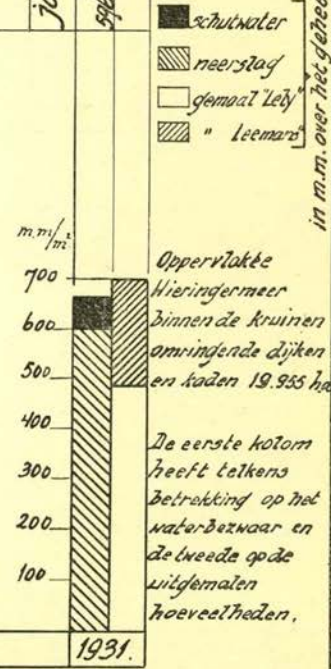
VERKAVELDE OPPERVLAKTEN.

▨ slooten gedragen ▨ bedreppeld

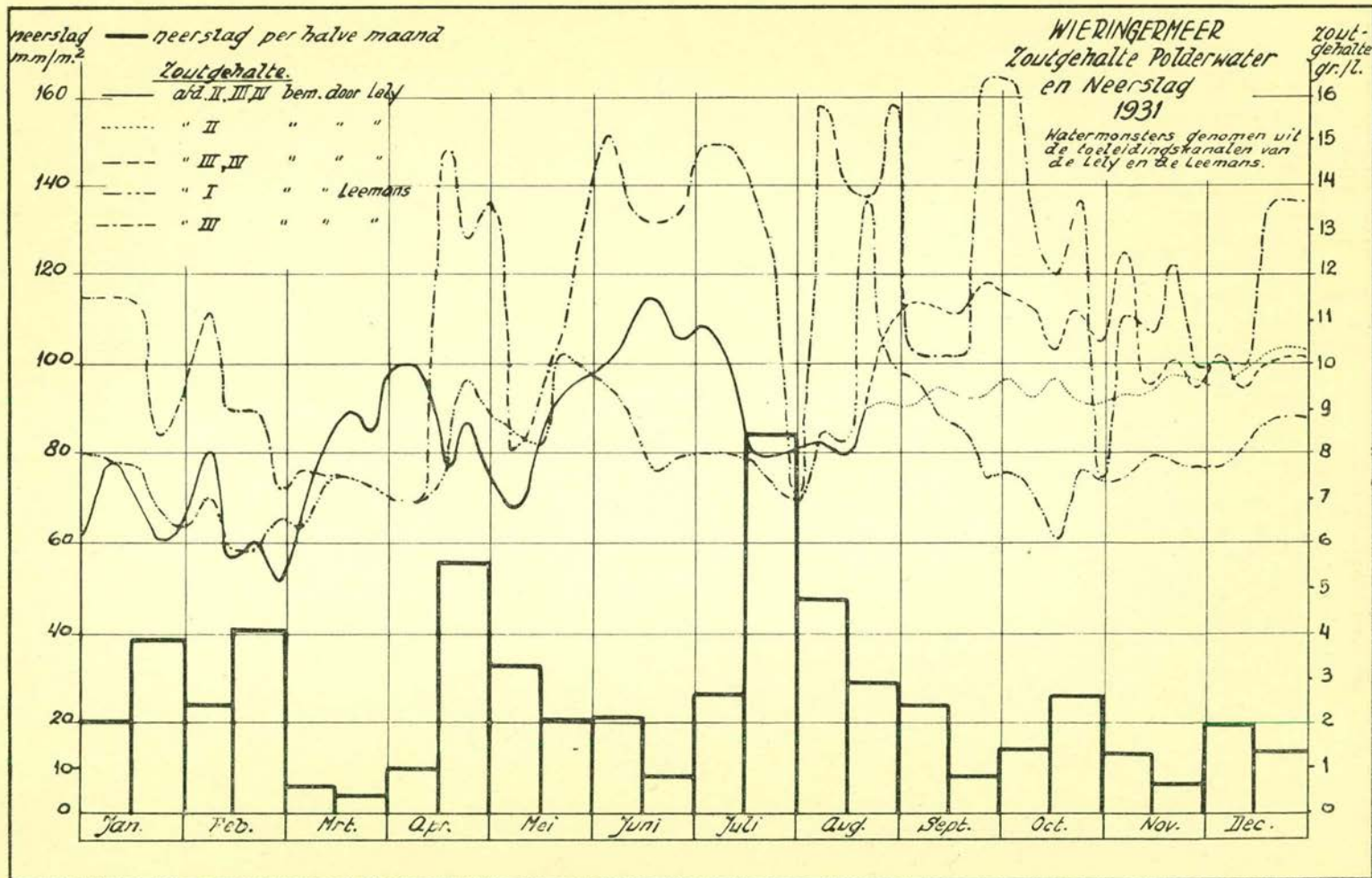

WIERINGERMEER. BEMALING 1931.

in	uit		schuiv.	neersl.	m.m./m ²
	leemans	Lely			
	totaal				
	66,2		4,9	61,3	
	86,4	22,1	4,4	64,7	
	69,1		4,5	10,1	
	74,5	19,2	4,5	65,5	
	44,6		4,5	53,3	
	39,0		5,4	29,0	
	70,0		5,8	111,1	
	42,6	10,6	5,4	76,6	
	54,7		5,9	31,8	
	34,4		6,3	39,8	
	17,7	9,1	5,6	19,2	
	26,8		5,0	39,7	
	116,9		5,0	46,1	
	42,0	19,5	5,6	22,4	
	82,5		5,8	37,6	
	58,8	7,0	6,3	49,8	
	37,6		5,6	24,8	
	30,7	5,0	5,0	38,7	
	46,1		5,0	39,7	
	22,4	17,7	5,0	19,2	
	24,8		5,0	38,7	
	15,6	35,9	5,0	38,7	
	28,0	35,3	6,3	38,7	
Jaaroverzicht.					
					596,1
					62,5
					404,3
					209
					69,3
					688,6

in m.m. over het gehele oppervlakt.

JAARGANG XIII.

N°. 4.

DRIEMAANDELIJKSCH
BERICHT

BETREFFENDE DE
ZUIDERZEEWERKEN.

OCTOBER 1932.

RIJKSUITGEVERIJ
DIENST VAN DE
NEDERLANDSCHE
STAATSCOURANT

UITGEGEVEN DOOR HET MINISTERIE VAN WATERSTAAT.

PRIJS f 0.35.

DRIEMAANDELIJKSCHE MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE WERKZAAMHEDEN VOOR DE AFSLUITING EN DROOGMAKING VAN DE ZUIDERZEE.

A. Mededeelingen betreffende den Dienst der Zuiderzeewerken. ¹⁾

PERSONEEL.

Benoemd werden:

tot sluismeester:

met ingang van 1 Augustus 1932, F. J. OOSTDIJK, te Kornwerderzand, en D. MELJERS, te Den Oever, beiden vóór dien datum tijdelijk als zoodanig werkzaam.

Gedetacheerd bij den Rijkswaterstaatsdienst (district Twenthekanalen) met ingang van 16 Augustus 1932 ir. J. H. VERHEY, te 's-Gravenhage;

benoemd tot buitengewoon-opzichter bij dien dienst met ingang van 16 September 1932 de buitengewoon-opzichter H. J. PETERS, te Medemblik.

De met den buitengewoon-opzichter J. W. VAN EGDOM, te 's-Gravenhage, gesloten arbeidsovereenkomst, werd, wegens inkrimping van den dienst, met ingang van 1 October 1932 beëindigd.

Met ingang van 1 October 1932 werd eervol ontslag uit hunne betrekking verleend aan de buitengewoon-opzichters in tijdelijken dienst:

A. G. BLEUMINK, te Kornwerderzand,

C. J. BLOYS VAN TRESLONG, te Harlingen,

J. A. W. BOS, te Anna Paulowna,

J. J. BOSKER, te Den Oever,

J. J. CAPELLE, te Den Oever,

A. NICOLAÏ, te De Houkes,

B. J. VAN OOST, te Den Oever,

A. VERSCHURE, te Kornwerderzand,

J. VAN WIERINGEN, te Breezand (gem. Wonseradeel).

Met deze personen werd, ingaande 1 October 1932, (voor een bepaalden tijd) een arbeidsovereenkomst aangegaan als buitengewoon-opzichter.

¹⁾ *Verbetering.* In het onderschrift van foto No. 3 in het vorige bericht staat „Vloedstroom”; hiervoor moet worden gelezen: „Ebstream”.

PEILINGEN, STROOMMETINGEN EN PEILSCHAAL-
WAARNEMINGEN.

De peilingen in zee werden in het afgelopen kwartaal regelmatig voortgezet. Opgenomen werden de plaatsen van samenkomst van het Scheurrak en van de Doove Balg met den Texelstroom en het gebied van den N.O.-polder. Verder werden twee raaien over de Lutjeswaard opgepeild en werd begonnen met een hernieuwde opneming van het gebied buiten den afsluitdijk tusschen de Blinde Geul en de Friesche kust.

Op 5 Augustus 1932 werd een aan de schutsluis te Kornwerderzand opgestelde normale registreerende peilschaal in gebruik genomen, in verband waarmee de elektrische peilschaal nabij de Middelgronden buiten bedrijf werd gesteld.

In het volgende staatje zijn vermeld de gemiddelde tijverschillen in cm over de maanden Juni—Augustus aan de langs de Waddenzee opgestelde registreerende peilschalen. Ter vergelijking is daarin eveneens aangegeven het ter plaatse voor het begin van de werken als normaal geldende tijverschil, benevens de vermeerdering in procenten van laatstgenoemde waarde.

Plaats.	Tijverschil		Vermeerdering %
	Juni—Aug. 1932.	vóór 1920.	
Helder	132	119	11 %
Oudeschild	136	100	36 %
Westerland	151	77	96 %
Den Oever	152	87	75 %
Breezand	164	± 80	105 %
Kornwerderzand	170	± 100	70 %
Harlingen	173	127	36 %
Terschelling	165	163	1 %

De in het vorige bericht vermelde serie stroommetingen is thans voltooid. In totaal werd op 36 punten gedurende een volledig getij de stroomkromme bepaald. Bovendien werd gedurende enkele dagen in de omgeving van Harlingen een aantal detailmetingen verricht, waarbij op nog 17 andere stations gedurende korten tijd werd gemeten.

De volledige bewerking van dit materiaal zal nog geruimen tijd

in beslag nemen. Wordt echter afgezien van het nauwkeurig weergeven van de normale stroomvector op de verschillende plaatsen, dan kan reeds een vrij volledig beeld van de stroomverhoudingen in de Waddenzee worden gegeven.

Allereerst zij opgemerkt, dat het gebied van het Eyerlandsche gat nog steeds een geheel op zichzelf staand deel vormt. Het wantij tusschen dit gebied en het overige deel van de Waddenzee is blijven bestaan. (Onder wantij wordt verstaan de plaats waar twee, uit tegengestelde richtingen komende getijstroomen elkaar ontmoeten, waardoor aldaar een gebied wordt gevormd waar vrijwel nimmer merkbare stroom loopt. Dit brengt uiteraard sterke verondieping mede.) Eenige verandering van de juiste plaats van dit wantij op de Waardgronden is mogelijk, doch zal uiterst moeilijk te constateeren zijn, daar vergelijkende waarnemingen uit vroeger tijd vrijwel ontbreken. Practische beteekenis kan deze eventueele verplaatsing echter niet hebben.

Voor de beschrijving van het overige gebied zal worden uitgegaan van de getijlijn te Harlingen, waarvan de tijden van hoog- en laagwater door de afsluiting niet zijn veranderd. Eén tot twee uur na laagwater Harlingen bevindt zich het geheele gebied in volle rijzing. Zoowel in Texelsche als Terschellingsche zeegat trekt de stroom hard in. Eerstgenoemde stroom zet zich in hoofdzaak voort langs Texelstroom en Doove Balg. Een zijtak wordt gevormd door het Malzwin, vanwaar de stroom zich voortzet door het geulencomplex benoorden Wieringen en, via het Zwin, naar de Vlieter. Deze geul, benevens de geulen van de Javaruggen voeren opnieuw water van den Texelstroom naar het gebied vlak benoorden den afsluitdijk, waarlangs de stroom verder trekt. Daar de afsluitdijk oostwaarts gaande steeds meer de Doove Balg nadert en het beschikbare profiel dus kleiner wordt, neemt de stroomsnelheid langs den dijk naar het Oosten toe, om bij het knikpunt van den afsluitdijk haar grootste waarde te bereiken. Hier vereenigt zich deze stroom met dien door de Doove Balg. Een klein gedeelte gaat noordwaarts het Zuidoostrak in, doch het grootste deel trekt door Zwanen Balg, Verversgat en Boontjes op Harlingen aan. Van den Texelstroom is bovendien een deel van den stroom het Scheurrak ingetrokken en door het Oude Vlie naar het Zuidoostrak gestroomd.

Tijdens deze waterbeweging van den Texelstroom uit zet ook de stroom door het Terschellingsche zeegat zich zuidwaarts voort. Een deel trekt door de Meepen oostwaarts, terwijl bij de Blauwe Slenk een tweede en bij het Molenrak een derde splitsing plaats vindt. Daarbij wordt de uit het Oude Vlie tredende stroom, afkomstig uit het Texelsche zeegat, zuid- en oostwaarts meegevoerd.

Bezuiden het Molenrak is de stroom zeer in sterkte afgenomen. Tusschen de zwarte tonnen n°. 10 en n°. 9 van het Zuidoostrak vindt in normale omstandigheden de ontmoeting plaats tusschen dezen

stroom en die, welke van de Doove Balg noordwaarts trekt, zoodat aldaar een wantij ligt.

Inmiddels trekt het water uit verscheidene richtingen: door Blauwe Slenk, Zuidrak en langs den Pollendam; door Molenrak, Zwanenbalg en Verversgat en door de Boontjes op Harlingen aan. Door de waterberging op de vlakten nemen de stroomen in de richting van Harlingen in het algemeen wel regelmatig af, doch nergens wordt de stroomsterkte zoo gering, dat ook maar eenigszins van een wantij kan worden gesproken. Bij Harlingen vereenigen de verschillende stroomen zich en trekken gezamenlijk noordwaarts de vlakte van Oosterbierum op. Deze stroom zet zich voort tot het wantij nabij Nieuw Bilt (dat de grens vormt met het gebied van het Amelandsche zeegat) en dient voor de vulling van het zuidelijk deel van het bewesten dit wantij gelegen gebied. Het overige deel wordt gevuld door uitloopers van de Meepen.

Met het naderen van het moment van hoogwater nemen deze stroomen af. De beginnende daling van het water in de Noordzee doet zich allereerst gevoelen in het Texelsche zeegat en doet aldaar den stroom kenteren ongeveer een uur na hoogwater Helder, dat bijna twee en half uur voor hoogwater Harlingen valt. Deze kentering plant zich geleidelijk naar binnen toe voort en valt aan het einde van de Doove Balg omstreeks hoogwater Harlingen. In het Terschellingsche zeegat treedt de kentering later in, slechts ongeveer een half uur voor hoogwater Harlingen. De voortplanting bewerkt, dat in de Blauwe Slenk de kentering eveneens omstreeks hoogwater Harlingen valt, terwijl de stroom op de vlakte van Oosterbierum daarna nog ruim een half uur doorloopt.

Een uur na hoogwater Harlingen dalen de waterstanden overal sterk en loopen overal sterke ebstroomen. Het stroombeeld is dan precies het omgekeerde van wat boven voor den vloed is geschetst. Tegen laagwater Harlingen nemen de ebstroomen in sterkte af, terwijl in het tijverloop van 1,5 uur vóór tot $\frac{1}{2}$ uur na laagwater Harlingen overal de kentering van eb op vloed plaats vindt.

Van practisch belang zijn vooral de uitkomsten betreffende het al of niet voorkomen van wantijen. De juiste plaats daarvan kan ten zeerste afhangen van betrekkelijk kleine veranderingen in de capaciteit van de geulen aan weerszijden ervan. Als gevolg daarvan gaat een berekening van de ligging steeds met groote onzekerheid gepaard. Bovendien kan aanzanding of uitschuring van geulen de plaats nog merkbaar doen veranderen. Het zal daarom zaak zijn, ook in de komende jaren de ontwikkeling van het stroombeeld zorgvuldig te controleeren. Op het oogenblik wordt de toestand beheerscht door de volgende punten:

1°. het voorkomen van een wantij in het Zuidostrak tusschen de zwarte tonnen n°. 9 en n°. 10;

2°. het niet-optreden van wantijen in de vaarwaters naar Harlingen;

3°. het niet voorkomen van een wantij in Scheurrak—Oude Vlie.

Alle uitkomsten, zoowel van peilschaalwaarnemingen als van de stroommetingen beantwoorden in groote lijnen volkomen en in details zeer goed aan hetgeen te dien aanzien door de Staatscommissie-LORENTZ is voorspeld.

GRONDBORINGEN.

Het onderzoek van het dijkslichaam in Blinde Geul en Middelgronden kwam gereed, evenals de boringen noodig ter bepaling van het dijkstracé van den N.O.-polder.

In verband hiermede werd het boren gestaakt en werden de nog tewerkgestelde boorploegen eind September afgedankt, aangezien het niet in de bedoeling ligt dit jaar nog verdere boringen te doen verrichten.

LEVERING EN AANVOER VAN STEEN.

De in het vorige bericht als nog loopend vermelde overeenkomsten zijn thans afgeleverd tot de volgende hoeveelheden:

met de N.V. Vereenigde Kolenmaatschappijen, te Rotterdam, betreffende:

3 000 s.t. basaltzuilen, lang 35 cm, en
1 000 s.t. basaltzuilen, lang 45 cm,
geheel;

met de Mitteldeutsche Hartstein Industrie A.G., te Frankfort a/Main, betreffende:

20 000 s.t. basaltzuilen, lang 35 cm,
ruim 15 000 s.t.;

met M. A. MARTINSEN, te Halden, Noorwegen, betreffende 700 s.t. blokken van Noorsch graniet, omstreeks de helft van deze hoeveelheid.

Verder zijn nog eenige overeenkomsten tot levering en aanvoer van steen gesloten in verband met het maken van stortebedden en beschermingsdammen bij de uitwateringssluizen, waarvan elders in dit bericht uitvoeriger wordt melding gemaakt. Deze overeenkomsten zijn aangegaan met de volgende maatschappijen en betreffen de daarbij vermelde hoeveelheden:

met de N.V. Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staal-fabrieken, te IJmuiden:

5 000 s.t. zware stortsteen,
waarvan reeds ruim de helft is afgeleverd;

met de N.V. Transport- en Handelmaatschappij Wed. Arnold Maassen, te Maastricht:

10 000 s.t. zware stortsteen,
waarvan ruim 4 000 s.t. is geleverd;

met de Basaltmaatschappij, te Rotterdam, filiaal der Basalt Aktien Gesellschaft, te Linz a/d Rijn:

20 000 s.t. lichte basalt zink- en stortsteen en
30 000 s.t. zware basalt stortsteen,

waarvan reeds is geleverd:

ruim 12 000 s.t. van de eerstgenoemde en ongeveer
24 000 s.t. van de laatstgenoemde steensoort;

met dezelfde maatschappij:

10 000 s.t. basaltzuilen, lang 45 cm,
waarvan omstreeks 2 500 s.t. is geleverd;

met de N.V. Vereenigde Kolen Maatschappijen, te Rotterdam:

5 000 s.t. basaltzuilen, lang 45 cm,
waarvan omstreeks 1 500 s.t. is geleverd.

Het lossen en opslaan van deze hoeveelheden is wederom opgedragen aan O. J. BOSKER, te Hippolytushoef, Wieringen.

Bij het vervoer van de steen per schip van de groeven in België en Duitschland naar de havens van de Zuiderzeewerken is regelmatig, evenals tot dusverre reeds herhaaldelijk was geschied, bedongen, dat voor een percentage van 75 % of meer, gerekend naar het aantal te vervoeren s.t., gebruik moet worden gemaakt van de diensten van Nederlandsche particuliere schippers.

AFSLUITING VAN DE ZUIDERZEE MET BIJKOMENDE WERKEN.

ELECTRISCH-MECHANISCHE BEWEGINGSWERKTUIGEN VOOR DE SCHUIVEN VAN DE UITWATERINGSSLUZEN IN DEN AFSLUITDIJK.

Zoowel te Den Oever als te Kornwerderzand kwamen deze bewegingswerktuigen gereed.

ELECTRISCHE LICHT- EN KRACHTINSTALLATIES VOOR DE SLUISCOMPLEXEN TE DEN OEVER EN KORNWERDERZAND.

Op enkele lichtgroepen na, welke niet konden worden voltooid in verband met nog in staat van uitvoering verkeerende werken van de genie, kwamen deze installaties zoo goed als gereed.

BEDIENINGSRUIMTEN VOOR DEN DIENST DER KUNSTWERKEN.

Ook de bedieningshuisjes nabij de schutsluis en de draaibrug te Den Oever kwamen thans geheel gereed.

HOUTLEVERING VOOR UITBREIDING VAN DE REMMING- WERKEN BIJ DE KUNSTWERKEN IN DEN AFSLUITDIJK TE DEN OEVER EN KORNWERDERZAND.

Het hout werd ter bouwplaats afgeleverd.

UITBREIDING VAN DE REMMINGWERKEN BIJ DE KUNSTWERKEN IN DEN AFSLUITDIJK TE DEN OEVER EN KORNWERDERZAND.

Hiervoor werd met de N.V. Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken een aannemingsovereenkomst gesloten, waarbij dit werk aan haar werd opgedragen voor de som van f 26 500,—.

Met het heiwerk werd inmiddels een aanvang gemaakt.

ELECTRISCH-MECHANISCHE BEWEGINGSWERKTUIGEN VOOR DE DEUREN EN DE SCHUIVEN IN DEZE DEUREN VAN DE SCHUTSLUIS TE DEN OEVER.

Met de N.V. Haarlemsche Machinefabriek v/h Gebr. Figée, te Haarlem, werd een onderhandsche overeenkomst gesloten, volgens welke deze vennootschap de bovengenoemde werken zal uitvoeren voor een bedrag van f 61 600,—.

DE IN 1931 EN 1932 GEMAAKTE DIJKSVAKKEN.

De in 1931 gemaakte dijksvakken Javaruggen — Blinde Geul — Middelgronden en het in 1932 gemaakte laatste dijksvak Vlieter, kwamen alle gereed op het aanbrengen van een gedeelte van de kleibedekking en van ongeveer 1 km wegverharding na.

Bij den bouw van het laatste gedeelte afsluitdijk in de Vlieter is de maximum geraamde hoeveelheid keileem niet bereikt, terwijl ongeveer 100 000 m³ zand meer verwerkt is dan waarop was gerekend.

AANAARDEN VAN SCHUT- EN UITWATERINGSSLUIZEN TE KORNWERDERZAND EN UITWATERINGSSLUIZEN TE DEN OEVER.

Het aanaarden van deze kunstwerken kwam gereed voor zoover de in uitvoering zijnde militaire werken zulks toelaten.

STORTEBEDDEN VAN DE UITWATERINGSSLUIZEN.

In het vorige maandbericht werd medegedeeld, dat de onbeschermde zeebodem binnen- zoowel als buitenwaarts van de uitwateringssluizen, ten gevolge van het spuien belangrijke uitschuringen vertoonde, terwijl bij de steenbekleedingen van de aansluitende grondkegels verzakkingen waren opgetreden.

De in bedoeld bericht aangegeven bodembezinking over 45 m¹ aan de buiten- en over 25 m¹ lengte aan de binnenzijde, benevens de herstellingen aan de grondkegels zijn nagenoeg gereed.

De ervaring, bij het spuien opgedaan, heeft geleerd, dat de thans aan de binnenzijde aangebrachte bezinking voldoende uitgestrektheid heeft, daar het onderste deel ervan inzandt. Aan de buitenzijde is, door de aanvulling van de nabij het vaste stortebed van beton ontstane verdieping en de bezinking daarvan, de plaats van de grootste verdieping buiten de sluizen meer buitenwaarts verplaatst. Deze verdieping treedt op tot ruim 22 m — N.A.P., tengevolge waarvan het wenschelijk zal zijn de bodembezinking aan de noordzijde voor de sluiscomplexen nog uit te breiden, teneinde te voorkomen, dat de reeds aangebrachte bezinking door te sterke zakking aan de noordzijde zou worden beschadigd. De foto's nos. 1 en 2, bij dit bericht gevoegd, geven een beeld van het aanbrengen van de bezinking bij de sluizen.

Gedurende de afgelopen maanden was het waterbezwaar op het IJsselmeer gering, zoodat slechts met zeer geringe capaciteit behoefde te worden gespuid en de uitvoering van de hier genoemde werken van dit spuien geenerlei hinder ondervond.

BESCHERMING VAN DE UITWATERINGSSLUIZEN TEGEN GOLFSLAG.

Buiten de sluizen waren aanvankelijk lange leidammen ontworpen. Aangezien de noodzakelijkheid hiervan te voren moeilijk kon worden vastgesteld, is de bouw ervan achterwege gelaten, teneinde door de ervaring te doen uitmaken in hoeverre deze noodig zouden zijn.

Nadat de omringdijken, waarbinnen de sluizen zijn gebouwd, waren opgeruimd, bleek, dat de in den afsluitdijk gebouwde uitwateringssluizen, indien deze niet door dammen zouden zijn beveiligd, bij stormen al te zeer blootgesteld zouden zijn aan golfslag, zoodat werd besloten tot het uitvoeren van eenige beschermingsdammen met tot boven stormvloedshoogte reikende kruin.

Te Den Oever wordt op een afstand van ongeveer 800 m¹ buiten de sluizen een 300 m¹ lange dam aangelegd, aansluitende tegen en loodrecht op den oostelijken leidam van de scheepvaartgeul. De alsdan naar het Noorden overblijvende opening zal worden beschermd door een ongeveer 650 m¹ langen strekdam zonder aansluiting aan

den wal en op 260 m¹ afstand vóór den kop van eerstgenoemden dam.

Te Kornwerderzand wordt de aan de N.W.-zijde gelegen lage dam verhoogd en verlengd over 400 m¹, terwijl aan het einde daarvan een naar het Oosten gerichte 250 m¹ lange dam aansluit. Tusschen den kop van dezen laatste en den westelijken leidam van de scheepvaartgeul, blijft een minste afstand van 350 m¹. Aan het uiteinde van dezen leidam en loodrecht daarop zal een dam van 80 m¹ lengte worden gebouwd, teneinde den spuistroom eenigermate van de scheepvaartgeul af te houden.

De aan de zuidzijde gelegen westelijke dam werd met 200 m¹ verlengd als eene eerste bescherming in het bijzonder van de puntdeuren tegen uit het Zuidwesten komenden golfslag, hetgeen in den loop van den afgeleopen zomer reeds noodig bleek te zijn.

Met de hiervoor beschreven in uitvoering zijnde dammen mag voorschands worden verwacht, dat de bescherming aan de noordzijde te Den Oever op den duur voldoende zal zijn, terwijl aan de hand van de ervaring nog zal moeten worden uitgemaakt in hoever uitbreiding van beschermingswerken wenschelijk zal zijn aan de noordzijde te Kornwerderzand en aan de zuidzijde op beide plaatsen.

Zoolang volledige beschermingswerken nog niet zijn aangebracht, worden bij de bediening van schuiven en deuren gedurende stormen, als in dit jaargetijde optreden, bijzondere voorzorgsmaatregelen getroffen, ten einde beschadiging te voorkomen.

Eene situatie en beschrijving van de aangebrachte voorzieningen, waaronder ook enkele aan de kunstwerken zelve, zal in een volgend bericht worden gegeven.

AANLEG VAN DEN WEG OP DEN AFSLUITDIJK MET TOEGANGSWEGEN.

In het vorige bericht werd medegedeeld, dat overwogen werd om den 5 m breedden klinkerweg, aangelegd op het 8,2 km lange gedeelte van den afsluitdijk op het Breezand, op 6 m te brengen.

Sindsdien werd hiertoe besloten evenals tot den aanleg van een 1,5 m breed betonnen rijwielpad.

Met inbegrip van het voor zooveel noodig wijzigen van den binnenberm ter plaatse, werd terzake met de N.V. Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken, Aannemingsovereenkomst n°. 43 gesloten voor een bedrag van f 182 000,—. Het werk, dat zeer krachtig werd aangepakt, is thans gereed.

De situatie van den weg op den afsluitdijk is thans deze, dat van Den Oever tot de Friesche kust op een \pm 1 km lang vak op het dijksgedeelte in de Vlieter na, zooals hiervoor reeds vermeld, een 6 m breede verharde weg aanwezig is. Wanneer ook deze laatste km gereed zal zijn, is over \pm 18 km lengte een betonverharding en over \pm 12 km lengte een klinkerverharding aanwezig.

Aangezien op verschillende plaatsen de in den aanvang uiteraard slappe kleibekleding op de bermten nog aangebracht moet worden, zullen de gereedgekomen wegvakken voorloopig nog niet de vereischte veiligheid voor openbaar verkeer bieden. Ook de wijziging van de in Noordholland en Friesland aansluitende wegen is nog niet gereed.

Aangezien de bestaande wegen op Wieringen geheel onvoldoende zijn om het te verwachten verkeer over den afsluitdijk op te nemen, werd in overleg met de Directie van de Wegenverbetering van den Rijkswaterstaat overgegaan hierin verbetering te brengen, terwijl tegelijkertijd het maken van de verbinding tusschen den weg op den afsluitdijk door het Amsteldiep en het Rijkswegennet in Noordholland werd ter hand genomen.

Aanbesteed werd het maken van een 6 m breed betonweg op de aanwezige aarden baan aan de N.O.-zijde van den Balgdijk en aan de Z.W.-zijde van het Balgzandkanaal tusschen De Kooy en Van Ewijkssluis.

Eenerzijds zal deze weg aansluiten bij den weg langs het Noordhollandsch kanaal naar Alkmaar en anderzijds bij den weg over den afsluitdijk van het Amsteldiep. Het werk werd voor f 107 850,— opgedragen aan de Maatschappij „Nederland”, te 's-Gravenhage. De weg komt als n°. 10a voor op het Rijkswegenplan, zoodat de kosten van aanleg ten laste van het Rijkswegenfonds komen.

Met den aanleg is een begin gemaakt.

Verder werd aanbesteed het maken van een 6 m breed betonweg en een 2 m breed betonnen rijwielpad tusschen het oostelijk einde van den weg op den afsluitdijk van het Amsteldiep en den hoofdweg (Koningsweg) over Wieringen.

Dit werk werd voor f 57 360,— opgedragen aan de firma TE SIEPE, te Winterswijk, welke met de uitvoering een aanvang heeft gemaakt. De weg maakt deel uit van weg n°. 9 van het Rijkswegenplan, zoodat ook hier de kosten van aanleg ten laste van het Rijkswegenfonds zullen komen.

Nabij Den Oever, waar het geheele verkeer naar en van den afsluitdijk zich thans door de zeer nauwe dorpsstraatjes heen moet wringen, werd aanbesteed het maken van een verbindingsweg achter het dorp om, van den weg over den afsluitdijk af naar den bestaanden hoofdweg op Wieringen.

Aangezien de verharding van den hoofdweg over Wieringen, waarover hierna verder wordt bericht, tot niet meer dan 5 m kan worden verbreed, wordt deze verbindingsweg, welke van een klinkerverharding zal worden voorzien, ook 5 m breed gemaakt. Het werk werd opgedragen aan W. HERMANS, te Den Oever, voor een bedrag van f 5 885,—.

Het werk is in uitvoering.

Aangezien de weg gedeeltelijk onderdeel van het gemeentelijk uitbreidingsplan voor Den Oever is, komen de kosten van aanleg voor

rekening van de gemeente Wieringen met eene subsidie van het Rijk.

De wegen, waarvan de uitvoering nog in voorbereiding is, zijn met een dikke stippellijn aangegeven op het op blad I bij dit bericht opgenomen overzichtskaartje. Zijn deze wegen gereed, dan zal voor eene doorgaande verbinding nog het gedeelte van den hoofdweg over Wieringen tusschen dezen en den verbindingsweg bij Den Oever behooren te worden verbeterd.

In overleg met de Directie Wegenverbetering is voor deze verbetering ontworpen een gewalste steenslagweg, waarover een gesloten deklaag. De verbeterde weg zal minimaal 5 m breed worden. Het werk is door de gemeente Wieringen opgedragen voor f 52 180,— aan de N.V. Geruischlooze Weg, te Heemstede, welke met de uitvoering is begonnen. In de kosten van aanleg ontvangt de gemeente eene subsidie van het Rijk.

Geheel voor hare eigen rekening laat de gemeente Wieringen thans door dezelfde aannemster het op de situatie aangegeven overige gedeelte van de hoofdwegen over Wieringen verbeteren.

Is de aanleg en de verbetering van de wegen op Wieringen gereed, dan zal gedeeltelijk een 6 m breede weg met 2 m breed rijwielpad, gedeeltelijk een 5 m breede weg toegang geven tot den weg over den afsluitdijk.

Het laat zich aanzien, dat een en ander niet voor den zomer 1933 gereed zal zijn.

VERLICHTINGS- EN LUCHTGELUIDINSTALLATIES VOOR DE HAVENTOEANGEN TE KORNERDERZAND EN DEN OEVER.

De in het vorige maandbericht beschreven installaties kwamen voor Den Oever gereed en werden in werking gesteld, terwijl de montage van een en ander te Kornwerderzand aan den gang is.

BOUW VAN TWEE LEIDAMMEN, AAN DE NOORDZIJDE TOEGANG GEVENDE TOT DE SCHUTSLUIS IN DEN AFSLUITDIJK VAN DE ZUIDERZEE, NABIJ DEN OEVER.

Het werk werd geheel voltooid opgeleverd en goedgekeurd.

GOLFKEEREND SCHERM VAN GEWAPEND BETON LANGS DE NOORDKUST VAN WIERINGEN.

Het werk werd geheel voltooid opgeleverd en goedgekeurd.

VERHOOGING VAN DE FRIESCHE ZEEDIJKEN.

Het in uitvoering zijnde dijkswerk tusschen de Roptazijl en Westhoek vorderde regelmatig en is nagenoeg voltooid.

Aanbesteed werd het verhoogen van de havendammen voor Harlingen. De verhooging zal geschieden door het bouwen van ± 1 m hooge muurtjes van beton op de dammen.

Op den Zuiderhavendam zal een muurtje van beton volgens het systeem DE MURALT worden geplaatst, bestaande uit 3 m lange muurmooten, verbonden door 0,40 m breede glijdingslijsten. In elken muurmoot worden drie en in elke glijdingslijst een verticaal eenigszins taps gat gespaard, wijd $\pm 0,15 \times 0,25$ m, ten einde, wanneer zulks noodig zal blijken, de muurmooten met behulp van vijzels op te heffen en op een verhoogden dam weer te stellen.

Op den Noorderhavendam wordt de verhooging verkregen door het stellen in de buitenkruinlijn van het damlichaam van 1,80 m hooge gewapend betonnen muurmooten, breed 0,60 m, volgens het z.g. perron-systeem. De mooten worden $\pm 0,80$ m in het damlichaam opgesloten, terwijl het bovengedeelte van de steenglooing aan de buitenzijde van de muurmooten op wordt gehaald zooveel als de aanwezige tonronde toelaat. Op deze wijze zal de golfaanval op de muurmooten tot een minimum worden beperkt.

Het werk is voor f 56 467,— opgedragen aan de firma A. H. en J. HUIZING, te Coevorden, welke de uitvoering krachtig ter hand heeft genomen.

Wanneer dit werk gereed zal zijn, is op een klein gedeelte van de waterkeering voor Harlingen na de geheele Friesche zeekering voor zooveel noodig verhoogd.

Het ontbrekende gedeelte zal den komenden winter van een tijdelijke keering worden voorzien.

VERHOOGING VAN DE ZEEDIJKEN VAN DE WADDEN-EILANDEN.

Dertig gemeenschappelijke polders op Texel.

De werken volgens bestek n°. 109 Z.W. werden op 1 October 1932 voor de eerste maal voltooid opgeleverd.

DE TOESTAND OP HET IJsselMEER.

Wegens de vele noodzakelijke werkzaamheden, welke nog aan de uitwateringssluizen werden uitgevoerd, werd het gebruik daarvan beperkt en is het in het afgelopen kwartaal nog steeds niet gelukt het IJsselmeer op het gewenschte peil van 13 cm — N.A.P. te houden. In de tweede helft van Juli, bij een IJsselafvoer grooter dan normaal, steeg het peil geleidelijk tot omstreeks N.A.P. op 2 Augustus 1932. Dalende rivierafvoeren en meer spuigelegenheid brachten daling van het peil, zoodat begin September 1932 de stand van 13 cm — N.A.P. wederom werd bereikt. In den loop van September 1932 echter rees het peil weer tot 2 cm — N.A.P.

Daar in een maand gemiddeld 59 laagwaters voorkomen, beteekent dit bij vijf sluisgroepen een maximale spuigelegenheid van 295 groep-tijen. Hiervan zijn in de maanden Juni tot en met September 1932 resp. gebruikt 60, 40, 71 en 19 groep-tijen, waarmede globaal 0,9 — 0,5 — 1,0 en 0,2 milliard m³ water is geloosd.

Ondanks het weinige spuien is het zoutgehalte toch flink gedaald, zooals bleek bij een serie over het meer verspreide waarnemingen, welke omstreeks 10 September 1932 werden uitgevoerd. De daaruit afgeleide lijnen van gelijk chloorgehalte zijn voorgesteld op het bijgevoegde kaartje (blad 2), dat vergeleken moet worden met blad 3 van het vorige maandbericht. Daarbij trekt de aandacht, dat in het Zuiden het gehalte weinig is veranderd, terwijl daarentegen in het Noorden een sterke verzoeting is opgetreden. Er is in deze maanden overwegend met de sluizen te Den Oever gespuid en in overeenstemming daarmede teekent zich de baan van het IJsselwater naar Den Oever duidelijk af tusschen de lijnen van chloorgehalte van 5 gram per liter water. Eerst bij perioden van stormachtig weer, welke intensieve menging meebrengen en bij zwaren regenval met weinig verdamping is naar het Zuiden een sterker voortschrijdende verzoeting te verwachten.

Het gemiddelde chloorgehalte over het geheele meer bedroeg tijdens genoemde meetserie ruim 4,6 gram per liter, overeenkomende met de aanwezigheid van 53 miljoen ton chloor of 97 miljoen ton zout in het IJsselmeer.

VOORZIENING IN DE BELANGEN VAN DE SCHEEPVAART.

Met de verdere voorbereiding en uitvoering van de werken ter voorziening in de belangen van de scheepvaart, voor zoover die door de afsluiting van de Zuiderzee worden geschaad, is sedert het vorige bericht voortgegaan. Omtrent de hierna volgende havens kunnen mededeelingen worden gedaan:

Hindeloopen. Het verdiepen van deze haven tot 1,80 m — N.A.P. kwam gereed.

Lemmer, Emmeloord (Schokland), Blokzijl en Keteldiep. De door de zorg van den Rijkswaterstaat op deze plaatsen uit te voeren baggerwerken (zie bericht Januari 1932) werden voltooid.

Vollenhove. De haven van deze gemeente, die slechts zeer geringe diepte heeft, wordt geheel verdiept tot ten minste 1,30 m — N.A.P. Tevens wordt van de haven evenwijdig aan de kust in zuidwestelijke richting een geul gebaggerd met een breedte van 70 m en reikende tot waar in zee de bovengenoemde diepte aanwezig is, hetgeen ongeveer dwars van „de Voort” het geval is. Het werk werd op 3 Augustus 1932 aanbesteed en gegund aan de N.V. Aannemersbedrijf v/h van Dongen en van Hoven, te Dordrecht, voor f 48 700,—. Aangezien de bodem grootendeels uit harde keileem bestaat vorderde het

werk niet snel. Bovendien moest in verband met de uiterst geringe diepte eerst een toegangsgeul worden gebaggerd voor met het eigenlijke baggerwerk kon worden aangevangen.

Harderwijk. De haven van deze gemeente zal worden verdiept tot 2,30 m — N.A.P., terwijl als toegang uit zee een 50 m breede geul zal worden gebaggerd. In verband daarmee zal de havenmond worden verbreed door verlegging van den westelijken havendam.

De in de haven aanwezige loswallen zijn bij den verlaagden waterstand te hoog. Deze moeten dus worden verlaagd. Tevens moeten zij daarbij vooruit worden gebracht, omdat anders de opritten naar het haventerrein te steil zouden worden. Er zal daarom een nieuwe loswal van ijzeren damwand worden aangelegd, waarmee eenige wijzigingen van de haven gepaard gaan. In verband daarmee zal tevens verbreding van de haven noodig zijn. Op verzoek van de gemeente en op hare kosten zal deze verbreding waarschijnlijk aanmerkelijk worden uitgebreid, zoodat dan een ruimere havenkom zal ontstaan.

Aanbesteding van deze werken had nog niet plaats.

Nijkerk. De verdieping en verbreding van de buitenhaven kwam geheel gereed. De werkzaamheden aan de nieuwe zeesluis vorderden goed. De fundeeringsput kwam geheel gereed, terwijl met den uitkomenden grond een deel van de om te leggen zeedijken werd aangelegd. Het heiwerk werd geheel voltooid, terwijl de vloeren van de sluishoofden van gewapend beton werden gestort. Tevens werd gewerkt aan de vervaardiging van de sluisdeuren van basralocus-hout en werden gewapend beton-damplanken voor de schutkolkwanden vervaardigd.

Spakenburg. De verdieping en verbreding van de haven werd voor de eerste maal voltooid opgeleverd.

Muiden. De haven wordt verdiept tot 2,15 m — N.A.P. Als toegang uit zee wordt een 50 m breede geul gebaggerd. Dit werk werd aanbesteed op 7 September 1932 en gegund aan de Maatschappij tot Aanneming van Zuiderzeewerken, te Anna Paulowna, voor f 4000,—.

Gouwzee Monnikendam. De in het vorige bericht beschreven baggerwerken zijn op 7 September 1932 aanbesteed en gegund aan D. BOGERS, te Schagen, voor f 69 530,—. Drie baggermolens werden voor de uitvoering tewerkgesteld.

Marken. Door de zorgen van den Rijkswaterstaat zal ook deze haven worden verdiept.

Volendam en Edam. Het baggerwerk voor deze havens (zie vorig bericht) werd gegund aan J. PRANGER, te Anna Paulowna, voor f 3890,—. Met het baggerwerk te Volendam werd een aanvang gemaakt; dit werk heeft goeden voortgang.

Broekerhaven. De buitenhaven zal worden verdiept tot 2,45 m — N.A.P., waarbij weder een 50 m breede toegangsgeul in zee

wordt gebaggerd. Ten einde deze diepte te bereiken moest ten minste één oevervoorziening worden versterkt. Daartoe wordt de langs den oostelijken oever aanwezige steenglooing met remmingwerk geheel verwijderd en vervangen door een beschoeiing van gewapend beton-damplanken. Bovendien zal de keersluis tusschen buiten- en binnenhaven moeten worden verdiept. Dit werk zal worden uitgevoerd door de provincie Noordholland, waarbij tevens het geheele sluisgebouw wordt gewijzigd, zoodat daarover een brug kan worden geslagen in den nieuwen provincialen weg. Het Rijk draagt daarbij uiteraard een deel van de kosten.

Aanbesteding van het werk had nog niet plaats.

Enkhuizen. Het baggerwerk in de geul door „het Slijk” kwam door de hardheid van den bodem nog niet geheel gereed.

Urk. Door de zorgen van den Rijkswaterstaat worden hier eenige ondiepten opgeruimd, die bij het verlaagde peil hinder voor de scheepvaart zouden opleveren.

Voor slechts enkele Zuiderzeehavens zijn thans nog voorzieningen in voorbereiding.

INDIJKING EN DROOGMAKING VAN DE WIERINGERMEER.

BENAMINGEN IN DE WIERINGERMEER.

De kaart, aangevende de door den Minister van Waterstaat vastgestelde benamingen van dorpen, wegen, kanalen, bruggen, sluisen, enz. binnen de Wieringermeer, welke in het vorige bericht werd aangekondigd, doch nog niet werd opgenomen, is bij dit bericht gevoegd.

PONTONBRUGGEN TE KOLHORN EN TE NIEUWESLUIS.

Foto n°. 3 geeft een beeld van de pontonbrug over het Waardkanaal bij Kolhorn.

KLEIBEKLEEDING WIERINGERMEERDIJK.

Het werk, omschreven in het vorige bericht, werd ter hand genomen, doch had nog niet den vereischten voortgang.

ONDER PROFIEL EN OP DIEPTE BRENGEN VAN DE HOOFDKANALEN EN VAN DE TOCHTEN IN DE WIERINGERMEER.

Gedurende de afgelopen driemaandelijksche periode werd nog $\pm 85\,500\text{ m}^3$ grond uit kanalen en tochten verwijderd. Het werk is

thans in hoofdzaak beëindigd, en behalve de Rijksvloeimolen is slechts nog een molen van den aannemer v. d. RIJT met het ruimingswerk bezig.

KANAALBOORDVOORZIENINGEN.

De werkzaamheden, in uitvoering volgens de in vorige berichten vermelde bestekken nos. 140, 155 en 156 Z.W., alsmede de nog loopende onderhandsche overeenkomsten vorderden goed.

Het afwerken en verdedigen van de oevers van de Hoekvaart (hoofdkanaal IVde polderafdeeling) werd op 24 Augustus 1932 aanbesteed en nadien gegund aan de Fa. Gebr. VAN ROOIJEN, te 's-Gravenhage, voor f 39 100,— (bestek n°. 171 Z.W.). De te verdedigen oeverlengte bedraagt \pm 20 km¹.

Op 28 September 1932 werd voorts nog aanbesteed het afwerken en verdedigen van de oevers van de Lage Kwelvaart (het in afdeeling IV gelegen zuidelijke gedeelte van het evenwijdig aan den Wieringermeerdijk loopende kwelkanaal) volgens het bestek n°. 177 Z.W. In dit bestek is tevens het afwerken van de oevers van de tochten in afdeeling IV, voor welke nog geen regeling was getroffen, opgenomen. De wijze van afwerken in de constructie van de verdediging, zooals die in de genoemde bestekken nos. 171 en 177 Z.W. is omschreven, wijkt niet belangrijk af van die, welke is toegepast bij reeds opgeleverde kanaalvakken en tocht oevers. Echter is voor de Lage Kwelvaart, in tegenstelling met de in het bericht van April 1932 vermelde werkwijze, die bij het noordelijk gedeelte van het kwelkanaal is toegepast, een uitvoering met opgeklampte schotten steunend tegen palen gekozen, zulks in verband met de gesteldheid van de oevers en het seizoen, waarin de uitvoering moet plaats hebben.

De lengte van de te verdedigen oevers van de Lage Kwelvaart bedraagt \pm 13,2 km¹; de gezamenlijke lengte van de af te werken tocht oevers is \pm 22,5 km¹.

De gunning van het bestek n°. 177 Z.W. heeft nog niet plaats gehad.

Met het aanbrengen van rietzoden volgens de in het vorig bericht genoemde overeenkomst met P. Daalder's Aannemersbedrijf N.V., te Alkmaar, werd gedurende de verslagperiode voortgegaan, evenals met het uitzetten van rietplantjes op daartoe geschikte oevervakken. De werkzaamheden zijn thans in verband met het gevorderde seizoen vrijwel beëindigd.

GRAVEN VAN KAVEL- EN WEGSLOOTEN IN DE WIERINGERMEER.

Nadat de nog in het zuidoostelijk gedeelte van den polder te graven slooten waren gereedgekomen, zijn de laatste hieraan tewerkgestelde graafmachines afgevoerd.

In totaal is bij het graafwerk aan kavel- en wegslooten een hoeveelheid van ruim 3 000 000 m³ grond verzet.

Uit de als blad n°. 3 bij dit overzicht opgenomen kaart, aangevende den stand van de verkaveling, kan worden afgeleid dat thans de geheele polder in regelmatige kavels is ingedeeld.

AANLEG VAN WEGEN IN DEN POLDER.

De aanleg van wegen binnen den polder werd in de afgelopen verslagperiode met kracht voortgezet.

Het bestek n°. 153 Z.W. : dijksafrit nabij het gemaal „de Leemans” met aansluitend vak klinkerweg, werd opgeleverd.

De werkzaamheden, die volgens de bestekken nos. 144, 149, 152, 154 en 160 Z.W. worden uitgevoerd, vorderden goed.

Op 3 Augustus 1932 werd aanbesteed het bestek n°. 168 Z.W., waarbij geregeld wordt het aanleggen van een tweetal dwarswegen, te zamen lang \pm 7,4 km, met klinkers te bestraten, en gelegen in de poldersectie tusschen Kolhorn, Nieuwesluis, Slootdorp en Mid-denmeer.

Het bestek werd voor f 25 689,— gegund aan K. BOSMAN, te Stroobos.

In het bestek n°. 169 Z.W. wordt omschreven het maken van aarden banen en het aanleggen van bestratingen op totaal \pm 10,8 km wegen, gelegen in de zuidelijkste sectie van den polder. Hierdoor zal de verbinding worden tot stand gebracht tusschen het in het midden van de Wieringermeer in aanleg zijnde wegennet met den randweg bij het dorp Lambertschaag, terwijl tevens het grootste gedeelte van den Oudelandeweg zal worden bestraat. Het bestek werd op 10 Augustus 1932 besteed; de uitvoering werd voor f 44 700,— opgedragen aan P. Daalder's Aannemersbedrijf N.V., te Alkmaar.

De straatklinkers, welke voor de uitvoering van de in de bestekken nos. 168 en 169 Z.W. omschreven bestratingen noodig zijn, worden den aannemers van Rijkswegen ter beschikking gesteld uit de leveringen volgens het bestek n°. 139 Z.W. (2de bericht van April 1932).

De vorderingen, met den aanleg van het wegennet gemaakt, zijn op het desbetreffend kaartje, dat op blad 3 is opgenomen, aangegeven.

BRUGGEN BINNEN DEN POLDER.

Van één van de volgens bestek n°. 122 Z.W. nabij Medemblik gebouwde vaste polderbruggen is bij dit bericht eene photographische afbeelding gevoegd (n°. 4). Daar alle vaste bruggen in den polder volgens hetzelfde type worden uitgevoerd, geeft dit een beeld van de wijze, waarop de polderkanalen door wegen worden gekruist, dat zich na het gereedkomen van de werken alom in den polder herhaalt.

De ruime aan de bruggen gegeven doorvaarthoogte brengt mede, dat de weg zich ter plaatse van de bruggen aanzienlijk boven het terrein verheft, zoodat van elke vaste brug een wijd uitzicht over den polder wordt verkregen.

De bouw van 15 bruggen in gewapend beton volgens het bestek n°. 151 Z.W., in het vorige bericht omschreven, vond geregeld voortgang. Het werkplan is uit den aard van de zaak zoodanig ingericht, dat de bruggen in serie worden gebouwd en achtereenvolgens zullen gereedkomen. Van de verst gevorderde brug zijn thans de brugdekken gestort; van alle bruggen op één na zijn de fundeeringspalen geheild; van 10 stuks zijn de kuipen van houten damwand voor de pijlers gereed, en van 6 bruggen bevindt zich het betonwerk in verschillende stadia van uitvoering.

Het bouwen van een verder vijftal bruggen in gewapend beton werd op 13 Juli 1932 volgens het bestek n°. 163 Z.W. aanbesteed, en voor f 59 970,— gegund aan Christiani & Nielsen's Gewapend Beton Maatschappij N.V., te 's-Gravenhage.

Van deze vijf bruggen zijn er twee gelegen in den Oudelandeweg, welke, zooals hiervoor werd vermeld, volgens het bestek n°. 169 Z.W. in aanleg is. De drie andere bruggen liggen in den weg Lambert-schaag—Wieringerwerf—Den Oever, die deel uitmaakt van den weg Amsterdam—Wieringen, welke onder n°. 7 op het Rijkswegenplan voorkomt. De bruggen zijn breeder en werden voor zwaarder verkeer geschikt gemaakt; de constructie en het uiterlijk aanzien zijn echter in hoofdzaak gelijk aan die, welke voor de gewone polderbruggen zijn gekozen.

Over de benedenhoofden van de Slootsluis en de Hoekvaartsluis werden, gelijk vroeger is vermeld, dubbele houten ophaalbruggen gebouwd. Ten behoeve van het rijverkeer over het benedenhoofd van de Medemblikkersluis zou aldaar eenzelfde ophaalbrug opgesteld kunnen worden. Daar intusschen, gelijk in het bericht van April 1932 werd medegedeeld, de Medemblikkersluis voorloopig buiten bedrijf gesteld werd en dus geen sluispersoneel aanwezig is, zou hier voor de bediening van de dubbele ophaalbrug een speciale brugwachter moeten worden aangesteld. Op deze sluis wordt daarom, in plaats van een ophaalbrug, een vaste brug in gewapend beton, rustend op het benedenhoofd van de sluis, met voor de scheepvaart voldoende doorvaarthoogte, uitgevoerd. Het daartoe strekkend bestek n°. 174 Z.W. werd op 7 September 1932 besteed en gegund aan J. P. KOOPEN, te Enkhuizen, voor f 4079,—.

Waar de hierboven genoemde Rijksweg Lambertschaag—Den Oever het hoofdkanaal Medemblik—Kolhorn kruist, dient een beweegbare brug te worden gebouwd. Na ter zake met den Rijkswaterstaatsdienst gepleegd overleg werd ten aanzien van deze brug (de Hoornsche Brug) overeengekomen, dat het ontwerp, zowel van onderbouw als van bovenbouw door het bruggenbureau van den Rijkswaterstaat zou

worden opgemaakt, terwijl de uitvoering door den dienst van de Zuiderzeewerken zal geschieden. De onderbouw, bestaande uit pijlerblokken van gewapend beton rustend op gewapend beton palen, die voor een deel ter steek worden ingeheid, is omschreven in het bestek n°. 176 Z.W. Dit bestek werd op 14 September 1932 besteed en voor f 21 300,— gegund aan de laagste inschrijfster, de Hollandsche Beton Maatschappij N.V., te 's-Gravenhage.

Het vrij omvangrijke grondwerk, dat voor het maken van de brugopritten noodig is, is niet in de brug-bestekken opgenomen, doch wordt bij de meeste van de in aanbouw zijnde bruggen uitgevoerd door de aannemers van de aansluitende wegen. Op verschillende plaatsen wordt ook grond, die bij het onder profiel brengen van kanaaloevers vrijkomt, door de aannemers van deze werken in daarvoor gunstig gelegen brugopritten verwerkt.

Een achttal langs het kanaal Nieuwesluis—Slootdorp—Den Oever gelegen brugopritten werd vereenigd in het bestek n°. 158 Z.W., dat op 10 Augustus 1932 werd aanbesteed, en gegund aan O. J. BOSKER, te Wieringen, voor een bedrag van f 29 280,—. Het bestraten van deze opritten, alsmede enkele korte wegvakken, met ter beschikking gestelde straatklinkers is mede in het bestek n°. 158 Z.W. opgenomen.

✓ BOUW VAN DIENSTWONINGEN.

Op 21 September 1932 werd aanbesteed het bestek n°. 172 Z.W.: bouw van 11 stuks dubbele dienstwoningen bij verschillende sluizen en bruggen binnen de Wieringermeer. In dit aantal is begrepen een dubbele woning nabij de haven op de Oude Zeug, ten behoeve van het personeel, dat belast is met toezicht op den Wieringermeerdijk.

De gunning van het bestek n°. 172 Z.W. heeft nog niet plaats gehad.

DE BEMALING VAN DEN POLDER.

Nu de geheele polder regelmatig verkaveld en begreppeld is, treedt steeds duidelijker naar voren, dat het waterbezwaar, dat zich ten gevolge van den regen voordoet — ook bij zeer zware regens, gelijk in de afgelopen Septembermaand voorkwam — geen bezwaar voor de bemaling oplevert. De beheersching van het polderpeil, waarbij eene afwijking van 0,20 m van de vastgestelde peilen in normale omstandigheden als grens is aangenomen, leverde in de verslagperiode van de gemalen geen moeilijkheden op.

Aangevangen werd met het voorzien van de pompen van het gemaal „Lely” van nieuwe waiers, ter vervanging van de waiers, welke bij het geforceerde bedrijf tijdens het droogmalen vrij sterke aantasting hebben ondergaan, welke op het nuttig effect van de pompen van invloed is.

Nadat in het waterloopkundig laboratorium te Delft omtrent den

vorm van de waaiers nog enkele waarnemingen zijn verricht, is het ontwerp van den eersten nieuwen waaier vastgesteld, waarbij op grond van deze proefnemingen een waaier met 6 schoepbladen is gekozen, terwijl de bestaande waaiers 5 schoepbladen bezitten.

De montage van den eersten nieuwen waaier is thans vrijwel voltooid. Bij het openen van de pomp bleek het inwendige daarvan, behoudens de aan den te verwisselen waaier voorgekomen slijtage, in zeer goeden toestand te verkeren. De uitvoering van de slakkenhuizen in gewapend beton mag dan ook als geheel geslaagd worden beschouwd.

Het verhoogen van de waterkeering van de schutsluis n°. V (Hoekvaartsluis), in verband met de thans bij de bemaling gevolgde polderpeilen (zie vorig bericht) kwam geheel gereed.

B. Mededeelingen betreffende den Dienst voor het in cultuur brengen van de Wieringermeer.

PERSONEEL.

Op arbeidscontract werden aangesteld:

tot secretaris van de afdeling Algemeen Bestuur:

P. C. J. PETERS, te Medemblik, met ingang van 1 Augustus 1932;

tot adjunct-inspecteur:

Y. M. DE JONG, te Schagen, met ingang van 1 Juli 1932;

tot administratief ambtenaar:

A. J. KNIPMEIJER, te Wieringen, met ingang van 1 Augustus 1932;

tot bouwkundig teekenaar:

H. PIETERS, te 's-Gravenhage, met ingang van 22 Augustus 1932.

1. De landbouwkundige afdeling.

Omtrent de onderzoekingen, verricht in nauwe samenwerking met de Proefpolder-Commissie, kan het volgende worden meedeeld.

I. *Bodemkundige kaart.*

Het onderzoek van de door den geheelen polder genomen monsters is geregeld voortgezet en zal in den loop van dit jaar vermoedelijk kunnen worden beëindigd.

II. *Ontzilting.*

Teneinde het inzicht in het verloop van de zoutbeweging in den grond gedurende de zomermaanden te verruimen, is doorgegaan met

de bemonstering van de standaardkavels, alsmede van de verschillende proefvelden. Dit verloop is tot het einde van de groeiperiode vervolgd, aangezien hieruit aanwijzingen zijn te putten, hoe hoog het zoutgehalte mag zijn, om zonder te groot risico tot bezaaiing van de gronden te kunnen overgaan. In verband met het feit, dat de zoutkarteeing dit voorjaar in Februari en Maart gedurende een droogteperiode had plaats gevonden, terwijl in de volgende maanden niet onbelangrijke hoeveelheden neerslag waren gevallen, werd het wenschelijk geacht eenigszins uitvoerig na te gaan, of op de zandgronden eventueel de concentratie tot beneden de inzaaigrens was gedaald. Om deze reden werd dan ook in de tweede helft van Juli '32 overgegaan tot de bemonstering van \pm 750 ha zandgrond, waarvan het zoutgehalte dit voorjaar slechts weinig boven de inzaaigrens was. Na onderzoek van deze monsters kon hiervan ruim 500 ha voor bezaaiing met gras- en klaverzaad worden bestemd.

Bovendien vond nog een hernieuwde zoutkarteeing plaats van de kleikavels, welke dezen zomer met koolzaad bezaaid zijn en van die, waarop dit najaar tarwe zal worden gezaaid, terwijl eveneens bemonstering zal worden uitgevoerd op het dit najaar in te zaaien zandgebied.

Van de gegevens van de zoutkarteeing van dit voorjaar, aangevuld met de nadien uitgevoerde bemonsteringen, is gebruik gemaakt voor de vaststelling van een plan voor de dezen herfst te zaaien gewassen.

III. *Proefvelden.*

Uit de dit jaar aangelegde proefvelden, waarvan de oogstresultaten thans in bewerking zijn, is wel gebleken, dat bij het inculturbrengen van de kleihoudende gronden, de noodige voorzichtigheid in acht dient te worden genomen.

Duidelijk is gebleken, dat aan de zomer- en herfstbewerking van de gronden de noodige aandacht dient te worden geschonken.

Opmerkelijk op de verschillende op zand- en kleigrond aangelegde proefvelden is de voorspoedige ontwikkeling van de lucerne, roode en witte klaver, gewassen, die door hun grondverbeterende werking geacht kunnen worden van buitengewone betekenis te zijn voor de jonge Wieringermeergronden.

Door de eigenschappen van deze gewassen, de luchtstikstof te kunnen binden, het humusgehalte van de gronden te verhoogen en deze tot op veelal groote diepte te doorwortelen, zijn genoemde gewassen aangewezen de gronden op weinig kostbare wijze een aanzienlijk hoogere cultuurwaarde te geven. Daar den jongen gronden door de cultuur van deze gewassen tevens een periode van rust wordt gegend, gedurende welke anders het risico wordt geloopt door ontijdige bewerking de structuur te bederven, moet hierin een aangewezen methode worden gezien de gronden bouwrijp te maken.

Uit de met deze vlinderbloemige gewassen genomen proeven is

gebleken, dat met enting van reinkultuur van de gewenschte wortelknolbacteriën, in het bijzonder op de eerste snede, veelal zeer gunstige resultaten kunnen worden bereikt. Het is in verband hiermede, dat op een belangrijk deel van de in dezen herfst aan te leggen blijvende graslanden, te voren enting van de uit te zaaien klaverzaden heeft plaats gehad.

Uit de talrijke dit jaar aangelegde bemestingsproefvelden werden verschillende aanwijzingen ten aanzien van de aanwending van de kunstmeststoffen verkregen, waarvan in den vervolge gebruik kan worden gemaakt. Het ligt in de bedoeling deze proefvelden te continueren, aangezien verbetering van den cultuurtoestand van de gronden geleidelijk een veranderend effect van de diverse meststoffen en de daarvan benoodigde hoeveelheden te zien kan geven. Gedeeltelijk zullen dergelijke proeven, zoowel op bouwland, alsook op grasland, worden ondergebracht op de beide kavels (K 62/63), waar *de proefboerderij* zal worden gesticht, omdat deze proeven voor de cultuur van de Wieringermeer-gronden bij langdurige voortzetting van toenemende beteekenis worden.

Ten aanzien van de meerdere of mindere geschiktheid van de verschillende gewassen voor de jonge poldergronden werden overeenkomstige resultaten verkregen als in den proefpolder bij Andijk.

Op het *ontwateringsproefveld* nabij *Kolhorn*, waar een stelselmatige vergelijking plaats vindt van de ontwatering door middel van greppels en die met drainbuizen, werden de metingen van de grondwaterstanden en van het debiet van greppels en drains voortgezet.

Op een drietal kavels ten Oosten van de Terp zijn dezen zomer naast de handdrainage verschillende machinale methoden van drainage uitgevoerd, waarvoor verder verwezen moge worden naar wat hieromtrent bij de Cultuur-technische afdeling van dit rapport wordt meegedeeld.

Door de plaatsing van grondwaterstandsbuizen en het meten van de afgevoerde hoeveelheden drainwater, zal het effect van de verschillende draineermethoden in den vervolge worden gecontroleerd.

Het op de vroegere zandbank „de Kooltuinen” aangelegde *infiltratieproefveld*, waar zoet water is gebracht in de slooten en greppels tot \pm 35 cm beneden maaiveld, heeft door de aanhoudende droogte van de maand Augustus jl. een aanzienlijk verschil te zien gegeven in de ontwikkeling van het grasklavergewas ten voordeele van de akkers, waar infiltratie heeft plaats gehad. Hierdoor is de overtuiging gevestigd, dat op de daarvoor in aanmerking komende gronden van de eerste polderafdeeling het inlaten van zoet water mogelijk moet worden gemaakt, aangezien de cultuurwaarde van de gronden hierdoor aanzienlijk kan worden verhoogd.

Het *microbiologisch onderzoek* concentreerde zich in den afgelopen zomer in hoofdzaak op de volgende twee vraagstukken:

1. Het nut van de enting van vlinderbloemige gewassen met

wortelknolletjes-bacteriën en de beste wijze van uitvoering van deze enting.

Hierboven werd reeds gememoreerd, dat hiermede in vele gevallen zeer gunstige resultaten werden verkregen, zoodat reeds tot toepassing op groote schaal werd overgegaan.

2. De behoefte van de Wieringermeergronden aan organische bemesting en humusvorming.

De enkele in 1931 ter bestudeering van de behoefte van de Wieringermeergronden aan humusvermeerdering aangelegde proefvelden hebben duidelijk het nut van stalmest of groenbemesting aangetoond. Om deze eerste aanwijzingen nog nader te controleren en tevens, om na te gaan of de sterke natuurlijke begroeiing, welke zich over een groot oppervlak in de Wieringermeer heeft ontwikkeld, ook met voordeel als groenbemesting aangewend kan worden, zijn nog meer proefvelden met stalmest en groenbemesting, in den vorm van wilde saline-planten, aangelegd.

Het onderzoek naar het voorkomen van *zure grondlagen* en naar de middelen ter verbetering, werd voortgezet. Een voorloopig onderzoek heeft den indruk gegeven, dat een vermenging van de zure grondlagen met de koolzure-kalkhoudende bovenlaag, zooals deze in de practijk door ploegen en eggen verkregen wordt, reeds voldoende is, om den zuren grond van voldoende kalk te voorzien. Waar de kalkhoudende grond plaatselijk in *te* dunne laag of niet aanwezig is, kan voor aanvoer van kalkhoudenden grond uit de omgeving worden gezorgd.

IV. Zoutgehalte watermonsters.

De resultaten van het onderzoek van de genomen watermonsters op Cl¹, uitgedrukt in grammen keukenzout per liter, zijn samengevat in de volgende tabellen.

1. Watermonsters (19 stuks) genomen in de tochten van de eerste en tweede polderafdeeling:

Half Februari	1931 van	2,8	tot	15,4	g	Gemiddeld	6,3	g
„ Maart	„ „	3,5	„	15,4	„	„	7,9	„
„ April	„ „	3,6	„	18,2	„	„	10,3	„
„ Mei	„ „	5,—	„	16,8	„	„	10,1	„
„ Juni	„ „	3,1	„	27,6	„	„	11,—	„
„ Juli	„ „	4,3	„	19,7	„	„	10,5	„
„ Augustus	„ „	5,7	„	16,7	„	„	10,—	„
„ September	„ „	4,9	„	12,3	„	„	9,—	„
„ October	„ „	3,7	„	13,1	„	„	8,1	„
„ November	„ „	5,2	„	13,8	„	„	8,3	„
„ December	„ „	7,1	„	15,3	„	„	10,3	„
„ Januari 1932	„ „	6,1	„	13,—	„	„	11,4	„

Het gehalte van de (30) watermonsters genomen in de vier polderafdeelingen bedroeg:

Half	Maand	1932 van	tot	g	Gemiddeld	g
Half	Februari	5,2	13,6		9,2	
„	Maart	2,2	14,8		8,6	
„	April	4,8	17,8		9,5	
„	Mei	4,5	21,4		9,7	
„	Juni	5,1	22,2		9,4	
„	Juli	3,5	20,4		8,8	
„	Augustus	5,3	24,2		9,3	
„	September	4,7	19,4		8,4	

2. Het gehalte van het door de gemalen uitgeslagen water bedroeg:

		„Lely”.		„Leemans”.	
Voorjaar		1930	23—24 g	23—24 g	
Juni—Juli		„	26—27 „	25—26 „	
		Afdeling I.		Afdeling III.	
Oct.	1930	4,5—7,5 g	6,6 — 8,2 g	4,2 —10,4	g
Jan.	1931	6,1—7,9 „	6,4 — 8,— „	8,4 —11,5	„
Febr.	„	5,7—8,1 „	5,9 — 7,1 „	7,5 —11,8	„
Maart	„	5,2—9,— „	6,4 — 7,5 „	— — 7,7	„
April	„	7,7—10,— „	7,— — 7,8 „	12,8 —14,8	„
Mei	„	6,8—9,4 „	8,2 —10,4 „	8,1 —13,6	„
Juni	„	9,7—11,5 „	7,6 — 9,5 „	13,1 —15,4	„
Juli	„	8,0—10,9 „	7,— — 8,— „	12,2 —14,9	„
Aug.	„	8,0—10,8 „	8,2 —13,7 „	8,7 —15,8	„

Afd. II.

Afd. III en IV.

Sept.	'31	9,1—9,5 g	11,1—11,8 g	7,5 — 9,7 g	10,2 —16,4 g
Oct.	„	9,2—9,7 „	10,3—11,6 „	7,2 — 8,6 „	12,— —16,4 „
Nov.	„	9,1—9,8 „	9,4—12,5 „	7,5 — 8,— „	10,— —12,2 „
Dec.	„	9,5—10,3 „	9,4—10,2 „	7,7 — 8,8 „	9,9 —13,6 „
Jan.	'32	10,8—11,5 „	8,4—10,3 „	8,8 —10,1 „	10,6 —11,8 „
Febr.	„	10,4—11,— „	9,6—10,4 „	9,— — 9,4 „	11,5 — — „
Mrt.	„	10,1—10,4 „	9,4—12,5 „	7,8 — 8,2 „	9,9 —12,— „

Afd. II en III.

Afd. IV.

Afd. I.

Afd. III.

Apr.	'32	9,7—10,4 g	8,1—9,4 g	8,3—9,0 g	10,— —12,9 g
Mei	„	9,9—10,1 „	7,6—10,1 „	8,3—8,9 „	10,— —12,2 „
Juni	„	8,9—9,3 „	9,0—10,3 „	7,6—8,2 „	11,8 —14,1 „
Juli	„	8,7—9,0 „	8,5—11,2 „	7,4—8,1 „	10,1 —11,4 „
Aug.	„	8,4—9,7 „	8,8—9,6 „	8,4—9,5 „	10,6 —12,4 „
Sept	„	8,8—9,5 „	8,4—10,3 „	— „	— „

3. De watermonsters, in het midden van de maanden Juli, Augustus en September j.l. in het *Amstelmeer* genomen, bleken een zoutgehalte te bezitten van onderscheidenlijk 3,6 g, 4,1 g en 4,5 g keuzenzout per liter.

V. *Karteering.*

Evenals in het vorige kwartaal, kon de *bodemkarteering* ook in deze periode in vrij snel tempo worden voortgezet.

De in het vorige verslag vermelde alsnog te karteeren ± 700 ha in de 2e afdeeling kwamen gereed, alsmede de geheele 3e afdeeling, zoodat nog alleen de 4e afdeeling, ter grootte van ± 3000 ha, overblijft. Ook hieraan is reeds sinds eenigen tijd gewerkt, zoodat gegronde hoop bestaat, dat aan het eind van dit jaar de bouwvoor van den geheelen polder in kaart gebracht zal zijn, niettegenstaande van September jl. af het aantal karteerders geleidelijk vermindert, doordat de tijdelijk als karteerders tewerkgestelde bedrijfsboeren achtereenvolgens naar het voor hen bestemde bedrijf overgaan, in verband met de najaarswerkzaamheden.

Het in kaart brengen van de *kalklooze grondlagen* had eveneens geregeld voortgang. Hierdoor kon van het zuidwestelijk kleigebied een algemeene indruk van het voorkomen van zure grondlagen worden gevormd. Het is gebleken, dat deze over het algemeen gebonden zijn aan een zuur veenig laagje, ter dikte van 10—15 cm, waaronder 5—50 cm kalklooze klei voorkomt. Deze lagen komen voor op wisselende diepte, doch vormen in de klei een aaneengesloten, veelal golvend vlak slechts onderbroken door zandige tot zavelige kalkhoudende strooken van kleinere of grootere afmetingen. Slechts over een gering oppervlak komen deze zure lagen aan het oppervlak (in sectie B is dit slechts bij uitzondering het geval, terwijl dit in de secties C, D en H onderscheidenlijk 5 %, 3% en 2,75 % van het totale oppervlak bedraagt). Overal elders wordt een voldoende dikke kalkhoudende laag aangetroffen om na menging in de bouwvoor de schadelijke werking van deze zure lagen op de cultuurgewassen op te heffen.

VI. *Natuurlijke vegetatie.*

De kaart van de wilde vegetatie 1932 van den polder is bijkans gereed gekomen, zoodat thans vergeleken kunnen worden drie kaarten 1930, 1931 en 1932. Deze toonen een opvallend snelle voortschrijding en verandering door successie van de begroeiing. Een enkel voorbeeld moge dit illustreeren.

Het zeeaster-gezelschap, dat in 1930 uit enkele haarden langs de oude zeekust bestond, besloeg in 1931 een 300 ha en in 1932 tusschen de 5000 en 10 000 ha van den nieuwen polder. Om een idee te krijgen van de groene massa van deze wilde vegetatie werden eenige wegingen verricht, welke uitwezen 15 000 kg groene massa per ha voor het zeeaster-gezelschap in optimale ontwikkeling en 25 000 kg voor het strandmelde-gezelschap in dezelfde omstandigheden.

Om de halophytengzelschappen van den polder te kunnen vergelijken met de natuurlijke vegetatie langs de zeekusten werden

verscheidene buitendijksche terreinen langs de westkust van Noordholland opgenomen. Hieruit bleek, dat van de hier voorkomende Gramineën-gezelschappen er geene in den polder voorkomen, en dat de halophylegezelschappen in den polder (*Aster Tripolium*, *Suaeda maritima*, *Salicornia herbacea*, *Atriplex littoralis* en *hastatum*) verschillen van de associaties op de schorren en slikken, doordat in de eerste verscheiden niet-halophyten voorkomen, welke in de laatste ontbreken. Het bleek, dat de halophyle gezelschappen in den polder in 1932 niet van samenstelling verschilden van die in 1931, en dat het aantal deelnemende soorten gering was, doch verband hield met de graad van ontzilting.

Het schijnbaar voor de hand liggend verband tusschen voorkomen en ontwikkeling van de halophyle gezelschappen en het zoutgehalte van den bodem, bleek zeer moeilijk vast te leggen, daar naast het zout de factor vocht zeer belangrijk is voor deze soorten en juist deze factor zich gedurende de ontzilting sterk wijzigt ten nadeele van de halophyten.

Het *Senecio-vulgaris*-gezelschap, dat gebonden is aan den meest ontzilten bodem, heeft drie tot vier generaties in één jaar, waarvan de laatste overwintert en in Mei met zeer krachtige planten zaadrijp is. In het voorjaar, als de halophyle gezelschappen nog in het kiemplantenstadium verkeeren, verschijnt het *Senecio*-gezelschap op alle grondsoorten, mits ze voldoende ontzilt zijn. De generaties later in het jaar, welke veel te lijden hebben van droge perioden, blijven voornamelijk beperkt tot de zand- en lichte zavelgronden, waar de halophyten zich slecht ontwikkelen, omdat *Senecio* op de andere bodemtypen de concurrentie van de halophyten niet kan verdragen. De in het voorjaar voorgenomen zoutkarteerling met behulp van het *Senecio*-gezelschap kon hierdoor geen resultaten opleveren, terwijl, zooals boven reeds werd opgemerkt, de halophyle gezelschappen moeilijk te gebruiken zijn om gegevens omtrent het zoutgehalte van den bodem op ingepolderden grond te verzamelen.

Er werd reeds opgemerkt, dat het aantal soorten per oppervlakte-eenheid verband houdt met den graad van ontzilting. In het algemeen is dit juist. Hiernaast is het echter zeer merkwaardig op te merken, dat — afgezien van de door den mensch en door de vogels aangevoerde soorten — het grootste deel van de in den polder gevonden soorten, dat thans reeds de 200 overschrijdt, werd gevonden op de vegetatievlekken, welke het eerst na de droogmaking verschenen voornamelijk in het *Senecio*-gezelschap op schelpbanken en op andere snel ontzilte plaatsen.

Wat de successie betreft, deze wijst in de richting van een natuurlijk te vormen weide. Het valt op, dat de concurrentiekracht van de gramineën buitengewoon sterk is, met het oog waarop het

wenschelijk is geacht de gronden, welke nog te zout zijn om in cultuur genomen te worden, bij wijze van onkruidbestrijding, te bezaaien met een daarvoor geschikt geacht mengsel van graszaden.

VII. *Excursies.*

Van de in den afgelopen zomer geboden gelegenheid om den polder onder deskundig geleide te bezichtigen, werd in mindere mate gebruik gemaakt dan het vorige jaar. De voornaamste reden, waarom dit aantal geringer is geweest dan het vorige jaar is wel, dat de verkeersmogelijkheden dit jaar veel grooter waren, doordat verschillende wegen reeds dezen zomer voor het verkeer konden worden opengesteld. Hierdoor toch was het mogelijk om ook zonder geleide den polder te bezichtigen, zoodat zonder twijfel de belangstelling voor het werk en voor den polder zelf, gezien het drukke verkeer, aanzienlijk grooter is geweest dan den vorigen zomer. Ook door verschillende buitenlandsche gezelschappen werd een bezoek aan den polder gebracht.

2. De cultuur-technische afdeling.

I. *Arbeidskrachten en arbeidsvoorwaarden.*

1. *Ontginningsmaatschappijen.*

De N.V. Ingenieursbureau v/h J. van Hasselt & de Koning, te Nijmegen, beëindigde 15 September 1932 hare ontginningswerkzaamheden.

2. *Arbeiders.*

Wegens het geleidelijk gereedkomen van de begreppelingswerken werden de ontginningsarbeiders grootendeels ontslagen en de exploitatie van de kampen gesloten, behalve het kamp te Slootdorp, waar arbeiders van de Cultuurmaatschappij zijn ondergebracht.

Ruim 600 ontginningsarbeiders, afkomstig uit de omliggende gemeenten, bleven voorloopig nog werkzaam voor het afwerken van de resteerende kavels, het egaliseeren van baggergrond, het draineeren van proefkavels en van een noodlandingsterrein voor vliegtuigen.

Het aantal arbeiders, werkzaam bij de Landbouwcultuurmaatschappij, breidde zich gedurende de oogstperiode belangrijk uit, en steeg tot ruim 400 man; een groot aantal hiervan werd na het eindigen van den oogst weer ontslagen. De kwaliteit van deze arbeiders, die over de arbeidsbeurs uit de omgeving van den polder waren betrokken, liet soms te wenschen over.

3. *Zieken.*

De sociale wetten schijnen niet steeds een gunstigen invloed uit te oefenen op den gezondheidstoestand van sommige arbeiders; het omgekeerde is soms duidelijk aantoonbaar.

Het ziekencijfer van de ontginningsarbeiders was in den aanvang van de ontginningsperiode geleidelijk gestegen tot boven de 8 %.

Nadat de maatregel was ingevoerd, dat een arbeider, wanneer hij binnen één jaar voor de tweede keer ziek werd, niet opnieuw zou worden aangenomen, daar het klimaat in den polder klaarblijkelijk niet voor hem deugde, daalde plotseling het ziekencijfer tot minder dan de helft. (In gevallen, waarbij de maatregel tot tastbare onbillikheden aanleiding zou hebben gegeven, werd afwijking van den regel toegepast.)

Door verdere selectie en betere contrôle werd het ziekencijfer geleidelijk geheel tot normale afmetingen teruggebracht, waaromheen het geruimen tijd heeft geschommeld. Zeer opmerkelijk was nu, dat, zoodra aan een groot deel van de arbeiders wegens beëindiging van de werkzaamheden ontslag werd aangezegd, het ziekencijfer plotseling weer tot ruim 7 % omhoog liep.

II. *Beproeving en aanschaffing van machines, werktuigen, gereedschappen en materialen.*

1. *Machinale drainage.*

Ten Oosten van de terp zijn een drietal kavels ingericht voor drainage-proefveld. De verschillende wijzen van machinale drainage, benevens gewone handdrainage, zullen hier naast elkaar worden vergeleken.

Als machinale drainage zijn of zullen worden toegepast:

a. De methode van Prof. VISSER, die met behulp van een molploeg houten kokers ter lengte van 250 meter en ter diepte van 1—1,30 meter door den grond trekt. Het water moet door de naden in den koker dringen; de kokers bestaan uit stukken van 5 meter lengte, welke tijdens het trekken van den koker door houten moffen met elkaar worden verbonden en aaneen gespijkerd. Het gewenschte verhang wordt verkregen door zichten tijdens het trekken en de mol op of neer te schroeven. Teneinde den afvoer van deze kokers te bevorderen worden op afstanden van 20—50 meter „ventilatie-openingen” gegraven en deze opgevuld met turfstrooisel of ander doorlatend materiaal. Dit „ventileeren” van de kokers is noodig, omdat de structuurlooze slappe kleiondergrond de zwaardsnede spoedig absoluut sluit, in tegenstelling met normalen ondergrond waar de snede gedurende langen tijd open blijft en zich zelfs verwijdt.

b. De methode van RUD. SACK, te Leipzig, waarbij met behulp van een molploeg geperforeerde ijzeren kokers van de gewenschte lengte en op de gewenschte diepte door den grond worden getrokken. Het kokermateriaal wordt als een vlakke band op een klos gerold; deze wordt boven de sloot geplaatst waar met trekken wordt begonnen; voordat de band in den grond verdwijnt, wordt hij door een

viertal rolletjes tot een buis geformeerd met de ongeveer 1 cm overlappende naad naar beneden. Het water dringt door de naad en de perforaties in de buis. Het bandijzer heeft een bepaald kopergehalte en is door een laklaag of andere deklaag meer roestbestendig gemaakt. Ook bij deze methode moeten op regelmatige afstanden ventilatiekokers worden gegraven, die met turfstrooisel of ander materiaal worden opgevuld.

Het gewenschte verhang wordt verkregen met behulp van een lichtstraal, terwijl de mol hydraulisch op of neer wordt bewogen.

c. De methode van J. BRUNS, te Zaandam. De molploeg bestaat hierbij in hoofdzaak uit een groot hol zwaard, hetwelk door den grond wordt getrokken. Het zwaard is in een wagen gemonteerd; op den wagen worden plankjes, buizen en turfstrooisel medegevoerd. Door een gleuf in het zwaard worden de plankjes gestoken, die netjes op den bodem van de gleuf, welke 1—1,30 meter diep is, komen te liggen; door een andere opening worden gewone drainbuizen met of zonder kraag gestoken, welke op de plankjes komen te liggen, terwijl door een derde buis turfstrooisel wordt gestrooid, zoodat het geheel met turfstrooisel wordt bedekt. Daar het holle zwaard uit den aard der zaak veel dikker is dan bij de beide vorige systemen, is de zwaardsnede wijder en is ventileeren der drainstrengen overbodig. Het gewenschte verhang wordt ook hier door op- of neerschroeven van het zwaard verkregen.

d. De methode van MATTHJSSE, te Vaassen. Deze heeft een zeer grooten greppelploeg vervaardigd, welke de drainsleuf tot op de gewenschte diepte (1—1,30 meter) eruit ploegt en den grond met behulp van een volgrister op voldoende afstand van den greppelkant op den kant deponeert. Ook hier worden de buisjes en het turfstrooisel op den ploeg medegevoerd. In het holle lichaam van den ploeg zit een arbeider, die de gewone drainbuisjes tijdens het trekken in de draingleuf legt; een andere arbeider strooit, al of niet met behulp van een transportschroef, turfstrooisel op de buisjes, terwijl een paar messen, welke achter aan het lichaam van den ploeg zijn verbonden, een strookje grond uit het talud snijden en op die wijze de drainstreng en het turfstrooisel met een laagje grond bedekken, zoodat deze bij verdere afkalving van de taluds niet wordt verstoord. Later wordt dan de draingreppel, hetzij machinaal of uit de hand, verder dichtgemaakt. Het gewenschte verhang wordt verkregen door het ploeglichaam met behulp van een hulpmotor op of neer te bewegen.

Foto's van de verschillende methoden zijn aan dit verslag toegevoegd.

2. *Wagens.*

In vele landen wordt de laatste jaren gezocht naar een type akkerwagen, dat moet zijn goedkoop, met groot laadvermogen (± 3 ton),

lichtlopend, kort draaiend, terwijl het laadvlak laag boven den grond moet liggen. De gewone boerenwagen voldoet in zeer onvoldoende mate aan deze eischen. Ook de voor den Wieringermeerpolder gemaakte wagens loopen te zwaar en hebben het laadvlak te hoog. Verschillende typen worden in den polder evenwel beproefd. Groot succes tot nu toe werd verkregen met een op een autokerkhof gekochte oude Ford-truck. Deze werd met geringe kosten verbouwd tot een akkerwagen met bijzonder groot laadvlak. Hij voldoet aan alle hierboven gestelde eischen, behalve dat de draaicirkel nog te groot is; getracht wordt dit nadeel alsnog op te heffen. Vermoedelijk zal op deze wijze een belangrijk bedrag voor aanschaffingskosten van wagens kunnen worden bespaard en zal toepassing ook in de gewone landbouwpraktijk veelvuldig kunnen plaats vinden. Getracht zal worden voor de volgende oogstcampagne een aantal van deze wagens te doen maken.

III. *Stand van de werkzaamheden.*

a. *Ontginningswerkzaamheden.*

Blijkens het aan dit verslag toegevoegde kaartje was eind September de begreppeling en egaliseering van de gronden zoo goed als gereed; de begreppelde of gedraineerde oppervlakte bedroeg op dien datum 17 488 ha. Het draineeren van enkele proefkavels, benevens van een noodlandingsterrein voor vliegtuigen kwam zoo goed als gereed. Ook de aanleg van voorloopige rijwielpaden kwam gereed, zoodat verder uitsluitend zorg gedragen behoefte te worden voor een behoorlijk onderhoud. Daar de paden ook voor autoverkeer en licht vrachtvervoer worden gebruikt eischt het onderhoud aanhoudende zorg. Naarmate de definitieve wegen gereed komen, kunnen sommige verdwijnen of uitsluitend als rijwielpad in stand blijven.

b. *Exploitatiewerkzaamheden.*

Het maaien en dorschen van het koolzaad ondervond aanvankelijk vertraging door regenachtig weer; verreweg het grootste deel kon echter bij aanhoudend mooi weer worden afgedorscht. Het koolzaad werd met den 8-voets zelfbinder gemaaid, waarbij het mes door de „power take off” werd aangedreven. Na eenige oefening verliep het werk vlot. Met de fa. VAN GELDER, te Wormerveer, werd een overeenkomst gesloten omtrent den opslag en eventueele verdere reiniging resp. droging van het zaad.

Voor het maaien van de gerst, tarwe, rogge en haver (in totaal ruim 2000 ha) werden 20 zelfbinders gebruikt; ook dit liep door het mooie weer vlot en tijdig van stapel. Per dag werden 100—150 ha gemaaid. Een deel werd in gewone hokken geplaatst, een ander deel in kleine

schelfjes, of op ruiters. Zoodra mogelijk werd met het afdorschen begonnen, gedeeltelijk rechtstreeks vanuit de hokken, schelfjes of ruiters, gedeeltelijk vanuit de groote schelven.

Voor het dorschen van het graan, met het persen van het stroo werden overeenkomsten gesloten met 6 loondorschers. Vermoedelijk komt het dorschen in de eerste helft van October gereed. Wegens de veelal enge verhouding tusschen korrel en stroo op zilte gronden was de capaciteit van de dorschmachines soms buitengewoon hoog. Zoo werden op één dag (10½ werkuur) met ééne machine 773 hl haver à 50 kg gedorscht met 612 pak stroo (\pm 30 000 kg). Op een anderen dag werden 305 hl rogge à 70 kg gedorscht met 792 pak stroo (\pm 42 000 kg).

Daar het dorschen nog niet is afgelopen zullen de opbrengstcijfers eerst in het volgende verslag worden vermeld.

Voor zoover het koolzaad en de granen niet in eigen bedrijf worden gebruikt voor den zaai, enz. worden zij op de beurs verkocht door bemiddeling van de Vereenigde Ponggaarders te Rotterdam of den Heer LINDENBERGH, te Groningen. Het stroo werd rechtstreeks verkocht en veelal direct van achter de pers verladen.

Onmiddellijk na en zelfs tijdens het oogsten werd een aanvang gemaakt met het zaaklaar maken van den grond voor het nieuwe gewas.

Omstreeks 530 ha werden met een blijvend mengsel gras-klaverzaad en \pm 550 ha met koolzaad ingezaaid. De opkomst van het gras-klaverzaad is bevredigend, die van het koolzaad op de voldoende ontzilte kavels zeer goed, die op de ziltige en slempige kavels matig tot slecht.

De inzaai van gerst, rogge en tarwe is volop aan den gang. Voor onkruidbestrijding zijn in de derde en vierde polderafdeeling gronden, welke overigens nog veel te zout zijn om in exploitatie te worden genomen, ingezaaid met een graszaadmengsel, dat tegen een hooge zoutconcentratie bestand is. Het is de bedoeling dit gewas weer onder te ploegen zoodra de grond voldoende zal zijn ontzilt om in cultuur te worden gebracht. De oppervlakte, met dit mengsel ingezaaid, bedraagt \pm 2000 ha.

Weiden. De Julimaand was vochtig en de grasgroei derhalve welig; de Augustusmaand vertoonde het omgekeerde beeld, zoodat het voedsel voor het ingeschaarde vee krap werd; de overbemesting met chilisalpeter kwam door de droogte onvoldoende tot werking. De Septemberregens veranderden het beeld evenwel weer geheel en gaven volop voedsel. Verschillende dieren lijden aan diarrhee. Verreweg de meeste verkeerden evenwel in een goeden voedingstoestand. Een aantal schapen en lammeren moest tegen „wormen”, d.w.z. maden van een vlieg (*Lucilia*), welke zich op en in de huid ontwikkelen, behandeld worden.

c. *Verkoop van producten.*

Een klein deel van het geoogste hooi werd rechtstreeks van de ruiters af afgeleverd. Het overige werd in mijten geplaatst en moest eerst uitbroeien alvorens het kon worden geperst. In September is met het persen en afleveren begonnen, het hooi is van goede kwaliteit; een deel wordt voor eigen gebruik gereserveerd. Afgeleverd werden 181 031 kg tegen f 20,— à f 26,— per 1000 kg. Het koolzaad was grootendeels ook mooi van korrel en kleur en werd dan ook vrijwel tegen den hoogsten prijs op de beurs te Rotterdam verkocht. Een deel werd voor eigen gebruik als zaaizaad aangewend.

Verkocht werden:

130 841 kg 1e kwal. voor f 11,— à f 11,50 p. 100 kg;

4 880 kg 2e kwal. voor f 9,— à f 10,— p. 100 kg.

De tarwe is eveneens mooi van kleur en korrel en zal grootendeels voor eigen zaaizaad worden aangewend; hetzelfde is met de wintergerst het geval. De haver is buitengewoon mooi van korrel, getracht zal worden haar als zaaihaver te verkoopen.

De rogge is zeer verschillend.

Verkocht werden:

1 285 150 kg kwal. A voor f 3,90 à f 5,— per 100 kg;

407 890 kg kwal. B voor f 3,75 à f 3,90 per 100 kg.

Het stroo werd grootendeels reeds verkocht, n.l.:

105 750 kg koolzaadstroo voor f 3,50 à f 4,— per 1000 kg;

75 000 kg haverstroo voor f 8,50 à f 9,— per 1000 kg;

35 000 kg gerstestroo voor f 9,— per 1000 kg;

145 000 kg tarwestroo voor f 9,— per 1000 kg;

4 500 000 kg roggestroo voor f 7,— à f 9,— per 1000 kg.

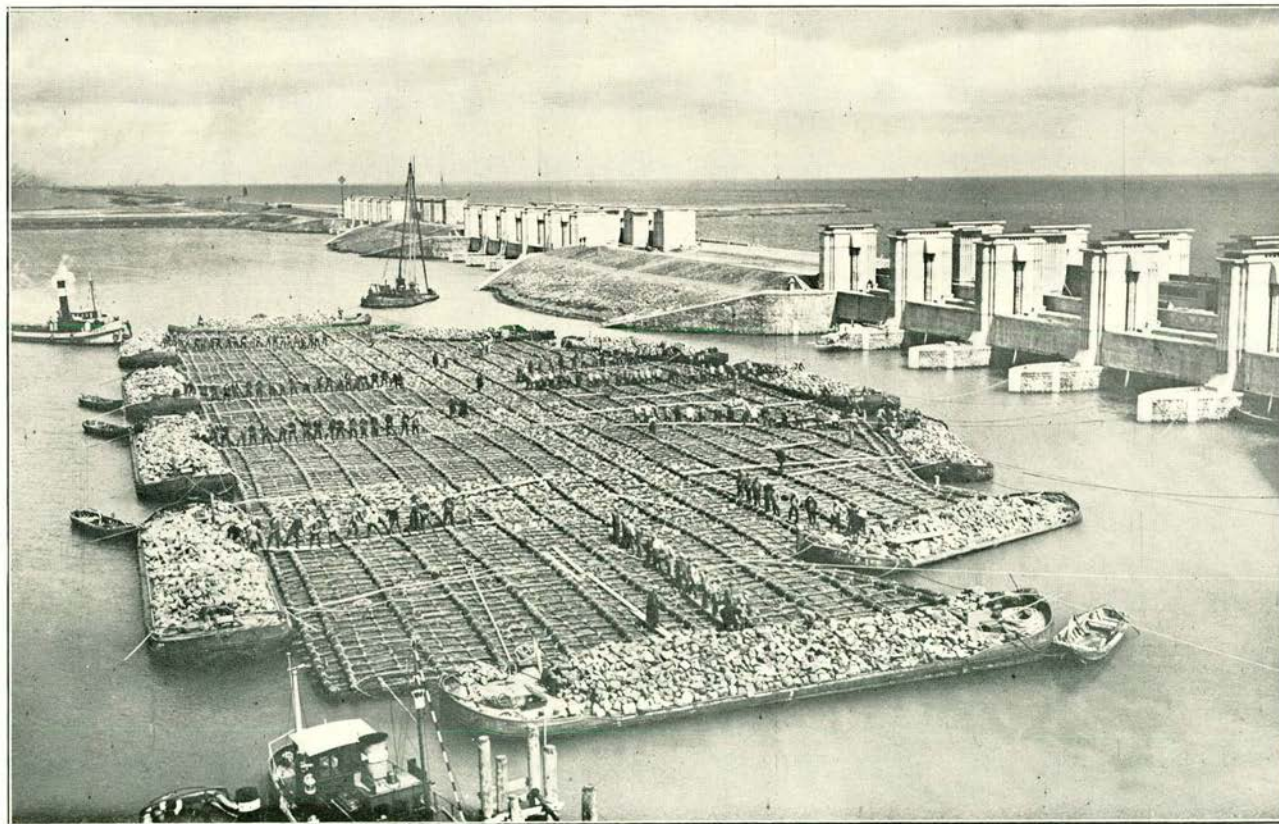
3. *Sociaal-Economische Afdeeling.*

a. *Administratief beheer.*

Uitgifte van de gronden.

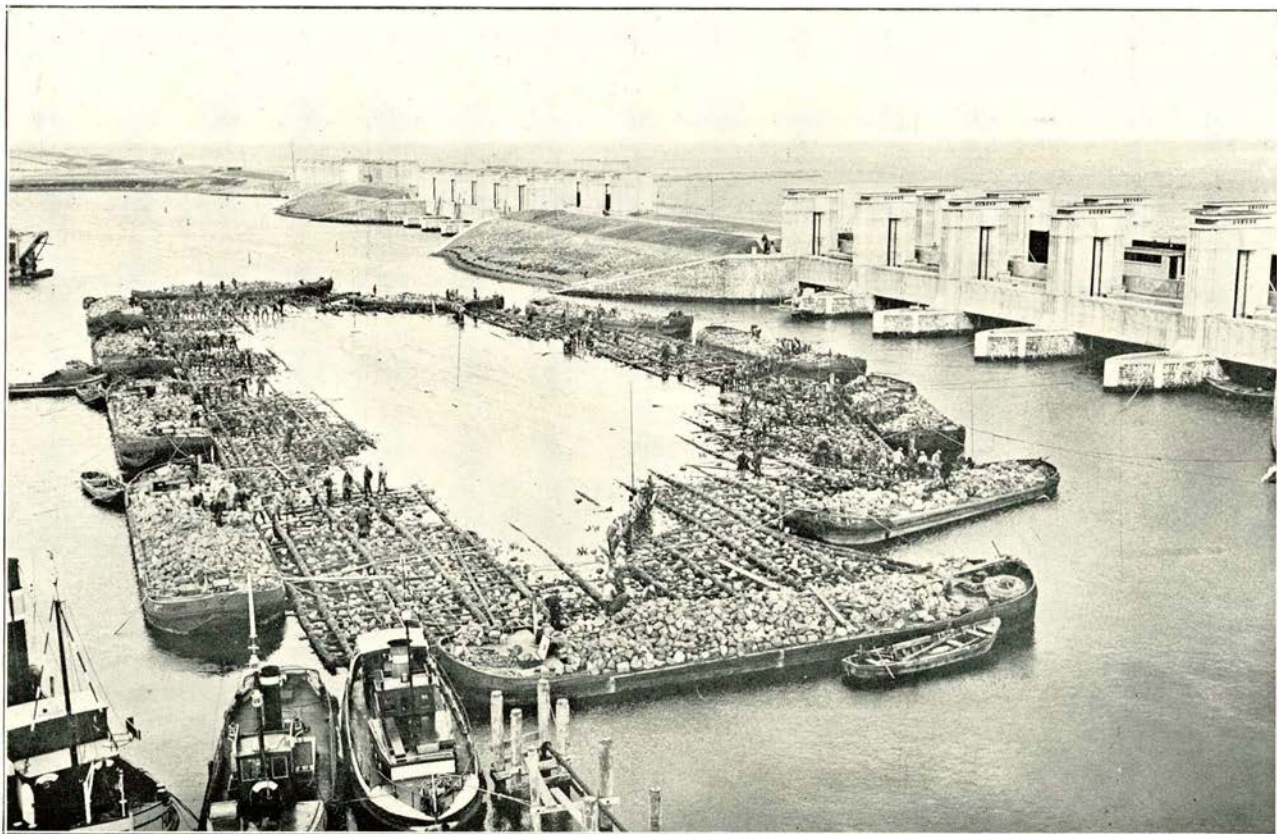
De belangstelling van particuliere zijde voor den bouw van winkelhuisen en gebouwen voor klein-industrie in de dorpen neemt voortdurend toe. In de verslagperiode kwamen verscheidene aanvragen om bouwgrond in erfpacht binnen, terwijl aan tal van gegadigden zoowel plaatselijk als schriftelijk omtrent toekomstmogelijkheden in de Meer inlichtingen werden verstrekt.

Een tweetal perceelen werd voorloopig toegewezen, waarvan 1 te Slootdorp en 1 te Middenmeer.

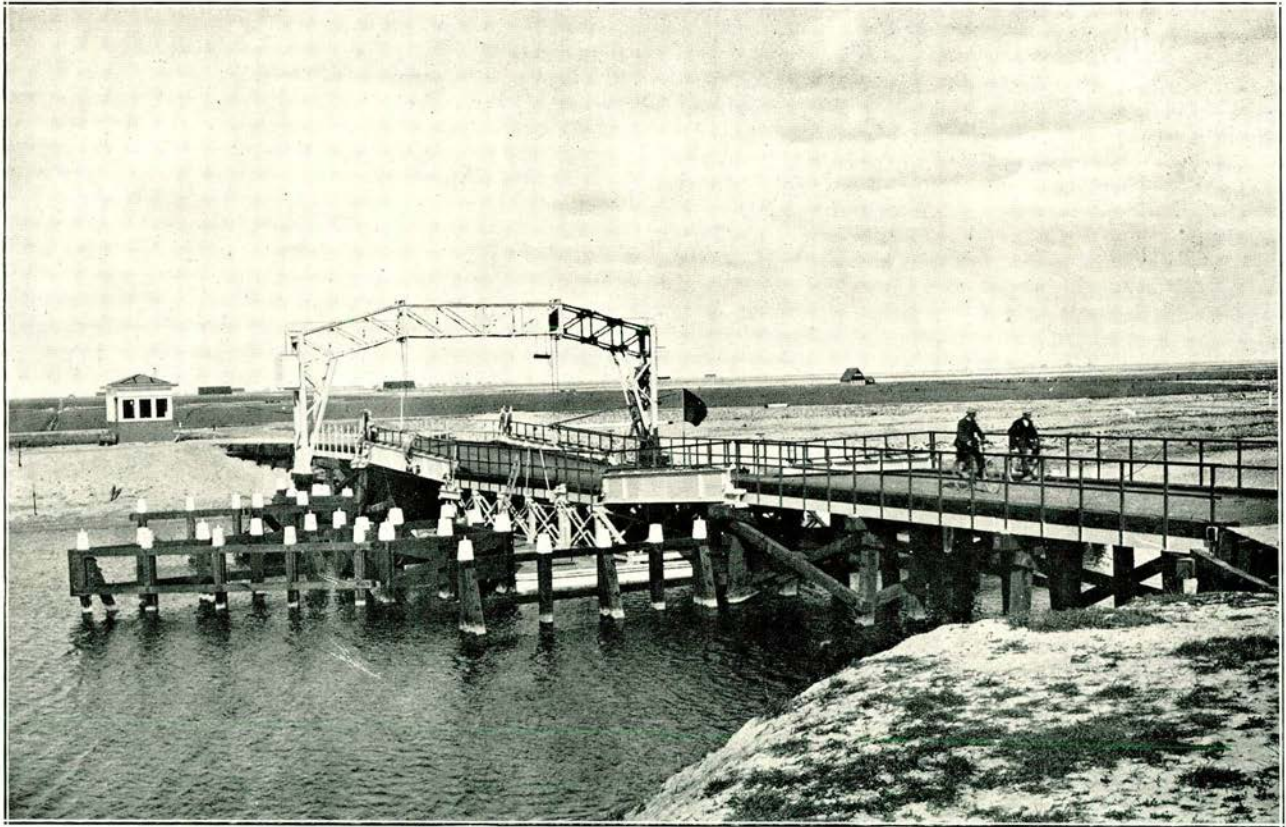
N°. 1. Zinkstuk voor de uitwateringssluizen te Den Oever tijdens het aanbrengen van de zinksteen.

(Foto K. Maaskant, Wieringen.)

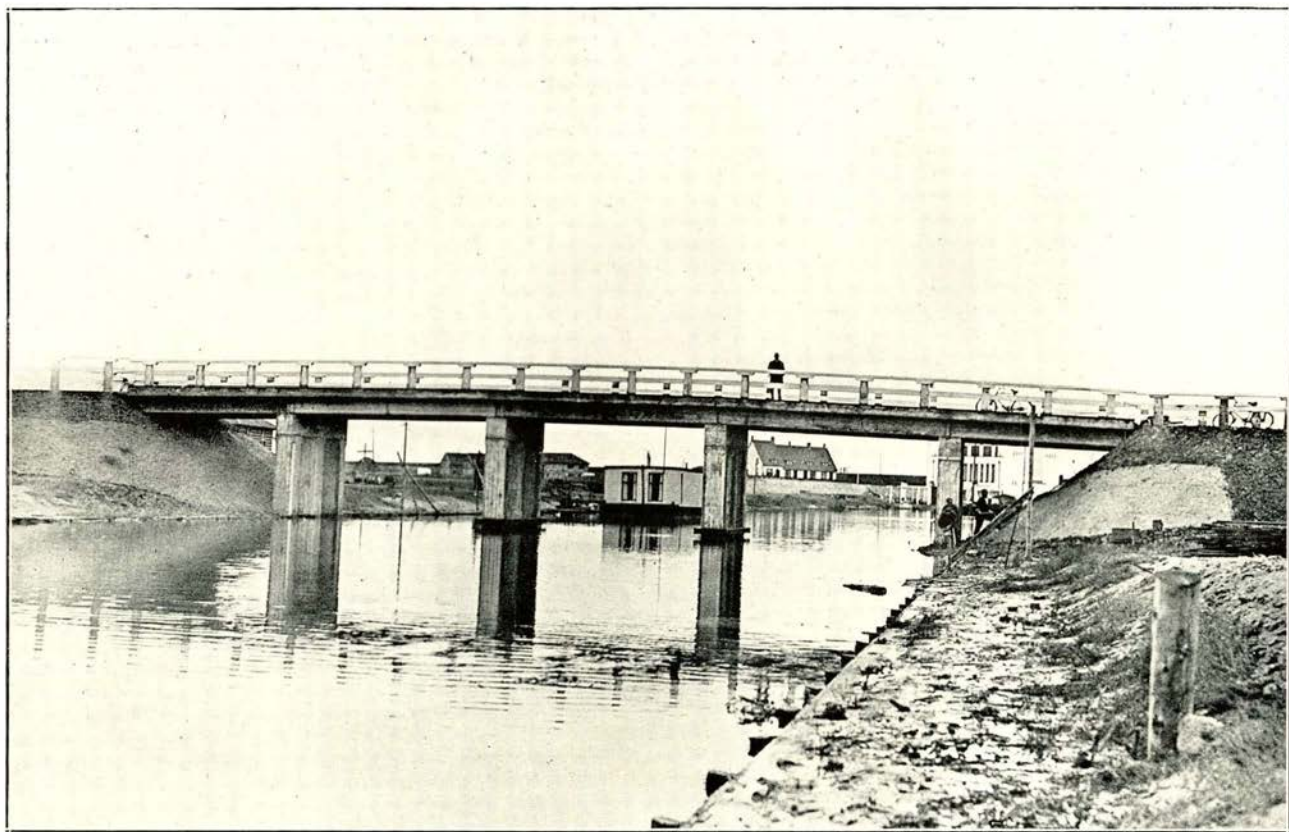
Nº. 2. Zinkstuk voor de uitwateringssluizen te Den Oever gereed om te worden gezonken.

(Foto K. Maaskant, Wieringen.)

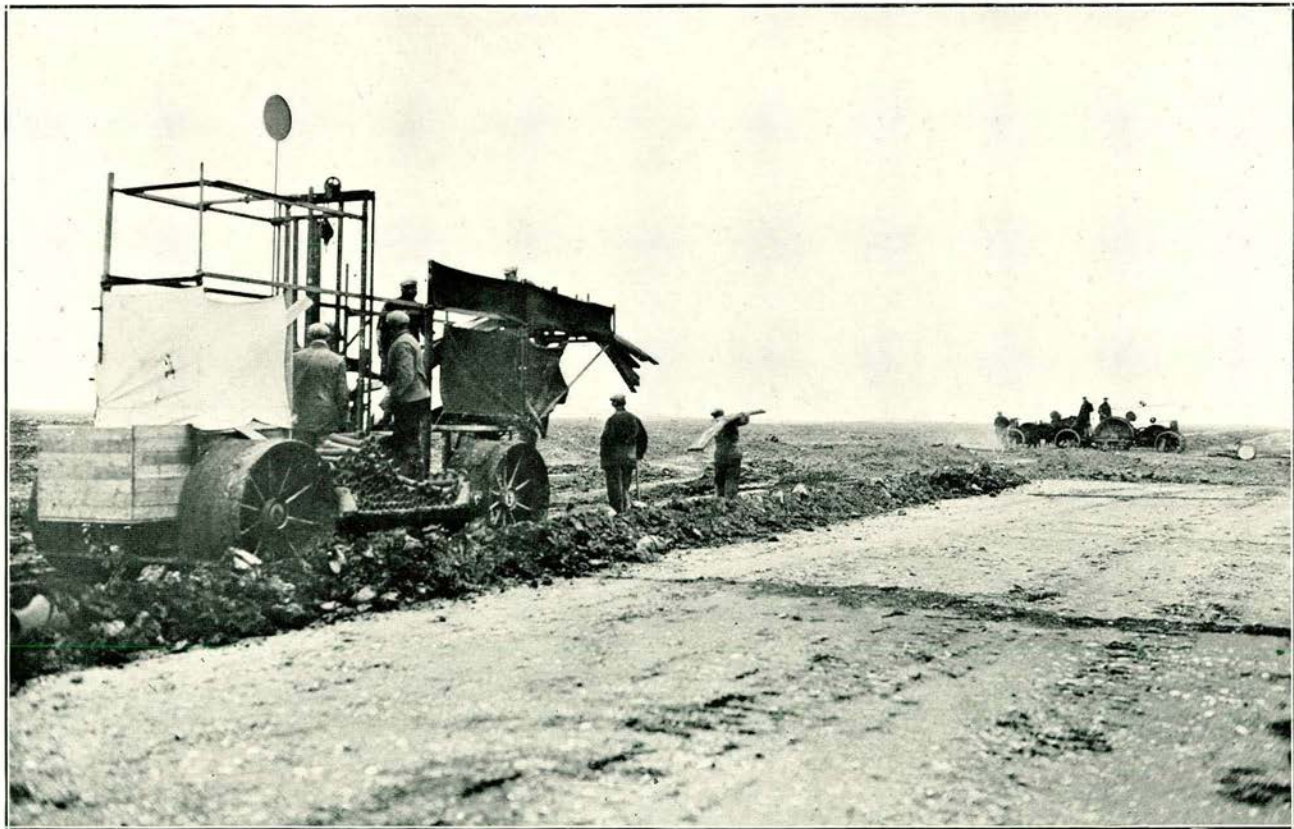
N°. 3. Pontonbrug over het Waardkanaal bij Kolhorn.

(Foto J. Kuiper, Hoogwoud.)

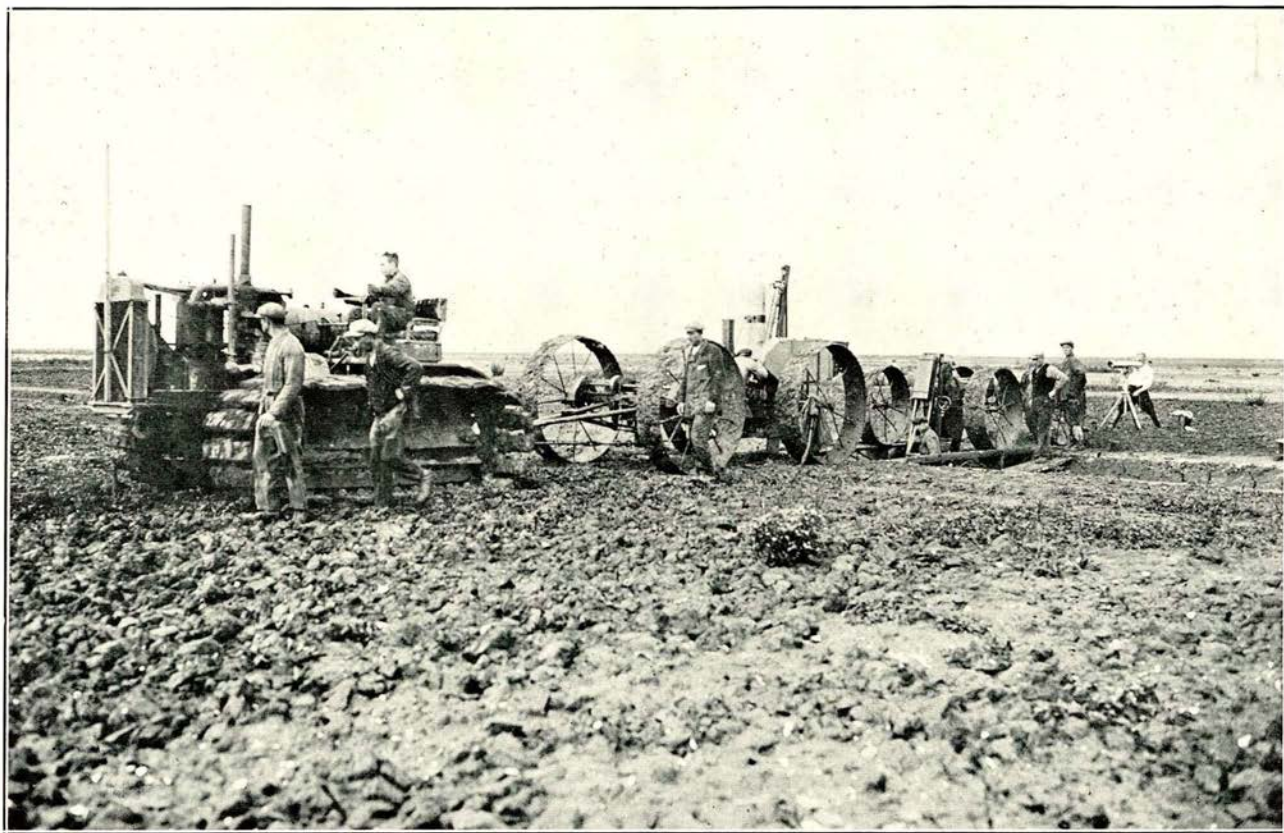
N°. 4. Polderbrug in gewapend beton over hoofdkanaal in de Wieringermeer nabij Medemblik (September 1932).

(Foto de Vos, Medemblik.)

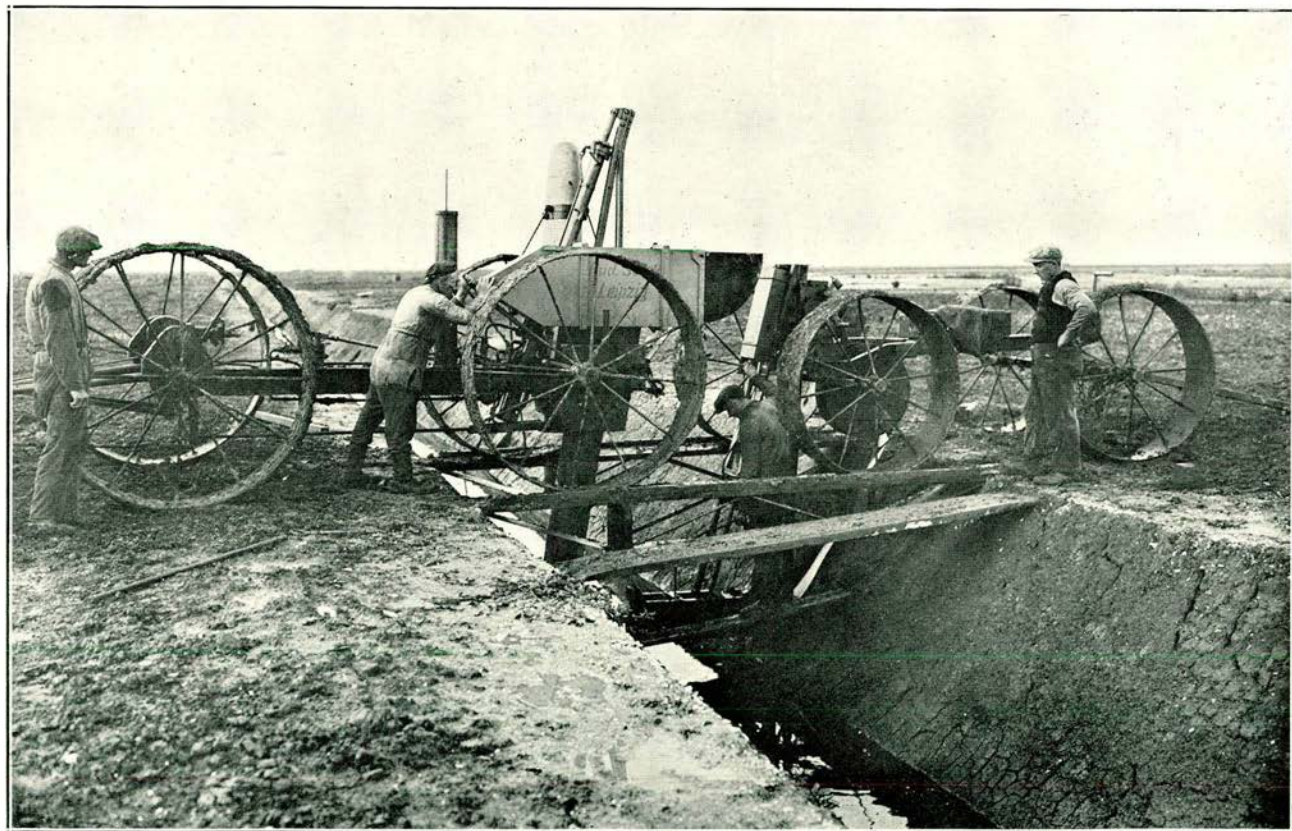
Nº. 8. Draineermachine J. Bruins te Zaandam.

(Foto K. Maaskant, Wieringen.)

Nº. 7. Molbuisdrainage Rud Sack, Leipzig. Draineerploeg in werking.

(Foto K. Maaskant, Wieringen.)

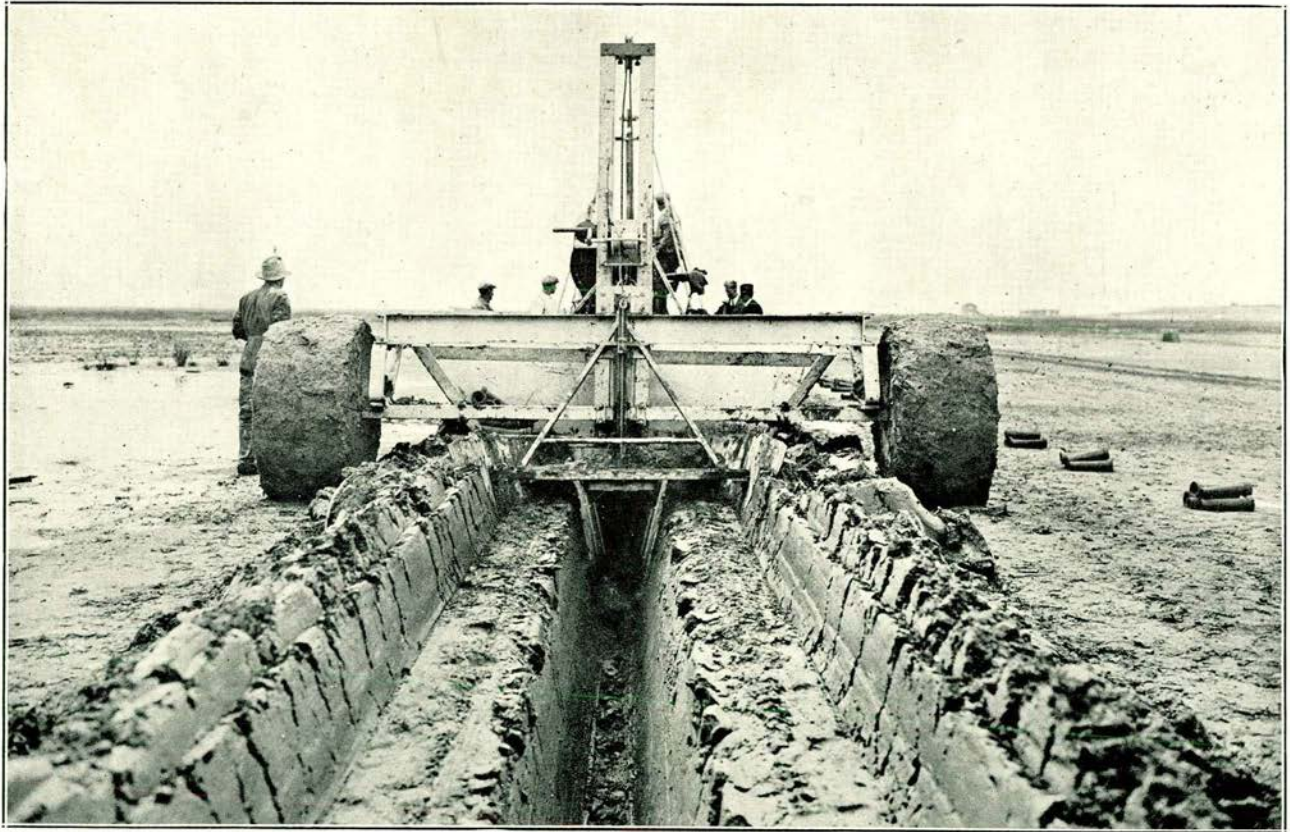
Nº. 6. Molbuisdrainage Rud Sack, Leipzig.

(Foto K. Maaskant, Wieringen.)

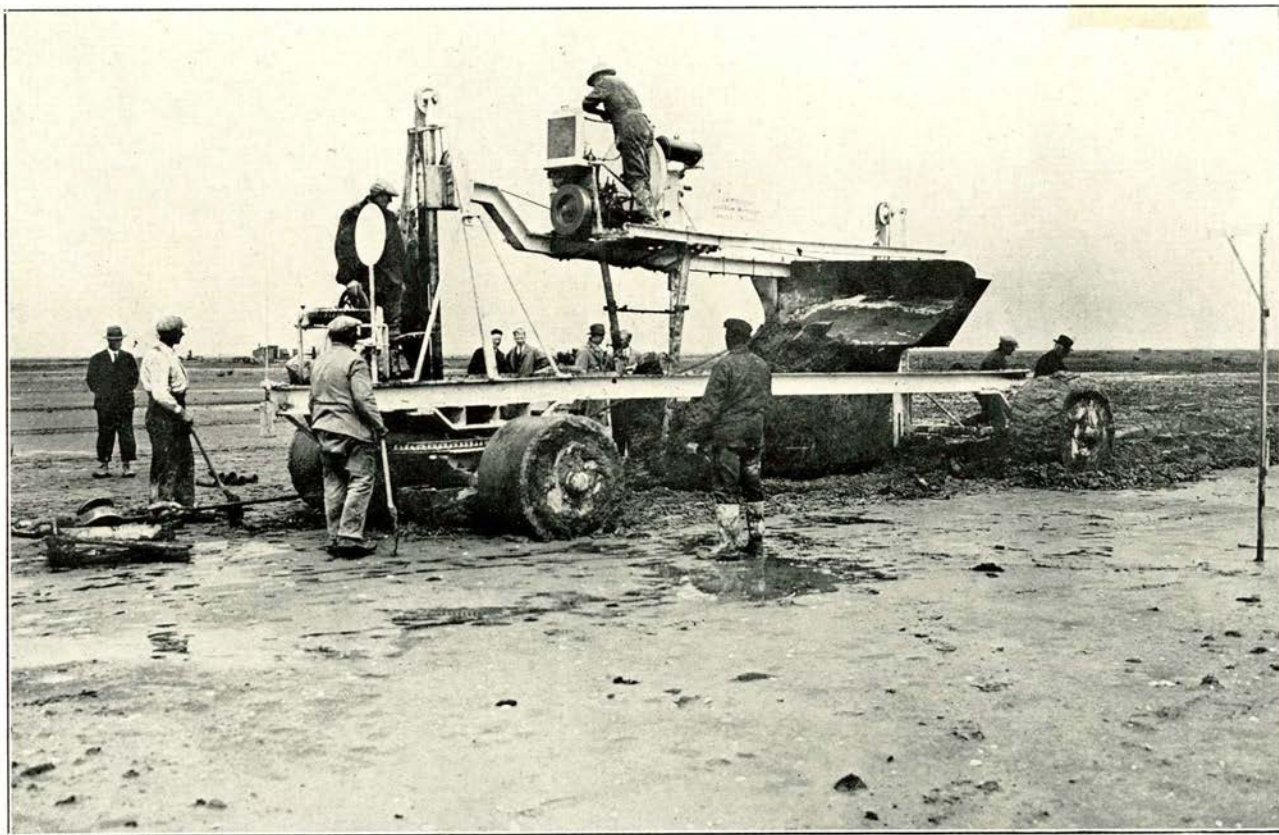
Nº. 5. Molbuisdrainage, systeem Prof. Visser, te Wageningen.

(Foto J. Kuiper, Hoogwoud.)

Nº. 10. Het maken van draineergleuven met de ploeg van J. Matthijssse te Vaassen.

(Foto K. Maaskant, Wieringen.)

N°. 9. Draineergleuvenploeg van J. Matthijsse te Vaassen.

(Foto K. Maaskant, Wieringen.)

De stand van de uitgifte voor de verschillende bedrijven en neringen was aan het einde van de verslagperiode als volgt:

	Slootdorp.		Middenmeer.	
	Voorloopig toegewezen.	In behandeling.	Voorloopig toegewezen.	In behandeling.
Broodbakkerij	1	—	1	—
Kruidenierswinkel . .	1	—	1	—
Zuivelproducten- winkel	1	—	1	—
Timmermansbedrijf . .	1	—	1	—
Schildersbedrijf . . .	1	—	1	—
Rijwielbedrijf	1	—	—	—
Manufacturen en ga- lanteriewinkel, annex brandstoffenhandel . .	—	1	1	—
Drogistwinkel	1	—	—	1
Smederij	1	—	—	1
Café-restaurant	1	—	1	—
Houthandel	—	—	1	—
Bouwmaterialen- handel	—	—	—	1
Kappersbedrijf	—	1	—	1
Slagerij	—	—	—	1

Bovendien werd in elk van de dorpen terrein beschikbaar gesteld voor den bouw van een drietal kerken, voor een school met gymnastiekgebouw, voor een sportterrein, alsmede voor een transformatorstation.

Voorts werd in elk van de dorpen een perceel toegewezen voor de stichting van een particuliere woning.

In totaal was aan het einde van de verslagperiode uitgegeven in:

Slootdorp: 7395 m², waarvan 2725 m² tegen een canon van 25 ct. per m²; 4310 m², tegen 15 ct. en 360 m² tegen 10 cent.

Middenmeer: 5409 m², waarvan 1040 m² tegen 25 cent; 4269 m², tegen 15 cent en 560 m² tegen 10 cent.

b. Landbouwkundige buitendienst.

Het ligt in de bedoeling over te gaan tot de beschikbaarstelling van landarbeidersperceelen in de nabijheid van de dorpen. De plannen daartoe worden nader uitgewerkt.

c. *Bouwkundige dienst.*

1e afdeling: Ontwerpen en stichten van bedrijfsgebouwen c.a.

De tweede tien landbouwloodsen op verspreide plaatsen in den polder, alsmede 14 dubbele landarbeiderswoningen werden in de verslagperiode opgeleverd, de loodsen in gebruik genomen en de arbeiderswoningen door de bedrijfsboeren betrokken.

Van de volgende 33 loodsen kwam de betonfundeering geheel gereed. De bovenbouw vorderde dermate, dat op 18 stuks de dakbedekking kon worden aangebracht, terwijl bovendien van een 10-tal de ijzerconstructie kon worden gesteld.

Van de 36 in aanbouw zijnde dubbele landarbeiderswoningen werden er 11 geheel opgeleverd en door de bedrijfsboeren betrokken.

2e afdeling: Onderhoud van en toezicht op de bedrijfsgebouwen c.a.

Bij deze afdeling is ook ondergebracht de leiding over de inrichting van de paardenstallen in de landbouwloodsen. Op 23 September j.l. werd de inrichting van 20 stallen aanbesteed. Het werk werd gegund aan den laagsten inschrijver, H. DE VRIES, te Kalverdijk, voor de som van f 12 460,—.

Met de uitvoering is bereids aangevangen.

d. *Landmeetkundige dienst.*

Gedurende het derde kwartaal 1932 zijn de veldwerkzaamheden, bestaande uit het plaatsen van kad. steenen, het verrichten van hoekmetingen en het inmeten van erfpachtsperceelen, regelmatig voortgezet. Dank zij de gunstige weersomstandigheden hadden de metingen een zeer vlot verloop, hoewel bij de hoekmetingen veel hinder is ondervonden van ondulatie. In de eerste polderafdeeling zijn de voorbereidingen voor de detailmeting geëindigd; in de tweede helft van September is een aanvang gemaakt met de inmeting van kavels en wegen, te beginnen bij den Wieringerrandweg (Sectie E).

Met het oog op het opmaken van de erfpachtsakten is het grondgebied van de Wieringermeer kadastraal toegepast, met inachtneming van de voorloopige indeeling van Zuiderzeegebied. Gevormd zijn vijf afzonderlijke secties, n.l. voor elk van de betrokken burgerlijke gemeenten een sectie, te weten: gemeente Wieringen (Wieringermeer) sectie P, ter grootte van 5840 ha, gemeente Medemblik (Wieringermeer) sectie Q ter grootte van 13 760 ha, gemeente Anna-Paulowna (Wieringermeer) sectie R, ter grootte van 100 ha, gemeente Barsingerhorn (Wieringermeer) sectie S, ter grootte van 180 ha, gemeente Winkel (Wieringermeer) sectie T, ter grootte van 135 ha.

Voor een regelmatig verloop van de uitgiften worden de betrokken perceelen vóór het opmaken van de akte eerst ingemeten, en kadastraal toegepast in de burgerlijke gemeenten waartoe zij behooren.

waarna transport kan volgen. Op deze wijze zijn te Middenmeer een drietal en te Slootdorp een vijftal particuliere perceelen behandeld, terwijl eveneens de perceelen, behoorende bij Hervormde Kerk, Wijkverplegingsgebouw, Gereformeerde Kerk en Rooms-Katholieke Kerk, benevens honderd woningen met erven, bestemd voor het Bouwbureau „de Wieringermeer”, zijn ingemeten.

Deze kadastrale toepassing staat los van de eigenlijke kadastrering, welke regelmatig voortgaat en waarmee bereids is aangevangen, voor zooveel betreft de detailmeting in de eerste polderafdeeling. Bij vorming van eene zelfstandige eenheid van den Wieringermeerpolder worden de aangelegde bladen sectiesgewijze kadastraal toegepast in de daartoe reeds eerder ontworpen sectie-indeeling, terwijl de thans in de vijf burgerlijke gemeenten gevormde perceelen in deze secties worden verwerkt.

Algemeen Bestuur.

A. *Sociale maatregelen.*

1. *Gebouw voor Maatschappelijk Werk.*

Van de localiteit voor bijeenkomsten in het Gebouw voor Maatschappelijk Werk wordt veel gebruik gemaakt. Zij voldoet aan een behoefte.

De landbouwhuishoudkundige zal in de volgende maanden een aanvang maken met het bezoeken van de door den Rijksdienst der Werkloosheidsverzekering en Arbeidsbemiddeling opgegeven gezinnen, gegadigden voor het tweede dorp: Middenmeer.

2. *Volksgezondheid.*

a. *Commissie voor de Volksgezondheid.*

In de vergadering van 10 September 1932 is afgetreden de voorzitter van de commissie ir. ALPH. ROEBROEK, terwijl als zoodanig zal optreden de heer P. C. J. PETERS, secretaris van de afdeling Algemeen Bestuur van de Directie van den Wieringermeerpolder.

b. *Malariabestrijding.*

Aan de der Directie door de commissie verstrekte gegevens over de malariabestrijding gedurende de maanden Januari—September 1932 wordt het volgende ontleend:

De commissie heeft met begrijpelijke belangstelling het biologisch onderzoek van den heer J. A. NIJKAMP, bioloog-assistent bij de malariabestrijding te Medemblik gevolgd. In overleg met professor SWELLENGREBEL is het de commissie gelukt, zich te verzekeren van de volledige medewerking van den heer NIJKAMP.

In het hierna volgende overzicht zijn de door hem verstrekte gegevens mede verwerkt.

De werkzaamheden in den polder in 1932 zijn uiteraard pas in April aangevangen.

Op 26 April vond een bijeenkomst in den polder plaats met professor SWELLENGREBEL als gast.

Voorgelicht door ir. ROEBROEK werd de aangebrachte gaasbescherming in verschillende woningtypen bekeken. Bij deze gelegenheid toonde deze bij uitstek deskundige hoogleeraar zich zeer voldaan over de preventieve maatregelen, die de commissie in samenwerking met de Wieringermeerdirectie had genomen.

In het tijdvak Januari—September 1932 werden 24 inspectietochten naar den polder gedaan.

Door den propagandist DE JONG is geregeld contact gehouden zoowel met de blijvende, als met de tijdelijke bevolking.

In de woningen en slooten is regelmatig naar muggen, respectievelijk larven gezocht.

Bij de contrôle van woonhuizen in Slootdorp werden geregeld muggen gevonden, soms tot 60 of meer per woonhuis. Het grootste aantal werd steeds gevonden in de trapportalen. Daar echter de wijfjes bloed bevatten, moet de mogelijkheid niet uit het oog worden verloren, dat zij van de slaapkamers gekomen kunnen zijn.

De omstandigheid, dat slechts weinige bewoners de Anopheles kennen en er nog minder zijn, die ze overdag opmerken, maakt, dat de bevolking bij het verdelgen niet die werkzaamheid aan den dag legt, als voor een goede bescherming van de woonhuizen gewenscht zou zijn.

Achtereenvolgens zijn de barakken buiten gebruik gesteld; thans is er slechts één in gebruik bij Slootdorp.

Op 2 Juni 1932 werd in een, door de commissie in den Wieringermeerpolder gehouden vergadering, een plaatselijk comité voor de malariabestrijding in den polder ingesteld, waarin zitting hebben de Wieringermeerarts, de heer HOOGKAMER, de voorzitter van „Het Witte Kruis” afd. Wieringermeerpolder, ds. K. O. FINKENSIEPER, de wijkverpleegster en de landbouwhuishoudkundige. Op deze vergadering werd o.m. besloten om in het magazijn van „Het Witte Kruis” te Slootdorp een tiental spuiten en Shell-Tox op te nemen, welke bij aanvraag kosteloos worden verstrekt.

Behalve de nieuwe propagandaplaat werden 1000 brochures van dr. DROOG „Over malaria en haar bestrijding” ter verspreiding in den polder afgestaan.

De commissie bracht onder de aandacht van de Wieringermeerdirectie, dat, wanneer in de woningen de kleine benedenkamer voor slaapvertrek gebruikt wordt, de gaasbescherming wel noodig is. Toezegging werd gedaan, dat de noodige maatregelen zullen worden genomen.

Aan de tijdelijke bewoners is een vlugschrift uitgereikt, waarin wordt gewezen op de gevaren van malariabesmetting, enz.

Van alle vaste bewoners is een gezondheidsrapport ingediend; daarna is aan de medici, die deze verklaringen hebben afgegeven, gevraagd, of er malaria in de betrokken gezinnen is voorgekomen. Het antwoord was negatief.

Wederom is een schrijven gericht aan de artsen, die practijk uitoefenen in de gemeenten, grenzende aan den polder, met verzoek, van alle geconstateerde malariagevallen, in het gebied ongeveer 3 km van de randzone onverwijld opgave te verstrekken.

Eventueel voorkomende gevallen zullen op de districtskaarten in rood worden aangeeteekend.

Op 25 Augustus 1932 werd een tiental woningen te Slootdorp geïnspecteerd door de H.H. professor SWELLENGREBEL, professor WALCH, mr. STROOD en eenige leden van de commissie. In alle bezochte woningen werden malariamuggen aangetroffen. Ondoelmatig gebruik van de gaasbescherming is ten deele hiervan de oorzaak. Door voortgezette propaganda en voorlichting hoopt de commissie hierin verbetering te zullen brengen.

De experimenteele werkzaamheden in den Wieringermeerpolder bepaalden zich tot:

- a. maandelijksche contrôle van een 80-tal proefsloten, ten deele kavel-, ten deele wegsloten, door den geheelen polder gelegen;
- b. dagelijksche contrôle van een drietal proefstallen, elk met 2 varkens, gelegen op 3, 5 en 9 km van het oude land.
- c. contrôle van de kippen- en konijnenhokken in Slootdorp;
- d. contrôle van de keten in den polder en van de door gaas beschermde huizen in Slootdorp.

Aan de laatste twee punten werd alleen aandacht besteed, zoo het overige werk dit toeliet.

Ten slotte werd van tijd tot tijd het slotencomplex om Slootdorp aan een nauwkeurige inspectie onderworpen, zonder dat dit den vorm van een geregelde contrôle kreeg.

a. *Proefsloten.*

Viermaal werden de proefsloten in den polder gecontroleerd, n.l. in Juni, Juli, Augustus en September 1932.

Bleven de broedplaatsen in Juni en Juli j.l. slechts tot enkele in het randgebied beperkt, in de maand Augustus 1932 bleek het geheele randgebied (uitgezonderd de strook langs het IJsselmeer tusschen Medemblik en Wieringen) één broedgebied te zijn. In enkele sloten werd een gemiddelde van 15 à 20 larven per schep gehaald.

Buiten het randgebied waren de broedplaatsen erg sporadisch en van een algemeen broeden mag zeker niet gesproken worden. Enkele malen werden larven gevonden in de Houkes, ongeveer tusschen

Slootdorp en Wieringen. Eenmaal werden larven gevonden ten westen van Slootdorp tusschen Slootdorp en Nieuwe Sluis. Dat de muggen in Slootdorp en in de stallen van de commissie uitsluitend of zelfs in hoofdzaak uit den polder zouden komen, valt dan ook nauwelijks aan te nemen.

b. *Proefstallen.*

De muggenvangsten in de proefstallen leerden, dat van half Juni 1932 tot nu toe dagelijks muggen gevangen konden worden in alle drie de stallen, soms tot enkele honderden per dag. In hoeverre deze muggen in den polder tot ontwikkeling gekomen zijn of van het oude land af den polder zijn ingevlogen, valt thans moeilijk te zeggen.

c. *Contrôle van de kippen- en konijnenhokken in Slootdorp.*

In de maanden Juli, Augustus en September 1932 werden enkele malen alle kippen- en konijnenhokken in Slootdorp gecontroleerd. Regelmatig werden muggen gevonden, soms in vrij aanzienlijke hoeveelheden.

Op 17 Mei d. j. werd de eerste Anopheles gevangen op 3 km	} van het bewoonde land.
Op 21 Mei d. j. werd de eerste Anopheles gevangen op 5 km	
Op 20 Juni d. j. werd de eerste Anopheles gevangen op 9 km	

De eerste Anopheles-larve in den polder werd gevangen op 24 Juni 1932.

3. *Lezingen kampen.*

In het eenige kamp (te Slootdorp), dat nog geopend is, vonden nog enkele ontspanningsavonden plaats, georganiseerd door een commissie uit de centrale Drankbestrijdingsorganisaties.

B. *Bouw bureau „De Wieringermeer”.*

Ambtelijke Adviescommissie.

Op de vergadering van de ambtelijke adviescommissie van 27 September 1932 trad de voorzitter, ir. ALPH. ROEBROEK af; deze wordt als zoodanig opgevolgd door den heer P. C. J. PETERS, secretaris van de afdeling Algemeen Bestuur van de Directie van den Wieringermeerpolder.

Stand van de werkzaamheden.

Slootdorp.

Te Slootdorp werden 24 arbeiderswoningen en 4 middenstandswoningen in Juli 1932 opgeleverd.

De rioleeringswerkzaamheden werden beëindigd, terwijl de aanleg van de bestrating in verband met het gereedkomen van de winkelhuizen, door particulieren gebouwd, werd voortgezet.

Middenmeer.

50 arbeiderswoningen en 4 middenstandswoningen werden voltooid. De bouw van de resteerende woningen vordert zoodanig, dat deze in November 1932 kunnen worden opgeleverd.

Het maken van rioleering in de wegen werd voortgezet.

Met den aanleg van wegen wordt binnenkort begonnen.

2. *Exploitatie.*

Gedurende de verslagperiode werden te Slootdorp betrokken 5 middenstandswoningen en 29 arbeiderswoningen. In totaal zijn aldaar verhuurd: 6 middenstandswoningen en 91 arbeiderswoningen, van welke laatste een 4-tal voor kantoor is ingericht.

Te Middenmeer zijn de eerste woningen betrokken, ten getale van 13.

C. Bewakingsdienst.

Met ingang van 1 September 1932 is de leiding van de politie gebracht bij den secretaris van de afdeling Algemeen Bestuur, die als Burgemeester van Medemblik eveneens de politioneele leiding op zich nam.

D. Bevolkingstoename.

	1 Juli	1 Aug.	1 Sept.	1 Oct.
Gezinnen	69	88	109	112
Mannen	157	197	272	275
Vrouwen	133	174	221	226
<hr/>				
Totaal inwoners	290	371	493	501
Waarvan inwonende personen ...	19	21	28	30

E. Onderwijs.

De lessen in de school te Slootdorp namen 16 Augustus j.l. een aanvang. Den eersten schooldag waren 128 kinderen aanwezig; het aantal bedroeg op 30 September 146. Het hoofd wordt door drie leerkrachten bijgestaan.

Onder groote belangstelling van de ouders en van de overige bevolking werd op 31 Augustus 1932 des avonds in het gymnastieklokaal de eerste ouderavond gehouden. Allen, die aan den bouw van de school hebben medegewerkt, waren mede uitgenoodigd.

Er werden voorbereidende maatregelen genomen tot het openen van een school te Middenmeer op 1 October 1932.

F. *Godsdienstige verzorging.*

In de verslagperiode werden de drie kerkgebouwen te Slootdorp in gebruik genomen.

G. *Persdienst.*

Ter bevordering van een juisten berichtendienst werd een persdienst ingesteld, die voorzoo veel noodig, o.a. door het uitgeven van mededeelingen via de persbureaux, de noodige bekendheid zal geven aan de vorderingen in den polder.

H. *Postale Handelingen.*

1932.	Post.		Telegraaf en Telefoon.	
	Toename verkeer.		Toename verkeer.	
	Handelingen.	%	Handelingen.	%
SLOOTDORP.				
Juni.	1002	—	888	—
Juli	845	— 15	890	—
Augustus	594	— 29	886	—
September	573	— 4	910	+ 2
MIDDENMEER.				
Juni.	278	—	—	—
Juli	295	+ 6	—	—
Augustus	205	— 30	—	—
September	211	+ 3	—	—

C. Mededeelingen van algemeenen aard.

PLAN VOOR DEN N.O.-POLDER.

Ter voldoening aan de uitnodiging, vervat in de motie van den heer COLIJN (zie blz. 56 van het voorgaande bericht), heeft de Minister van Waterstaat op 5 September 1932 aan de Tweede Kamer toegezonden een Nota betreffende de kosten voor een algemeen plan

voor de droogmaking van den Noordoostelijken polder en de financiering daarvan, welke Nota tevens is afgedrukt in de Memorie van Toelichting nopens de ontwerp begrooting van het Zuiderzeefonds voor het jaar 1933.

Aan deze Nota kan hier het volgende worden ontleend.

De *vorm van den polder* is bepaald in verband met de diepteligging en de geaardheid van den zeebodem en met de aansluiting aan de bestaande kust. Van Lemmer tot Vollenhove sluit de ontworpen polder tegen de bestaande kust aan. De diepte van den zeebodem neemt van de bestaande kust af westwaarts eenigszins toe; de diepte van 4 m — N.A.P. reikt nog juist tot in den ontworpen polder.

In het gebied, waar de N.O.-polder is ontworpen, zijn in 1889 186 boringen verricht; van 78 van deze boringen zijn de grondmonsters onderzocht door prof. ADOLF MAYER.

In 1931 en 1932 zijn nog 225 boringen in den bovengrond verricht, welke alle in het Bodemkundig Instituut te Groningen werden onderzocht.

Op grond van de thans beschikbare gegevens zijn de gronden op de volgende wijze ingedeeld.

1. de zware klei- tot zware zavelgronden, waarvan het kleigehalte ten minste 20 % bedraagt;
2. de lichte zavelgronden met 20 % tot 10 % kleigehalte;
3. de goede zandige gronden met minder dan 10 % kleigehalte;
4. de minder goede zandige gronden, die een stuivend karakter hebben;
5. kleihoudend veen;
6. keileem.

De sub 5 en 6 genoemde grondsoorten komen slechts over beperkte oppervlakten voor, terwijl het kleihoudende veen geen sterk zuur karakter draagt.

De sub 4 genoemde gronden kunnen worden vergeleken met de aanvankelijk stuivende zanden, welke in de Wieringermeer zijn aangetroffen, en waarvan daar nog bruikbaar grasland is gemaakt. De goede zandgronden zijn te vergelijken met overeenkomstige gronden in den polder Zijpe. De sub 2 en 3 genoemde gronden omvatten de gebieden van de fijn korrelige, lichte zavel- tot zandige gronden, welke zich uitstekend voor grasland leenen. In verband met de fijnkorreligheid van het zandgedeelte zal reeds een goede ontwatering noodzakelijk zijn, terwijl bij niet te laag waterpeil zelfs in droge zomers geen waterinlaat noodig zal wezen. De sub 1 genoemde gronden, welke in een uitgebreid aaneengesloten complex zijn gelegen, zullen geschikt zijn zoowel voor bouw- als weiland, terwijl zij voor diepe ontwatering in aanmerking komen.

De ervaring in de Wieringermeer opgedaan heeft de wenschelijkheid aangetoond om stuivend zand zooveel mogelijk buiten de bedijking te houden. Dit leidt er toe om uit landbouwkundige over-

wegingen gronden gelegen bewesten de meridiaan van Urk en eenige gronden langs de Friesche kust in het Noorden en langs de Overijsselsche kust in het Zuiden niet voor indijking in aanmerking te brengen, zooals in dit plan is geschied.

Van de overige gronden kan worden gezegd, dat zij in waardevollen cultuurgrond omgezet kunnen worden.

De vorm, welke voor de bedijking is gekozen, blijkt uit bij dit bericht gevoegde kaartje (blad n°. 4). Op deze wijze zal een polder worden verkregen van 44 000 ha, die zal bevatten:

26 500	ha zware klei- tot zware zavel-				
	gronden	of	60,3	%	van de oppervlakte
9 650	„ lichte zavelgronden	„	21,9	%	„ „ „
4 000	„ goede zandige gronden	„	9,1	%	„ „ „
3 200	„ minder goede zandige gron-				
	den	„	7,3	%	„ „ „
500	„ kleihoudend veen	„	1,1	%	„ „ „
150	„ keileem	„	0,3	%	„ „ „
<hr/>					
44 000	ha tezamen		100	%	

Met betrekking tot de voorziening in de *belangen van de omliggende landen* bij droogmaking kan hier het volgende worden medegedeeld.

Het eenige tegenwoordige natuurlijke loozingspunt, dat binnengedijkt zal worden, is de mond van de Tjonger; het water van deze rivier zal door Friesland's boezem naar Lemmer worden afgevoerd en aldaar geloosd. Voor den afvoer van het water van het gemaal van Vollenhove aan de Ettelandsche Kolk zal buiten den tegenwoordigen zeedijk een afvoerkanaal worden gegraven naar Vollenhove, waar dit kanaal op het IJsselmeer zal uitmonden.

Met betrekking tot de scheepvaart zal in de eerste plaats de toegang naar het Zwolsche diep voorziening eischen, welke kan bestaan in het verlengen van de buitengeul op voldoende breedte langs de bedijking totdat bewesten Schokland de dieptelijn van 3 m — N.A.P. zal zijn bereikt. Hierbij is gerekend op het aanbrengen van de noodige leidammen, terwijl de geul langs den dijk van het Zwolsche diep af verlengd zal worden tot Vollenhove. Blokzijl zal door een kanaal op polderpeil van het IJsselmeer af toegankelijk worden gemaakt, terwijl met behulp van een schutsluis aldaar een scheepvaartverbinding zal worden verkregen tusschen den polder en het land van Vollenhove.

Kuinre zal door een poldervaart voor de scheepvaart toegankelijk worden gemaakt.

Het grondlichaam van den *polderdijk* is ontworpen van zand met een kleiafdekking dik 1 m op de kruin en het buitenbeloop en 0,6 m

op het binnenbeloop en voorzien van een zwaren keileemdam aan de buitenzijde reikende van 2 m — N.A.P. tot boven den hoogst denkbaren waterstand op het IJsselmeer. De dijk verkrijgt aan de buitenzijde een laagwaterberm zoomede een 5 m breeden berm ter hoogte van den hoogst denkbaren waterstand.

De kruinsbreedte bedraagt 2 m, terwijl ook aan de binnenzijde twee bermen van 5 en 2 m zijn ontworpen.

Boven water wisselen de beloopën tusschen 1 op 2,5 en 1 op 3,5, terwijl deze onder water het natuurlijk talud van de verwerkte grondsoorten verkrijgen. Onder water zal het dijksbeloop worden verdedigd door kraagstukken en daarboven tot op den hoogen buitenberm met steenglooing; overigens verkrijgt het dijkslichaam een grasmat.

Naar gelang van de aanwezige diepte wisselt de aanlegbreedte van den dijk op den zeebodem ongeveer tusschen 50 en 80 m.

Voor de bepaling van de kruinshoogte is aangenomen, dat ook bij den als hoogst denkbaar aangenomen waterstand de tegen den dijk oplopende golven niet op de kruin mogen komen.

De polder is voorloopig slechts in twee *polderafdeelingen* verdeeld, met polderpeilen van 4,5 m en 5,5 m — N.A.P., waarbij ervan is uitgegaan, dat de zware klei- en zavelgronden spoedig behoefte zullen hebben aan drainage, de lichtere zavel- en zandgronden niet. Bij de gekozen polderpeilen zullen, rekening houdende met eenige inklinking, de zwaardere gronden ten minste 1,40 m boven het polderpeil zijn gelegen, terwijl de laagste lichtere gronden behoudens inklinking nog 1,30 m boven het polderpeil zullen liggen. De inrichting is echter zoo getroffen, dat, mocht later behoefte ontstaan aan draineering van de lichtere gronden, de gelegenheid bestaat om deze in een derde polderafdeeling met lager peil bijeen te brengen.

De ruime afvoerkanalen voor het water uit den polder naar de gemalen openen de gelegenheid voor *scheepvaart* in den polder, welke in aansluiting dient gebracht te worden met die in het omringende gebied.

In het Noorden is het aangewezen een verbinding te maken met het net van Friesche vaarwegen bij Lemmer, in het Zuiden moet een uitgang worden gemaakt naar het IJsselmeer en den Ketelmond, terwijl verder een aansluiting dient verkregen te worden op het naar Zwartsluis en Zwolle voerende Zwarte Water, zoomede, gelijk reeds is uiteengezet, bij Blokzijl.

Het is dus aangewezen, dat er in den polder zal zijn een hoofdscheepvaartweg uitgaande van Lemmer en zich later splitsende in een kanaal loopende naar een punt tusschen Urk en Schokland en een tweede kanaal loopende naar den mond van het Zwolsche Diep, met een zijtak naar Blokzijl. Er zullen dan vier toegangssluisen

gebouwd moeten worden, en wel bij Lemmer, tusschen Urk en Schokland, bij het Zwolsche Diep en bij Blokzijl, terwijl slechts één sluis in den polder tusschen de 1e en 2e polderafdeeling in het kanaal naar den mond van het Zwolsche Diep noodig zal zijn.

De hoofdscheepvaartweg en de toegangssluisen zouden geschikt zijn voor 200—300 tons vaartuigen, terwijl de vaart naar Blokzijl geschikt behoort te zijn voor de schepen, welke de kanalen door Vollenhove kunnen bevaren; het Friesche maatschip zal op al deze vaarwegen gemakkelijk kunnen verkeer. Over de hoofdscheepvaartwegen zullen beweegbare bruggen worden gebouwd, terwijl daarop de poldervaarten zullen uitkomen.

De *bemaling* van de groote tweede afdeeling zal op twee punten moeten geschieden, aangezien anders het grondwerk voor de toelidingskanalen te kostbaar zou worden. De eerste polderafdeeling zal door één gemaal bemalen kunnen worden. In verband met de wenschelijke richting van de hoofdscheepvaartwegen is het aangewezen het gemaal van de eerste polderafdeeling te plaatsen tegenover den mond van het Zwolsche Diep en de gemalen van de tweede afdeeling bij Lemmer en tusschen Urk en Schokland. De hoeveelheid water, welke naar de gemalen van de tweede afdeeling gevoerd moet worden, is zoo groot, dat een enkel stroomkanaal veel ruimer afmetingen zou verkrijgen dan voor de scheepvaart noodig is. Bovendien is het gewenscht het water zoo veel mogelijk uit verschillende deelen van den polder onmiddellijk naar de gemalen te kunnen trekken. Op grond hiervan zijn twee stroomkanalen naar de gemalen in de tweede afdeeling ontworpen, hetgeen ook het verkeer te water in het westelijk deel van den polder ten goede zal komen en gelegenheid geeft om zoo noodig later nog een derde polderafdeeling met lager peil dan de tweede af te scheiden. De gemalen zullen zoodanig worden ingericht, dat elk van deze kanalen te zijner tijd afzonderlijk bemalen zal kunnen worden.

Voor de ontwikkeling van den toekomstigen polder zal het van primair belang zijn, dat het *landverkeer* aldaar goede aansluiting verkrijgt met het verkeer in het omliggende land. Als aansluitingspunten zijn hier aangewezen Lemmer, waar de Rijksweg van Leeuwarden eindigt, Kuinre, waar een verbinding in de richting Steenwijk verkregen kan worden, Blokzijl, waarachter zich het in verdere ontwikkeling zijnde land van Vollenhove bevindt en Vollenhove, waarover het verkeer naar Zwartsluis en Zwolle zal gaan.

Van Kuinre, Blokzijl en Vollenhove zullen dan verder ongeveer loodrecht hierop belangrijke verkeerswegen den polder inloopen, waarop de verder noodzakelijke polderwegen zullen kunnen aansluiten. Op deze wijze zal het landverkeer in den polder in goede verbinding komen met dat in het omringende gebied.

Door de Commissie-LOVINK is eertijds het naar haar oordeel meest wenschelijke stelsel van *verkaveling* voor de Zuiderzeepolders aangegeven.

Toen op dezen grondslag een verkavelingsplan voor de Wieringermeer was opgemaakt, zijn verschillende andere denkbeelden omtrent de wijze van verkaveling aanbevolen. Als gevolg hiervan zijn in de Wieringermeer naast het verkavelingssysteem van de Commissie-LOVINK ook andere systemen toegepast, vooral ook ten einde ervaring omtrent de meest wenschelijke wijze van verkaveling op te doen, voordat volgende polders verkaveld zouden moeten worden. Deze ervaring is thans nog maar ten deele verkregen en het is uit dien hoofde ongewenscht reeds nu een verkavelingsplan voor den N.O.-polder vast te stellen. Aangezien er in elk geval nog verscheidene jaren zullen verloopen, voordat met de werken binnen dien polder zal worden aangevangen, is dit ook nog niet noodig.

Tot het bepalen van de kosten van den verkavelingsarbeid is, ten einde aan den veiligen kant te blijven, intusschen uitgegaan voor het stelsel van de Commissie-LOVINK. Er zal toch slechts aanleiding bestaan een ander systeem toe te passen, indien daardoor de financiële uitkomsten van de inpoldering gunstiger zouden worden.

Voor de verkaveling van den polder zal het maken van vaarten, tochten, kavelsloten, wegen en bruggen noodig zijn. Daarmede zal de polder voorzien zijn van de noodige afvoerwegen voor het water en van de vereischte verkeerswegen te land en te water.

Het *in cultuur brengen van de gronden* vordert een gedetailleerd nauwkeurig onderzoek, niet slechts zoodra deze zullen zijn drooggevallen, maar ook gedurende den overgangstijd naar meer normalen cultuurgrond.

Zoodra de waterafvoer in orde is, moet worden overgegaan tot een zoo intensief mogelijke wateronttrekking aan den bodem, ten einde zoowel ontzilting als structuurvorming te bevorderen. Hiermede gaat gepaard het verspreiden en slechten van bagger-, sloot- en greppelgrond en het vastleggen van enkele zeer lichte gronden tegen verstuiven.

Wegens het geringe zoutgehalte van de gronden wordt er van uitgegaan, dat ze als regel uiterlijk één jaar nadat met de ontwatering is aangevangen in eerste cultuur kunnen worden gebracht, terwijl de lichtere gronden reeds in den herfst van het jaar, waarin met de ontwatering is begonnen, met dekvrucht ingezaaid en naar behoefte met kunstmest bemest kunnen worden. De lichtere gronden zullen het eerst begaanbaar en het spoedigst ontzilt zijn. Het volgende voorjaar zal aldaar met inzaai van gras en klaver kunnen worden begonnen.

Aangenomen is, dat de gronden door den Staat zullen worden ingezaaid en gedurende het eerste gewas geëxploiteerd, om na het rooven van den eersten oogst in tijdelijke exploitatie te worden ge-

geven, totdat zij hunne normale cultuurwaarde zullen hebben bereikt. In verband hiermede is het werkplan zoodanig opgezet, dat jaarlijks niet meer land in cultuur wordt gebracht, dan bij een voorzichtige raming voor voorloopige uitgifte in aanmerking kan komen. Hierdoor wordt het in tijdelijke exploitatie houden van groote oppervlakten door den ontginningsdienst zooveel doenlijk voorkomen en wordt vermeden, dat een zeer hoog en in korten tijd af te schrijven machinekapitaal zou moeten worden verschaft.

Ten einde het kapitaal benoodigd voor machines, werktuigen, barakken en andere tijdelijke inrichtingen te beperken en een en ander zoo nuttig mogelijk te gebruiken, is aangenomen, dat na het droogvallen van den polder het in cultuur brengen en -houden verdeeld wordt over een periode van 5—6 jaar, zoodat jaarlijks eene oppervlakte van 8000—9000 ha zal worden ontgonnen en in cultuur gebracht.

Bij den aanvang van de ontginningswerkzaamheden zullen, evenals in de Wieringermeer geschiedt, tijdelijke verbindingswegen (rijwielpaden) worden aangelegd en voor het vervoer van materialen en den overgang van kanalen dekschuiten, opduwbooten, vletten, noodbruggen en ponten worden aangeschaft of gebouwd. Aangenomen is, dat de normale wegverharding één jaar na de tijdelijke verbinding volgt, zoodat op één jaar onderhoud van de tijdelijke rijwielpaden valt te rekenen.

In tegenstelling met de Wieringermeer, waar men een dichte arbeidersbevolking in de omgeving had, zoodat slechts weinig barakken behoeften te worden gebouwd, is de onmiddellijke omgeving van den Noordoostelijken polder dun bevolkt, zoodat een grooter aantal arbeiders in barakken zal moeten worden ondergebracht. Er is op gerekend, dat voor een deel van de arbeiders tien barakken moeten worden gebouwd, en dat de overige arbeiders per rijwiel of autobus dagelijks heen en weer kunnen trekken. Deze barakken, benevens de overige tijdelijke inrichtingen, zooals schuilketen, hulpsmederijen, enz., moeten de eerste jaren worden gebouwd, terwijl in de volgende jaren slechts gelden benoodigd zijn voor onderhoud en verplaatsing.

Bij den aanvang van de werkzaamheden vordert aanschaffing van trekkers, ontginningsmachines en grondbewerkingswerktuigen belangrijke bedragen. In het tweede jaar komen daarbij de verplegingswerktuigen, oogstmachines, paarden, enz. In de daaropvolgende jaren heeft men hoofdzakelijk uitgaven voor onderhoud, reparatie, benzine, olie en paardenvoer.

Het eerste jaar wordt uitsluitend in den herfst dekvrucht ingezaaid, zoodat de werkzaamheden slechts betrekking hebben op het zaaiklaar maken van den grond, zaaïen en herfstbemesting. De volgende jaren komen daarbij de voorjaarsbemesting, inzaaïen van zomergewassen, gras- en klaver, eggen, rollen, verplegen en oogsten van de landbouwgewassen, benevens aanleg van bosch en wegbeplan-

ting. Het laatste jaar vallen de herfstwerkzaamheden uit, omdat dan de gronden ter verdere exploitatie worden uitgegeven.

Ten einde het landbouwbedrijf op den nieuwen grond mogelijk te maken zijn boerderijen onmisbaar. Er dient daarom op te worden gerekend, dat voorloopig ongeveer gelijkmatig over den polder verdeeld de helft van het aantal boerderijen, dat op den duur kan worden verwacht, zal moeten worden gebouwd, zoodat van elke boerderij uit een bedrijf geleid kan worden, dat voorshands een dubbelen omvang zal hebben van het als normaal gedachte.

Bij splitsing van de bedrijven zal dan op den duur het aantal boerderijen in den polder geleidelijk toenemen. Door op de kosten van den bouw van de boerderijen te rekenen, zal het ingebruiknemen van den grond zeer worden vergemakkelijkt en daaraan ook de waarde van reeds tamelijk goed behuist land toegekend mogen worden.

Naast boerderijen zullen ook arbeiderswoningen noodig zijn. Deze dienen echter zoodanig gebouwd te worden, dat zij rendabel zijn, wat blijkens de ervaring in de Wieringermeer mogelijk is. Dient eenerzijds de bouw van deze woningen door den ontginner, alzoo van Staatswege, geleid te worden, anderzijds moeten deze woningen in een bedrijf worden gebracht, dat zich zelf bedruipt en dus geen lasten op rekening van de inpoldering met zich brengt.

Ten einde de bestaansmogelijkheid in den polder te verzekeren, zullen tal van bestuursmaatregelen noodig zijn, zoowel voor het bestuur in engeren zin als voor aanleg van dorpen en scholen, voor politie, volksgezondheid, waterleiding, electriciteit, enz.

Aanvankelijk zullen de kosten voor deze maatregelen niet op de gebruikelijke wijze kunnen worden gedekt en bijgevolg gedeeltelijk op de kosten van de ontginning drukken.

De *kosten* van het maken van de werken, van het in cultuur brengen van de gronden en van het treffen van noodzakelijke sociale maatregelen zijn als volgt begroot:

Droogmaking en verkaveling	f 100	millioen.
Onderhoud van de werken	4	„
In cultuur brengen — Sociale maatregelen	40	„

Totaal f 144 miljoen

Gerekend wordt dat de werken voor het maken van den dijk en ter voorziening in de belangen van de omliggende landen in vijf jaar gereed zullen komen, dat gedurende het zesde jaar de polder zal worden drooggemalen en dat vervolgens in verband met den voortgang van de ontginning de werken binnen de bedijking 8 jaar later geheel voltooid zullen zijn.

In het zevende jaar na het begin van de werken zal het onderzoek

van de gronden, de ontginning en het treffen van algemeene bestuursmaatregelen aanvangen en in het volgende jaar ook de bouw van boerderijen. De ontginning zal dan in het twaalfde jaar beëindigd kunnen worden, waarna tot het achttiende jaar nog is gerekend op geleidelijk verminderende kosten voor algemeene bestuursmaatregelen en onvoorzien.

Ten einde de financieele uitkomsten van de droogmaking te kunnen overzien moeten tegenover de kosten de *baten* worden gesteld.

De raming, gegrond op de ervaring in de Wieringermeer zoowel met de werken als met de prijzen opgedaan, sluit op een bedrag van f 144 000 000,—, waarvoor 44 000 ha grond zullen worden verkregen. De kosten per ha kunnen derhalve gemiddeld op f 3275,— gesteld worden.

De baten van de inpoldering bestaan uit de waarde van het nieuw verkregen cultuurland en van het algemeen voordeel, dat landaanwinst met zich brengt. Het is niet mogelijk dit laatste voordeel onder concrete cijfers te brengen. Door de inpoldering zal niet alleen het werkterrein van den Nederlandschen landbouw worden verruimd, maar zullen ook velerlei belangen van handel en nijverheid in ons land worden gediend, zooals reeds thans in de Wieringermeer tot uiting komt, terwijl ook de basis voor de Rijksinkomsten zal worden verruimd. Een aanwijzing voor de beteekenis van het algemeen belang van landaanwinst kan worden gevonden in de bijdragen, welke van Staatswege ten behoeve van rivierverbetering en ontwatering herhaaldelijk zijn gegeven bij het uitvoeren van werken tot het verkrijgen van behoorlijken cultuurgrond en die 50 % en meer van de kosten van die werken hebben beloopen, ook in tijden, toen van werkloosheidsbestrijding nog geen sprake was.

De concrete waarde, welke de gronden zullen bezitten op een bepaald oogenblik, b.v. op dat, waarop zij hun normale cultuurwaarde hebben bereikt, kan niet vooraf met zekerheid worden bepaald, omdat de grondprijzen aan veel te groote schommelingen onderhevig zijn. Als voorbeeld hiervan moge gelden de prijs van gronden in de Beemster, welke volgens een staat, opgenomen in het verslag van de Commissie-LOVINK, van 1833 tot 1921 wisselde tusschen f 700,— en f 4515,— per ha.

Wanneer de waarde van gronden uit volkshuishoudkundig oogpunt wordt beschouwd, is echter de waarde, welke de gronden op een bepaald oogenblik zullen bezitten, geen maatstaf, noch de hoogste of de laagste waarde, welke er te eeniger tijd aan toegekend zal worden, maar een gemiddelde waarde, welke blijkens de ervaring over langen tijd gesteld mag worden.

Die gemiddelde waarde is door de Commissie-LOVINK uit een uitgebreid over meer dan een eeuw loopend materiaal betreffende landprijzen nagegaan. Op grond van de beschouwingen van die Commissie zou gedurende de periode van 1930 tot 1950 die waarde voor

den Noordoostelijken polder op ten minste f 2200,— per bruto ha kunnen worden gesteld, waarbij in aanmerking behoort te worden genomen, dat, afgescheiden van tijdelijke inzinkingen of rijzingen, ook in verdere toekomst verwacht mag worden, dat de algemeene stijging, welke zich in het verleden in de gemiddelde prijzen afteekent, zal voortduren, zoodat met groote waarschijnlijkheid in volgende jaren op een hooger gemiddelde dan het hiervoren aangenomene, dat voor een voorgaande periode geldt, mag worden rekening gehouden.

Uit het voorgaande volgt wel, dat tegenover de kosten van de werken (f 3275,— per bruto ha) gesteld kan worden de gemiddelde waarde, welke op den duur voor de gronden mag worden aangenomen (ten minste f 2200,— per bruto ha), alsmede de waarde, welke, hoewel niet in geld waardeerbaar, aan de aanwinning van den nieuwen cultuurgrond kan worden toegekend.

De *gelden, benoodigd voor het maken van inpolderingen* worden als kapitaal aan het Zuiderzeefonds verstrekt. Volgens het hiervoren ontwikkeld werkplan zullen bij de uitvoering van het werk jaarlijks, gedurende de eerste 12-jarige periode, kapitalen, wisselende van f 5,3 miljoen tot f 15,7 miljoen en gemiddeld ongeveer f 11,5 miljoen, beschikbaar gesteld moeten worden.

Tegenover de uitgaven voor het maken van de werken zullen in den aanvang geen baten staan. Hiervoor is aangenomen, dat de gronden het jaar, nadat zij in cultuur zijn gebracht, baten zullen gaan opleveren, zoodat de baten in het 8ste jaar zullen beginnen te vloeien, waarna zij geleidelijk zullen stijgen naar gelang meer grond in cultuur zal zijn gebracht en deze door voortgaande structuurvorming en ontzilting meer waarde zal verkrijgen.

Intusschen is reeds gebleken, dat de waarde van de gronden niet zal kunnen opwegen tegen de kosten, zoodat er een tekort zal ontstaan, dat gedekt zal moeten worden, waarna de grondwaarde echter voldoende zal moeten zijn om den overgebleven kapitaallast te dragen, dan wel uit de opbrengst van de gronden de rente van die last moet kunnen worden bestreden.

Wil men, na afschrijving van vorenbedoeld tekort, den Staat van verder risico, dat het inpolderingswerk medebrengt, ontheffen, dan zal de inpoldering verder als een commercieel opgezet bedrijf behooren te worden beschouwd, dat zijn eigen lasten zal moeten dekken; het bedrijf moet met die lasten dus uitkomen. De volgende beschouwingen zijn op dezen gedachtengang opgetrokken.

In aanmerking nemende, dat vroegere inpolderingen en droogmakingen in het algemeen werden uitgevoerd in een gebied, dat reeds door dijken tegen het hooge buitenwater was beschermd, schijnt het aannemelijk de kosten van omdijking en bijkomende kosten voor rekening van den Staat te houden. De Staat krijgt daar-

tegenover dan de onweegbare voordeelen, welke in gebiedsuitbreiding en vergrooting van het bebouwbaar oppervlak zijn gelegen.

De gronden moeten dan kunnen opbrengen de kosten, voortvloeiende uit hetgeen na het droogmalen nog voor het maken van werken in den polder en het in cultuur brengen c.a. uitgegeven moet worden, omdat deze uitgaven van rechtstreekschen invloed zijn op de waarde van de gronden.

De kosten na het jaar van droogmalen, verhoogd met f 4 miljoen voor het baggeren van kanalen, welke reeds te voren zullen zijn uitgegeven, vormende te zamen een kapitaal van f 78 miljoen, zullen dan door de gronden moeten worden gedragen.

Men kan aannemen, dat er in den polder ruim 39 000 ha verkoopbare grond zal zijn en van den overigen grond nog ruim 2000 ha een normale opbrengst zal leveren als grasland, zoodat dan de kapitaalslast, die op den grond zou drukken, gemiddeld ongeveer f 1900 per ha zou bedragen, waarbij in herinnering zij gebracht, dat dit betreft land in een polder, welke geheel normaal georganiseerd is en behuisd, zij het dan ook nog niet volledig tot de normale dichtheid.

De Commissie-LOVINK stelde op grond van haar uitgebreide studie over het verloop van de koop- en pachtprizen over een periode van ruim een eeuw, de gemiddelde verkoopswaarde van kleigronden tusschen de jaren 1930 en 1950 op f 3000,— per ha voor behuisd, en op f 2500,— per ha voor onbehuisd land, uit welke gegevens de genoemde f 2200,— per ha in verband met de aanwezige grondsoorten als gemiddelde is becijferd. Deze cijfers zijn niet gegeven om daarop een financieringsplan op een bepaald oogenblik op te zetten, terwijl bovendien bij de liquidatie van een in cultuur gebrachten bouwrijpen polder er mee valt te rekenen, dat de prijzen niet zoo hoog zullen zijn als die van kleinere complexen, geveild in het oude land, waarvoor tal van in de omgeving gevestigden belangstelling hebben.

Toch geven de cijfers van de Commissie-LOVINK mede den indruk, dat de grond met een aanlegkapitaal van f 1900,— per ha althans op den duur niet te zwaar belast is.

Wordt aangenomen, dat bij het begin van de cultuurwerkzaamheden in het 7de jaar 8500 ha in grasland gelegd zouden worden, dan zouden deze in het 8ste jaar hun eerste baten opleveren. Wordt deze op \pm f 50,— per ha gesteld, dan beteekent dit een opbrengst van f 425 000,—, welke bij een rentevoet van 4,5 % de rente ad f 418 500,— van het aanlegkapitaal van het 7de jaar ad f 9,3 miljoen zou dekken. Voor het geval in de eerste jaren de opbrengst lager zou zijn, b.v. het eerste jaar slechts f 25,— per ha, is er in de begrooting op gerekend, dat op elke ha bij de eerste exploitatieperiode nog een verlies van f 50,— per ha geleden kan worden.

Zou uit het voorgaande volgen, dat het naar de gegevens, waarover

men thans beschikt, wel verantwoord zou zijn de gronden met een aanlegkapitaal van f 1900,— per ha te belasten, toch zullen zij slechts bij uitzondering het juiste bedrag opbrengen, dat voor dekking dier lasten noodig is. Mocht dat bedrag minder zijn, dan zal dit het tekort van de geheele inpoldering moeten verhoogen. Hoogere opbrengsten zullen dienstbaar gemaakt moeten worden om dit tekort te helpen dekken.

De voren omschreven opzet is mogelijk, wanneer voldoende behuist land wordt afgeleverd en de voorloopige uitgifte het bedrijf op den voet volgt en schijnt niet te gunstig, niet alleen, omdat de bodem weinig zout is, maar ook wijl het voorbeeld van de Wieringermeer hier tot leering strekt.

De gegeven beschouwingen hebben geleid tot het leveren van een bruikbaren grondslag voor de wijze, waarop gelden voor het werk beschikbaar kunnen worden gesteld. Allermintst wordt bedoeld, dat er niet naar gestreefd moet worden de gronden een grooter deel van de aanlegkosten, dan waarop daarbij voorshands is gerekend, te doen dragen, noch om vooruit te loopen op de organisatie, welke voor de uitvoering in het leven zal worden geroepen, en zeker niet om eene andere wijze van financiering uit te sluiten.

Op den grondslag van voorgaande beschouwingen, zou het tekort op den Noordoostelijken polder gesteld moeten worden op f 66 miljoen; bestemd voor werken uit te voeren tot en met het zesde jaar, met uitzondering van den aanleg van kanalen in den polder.

Per jaar zal dan gemiddeld voor f 11 miljoen aan werken worden besteed, waarin ongeveer 50 % of f 5,5 miljoen aan arbeidsloon is begrepen, hetgeen beteekent, dat rond 5000 arbeiders op de werken of wel elders tewerkgesteld zouden kunnen worden. Daardoor behoeven groote bedragen aan steun niet te worden uitgegeven en schijnt het billijk, dat de gelden voor de gedurende de eerste zes jaren uit te voeren werken renteloos ter beschikking van het Zuiderzeefonds worden gesteld. Die rente komt ten laste van den gewonen Staatsdienst, welke daardoor weliswaar bezwaard wordt, doch zooals gezegd uit anderen hoofde ontlast wordt.

Het geldelijk tekort van de droogmaking wordt dan niet vergroot door een berekening van rente op rente, welke onvermijdelijk zou zijn, indien het Zuiderzeefonds met bedoelde uitgaven zou worden belast, zoodat, zoolang de polder nog geen baten voor dat fonds oplevert, het voor die uitgaven rentedragende kapitaalsstortingen zou moeten ontvangen. Dergelijke renteberekeningen geven bovendien naar gelang van het tijdvak, waarover zij loopen, en van den rentevoet, welke wordt aangehouden, sterk uiteenlopende uitkomsten, zoodat daaraan niet te groote waarde kan worden toegekend.

Verder laat deze methode van financiering meer vrijheid om de werken uit te voeren in het gewilde tempo, omdat bij het bepalen.

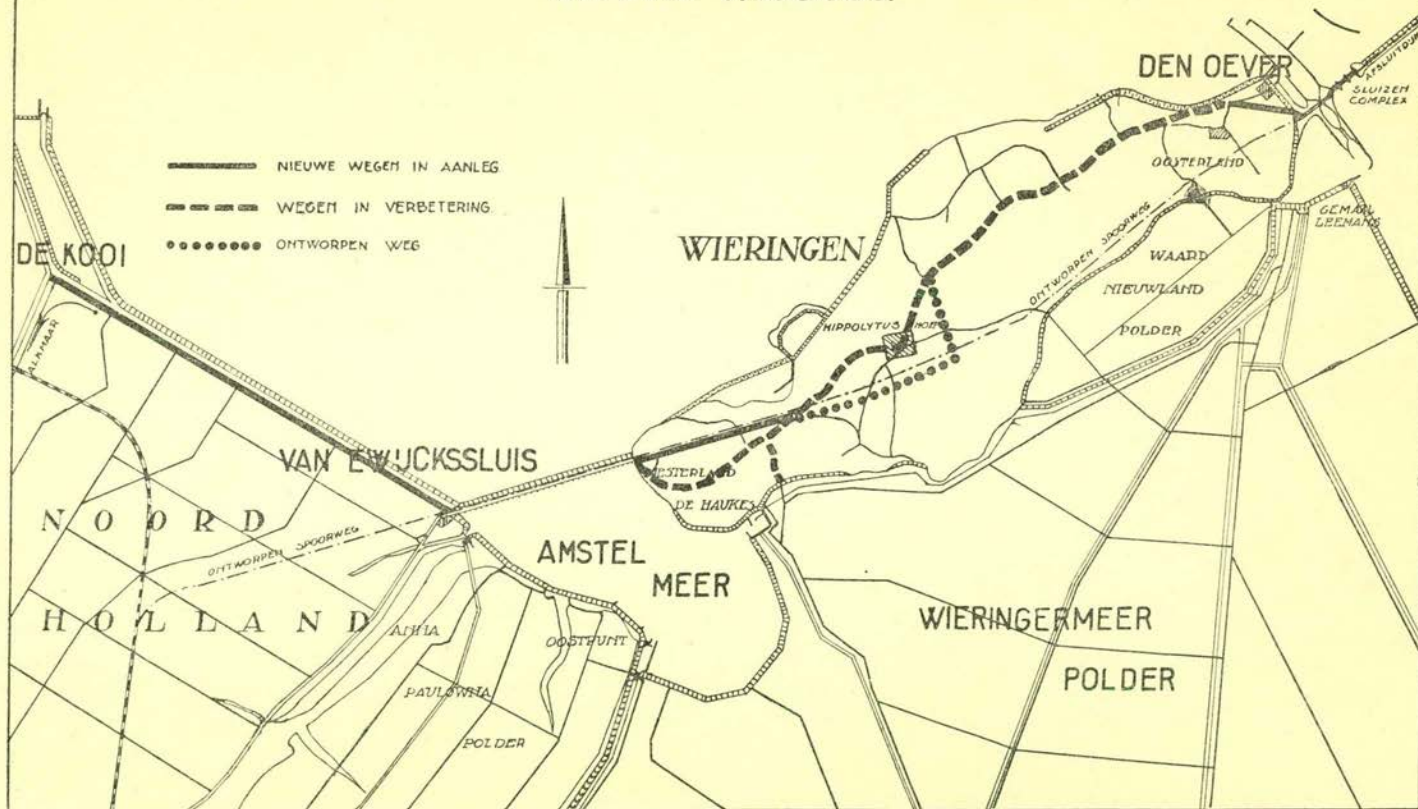
daarvan niet meer behoeft te worden rekening gehouden met een tekort, dat door eene door bijschrijving van rente aangroeiende schuld zal worden vergroot.

Bij het op f 66 miljoen geraamde tekort, zou bij een gemiddelden rentevoet van 4,5 %, de rentelast kunnen oploopen van nul gulden in het eerste jaar tot rond 3 miljoen gulden aan het einde van het zesde jaar. Dit cijfer wordt lager, indien het tekort in verband met ander prijsniveau lager kan worden geraamd.

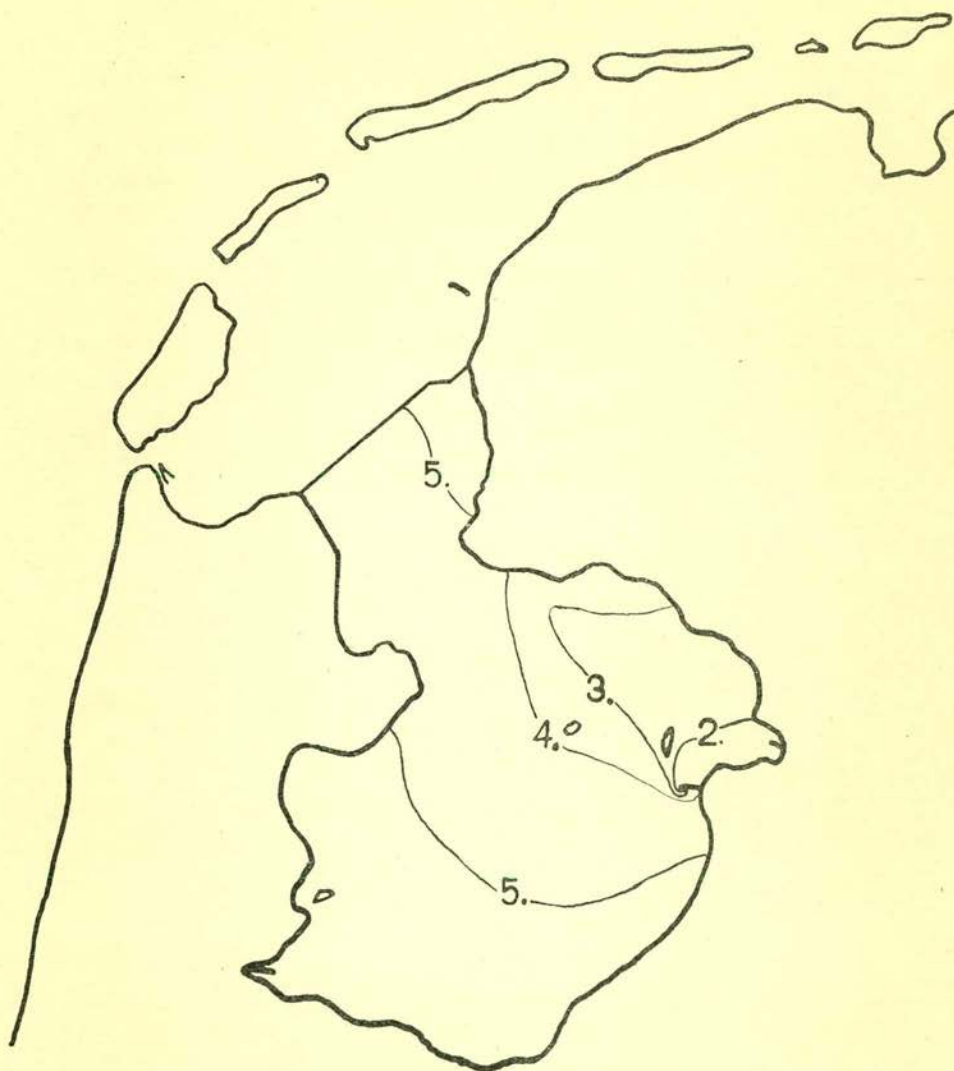
Het zal uiteraard van het verloop van 's Lands middelen afhangen, of deze last kan worden aanvaard en wanneer en met welke bedragen tot dekking van het tekort zal kunnen worden overgegaan.

VERBINDINGSWEG AFSLUITDIJK. SCHAAL 1:100.000.

BLAD № 1.

LIJNEN VAN GELIJK CHLOORGEHALTE VAN HET
WATER IN HET IJSSELMEER IN DE EERSTE
HELFT VAN SEPTEMBER 1932.

*De cijfers bij de lijnen betekenen grammen chloor
per liter water.*

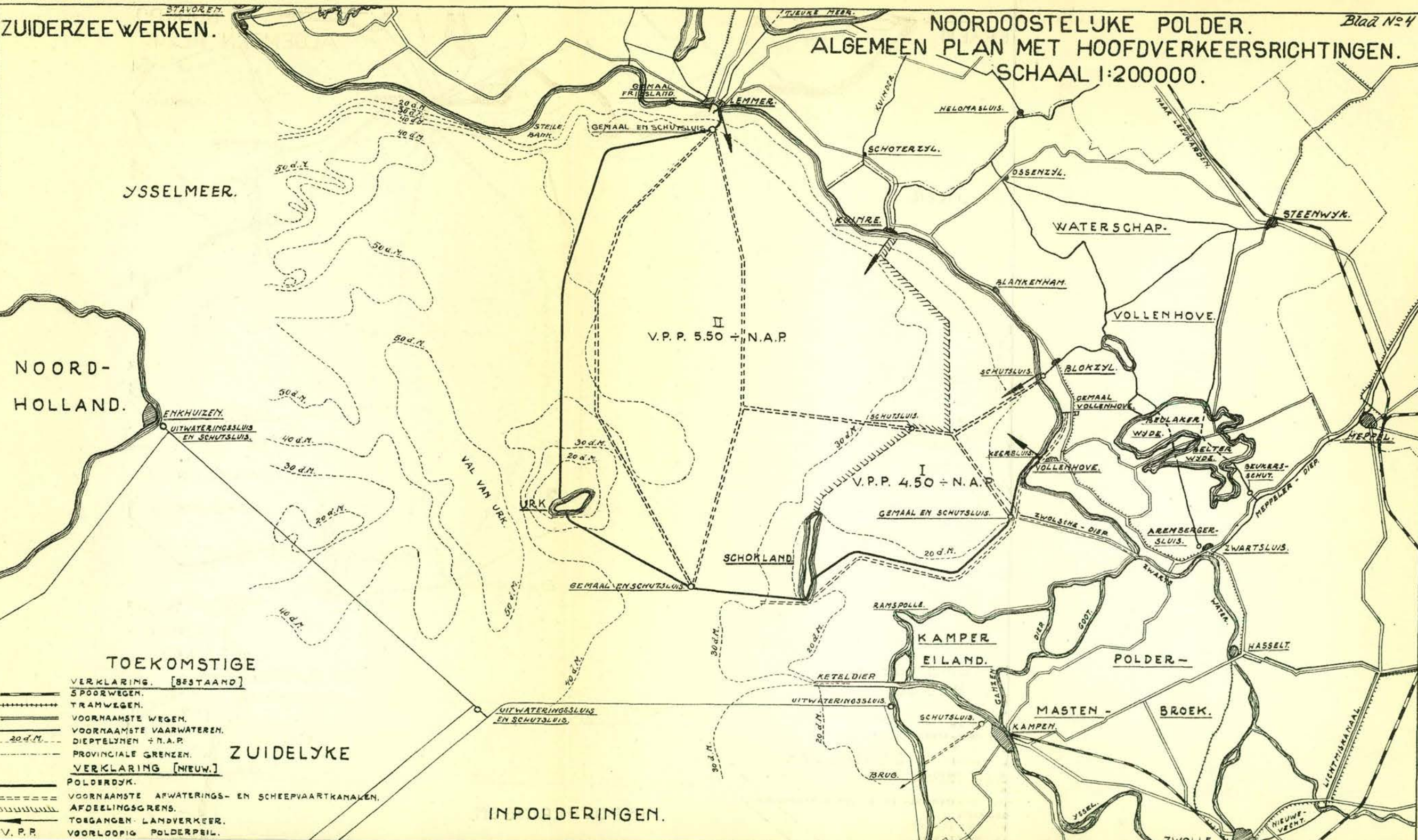
YSSELMEER.

NOORD-
HOLLAND.

- TOEKOMSTIGE**
- VERKLARING. [BESTAAND]
- SPOORWEGEN.
 - TRAMWEGEN.
 - VOORNAAMSTE WEGEN.
 - VOORNAAMSTE VAARWATEREN.
 - 20 d.M. — DIEPTELIJNEN ± N.A.P.
 - PROVINCIALE GRENZEN.
- VERKLARING [NIEUW.]**
- POLDERDIJK.
 - VOORNAAMSTE AFWATERINGS- EN SCHEEPVAARTKANALEN.
 - AFDEELINGSGRENS.
 - TOEGANGEN LANDVERKEER.
 - V. P. P. VOORLOOPIG POLDERPEIL.

ZUIDELYKE

IN POLDERINGEN.

JAARGANG XIV.

N°. 1.

DRIEMAANDELIJKSCH BERICHT

BETREFFENDE DE
ZUIDERZEEWERKEN.

JANUARI 1933.

RIJKSUITGEVERIJ
DIENST VAN DE
NEDERLANDSCHE
STAATSCOURANT

UITGEGEVEN DOOR HET MINISTERIE VAN WATERSTAAT.

PRIJS f 0.35.

DRIEMAANDELIJKSCHE MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE WERKZAAMHEDEN VOOR DE AFSLUITING EN DROOGMAKING VAN DE ZUIDERZEE.

A. Mededeelingen betreffende den Dienst der Zuiderzeewerken.

PERSONEEL.

Benoemd werden:

a. tot bureelchef:

met ingang van 16 December 1932 de bureelambtenaren J. J. DE HAAS en F. W. JERPHANION, beiden te 's-Gravenhage;

b. tot sluisknecht in tijdelijken dienst:

met ingang van 1 November 1932, R. SLUIS, te Kornwerderzand;
met ingang van 1 December 1932, C. D. WIGBOUT, te Kornwerderzand;

met ingang van 16 December 1932, C. WIT, te Den Oever (Wieringen).

Eervol ontslag werd verleend:

I. in verband met zijne tewerkstelling bij den Provinciaalen Waterstaat van Noordholland met ingang van 1 December 1932 aan den buitengewoon-opzichter G. MELLEMA, te Den Oever (Wieringen);

II. wegens beëindiging van de hem opgedragen werkzaamheden, met ingang van 1 Januari 1933 aan den tijdelijk ingenieur Ir. H. OLIEMANS, te 's-Gravenhage;

III. wegens inkrimping van den dienst:

met ingang van 1 Januari 1933 aan den tijdelijk ingenieur Ir. J. B. SCHIJF, te Nijkerk, en aan de buitengewoon-opzichters in tijdelijken dienst T. POSTEMA, te Medemblik, en H. BOON, te Kolhorn;

IV. wegens het bereiken van den pensioengerechtigden leeftijd: met ingang van 1 Januari 1933 aan den tijdelijk-dekknecht P. HEN, te Den Helder.

Beëindiging tewerkstelling op arbeidscontract:

de met Mr. Ir. W. N. DINGER, J. VERKERK en J. BOELHOUWER, allen te 's-Gravenhage, gesloten arbeidsovereenkomsten, werden, wegens inkrimping van den dienst, met ingang van 1 Januari 1933 beëindigd.

Gedetacheerd werden:

bij den Provincialen Waterstaat van Noordholland:

met ingang van 1 December 1932 de opzichters 2de klasse J. W. DE KONING, te Medemblik, en A. LEYNSE, te Texel;

bij de Genie (in verband met uitvoering van verdedigingswerken): met ingang van 1 Januari 1933 de buitengewoon-opzichters C. B. BOERMAN en C. P. VIJVERBERG, beiden te 's-Gravenhage, terwijl in verband met zijn benoeming tot buitengewoon-opzichter bij den Rijkswaterstaat, de tewerkstelling als zoodanig bij de Zuiderzeewerken van G. P. J. STARRENBURG, te 's-Gravenhage, met ingang van 1 Januari 1933 werd beëindigd.

PEILINGEN.

De peilingen in zee werden gedurende de maand October nog geregeld voortgezet. De hernieuwde opneming van het gebied benoorden den afsluitdijk tusschen de Blinde Geul en de Middellgronden kwam gereed. Een najaarsopneming van het gebied voor den Ketelmond had plaats, terwijl nog enkele opnemingen bij het Scheurrak werden verricht en het opnemen van de raaien over de geulen rond Wieringen werd beëindigd, waarmede het werkprogramma voor het afgelopen jaar was voltooid. De opnemingen werden hierna gestaakt.

DE WATERBEWEGING IN DE WADDENZEE.

In het vorig bericht zijn enkele gegevens vermeld betreffende het op verschillende plaatsen in de Waddenzee optredende tijverskil, in vergelijking met dat voor het begin van de afsluitingswerken. Onder tijverskil wordt verstaan het verschil in hoogte tusschen hoogwater (H.W.) en laagwater (L.W.); het is dus een maat voor de sterkte van het getij, doch geeft geen aanwijzing omtrent de hoogteligging van de waterstanden ten opzichte van een bepaald peil, b.v. N.A.P. Vergrooing van het tijverskil kan ontstaan door verhooging van H.W., door verlaging van L.W., als ook door het gelijktijdig optreden van deze beide verschijnselen.

Om te beoordeelen of de waterstanden, als geheel beschouwd, zijn gestegen of gedaald is een goede maatstaf te vinden in het halftij, dat halverwege ligt tusschen de hoogte van H.W. en die van L.W.

Bij de beoordeeling van een halftijstand over een bepaalde periode dient men zich rekenschap te geven van het feit dat deze stand zeer sterk onder invloed staat van meteorologische omstandigheden. Westenwinden b.v. doen de waterstanden tegen onze Noordzeekusten stijgen, waardoor uiteraard ook de standen in de Waddenzee hooger

komen. Om te beoordeelen of onder invloed van de afsluiting het halftij in de Waddenzee hooger of lager is geworden, kan men dus niet volstaan met alleen de halftijstanden aldaar te beschouwen. Als maatstaf dient te worden genomen het verschil in halftijstand in de Waddenzee en in de niet onder invloed van de afsluiting staande Noordzee langs onze kusten.

In het volgende staatje is voor de bepaling van de gegevens omtrent de Waddenzee genomen het gemiddelde van de drie stations Den Helder, Den Oever, en Harlingen, terwijl het gemiddelde van IJmuiden en Delfzijl voor de bepaling van de gegevens omtrent Noordzee langs onze kusten is gebezigd. Voor het weergeven van den toestand vóór het begin van de afsluitingswerken is het tienjarig tijdvak 1911—1920 gebruikt, terwijl voor de standen na de afsluiting zijn genomen de gemiddelde waarnemingen in de maanden Juni tot en met October 1932.

Gegevens omtrent waterstanden in de Noordzee en de Waddenzee na en voor de afsluiting.

Tijdvak.		IJ- muiden.	Delfzijl.	Helder.	Oever.	Har- lingen.	Noord- zee.	Wad- den- zee.
1911—1920	H.W.	+ 76	+ 112	+ 39	+ 30	+ 58		
	L.W.	— 84	— 159	— 80	— 57	— 69		
	Tijverschil	160	271	119	87	127		
	Halftij	— 4	— 23,5	— 20,5	— 13,5	— 5,5	— 14	— 13
Juni—October 1932	H.W.	+ 80	+ 122	+ 53	+ 66	+ 84		
	L.W.	— 74	— 151	— 79	— 85	— 90		
	Tijverschil	154	273	132	151	174		
	Halftij	+ 3	— 14,5	— 13	— 9,5	— 3	— 6	— 8,5

Terwijl dus vóór de afsluiting de standen in de Waddenzee 1 cm hooger waren dan in de Noordzee, blijken zij in de na de afsluiting verlopen periode 2,5 cm lager te zijn geweest. Hoewel dit laatste cijfer bij het beschouwen van langere perioden nog wel iets kan veranderen, moet toch de conclusie luiden, dat de afsluiting een zeer geringen verlagenden invloed op het halftij heeft gehad.

Aangezien de hoogte van het halftij in de Waddenzee slechts zeer weinig is veranderd door het maken van de afsluiting, blijkt dus de in het vorig bericht vermelde vergrooing van het tijverschil haar ontstaan te danken te hebben aan een ongeveer gelijke verhooging van het hoogwater en verlaging van het laagwater. Waar intusschen eenige daling van het halftij werd vastgesteld, blijkt het laagwater iets meer te zijn gedaald dan het hoogwater is gestegen.

In perioden met veel westenwind zullen de waterstanden in beide gebieden hooger liggen, doch zal bovendien, tengevolge van de opwaaiing tusschen Noordzee en Waddenzee, de laatste ten opzichte van de eerste iets stijgen. Dit geldt zoowel voor den vroegeren als voor den tegenwoordigen toestand.

Om dit aan te toonen zijn hierna vermeld de op bovenomschreven wijze berekende gemiddelde halftijstanden voor Noordzee en Waddenzee over de maanden Januari 1921 en October 1932.

	Noordzee.	Waddenzee.
Januari 1921	+ 13	+ 15,5
October 1932	+ 9,5	+ 10

Deze maanden vertoonden in meteorologisch opzicht veel overeenkomst met elkaar. De verschillen tusschen de Noordzee- en Waddenzee-standen wijzen erop, dat ook in October l.l. de afsluiting van de Zuiderzee een zeer geringe verlaging van het halftij in de Waddenzee heeft veroorzaakt.

Een en ander geldt uiteraard alleen voor gemiddelden over niet te korte perioden. Bij stijging van het Noordzeepil zal, door het wegvallen van de Zuiderzee als vloedkom, de Waddenzee sneller worden gevuld dan vroeger. Bij dergelijke omstandigheden heeft de afsluiting dus een verhoogende werking op de waterstanden. Daarentegen zal bij daling van de Noordzee de Waddenzee ook vlugger leegloopen, zoodat dan de afsluiting een verlagenden invloed uitoefent. Bij het snel opkomen van een stormvloed kan het daardoor zelfs voorkomen, dat een laagwater na de afsluiting iets hooger zou worden dan bij open Zuiderzee. Omgekeerd kan bij het plotseling ophouden van een storm of bij snel aanwakkeren van oostelijke winden een hoogwater thans zelfs iets lager komen dan vroeger het geval zou zijn geweest. Dit blijven echter hooge uitzonderingen. Normaal zijn de laagwaters thans aanzienlijk lager en de hoogwaters aanzienlijk hooger dan vroeger.

LEVERING EN AANVOER VAN STEEN.

De uitvoering van de overeenkomsten, in het vorig bericht als nog loopend vermeld, is thans voltooid.

Sindsdien zijn nog slechts de volgende overeenkomsten tot levering van steen gesloten:

met de Basaltmaatschappij, te Rotterdam, filiaal der Basalt

Aktiengesellschaft, te Linz a/d Rijn, betreffende de levering franco Rijnschip van:

10 000 tot 20 000 s.t. lichte basalt zink- en stortsteen,
en 40 000 tot 60 000 s.t. zware basaltstortsteen.

Het vervoer is aan dezelfde maatschappij opgedragen, waarbij evenals vroeger bepaald is, dat 75 % van de te leveren hoeveelheid steen door Nederlandsche particuliere schippers zal vervoerd worden; met de N.V. Nederlandsche Basaltmaatschappij, te Zaandam, betreffende de levering franco Zuiderzeehavens van:

5 000 s.t. basaltzuilen,
en 5 000 s.t. zware basaltstortsteen.

Beide leveranciersters zijn met de uitvoering aangevangen. De laatstgenoemde heeft ongeveer 900 s.t. zware stortsteen, de eerder genoemde ruim 50 000 s.t. zware en ruim 18 000 s.t. lichte steen geleverd en vervoerd.

Het lossen en op- eventueel overslaan van deze hoeveelheden steen werd wederom opgedragen aan O. J. BOSKER, te Hippolytushoef (Wieringen).

AFSLUITING VAN DE ZUIDERZEE MET BIJKOMENDE WERKEN.

ELECTRISCH-MECHANISCHE BEWEGINGSWERKTUIGEN VOOR DE DEUREN EN DE SCHUIVEN IN DEZE DEUREN VAN DE SCHUTSLUIS TE DEN OEVER.

Alle werkteekeningen kwamen gereed. Enkele onderdelen voor de schuifbeweging werden gemonteerd; één installatie voor de schuifbeweging kwam gereed en werd in de fabriek proefklaar opgesteld. Met de bewegingswerktuigen voor de deuren is een aanvang gemaakt.

UITBREIDING VAN DE REMMINGWERKEN BIJ DE KUNSTWERKEN IN DEN AFSLUITDIJK TE DEN OEVER EN KORNWERDERZAND.

Te Den Oever kwam het heiwerk op eenige palen na gereed, terwijl de overige werkzaamheden voortgang vinden.

Te Kornwerderzand kwam op een van de remstoelen na het werk zoo goed als gereed.

BOUW DIENSTWONINGEN NABIJ DE KUNSTWERKEN IN DEN AFSLUITDIJK TE DEN OEVER EN TE KORNWERDERZAND.

Nabij de bovengenoemde kunstwerken waren nog een aantal dienstwoningen noodig, n.l. een dubbele woning te Den Oever, en een blok van zes woningen te Kornwerderzand.

Het hiervoor in twee perceelen aanbestede bestek n°. 182 Z.W. werd in massa gegund aan D. OORD, te Frieschepalen, voor f 23800,—.

DE IN 1931 EN 1932 GEMAAKTE DIJKSVAKKEN.

De laatste vakken van het gedeelte van den afsluitdijk van een punt gelegen op ongeveer 2,5 km bewesten de havens op Breezand af tot de Friesche kust, inbegrepen de wegverharding werden op 31 December 1932 geheel voltooid opgeleverd.

Op het westwaarts aansluitende dijksvak tot het eiland Wieringen ontbreekt nog slechts een gedeelte van de kleibekleding.

STORTEBEDDEN VAN DE UITWATERINGSSLUIZEN.

De uitbreiding van de stortebedden aan de noordzijde van de uitwateringssluizen, welke aanvankelijk werd uitgevoerd in den vorm van eene bodembezinking over 45 m¹ lengte in de richting van den spuistroom en eene breedte van ongeveer 130 m¹ voor elk complex bleek, gelijk in het vorige bericht reeds werd vermeld, nog onvoldoende te zijn, aangezien de niet beschermde zeebodem noordwaarts van de bezinking nog een te groote uitschuring onderging.

De bodembezinking werd daarom nogmaals uitgebreid over eene lengte van 45 m¹ en eene breedte van ongeveer 80 m¹ voor elk complex in den vorm van één enkel zinkstuk van ongeveer 3600 m² oppervlak.

De bodemuitschuring doet zich vóór het midden van een complex over grooter afstand gelden dan aan de zijden. Vandaar dat nog een derde zinkstuk van kleiner afmetingen, 20 m¹ lengte en 30 m¹ breedte, is aangebracht waar dit wenschelijk bleek. Dit is voorshands geschied bij de twee complexen te Kornwerderzand en bij het middelste complex te Den Oever.

Op de bij dit bericht gevoegde teekeningen (bladen 1 en 2) zijn de thans uitgevoerde bodembezinkingen, respectievelijk te Den Oever en te Kornwerderzand, weergegeven. Uit de lengtedoorsnede is te zien, dat de bezinking aansluit tegen het stortebed van gewapend beton en over 5 m¹ lengte horizontaal is gelegd met bovenkant op 7 m¹ — N.A.P. en vervolgens onder een helling van ongeveer 1 : 8 bij het eerste zinkstuk. De helling van het tweede zinkstuk is iets geringer en wisselt naar plaatselijke omstandigheden, terwijl het eventueel derde zinkstuk ongeveer horizontaal ligt. Het noordelijke einde van de bezinking ligt met bovenkant op 17 à 18 m¹ — N.A.P. Aangenomen wordt, dat hiermede voldoende bodemoppervlakte beschermd is.

Echter is reeds gebleken, dat de bestorting, bestaande uit steen van 80—200 kg, nog niet afdoende is bij de grootste stroomsnelheden,

welke zullen kunnen optreden. Op zekere gedeelten van de bezinking toch wordt nu en dan afstroomen van stortsteen waargenomen na het optreden van grootere vervallen.

Daarom wordt voorshands, zoolang bij een getij grootere vervallen dan 1,25 m optreden, het spuivermogen van de sluizen verminderd door de schuiven zoover neer te laten, dat 2 m¹ doorstromingshoogte boven de dorpels overblijft.

Deze veiligheidsmaatregel levert althans bij de tegenwoordige afmetingen van het IJsselmeer (dus zoolang de zuidelijke polders niet zijn afgedijkt) practisch geen nadeel. Immers getijden, waarbij een grooter verval dan 1,25 m optreedt, zijn zeldzaam en dan wordt alleen gedurende de vrij korte periode, dat het verval grooter is dan die maat, het afvoerend vermogen geknepen. De bedoeling is intusschen nader te onderzoeken met welke voorziening de bodembezinkingen bestand kunnen worden gemaakt tegen de grootste te verwachten spuiroomen.

In het bericht van Juli 1932 werd medegedeeld hoe te Kornwerderzand, waar de bodem van zandigen aard is, deze veel dieper werd uitgeschuurd dan te Den Oever, waar hij uit keileem bestaat.

Te Kornwerderzand was bij de vooruitstekende punten van het stortebed van gewapend beton van de uitwateringssluizen de bodem plaatselijk verdiept tot even beneden onderkant ijzeren damwand, zoodat het waarschijnlijk kan worden geacht, dat de grond onder een gedeelte van het betonstortebed zou zijn weggezakt, zooals in de doorsnede A op blad 2 is weergegeven. Te Den Oever behoefde daarvoor geen vrees te bestaan.

Het stortebed, dat bestaat uit een 50 cm dikke plaat van gewapend beton, afgesloten door een tusschen ijzeren damwanden opgesloten koffer van hetzelfde materiaal, bleek intusschen nergens zetting te vertoonen.

Als meest urgent werden daarom eerst de plaatselijke diepe gaten aan de buitenzijde met zand aangevuld, waarna de bodem verder onder profiel werd gebracht met keileem en afgedekt met de hiervoren beschreven bezinking.

Het stortebed van gewapend beton van het westelijke complex werd intusschen onderzocht door het boren van 12 gaten in de plaat, zooals deze op blad 2 met zwarte stippen zijn aangeduid. De boringen nos. 1, 2, 7, 8 en 10 wezen ontgronding aan, terwijl op de overige punten geen wegzakking van grond waar te nemen viel. Er is dus geen sprake van onderloopsheid van het bouwwerk, doch slechts van plaatselijke wegzakking van den steunenden grond onder de vooruitstekende punten van het stortebed van gewapend beton. De aanwezige holtten zullen met een nader vast te stellen mengsel van mortel of beton van boven af door gaten in de plaat worden opgevuld.

De toestand onder het betonstortebed van het oostelijke complex is thans in onderzoek, ook daar zijn holten onder de plaat vastgesteld, tot nu toe evenwel van geringere diepten dan bij het westelijke complex.

De verzakkingen, welke aan de tegen de sluisgebouwen aansluitende taludkegels zijn voorgekomen, werden alle hersteld met behulp van duikers. De grootste verzakking kwam voor bij den oostelijken kegel aan de binnenzijde van het westelijke complex te Kornwerderzand en is weergegeven in doorsnede B op blad 2. De herstelling had plaats in den vorm van laagsgewijze aangebrachte beton achter te voren gemaakte stapelingen van beton in zakken.

BESCHERMING VAN DE UITWATERINGSSLUIZEN TEGEN GOLFSLAG.

De in het voorgaande bericht beschreven beschermingsdammen aan de noordzijde van de uitwateringssluizen te Den Oever en te Kornwerderzand, die geheel met steen zijn bekleed en waarvan de bovenkant ligt op 4,15 m + N.A.P. dus boven stormvloedshoogte, zijn thans op eenig nastorten van zware stortsteen na, geheel gereed.

Situaties en dwarsprofielen van deze dammen zijn aangegeven op de bij dit bericht gevoegde teekeningen (bladen 3 en 4).

Ook aan de sluizen zelf zijn nog eenige werken voor het verkrijgen van voldoende veiligheid tijdens stormen uitgevoerd.

Aan de noordzijde van de noordelijke schuif moest over elke uitwateringssluis een zware balk van gewapend beton worden aangebracht, teneinde deze schuif in neergelaten stand dekking te geven tegen beschieting. Uit proeven in het waterbouwkundig laboratorium bleek nu, dat bij zwaren golfaanval het gevaar was te duchten, dat deze balk omgeworpen zou worden en dat de beweging van de achterliggende schuif dan onmogelijk zou zijn. Om dit gevaar te voorkomen, werden aan de schuiftorens nokken van gewapend beton gemaakt, die de vaste ligging van bedoelden balk verzekeren.

Verder is gebleken, dat de deuren van de uitwateringssluizen, die de binnenste waterkeering vormen, gevaar loopen om, zoo zij gesloten zijn, tengevolge van klapperen beschadigd te worden bij zuidelijke stormen, zoolang aan de zuidzijde van de sluisen nog geen dammen zijn gebouwd. Het was daarom noodig klinkinrichtingen te maken om deze deuren in hun kassen vast te kunnen zetten bij zuidelijke stormen.

Ook deze klinkinrichtingen werden in alle uitwateringssluizen aangebracht. Zij laten de gelegenheid open om zoodra bij hooge stormvloeden, die gepaard gaan met noordelijke winden, groote vervallen voor de sluisen optreden, de deuren als waterkeering in dienst te stellen.

Voor de uitvoering van alle onder dit hoofd omschreven werken, t.w. de beschermingsdammen, de nokken en de klinkinrichtingen, werden met de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken twee aanvullende aannemingsovereenkomsten gesloten, een op a.o. n°. 37 voor de werken te Den Oever voor f 492 500, en een op a.o. n°. 31 voor de werken op het Kornwerderzand voor f 465 000,—.

AANLEG VAN DEN WEG OP DEN AFSLUITDIJK MET TOEGANGSWEGEN.

De weg op den afsluitdijk kwam geheel gereed.

De verbetering van de bestaande wegen op Wieringen alsmede de aanleg van nieuwe toegangswegen tot den weg op den afsluitdijk vorderden goed.

De verbindingsweg achter het dorp Den Oever, waarover de vorige maal werd bericht, kwam gereed, terwijl de verbinding tusschen dezen weg en den weg op den afsluitdijk eveneens gereed kwam.

Van den bestaanden hoofdweg op Wieringen, welke door de N.V. Geruischlooze Weg te Heemstede, voor rekening van de Gemeente met subsidie van het Rijk wordt verbeterd kwam de nieuwe fundeering geheel gereed, terwijl in verband met het winterseizoen besloten moest worden met het aanbrengen van de asfaltdeklaag te wachten tot het voorjaar. Over deze fundeering heeft thans het verkeer plaats, dat intusschen tot eenig onderhoudswerk aanleiding zal geven, vooral wanneer het verkeer mocht toenemen. Onder verwijzing naar het overzichtskaartje in het vorig bericht kan medegedeeld worden, dat de weg van Ewijkssluis—de Kooy waarvan de te maken lengte \pm 6 km bedraagt, over 1 km lengte gereed kwam, terwijl van den weg tusschen het oosteinde van den weg op den Amsteldiepdijk en den Koningsweg op Wieringen ter lengte van 2300 m ongeveer $\frac{1}{3}$ gedeelte voltooid werd.

Het maken van de betonverharding voor deze twee wegen werd begin December 1932 wegens invallende vorst gestaakt, terwijl met het grondwerk werd voortgegaan.

Nog werd aanbesteed en voor een bedrag van f 53 110,— opgedragen aan de Mij. Bitumenweg, te Utrecht, het maken van een 6 m breeden betonweg en een 2 m breed betonnen rijwielpad tusschen den Koningsweg en den Lonjeweg op Wieringen.

Dit weggedeelte is de oostelijke verlenging van den weg Amsteldiep—Koningsweg en loopt achter het dorp Hippolytushoef evenwijdig aan den ontworpen spoorweg (zie het kaartje van het October bericht). Het ligt in de bedoeling het oostelijke eindpunt van dit nieuwe wegvak in noordelijke richting te verbinden met den verbeterden hoofdweg over Wieringen, welke verbinding nog in voorbereiding is.

VERLICHTINGS- EN LUCHTGELUIDINSTALLATIES VOOR DE HAVENTOEGANGEN TE DEN OEVER EN TE KORNERDERZAND.

Ook de installaties te Kornwerderzand kwamen gereed en werden in gebruik genomen.

STROOMLEIDEND HOOFD AAN DEN AFSLUITDIJK.

Ter plaatse van de bocht in den afsluitdijk tusschen het Breezand en het Kornwerderzand werd het in verband met de nabijheid van de Doove Balg noodig geoordeeld aan den afsluitdijk een stroomleidend hoofd uit te bouwen.

Hiertoe werd een 150 m lang tot 1 m — N.A.P. reikend hoofd geprojecteerd met een kruinsbreedte van 20 m en belooopen hellende onder 1 : 4.

Het hoofd bestaat uit een opstorting van keileem afgedekt door ongeveer 60 m breede zinkstukken, terwijl deze rond den kop tot 85 m zijn verbreed.

Het werk werd voor een bedrag van f 44000,— bij aanvullings-overeenkomst op aannemingsovereenkomst n°. 34 II aan de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken opgedragen en is op eenig nastorten van zware steen na voltooid.

VERHOOGING VAN DE FRIESCHE ZEEDIJKEN.

Het dijkswerk tusschen de Roptazijl en Westhoek werd voltooid opgeleverd.

De verhooging van de havendammen voor Harlingen, omschreven in het vorig maandbericht, kwam eveneens gereed, zoo ook de tijdelijke keering tusschen de beide keersluizen.

In een volgend bericht zal nog een teekening betreffende dit werk worden opgenomen.

DE TOESTAND OP HET IJSSELMEER.

Zooals in het vorig bericht werd vermeld, was de gemiddelde waterstand op het IJsselmeer bij het begin van de verslagperiode hooger dan het gewenschte peil van 13 cm — N.A.P., namelijk 1 cm — N.A.P. De oorzaak hiervan n.l. de beperkte beschikking over de uitwateringssluizen als gevolg van de voorshands nog in

OVERZICHT VAN HET WATERBEZWAAR OP HET IJSSSELMEER IN 1932.

Periode.		28 Mei— 30 Juni.	Juli.	Augs.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	28 Mei— 31 Decem- ber.
Hoogste waterstand	Cm t. o. v. N.A.P.	— 1	0	+ 1	— 2	+ 17	+ 16	— 3	+ 17
Stijging van het meer in de periode	Cm	— 12	+ 13	— 16	+ 14	+ 18	— 22	— 7	— 12
Geborgen op het meer	Milliard m ³ water	— 0,4	+ 0,5	— 0,6	+ 0,6	+ 0,6	— 0,8	— 0,2	— 0,4
Gespuid	"	1,0	0,5	1,0	0,2	1,6	2,3	1,3	7,9
Waterbezwaar totaal	"	0,6	1,0	0,4	0,8	2,2	1,5	1,1	7,5
Waarvan: IJssel	"	0,7	0,8	0,6	0,4	0,7	0,9	0,6	4,6
regen	"	0,1	0,3	0,1	0,4	0,7	0,1	0,1	1,8
verdamping	"	— 0,5	— 0,4	— 0,4	— 0,2	— 0,1	— 0	— 0	— 1,6
overige ¹⁾	"	0,3	0,3	0,1	0,2	0,9	0,5	0,4	2,7
Aantal groeptijen waarmede is gespuid	—	72	40	71	19	117	156	95	570
Gebruikt percentage van de geheele spuicapaciteit	%	23	13	24	7	40	52	32	28

¹⁾ In hoofdzaak: loozing van polders en afvoer van hooge gronden.

uitvoering zijnde werken, bleef voorlopig nog bestaan, zoodat het peil van het meer bleef rijzen. De op 9 October 1932 inzettende zeer zware regenval versnelde deze stijging aanmerkelijk. Over deze hoogwaterperiode zal in een volgend bericht, wanneer alle hierop betrekking hebbende gegevens zullen zijn bestudeerd, nog een en ander worden medegedeeld.

Het inbedrijfstellen van meerdere sluisgroepen omstreeks 20 October 1932 deed de snelle stijging wel verminderen, doch enkele hooge laagwaterstanden in de Waddenzee deden het meer nog oplopen tot een hoogsten stand van 17 cm + N.A.P. op 28 October 1932. Daarna trad een snelle daling in, zoodat omstreeks 20 November 1932 het normale peil van 13 cm — N.A.P. werd bereikt, dat echter wederom niet kon worden gehandhaafd. Enkele dagen van hooge buitenwaterstanden, gepaard met een was van den IJssel, bewerkten, dat met de een tot twee complexen, die toen in bedrijf waren, niet voldoende kon worden gespuid. De stand liep tot 3 cm — N.A.P. op; daarna volgde eenige daling tot 6 cm — N.A.P. op 13 December 1932. Op dezen datum werd het eene sluiscomplex op het Kornwerderzand, dat in bedrijf was, aangevuld door de drie complexen bij Den Oever. Door het spuien met vier van de vijf complexen daalde het meer zeer snel. Op 19 December 1932 werd het spuien verminderd, omdat het gewenschte peil nagenoeg was bereikt; op 22 December 1932 kon met spuien geheel en al worden opgehouden. De stand was toen zelfs enkele centimeters lager dan 13 cm — N.A.P. In verband met het zeer geringe waterbezwaar rees het meer uiterst langzaam, zoodat op oudejaarsdag het peil wederom 13 cm — N.A.P. was.

Van de gemiddeld 295 beschikbare groeptijen per maand werden in October, November en December 1932 benut respectievelijk 117, 156 en 95, waarmede globaal 1,6, 2,3 en 1,3 milliard m³ water is geloosd.

Van het verloop van den IJsselmeerstand over het geheele jaar geeft blad 5 een voorstelling. In de nu volgende tabel zijn eenige cijfers opgenomen, die betrekking hebben op de toestanden op het IJsselmeer in 1932. De gegevens voor November en December 1932 zijn niet definitief en nog in geringe mate aan wijziging onderhevig.

De vele regens bewerkten een sterke afname van het zoutgehalte van het IJsselmeerwater, wat bleek uit series over het meer verspreide waarnemingen, welke werden verricht op 2—4 November 1932 en 20—22 December 1932. De lijnen van gelijk chloorgehalte, afgeleid uit de laatstgenoemde meetserie, zijn weergegeven op het bijgevoegde kaartje (blad 6). Overeenkomstig de verwachting, uitgesproken in het vorige bericht, is het zoutgehalte over het geheele meer gelijkmatig gedaald. Door den krachtigen wind, die na de vorige meetseries eenige malen is voorgekomen, is het water blijkbaar op vrij intensieve wijze gemengd, zoodat de plaatselijke verschillen nog zijn afgenomen. Nog steeds vindt men het hoogste chloorgehalte in het Zuiden en het laagste langs de kust tusschen de IJsseldelta en Stavoren. Het gemiddelde chloorgehalte over het geheele meer bedroeg ongeveer 3,0 gram per liter, dus slechts weinig meer dan de helft van het op het oogenblik van de afsluiting aanwezige gehalte van 5,6 gram per liter. (De overeenkomstige zoutgehalten zijn respectievelijk 5,5 en 10,2 gram per liter).

VOORZIENING IN DE BELANGEN VAN DE SCHEEPVAART.

Omtrent de voorbereiding en uitvoering van werken noodig voor de voorziening in de belangen van de scheepvaart, voor zoover die door de afsluiting van de Zuiderzee zouden worden geschaad, kan het volgende worden medegedeeld, waarbij werken, die in één van de vorige berichten reeds als voltooid zijn vermeld, niet weder zullen worden genoemd.

Vollenhove. Tengevolge van de in het vorige bericht genoemde moeilijke omstandigheden kwam het baggeren van de geul, hoewel dit geregeld voortgang had, nog niet gereed.

Zwolsche diep. Het door de zorgen van den Rijkswaterstaat uit te voeren baggerwerk (zie bericht Januari 1932) werd voltooid.

Nijkerk. Aan de hier in uitvoering zijnde werken wordt hierna een afzonderlijke mededeeling gewijd.

Muiden. Het baggerwerk in en voor deze haven kwam gereed.

Gouwzee, Monnikendam. De geulen in de Gouwzee werden bijna geheel voltooid, het baggerwerk in de haven van Monnikendam moet nog worden uitgevoerd. Voor de onderbouwen voor de drie lichtopstanden in zee werden kuipen van ijzeren damwand geheid evenals de daarin geplaatste houten fundeeringspalen. Met het storten van de betonblokken binnen deze kuipen werd een aanvang gemaakt.

Marken. De verdieping van deze haven door de zorgen van den Rijkswaterstaat is tot stand gekomen.

Volendam, Edam. De baggerwerken voor deze beide havens werden opgeleverd.

Wijdenes. Het haventje van Wijdenes zal worden verdiept. In verband daarmee wordt één van de oevers achteruit gebracht en van

een nieuwe beschoeïing voorzien. Dit werk werd opgenomen in het bestek voor de voorzieningen te Broekerhaven.

Broekerhaven. De in het vorige bericht omschreven werken zijn op 16 November 1932 aanbesteed te zamen met die te Wijdenes. De uitvoering werd opgedragen aan I. C. KOOYMAN, te Harlingen, voor f 19190,—.

Enkhuizen. Het baggeren van de geul door het Slijk kwam geheel gereed evenals het geleidelicht. De levering van dit licht was, evenals die van de drie op de onderbouwen in de Gouwzee te plaatsen lichten, opgedragen aan de N.V. Nederlandsche Gasaccumulatoormaat-schappij A.G.A., te Amsterdam, voor te zamen f 4565,—.

Urk. Door den Rijkswaterstaat werden de in het vorige bericht genoemde ondiepten opgeruimd.

Voor enkele havens zijn nog voorzieningen in voorbereiding.

SCHUTSLUIS MET GEMAAL TE NIJKERK.

Zooals in het bericht van April 1932 is medegedeeld wordt te Nijkerk een nieuwe keersluis gebouwd, wijd 7 m, diep op de slag-drempels 2,80 m — N.A.P. en met een schutlengte van 33 m. Deze sluis is geheel ontworpen in beton en gewapend beton. De sluis-hoofden bestaan elk uit een vloer van gewapend beton, rustende op houten heipalen en waarop de muren van ongewapend beton worden opgetrokken. Slagdorrels, slagstijlen, dekzerken en trap-treden zijn van gewapend beton met harde slijtlagen op de dag-vlakken. Vergeliken bij graniet bracht dit een groote besparing mede. De schutkolkwanden worden samengesteld uit damplanken van gewapend beton met deksloof en anker Gording van hetzelfde materiaal en eiken wrijfhouten. Zij worden met rondijzeren ankers bevestigd aan houten ankerjukken. De vloer van de schutkolk wordt van een stortebed voorzien.

De deuren (2 stel eb- en 2 stel vloeddeuren) worden vervaardigd van basralocushout. De binnenebdeuren verkrijgen tolkleppen, die als spui-openingen moeten dienst doen, de overige deuren gewone rinkelten. Over het buitenhoofd wordt een eenvoudige enkele ijzeren ophaalbrug gelegd.

Voor het bouwen van de sluis was slechts weinig ruimte beschikbaar, waarbij een spuiduiker van den Arkemheenschen polder moest vervallen. Daarom wordt een nieuwe duiker gebouwd van gewapend beton op houten palen, die uitmondt in den oostelijken buitenvleugel-muur van de sluis en voorzien wordt van een deur en een schuif, beide van eikenhout.

De bewegingswerktuigen van deuren en schuiven worden voor-namelijk samengesteld van onderdeelen van in serie vervaardigde hefwerktuigen, waardoor een groote bezuiniging kon worden verkregen.

Op het buitenhoofd wordt een huisje voor een registreerende peilschaal geplaatst, waartoe een peilput in het betonwerk wordt uitgespaard.

Het gemaal, dat dienen moet voor het op peil houden van het binnenwater, wordt geplaatst op een uitkraging van één van de muren van het binnenhoofd. Het zuig- en het perskanaal worden in het betonwerk uitgespaard en monden uit aan weerszijden van de in dit hoofd aanwezige deuren.

De levering van de machinale inrichting van dit gemaal werd opgedragen aan de N.V. Koninklijke Nederlandsche Machinefabriek v.h. E. H. Begeman, te Helmond, voor f 3400,—. De electrisch aangedreven centrifugaalpomp krijgt een vermogen van 25 m³/minuut bij 0,70 m opvoerhoogte. In het gebouwtje wordt tevens de transformatorruimte opgenomen.

Bij het werk behooren verder de omlegging van den zeedijk, het maken van de wederzijdsche voorhavens en het met een betonmuur dichten, gedeeltelijk afbreken en aanaarden van de bestaande sluis.

Het op 27 April 1932 aanbestede werk, met een aannemingssom van f 103765,— was aan het einde van de verslagperiode zoover gevorderd, dat het betonwerk nagenoeg gereed was, de deuren ingehangen en het grondwerk voor een groot deel gereed.

De in dit bericht opgenomen foto n°. 1 geeft een beeld van het werk op dat tijdstip. Geheel vooraan op den voorgrond de op te ruimen duiker van den bestaanden zeedijk, die na aanaarding van de nieuwe sluis moet worden weggebaggerd. In den nog niet ontkisten vleugelmuur is de uitmonding van den nieuwen duiker zichtbaar. Waar op den achtergrond een heimachine staat zal het binnentoeleidingskanaal worden gegraven.

INDIJKING EN DROOGMAKING VAN DE WIERINGERMEER.

KLEIBEKLEEDING WIERINGERMEERDIJK.

Dit werk vorderde geregeld, doch in verband met het natte najaar niet geheel naar wensch.

ONDER PROFIEL EN OP DIEPTE BRENGEN VAN DE HOOFDKANALEN EN VAN DE TOCHTEN IN DE WIERINGERMEER.

Gedurende het laatste kwartaal van 1932 werd door den Rijksvloei-molen en den molen van den aannemer v. d. RIJF nog ± 82 000 m³ grond uit de kanalen en tochten verwijderd.

De kanalen hebben vrijwel overal het voorgeschreven dwarsprofiel. Hier en daar komen plaatselijke verondiepingen voor. De voornaamste daarvan bevindt zich in een vak van de Westfrieschevaart, waar de oevers uit zand bestaan; de minste verondieping bedraagt aldaar intusschen nog 2,25 m beneden polderpeil, zoodat de scheepvaart geen hinder ondervindt.

De tochten vertoonen eveneens hier en daar verondiepingen, die nochtans voor de vaartuigen, die er plegen te verkeerem, geen moeilijkheden veroorzaken. Enkele drempels en inschuivingen zullen intusschen nog dienen te worden verwijderd; het ligt in de bedoeling verder in de tochten niet te baggeren, opdat de oevers gelegenheid krijgen tot rust te komen en het riet op de rietbermen zich zal kunnen ontwikkelen.

KANAALBOORDVOORZIENINGEN.

De bestekken nos. 140, 155 en 156 Z.W. werden opgeleverd, evenals de bij het begin van de verslagperiode nog loopende onderhandsche overeenkomst tot het afwerken van oevers van tochten met P. VAN HETEREN, te de Houkes, die in het bericht van Juli 1932 werd vermeld.

De boordvoorzieningen van alle kanalen en tochten in de polderafdeelingen I, II en III zijn daarmee voltooid.

Het werk langs de Hoekvaart, het hoofdkanaal van de IVde polderafdeeling, werd volgens het bestek n°. 171 Z.W. aangevangen; de voortgang laat nog te wenschen over.

Het bestek n°. 177 Z.W., waarvan de besteding in het vorig bericht werd vermeld, werd gegund aan de laagste inschrijfster, de firma Gebr. DIKKERBOOM EN SYBRANDY, te Oudehaske, voor f 39425,—.

De uitvoering werd krachtig ter hand genomen.

Het uitzetten van riet op de bermen van kanalen en tochten werd gedurende de eerste weken van de verslagperiode nog op kleine schaal voortgezet en daarna in verband met het eindigen van het hiertoe geëigende jaargetijde gestaakt.

In het algemeen kan gezegd worden, dat het riet is aangeslagen waar het keukenzoutgehalte van het bodemvocht minder dan 15 gram per liter bedraagt. Het is daarbij tot dusver niet gebleken, dat de winplaats, zoet of brak, van welke het riet afkomstig is, op den groei van invloed is.

Nader zal worden gecontroleerd, hoe de verdere ontwikkeling van het riet plaats heeft, en in hoeverre daarbij zal kunnen worden vastgesteld of er invloed op de resultaten wordt uitgeoefend door de keuze van winplaats van het riet, door de omstandigheden, waarin het in den polder groeit en door andere factoren.

De langdurige regenperiode in October 1932 heeft op den stand van het riet een gunstigen invloed gehad.

AMSTELMEERKANAAL MET STONTELERKEERSLUIS.

Teneinde te zijner tijd in droge perioden het Amstelmeer van zoet water uit het IJsselmeer te kunnen voorzien is een waterleiding — het Amstelmeerkanaal — ontworpen, welke binnen den polder is gelegen en de oude zuidelijke bedijking van Wieringen volgt.

Het kanaal zal te Den Oever worden afgesloten door een inlaat-duiker, de Stontelerkeersluis, die bewesten het gemaal „Leemans” in den Wieringermeerdijk zal worden gebouwd.

Aan de westzijde eindigt het kanaal te De Houkes aan het Amstelmeer, waar het kanaal door de Houkeskeersluis kan worden afgesloten.

De normale toestand is deze, dat de Houkeskeersluis open staat, zoodat het kanaal gemeen ligt met het Amstelmeer. De Stontelerkeersluis te Den Oever zal slechts worden geopend, wanneer toevoer van IJsselmeerwater naar het Amstelmeer noodig wordt geoordeeld. De Houkeskeersluis kan worden gesloten wanneer gevaar voor doorbraak van den Amsteldiepdijk zou bestaan, waardoor het Amstelmeer weder met de open zee in verbinding zou kunnen komen. Door het sluiten van de Houkeskeersluis en van de keersluis in het Waardkanaal te Oostpunt (Ulkesluis) en door den Amstelmeerdijk wordt eene volledige tweede keering tussehen de oude dijken van Wieringen en van den Anna Paulownapolder gevormd, welke tot stormvloedshoogte is opgetrokken.

Het peil van het Amstelmeerkanaal zal, gelijk hiervoor vermeld, gewoonlijk gelijk zijn met dat van het Amstelmeer, dat zooveel mogelijk op $\pm 0,40$ m — N.A.P. wordt gehouden. Langs de zuidzijde van het kanaal wordt in verband hiermede een kade gemaakt, waarvan de kruin op 1,50 m + N.A.P. wordt gebracht, zulks in overeenstemming met de in gelijke omstandigheden verkeerende derde waterkeeringen aan de polderzijde van het afwaterings- en scheepvaartkanaal Aartswoud—Kolhorn—Oostpunt, dat eveneens in normale omstandigheden met het Amstelmeer gemeen ligt.

Het dwarsprofiel van het Amstelmeerkanaal verkrijgt vrij ruime afmetingen, in verband met de wenschelijkheid, bij het beschikbare, gewoonlijk niet groote verval over een behoorlijke afvoercapaciteit te beschikken. Mede om deze reden zijn de doorstroombingsprofielen van de duikers en van de overige kunstwerken betrekkelijk groot ontworpen.

De bodembreedte van het kanaal bedraagt meest 10 m bij 1,90 m waterdiepte. Deze afmetingen worden vergroot voor kanaalvakken, waar de uitkomende grond anders niet voldoende zou zijn voor het opstorten van de kade aan de polderzijde.

Het kanaal verkrijgt een lengte van 8,7 km, gemeten tussehen de duikers aan de beide einden.

Het westelijk gedeelte, ter lengte van 3,7 km, met de Houkeskeersluis, is in 1930 volgens het bestek n°. 91 Z.W. aangelegd; in

het bericht van Juli 1930 werd reeds vermeld, dat zulks noodig was om het water, uitgeslagen door het gemaaltje van de Hippolytus-hoeverkoog op te nemen en naar het Amstelmeer af te leiden.

Daar het zoutgehalte van het IJsselmeer thans zoodanig is verminderd, dat bij een eventueelen drogen zomer in 1933 op toevoer van dit water naar de Wieringermeer prijs gesteld zal worden, is het gewenscht dat de geheele waterleiding vóór dien tijd gereed zal zijn.

Het werk is verdeeld over twee bestekken.

Op 12 October 1932 werd aanbesteed het bestek n°. 178 Z.W., waarin is omschreven het maken van het nog ontbrekende gedeelte van de waterleiding tusschen het eindpunt van het gedeelte dat volgens bestek n°. 91 Z.W. is gemaakt en de Stontelerkeersluis te Den Oever. De kade aan de zuidzijde van het te graven kanaalvak moet, in hoofdzaak, met uitgekomen grond worden gemaakt, terwijl tevens het maken van één groote en drie kleinere overbruggingen tot de verplichtingen van den aannemer behoort. Het bestek n°. 178 Z.W. werd voor f 60240,— gegund aan O. J. BOSKER, te Wieringen. Met de uitvoering werd een aanvang gemaakt.

Het bouwen van de Stontelerkeersluis met bijkomende werken werd op 30 November 1932 aanbesteed volgens de bepalingen van het bestek n°. 183 Z.W. en opgedragen aan den laagsten inschrijver W. HERMANS, te Wieringen, voor f 40640,—. De keersluis, die in gewapend beton wordt uitgevoerd, verkrijgt vier kokers, breed 2,65 m en hoog 2,30 m, die elk door twee achter elkander geplaatste eikenhouten schuiven, een bedrijfs- en een reserveschuif, kunnen worden afgesloten. Daar bij het openen van de schuiven, hetgeen bij vrij belangrijk verschil in waterstand moet kunnen plaats hebben, gedurende korten tijd een vrij groote stroomsterkte zal kunnen optreden, worden bodem en onderwater-taluds van de waterleiding boven- en benedenwaarts aan het kunstwerk met ontvang- en stortebed en kraagstukken verdedigd.

AANLEG VAN WEGEN IN DEN POLDER.

Het zeer ongunstige weder in de maand October 1932 had eenige vertraging in de uitvoering van de verschillende wegenbestekken tengevolge.

Het bestek n°. 144 Z.W. werd opgeleverd; de werkzaamheden volgens de bestekken nos. 149, 152, 154, 160, 168 en 169 Z.W. hadden, afgezien van de bovenvermelde vertraging door onwerkbaar weder, geregeld voortgang.

Op 12 October 1932 werd nog besteed het aanleggen van een klinkerweg in polderafdeeling IV, de Zuiderkwelweg ter lengte van \pm 7 km, op welks gereedkomen vroeg in 1933 prijs gesteld wordt met het oog op in de omgeving uit te voeren ontginningswerkzaam-

heden. Het werk werd voor f 27 659,— gegund aan P. Daalder's Aannemersbedrijf N.V., te Alkmaar.

Met O. J. BOSKER, te Wieringen, werd een onderhandsche overeenkomst gesloten voor het aanleggen van een gedeelte, lang 1,5 km, van den Klieverweg, gelegen in afdeeling III in het Noorden van den polder. Deze weg, die als een proefvak is te beschouwen, verkrijgt een betrekkelijk lichte gewalste deklaag ter dikte van 6 cm, samengesteld uit sproeifalt, basaltsteenslag, zand en fijnverdeeld vulmateriaal; de fundeering bestaat uit twee lagen vlijpuin en een gewalste stortpuinlaag dik 7 cm. Op een nader te bepalen tijdstip zal nog een behandeling met wegenteer en afstrooien met split worden uitgevoerd.

Op het als blad n°. 7 bij dit bericht gevoegde kaartje zijn de vorderingen, die in de afgelopen verslagperiode met den aanleg van het wegennet zijn gemaakt, aangegeven.

BRUGGEN BINNEN DEN POLDER.

Gelijk in de beide vorige berichten werd medegedeeld, waren bij den aanvang van het laatste kwartaal van het jaar 1932 volgens de bestekken nos. 151 en 163 Z.W. te zamen 20 vaste bruggen in gewapend beton in aanbouw. Sedert werd aan de aanneemster van het bestek n°. 163 Z.W. ondershands opgedragen het bouwen van nog één polderbrug van hetzelfde type, gelegen in den Zuiderkwelweg nabij Medemblik.

De werkzaamheden aan de 21 bruggen hadden geregeld voortgang. Van totaal 20 van de 21 bruggen zijn de fundeeringspalen geheid, terwijl de kuipen van houten damwand voor de pijlers van 15 bruggen gereed zijn. Op 14 bouwplaatsen zijn de kuipen met beton volgestort en van 12 bruggen zijn de boven polderpeil gelegen kolommen en koppelbalken van de pijlers gestort; van 7 bruggen zijn de brugdekken gestort; van 5 hiervan werd de bekisting verwijderd en zijn de leuningpalen gesteld en de trottoirs gestort, zoodat het verkeer er over zal kunnen worden geleid, zoodra de aansluitende grondwerken zullen zijn gereedgekomen en nog eenig afwerken zal hebben plaats gehad.

De vaste brug, die volgens bestek n°. 174 Z.W. in aanbouw is over het benedenhoofd van de Medemblikkersluis, werd afgestort, nadat de noodige wijzigingen in het sluishoofd waren aangebracht.

Met het maken van den onderbouw voor de Hoornschebrug (bestek n°. 176 Z.W.) werd een aanvang gemaakt. De proefheijng ter bepaling van de paallengte heeft plaats gehad en de palen van gewapend beton werden gestort.

Het leveren en stellen van den metalen bovenbouw van deze ophaalbrug werd na gehouden onderhandsche besteding opgedragen

aan N.V. Utrechtsche Machinefabriek o.d. Frans Smulders, te Utrecht, voor een prijs van f 27470,—.

Het in het vorig bericht vermelde bestek n°. 158 Z.W., voor het maken van een achttal brugopritten langs het kanaal Nieuwesluis—Slootdorp—Den Oever, is nog in uitvoering.

BOUW VAN DIENSTWONINGEN.

Het bestek n°. 172 Z.W. voor den bouw van elf dubbele dienstwoningen, waarvan de besteding nog in het bericht van October 1932 werd vermeld, werd gegund aan J. H. VAN ROOY, te Helmond, voor f 58299,—.

Op 8 van de 11 bouwplaatsen werd met de uitvoering begonnen.

Op 4 van deze bouwplaatsen zijn de fundeeringen gereed en zijn de woningen tot de begane-grond-balklaag opgetrokken.

DE BEMALING VAN DEN POLDER.

In de maand October 1932 werd te Medemblik de ongekend groote hoeveelheid neerslag van 184,6 mm gemeten.

Het water stroomt onder de thans in de Wieringermeer bestaande omstandigheden nog met slechts geringe vertraging naar de kanalen en tochten af. De begreppeling van de kavels is vrijwel overal voltooid, evenals het graven van kavelsloten; inmiddels is in groote gedeelten van den polder nog geen of weinig begroeiing aanwezig.

Door den ontwateringstoestand van den jongen bodem is deze nog niet in staat aanzienlijke waterhoeveelheden op te nemen, terwijl ook de verdamping in dit jaargetijde slechts weinig beteekenis heeft. Hierdoor worden bij zwaren regen aan de bemaling thans zeer hooge eischen gesteld.

In alle polderafdeelingen kwam de waterstand, tijdens zeer zware regens, enkele malen belangrijk boven peil.

De bemaling bleek echter in staat telkens binnen betrekkelijk korten tijd het normale peil weder te herstellen, zoodat eene overschrijding van de vastgestelde polderpeilen met meer dan 0,20 m in geen van de polderafdeelingen gedurende een vol etmaal is voorgekomen. De bemalingstoestand van den polder mag dan ook onder de opgetreden abnormale omstandigheden als zeer bevredigend worden beschouwd.

Nu, gelijk in het vorig bericht werd vermeld, één van de pompen van het gemaal „Lely” van een nieuwen waaier was voorzien, kon hiervan eene officieele beproeving plaats vinden, welke den 10en November 1932 ten overstaan van den hiervoor aangewezen adviseur Prof. Dr. Ir. F. K. TH. VAN IERSON werd uitgevoerd.

Volgens de uitkomsten van de verrichte metingen, is de opbrengst van de pompen bij 6 m opvoerhoogte en 105,5 omwentelingen per

minuut 425 m³, terwijl het nuttig effect van de pompen alsdan ca. 87 % bedraagt, met een stroomgebruik van 0,965 kW per Wpk per uur.

Aan de gegeven garantie, welke 1,01 kW per Wpk per uur bedroeg, werd dus ruimschoots voldaan, zoodat op grond van de beproeving de eindoplevering van de installatie door de vervaardigster, de N.V. „Werkspoor”, te Amsterdam, kon geschieden. Het met de installatie bereikte resultaat mag als een belangrijk succes voor deze fabriek worden beschouwd.

B. Mededeelingen betreffende den Dienst voor het in cultuur brengen van de Wieringermeer.

PERSONEEL.

Op arbeidscontract werden aangesteld:

tot bouwkundig ambtenaar in gemeeneen dienst:

Ir. G. EFTING DIJKSTRA, te 's-Gravenhage, met ingang van 24 October 1932;

tot timmerman:

G. BRUIJN, te Alkmaar, met ingang van 10 October 1932;

tot bewaker:

H. DEN HARTIGH, te St. Pancras, met ingang van 17 November 1932;

tot typiste-conciërge:

Mej. A. ANEMA, te Middenmeer, met ingang van 1 December 1932.

Met ingang van 1 Januari 1933 werd eervol ontslag verleend aan:

S. DEELSTRA en A. ROZEMA als bouwkundig opzichters;

H. PIETERS als bouwkundig teekenaar.

Bij Koninklijk besluit van 5 October 1932, n°. 23, werd, gerekend te zijn ingegaan op 1 October 1932, benoemd tot bouwkundig hoofd-ambtenaar in vasten dienst: A. D. VAN ECK, tot dien datum werkzaam op arbeidscontract.

1. De landbouwkundige afdeling.

Omtrent de onderzoekingen, verricht in nauwe samenwerking met de Proefpolder-Commissie, kan het volgende worden meegedeeld.

I. Bodemkundige kaart.

Het onderzoek van de door den geheelen polder genomen monsters is geregeld voortgezet en in de verslagperiode beëindigd kunnen worden.

II. Ontziltling.

In de maand October j.l. is een ongekende hoeveelheid regen gevallen, die uit den aard der zaak een goede ontziltling ten gevolge heeft gehad, doch overigens een ongunstigen invloed heeft uitgeoefend op de structuur van den grond en daarmee op de gezaaide en nog te zaaien wintergewassen. Van de lagere concentratie-cijfers kon door de gewassen naar verhouding dan ook niet worden geprofiteerd, waarbij nog kwam, dat de aangewezen zaaitijd intusschen verliep. Contrôle van het effect van den geweldigen regenval heeft geleerd, dat vooral daar een aanzienlijke ontziltling is opgetreden, waar de ontwatering aan de daaraan te stellen eischen heeft voldaan.

In verband met de plannen de wegbermen langs de kanalen met houtgewas te beplanten, heeft een bemonstering plaats gehad, met als resultaat, dat hiervoor nog slechts enkele, n.l. de meest zandige gedeelten in aanmerking kunnen komen, aangezien overal, waar de ondergrond eenigszins kleihoudend is, het zoutgehalte nog niet binnen toelaatbare grenzen is gekomen.

Het onderzoek van de op tal van plaatsen in den polder genomen monsters ter vaststelling van de zoutbeweging in den grond is regelmatig voortgezet, terwijl voorts een begin is gemaakt met het werken van de ontziltlingsgegevens over de eerste twee jaren.

III. Proefvelden.

De aanleg van de herfstproefvelden is, dank zij de gunstige weersgesteldheid van de laatste weken, tijdig beëindigd. In verband hiermede kan thans dan ook een volledig overzicht worden gegeven van de in de Wieringermeer aangelegde proefvelden en de bedoeling van de onderzoekingen.

1. Ontwatering.

Ofschoon de Wieringermeergronden grootendeels begreppeld zijn, heeft ook de aanleg van de andere ontwateringssystemen plaats gehad, om het effect hiervan op deze jonge gronden eveneens na te kunnen gaan.

Reeds in den herfst van 1930, dus zoo spoedig mogelijk na het droogvallen van de gronden, is het meergenoemde *ontwateringsproefveld nabij Kolhorn* (op B. 45) aangelegd, waar greppelontwatering en handdrainage, op afstanden van 10, 15 en 20 m worden vergeleken en ook niet-ontwaterde vakken in de vergelijking zijn opgenomen.

In den zomer van 1932, dus bijna 2 jaar na het droogvallen van de gronden, heeft op een *drietal kavels ten oosten van de Terp* (op K. 5, 6 en 7) een stelselmatige vergelijking plaats gehad van de daarvoor in aanmerking komende machinale ontwateringssystemen met de handdrainage. Een beschrijving van de hier toegepaste machinale drainage-methoden is opgenomen in het Driemaandelijksch bericht van October j.l.

Op deze beide ontwateringsproefvelden worden geregeld de door de verschillende systemen afgevoerde hoeveelheden water opgenomen, wordt de stand van het water in de regelmatig over het terrein verdeelde grondwaterstandsbuizen bepaald, de ontzilting gecontroleerd en door middel van proefkuilen de structuurvorming nagegaan. Zoodra de grondgesteldheid bezaaiing mogelijk maakt, zal ook door middel van cultuurgewassen het effect van de toegepaste systemen kunnen worden vastgesteld.

Door jarenlange voortgezette controle kunnen op deze wijze ten aanzien van de ontwatering van jonge gronden belangrijke gegevens worden verzameld.

Ten aanzien van het eerstgenoemde proefveld (op B. 45) kan, in aansluiting op wat hieromtrent vroeger reeds werd medegedeeld, worden vermeld, dat de sterke regenval in September en October j.l. den grondwaterstand op alle veldjes sterk heeft doen stijgen. Ook voor de 10 m strooken van de greppelveldjes (die nog het gunstigst waren), steeg de grondwaterstand nog tot gemiddeld \pm 10 cm onder het maaiveld. Het geheele ontwateringsproefveld was dan ook zeer pappig en nat en bedekt met talrijke plassen. Tevens kwam de toenemende dichtzakking (ondoorlaatbaar worden) van de drainsleuven sterk tot uiting, in zooverre zich boven verschillende drainreeksen plassen vormden, die slechts langzaam verdwenen. De bovengrondsche afvoer trad weer veelvuldig op.

2. *Gewassenproefvelden.*

Teneinde een inzicht te krijgen in de cultuurmogelijkheden, is reeds spoedig na het droogvallen van de gronden en het totstandbrengen van een goede ontwatering, overgegaan tot het op kleine schaal zaaien van de daarvoor in aanmerking komende gewassen. Aan de hand van de in het afgelopen voorjaar aangelegde gewassenproefvelden op gronden met uiteenlopend klei- en zoutgehalte, is een indruk verkregen van de mate, waarin de kleihoudende gronden in het gegeven stadium van rijpheid geschikt geacht kunnen worden voor de cultuur.

Ten aanzien van de meest gewenschte gewassen-keuze werd bevestiging verkregen van de reeds in den proefpolder hiermede opgedane ervaringen, terwijl overigens de wenschelijkheid bleek met het in-cultuur-nemen van de zwaardere gronden niet te overhaast te werk te gaan.

3. *Bemestingsproefvelden.*

Om de bemesting van de Wieringermeergronden zoo rationeel mogelijk te doen zijn, is op uiteenlopende grondsoorten een serie proefvelden aangelegd, ten einde voor deze nieuwe gronden gegevens te verkrijgen betreffende de meest gewenschte keuze van de meststoffen en de benodigde hoeveelheden. De volgende groepen van

proefvelden, meerendeels van permanent karakter, zijn daarvoor zowel op grasland, alsook op verschillende akkerbouwgewassen aangelegd:

1. *Volledige bemestingsproefvelden*, waarbij de invloed van het weglaten van stikstof, fosforzuur en kali afzonderlijk wordt nagegaan.
2. *Keuze van de stikstofhoudende kunstmeststoffen*.
3. Het effect van *stijgende hoeveelheden stikstof*, waarbij op grasland ook de nawerking op de samenstelling van de zode wordt gecontroleerd.
4. *Keuze van de fosforzuurhoudende kunstmeststoffen*.
5. Het effect van *stijgende hoeveelheden fosforzuur*.
6. Het effect van *stijgende hoeveelheden kali*.

Ter aanvulling van deze veldproeven heeft op het laboratorium het onderzoek plaats van de op deze proefvelden genomen grondmonsters, op humus en andere bestanddeelen, alsmede volgens de methodes van NEUBAUER en LEMMERMANN, ter bepaling van het kali- en fosforzuur-getal.

7. *Kalkproefvelden* zijn op zure gronden van uiteenlopende zwaarte en zuurgraad aangelegd, om het resultaat van de verschillende kalkmeststoffen en aangewende hoeveelheden na te gaan. Bij een deel heeft gelijktijdige toediening van stalmest plaats gehad, om te zien hoe de gewassen en de microflora hierop reageeren en in welke mate de ontleding van de organische bemesting door de bekalking wordt bevorderd. Gebleken is, dat deze zure gronden een uiterst zwak microbenleven bezitten, maar dat een bekalking, in welken vorm ook, terstond een opleving van de micro-organismen teweegbrengt, zoodat al spoedig het normale peil bereikt wordt.

Tevens is getracht door ploegen een zoodanige vermenging van kalkhoudenden bovengrond met de daaronder liggende zure grondlaag tot stand te brengen, dat een goede bouwvoor wordt verkregen.

De grond in de Wieringermeer wordt veelal afgedekt door een laag, die zeer rijk is aan schelpen. Het is van zeer groote praktische beteekenis, de korrelgrootte van de in de bovenste grondlaag voorkomende koolzure kalk te kennen, aangezien deze korrelgrootte een maat is voor de bemestingswaarde.

Bij een (op B. 44) ingesteld onderzoek bleek, dat in de laag van 0—12 cm gemiddeld 65 à 70 % van de totale hoeveelheid koolzure kalk kleiner is dan 0,17 mm (dit is de grens, die het Rijkslandbouwproefstation-Maastricht voor mergel aangeeft). De koolzure kalk van deze laag is in dit geval dus ten minste te vergelijken met de mergel, die een fijnheidsgraad bezit van 65 à 70 %.

Dat de koolzure kalk in bedoelde laag voor een groot deel voorkomt in één voor den bodem direct beschikbaren vorm, bleek duidelijk op de bekalkingsproefvelden. Bij een menging van de hier voorkomende schelprijke laag met de onderliggende, sterk zuur reagerende veenlaag, ontstond een vrijwel neutraal reagerende bouwvoor.

Het ontstaan van zure grondlagen in de Wieringermeer na de drooglegging, moet voornamelijk hieraan worden toegeschreven, dat deze grondlagen sulfiden bevatten, die na de drooglegging door oxydatie in sulfaten (voornamelijk zuur ijzersulfaat) zijn overgegaan, terwijl in die grondlagen geen koolzure kalk aanwezig was om die zure sulfaten te neutraliseeren.

Ten einde eenig inzicht in dit verzuringsproces van den grond te verkrijgen, is een onderzoek aangevangen om te trachten uit te maken, welke sulfiden er in die gronden voorkomen en welke van die sulfiden het gemakkelijkst geoxydeerd worden.

8. Zoowel op jong grasland alsook op bouwland heeft de aanwending plaats gehad van verschillende soorten *organische bemesting* (o.a. stalmest, compost en op bouwland ook groenbemesting), in vergelijking met kunstmest, om het effect hiervan na te gaan op gewassen, de structuur van den grond en de microflora. In verband hiermede kan nog melding worden gemaakt van het onderploegen van een welige onkruidvegetatie als groenbemesting, waarmee ook proeven worden genomen.

4. *Structuurproefvelden.*

Met de voortschrijdende ontzilting neemt de kans toe, dat de kleigronden door ongunstige invloeden in een slechten structuurtoestand kunnen overgaan. Om na te gaan, of deze eventueel kan worden voorkomen, heeft op een kleikavel de aanwending plaats gehad van enkele kalkhoudende kunstmeststoffen, waarvan het effect in de komende jaren zal worden gecontrôleerd.

5. *Mengselproefvelden.*

Daar een aanzienlijke oppervlakte van de Wieringermeer, althans voorloopig voor blijvend grasland is bestemd, en een ander deel in aanmerking komt voor den aanleg van kunstweiden, zijn op verschillende proefvelden onder uiteenlopende omstandigheden (van zoutgehalte, zwaarte van den grond, enz.) mengselproefvelden aangelegd, ten einde het inzicht in de samenstelling van de te gebruiken grasklavermengsels te verruimen. Van de hiertoe gekozen mengsels, waarbij is uitgegaan van de in den proefpolder opgedane ervaring, wordt op geregelde tijden de botanische samenstelling bepaald, waaruit weer aanwijzingen worden geput voor de in het groot te bezaaien oppervlakten.

Bij deze proeven wordt ook aandacht geschonken aan de z.g. Deense mengsels, waarbij een zoodanige keuze van soorten en hoeveelheden wordt nagestreefd, dat de witte klaver in de zode van het blijvend grasland de overhand blijft houden, in verband waarmede de stikstofbemesting zooveel mogelijk kan worden beperkt.

Daarnaast zijn ook witte, roode en lucerneklaver van verschillende herkomst afzonderlijk uitgezaaid.

6. *Grondbewerkingsproefvelden.*

De jonge voldoende ontzilte gronden moeten eenige bewerking ondergaan, alvorens te kunnen worden bezaaid. Op de kleihoudende gronden dient hierbij volgens vroegere ervaringen evenwel de noodige voorzichtigheid te worden betracht, aangezien de structuur van deze gronden door een onzijdige of onjuiste bewerking gemakkelijk voor geruimen tijd kan worden bedorven. Het tijdstip en de diepte van de bewerking, alsook de keuze van de te gebruiken werktuigen, laat een zoodanige verscheidenheid toe, dat het wenschelijk is geacht op de kleigronden onder uiteenlopende omstandigheden hiermede verschillende proefvelden aan te leggen.

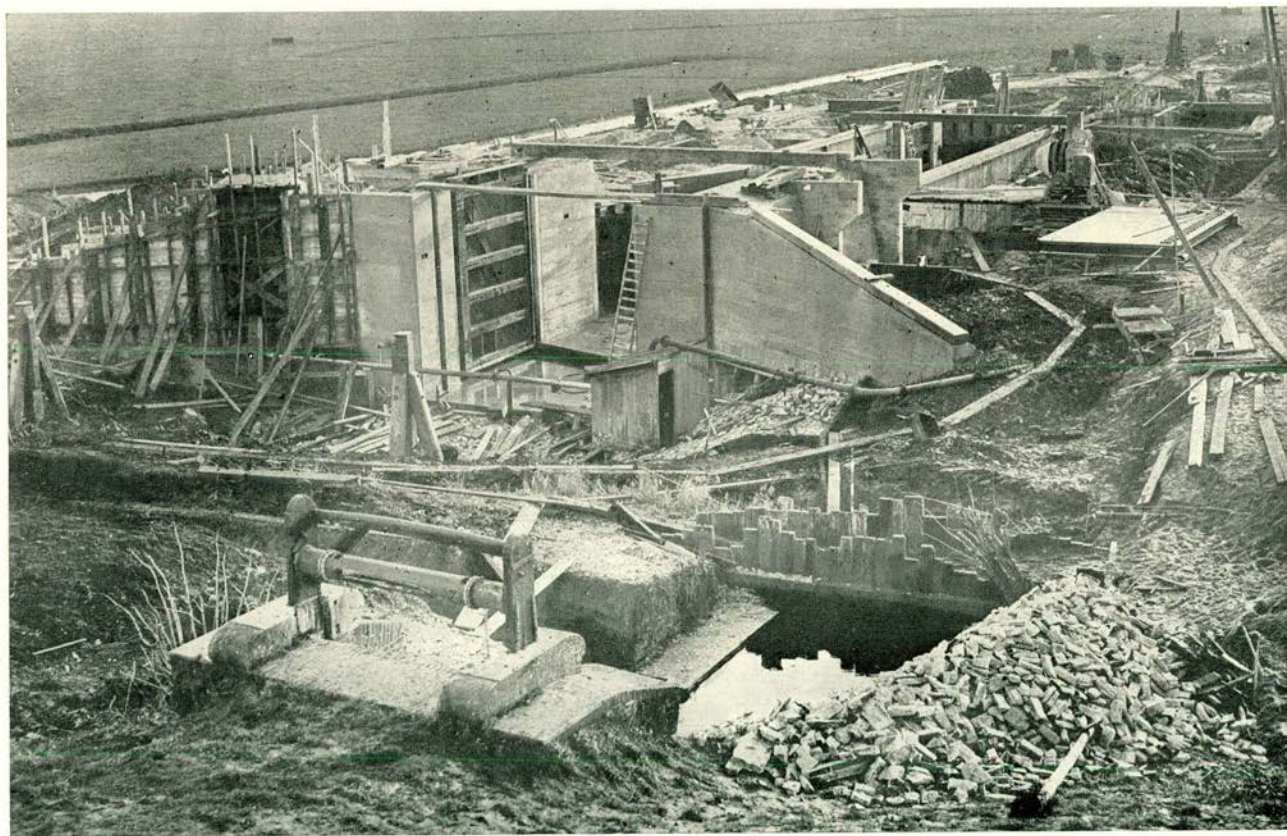
7. *Infiltratie-proefveld.*

Een deel van de zandgronden van de eerste polderafdeeling heeft een zoodanige doorlatendheid, dat in droge perioden waarschijnlijk gunstig effect kan worden bereikt met het in de greppels brengen van zoet water, gelijk dit in de naburige polders Zijpe en Koegras gebruikelijk is. Ten einde hieromtrent tijdig zekerheid te verkrijgen, is in het gepasseerde voorjaar op een kavel van de vroegere zandbank „de Kooltuinen” gelegenheid gemaakt in een aantal greppels zoet nortonwater, dat ter plaatse kon worden opgepompt, op te zetten tot ± 35 cm beneden maaiveld, toen de aanhoudende droogte dit dezen zomer wenschelijk maakte. De resultaten hiervan op het jonge grasland zijn zoodanig geweest, dat het op overeenkomstige grondsoorten alleszins aanbeveling zal verdienen hiervoor in de toekomst het zoete IJsselmeerwater aan te wenden, in verband waarmede door het maken van inlaatduikers de toevoer van het water uit het Amstelmeer weldra mogelijk zal worden gemaakt.

Nader onderzoek wordt ingesteld om uit te maken welke kavels het meest voor infiltratie in aanmerking komen.

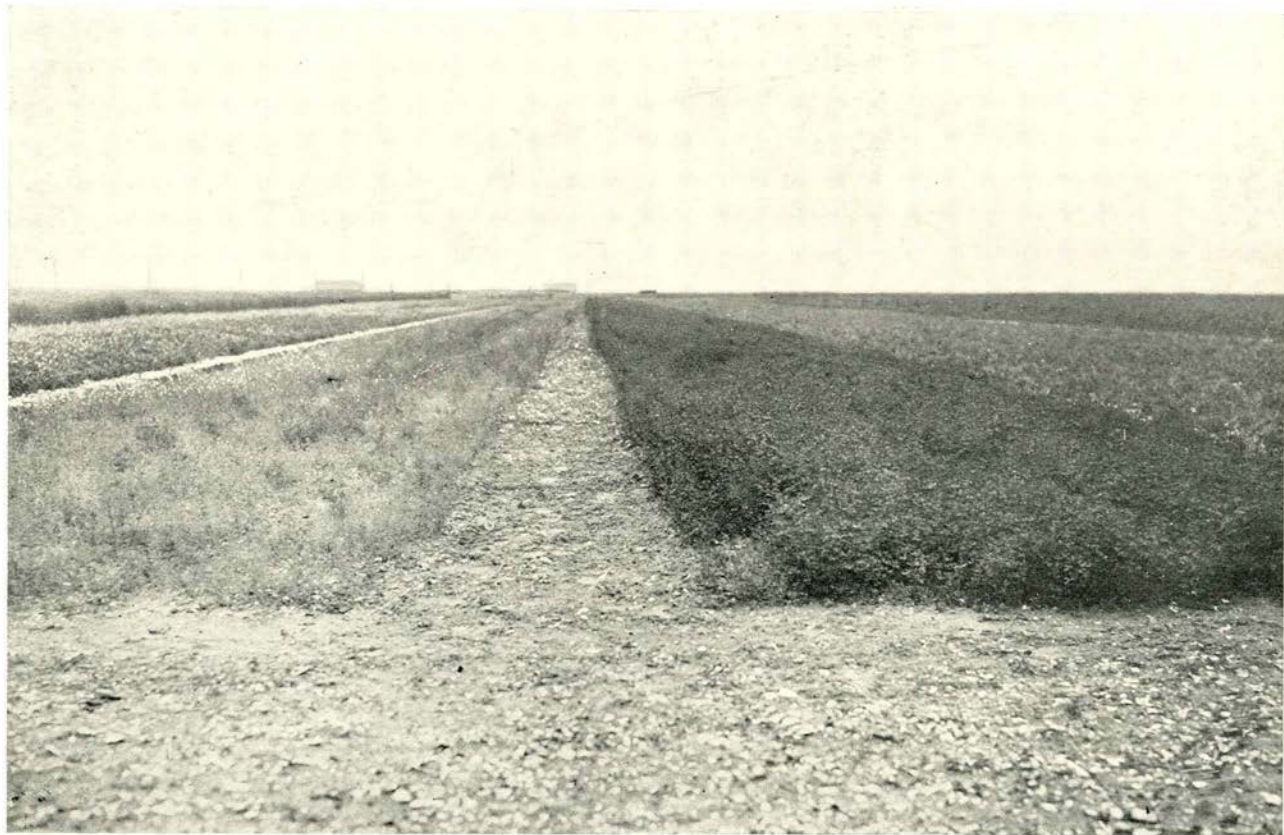
8. *Bekleingsproefveld.*

Voor het stuifvrij-maken van het grofkorrelige zand van de Kooltuinen is gebruik gemaakt van de woelklei-machine, door middel waarvan klei uit den ondergrond naar de oppervlakte is gebracht. Volstaan kon worden met een deklaagje van gemiddeld $2\frac{1}{2}$ cm. Bij wijze van proef is (op kavel A. 42) plaatselijk een dubbele en viervoudige hoeveelheid klei gebruikt, terwijl op een aangrenzende terreinstrook stroo als dekmateriaal is aangewend. Op de dezen herfst gezaaide rogge zal weldra het effect van deze verschillende behandelingswijzen kunnen worden nagegaan.

N°. 1. In aanbouw zijnde nieuwe zeesluis te Nijkerk gezien van de zeezijde.

(Foto firma J. W. Wentzel, Amersfoort.)

N°. 2. Lucerneklaver, rechts van het middenpad geënt, links daarvan *niet* geënt. (Zomer 1932, eerste snede.)

(Foto Vos, Medemblik.)

N°. 4. Het dichten van een draingreppel met een wegschaaf.

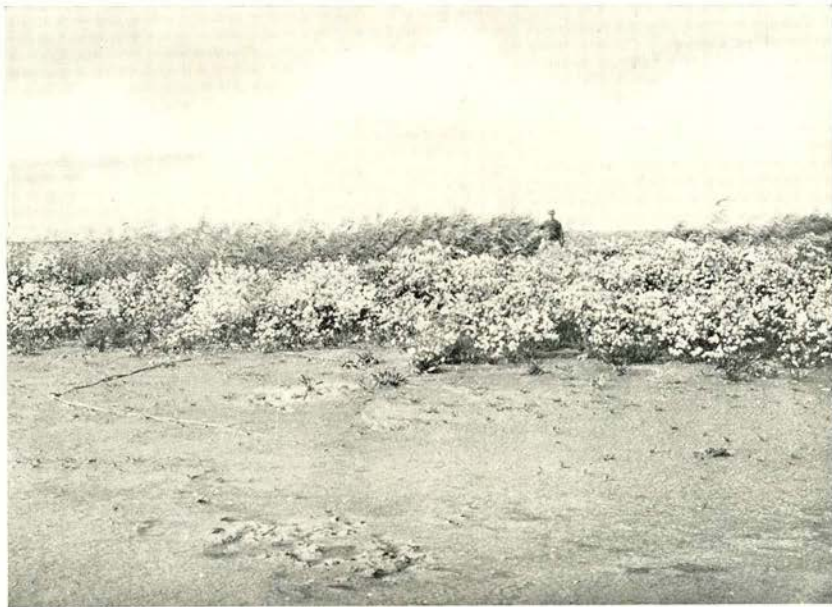
(Foto Polygoon, Haarlem.)

N°. 3.

Een beeld van de eenige nog niet ontwaterde kavel (K 8), met wilden plantengroei, na de zware regens van October j.l.

(Foto Ir. Feekes, Medemblik.)

Plaatselijk konen „zoete” wellen voor, als gevolg waarvan de wilde planten zich buitengewoon voorspoedig ontwikkelen.

(Foto Ir. Feekes, Medemblik.)

N°. 5. De eerste school voor lager onderwijs in de Wieringermeer (Slootdorp).

(Foto Maaskant, Wieringen.)

Nº. 6. Particuliere woningbouw te Slootdorp (woon- en winkelhuizen en restaurant).

(Foto Maaskant, Wieringen.)

9. *Entproefvelden met wortelknolbacteriën.*

Hierbij is in de eerste plaats een reeks entingen uitgevoerd met de belangrijkste vlinderbloemige gewassen, om het nut van de enting als zoodanig in de Wieringermeer na te gaan. Behalve bij lupinen en serradella, waarbij niet over de juiste cultuur werd beschikt, heeft de enting over het algemeen gunstig gewerkt.

Bij het gewas lucerne werd de beste wijze van enting, de vereischte hoeveelheid entstof en de mogelijkheid van gelijktijdige chili-uitzaai nagegaan.

Bovendien werden enkele reciproke entingen met rein- en ruw-cultures uitgevoerd.

In het vorig Driemaandelijksch bericht werd reeds vermeld, dat, dank zij de vaak zeer gunstige resultaten op de proefvelden bereikt met de enting van de vlinderbloemige gewassen met wortelknolletjesbacteriën, nu ook in het groot tot toepassing van deze enting werd overgegaan. Dit kon des te beter gedaan worden, doordat het gelukt is de entstof in zoodanig geconcentreerden vorm te bereiden, dat slechts heel geringe hoeveelheden ervan benoodigd zijn, en het zaad na het omschepen dus niet nat en kleverig wordt, maar volkomen droog en rul blijft. Het kan dus direct gezaaid worden, ook machinaal, zonder eerst een lastig en langdurig drogen te vereischen. Bovendien is de resistentie van de entstof tegen uitdrogen opgevoerd kunnen worden door de entstof met een suikeroplossing te vermengen, waardoor de wenschelijkheid om het zaad zoo spoedig mogelijk na het enten in den grond te brengen is vervallen en het geënte zaad dus meerdere dagen kan worden opgeslagen in afwachting van gunstig weer. Dank zij deze verbeteringen konden dan ook in het afgelopen najaar bij den aanleg van grasland een paar honderd ha bezaaid worden met een grasklavermengsel, waarvan het klaverzaad geënt was. De ontwikkeling van deze klaver is thans nog niet ver genoeg gevorderd om reeds met zekerheid te kunnen zeggen of de enting aan haar doel beantwoord heeft of niet.

De beide kavels (K. 62 en 63), waar de *proefboerderij* zal worden gevestigd, zijn dezen zomer deels begreppeld, anderdeels gedraineerd. De eene kavel zal voor bouwland, de andere voor grasland worden bestemd; de te nemen proeven van permanent karakter zullen weldra definitief kunnen worden vastgesteld, waarna hieromtrent nadere mededeelingen zullen volgen.

IV. *Zoutgehalte watermonsters.*

De resultaten van het onderzoek van de genomen watermonsters op Cl¹, uitgedrukt in grammen keukenzout per liter, zijn samengevat in de volgende tabellen.

1. Watermonsters (19 stuks) genomen in de tochten van de eerste en tweede polderafdeeling:

Half	Maand	Jaar	van	tot	g	Gemiddeld	g
Half	Februari	1931	2,8	15,4		6,3	
„	Maart	„	3,5	15,4	„	7,9	„
„	April	„	3,6	18,2	„	10,3	„
„	Mei	„	5,—	16,8	„	10,1	„
„	Juni	„	3,1	27,6	„	11,—	„
„	Juli	„	4,3	19,7	„	10,5	„
„	Augustus	„	5,7	16,7	„	10,—	„
„	September	„	4,9	12,3	„	9,—	„
„	October	„	3,7	13,1	„	8,1	„
„	November	„	5,2	13,8	„	8,3	„
„	December	„	7,1	15,3	„	10,3	„
„	Januari	1932	6,1	13,—	„	11,4	„

Het gehalte van de (30 watermonsters) genomen in de vier polderafdeelingen bedroeg:

Half	Maand	Jaar	van	tot	g	Gemiddeld	g
Half	Februari	1932	5,2	13,6		9,2	
„	Maart	„	2,2	14,8	„	8,6	„
„	April	„	4,8	17,8	„	9,5	„
„	Mei	„	4,5	21,4	„	9,7	„
„	Juni	„	5,1	22,2	„	9,4	„
„	Juli	„	3,5	20,4	„	8,8	„
„	Augustus	„	5,3	24,2	„	9,3	„
„	September	„	4,7	19,4	„	8,4	„
„	October	„	5,4	11,8	„	8,8	„
„	November	„	4,9	17,7	„	8,4	„
„	December	„	4,3	16,9	„	9,2	„

2. Het gehalte van het door de gemalen uitgeslagen water bedroeg:

		„Lely”.		„Leemans”.	
Voorjaar		1930	23—24 g		23—24 g
Juni—Juli		„	26—27 „		25—26 „
		Afdeeling I.		Afdeeling III.	
Oct.	1930	4,5—7,5 g	6,6 — 8,2 g	4,2	—10,4 g
Jan.	1931	6,1—7,9 „	6,4 — 8,— „	8,4	—11,5 „
Febr.	„	5,7—8,1 „	5,9 — 7,1 „	7,5	—11,8 „
Maart	„	5,2—9,— „	6,4 — 7,5 „	—	—7,7 „
April	„	7,7—10,— „	7,— 7,8 „	12,8	—14,8 „
Mei	„	6,8—9,4 „	8,2 —10,4 „	8,1	—13,6 „
Juni	„	9,7—11,5 „	7,6 — 9,5 „	13,1	—15,4 „
Juli	„	8,0—10,9 „	7,— 8,— „	12,2	—14,9 „
Aug.	„	8,0—10,8 „	8,2 —13,7 „	8,7	—15,8 „

	Afd. II.	Afd. II en IV.	Afd. I.	Afd. III.
Sept. '31	9,1—9,5 g	11,1—11,8 g	7,5 — 9,7 g	10,2 —16,4 g
Oct. „	9,2—9,7 „	10,3—11,6 „	7,2 — 8,6 „	12,—16,4 „
Nov. „	9,1—9,8 „	9,4—12,5 „	7,5 — 8,— „	10,—12,2 „
Dec. „	9,5—10,3 „	9,4—10,2 „	7,7 — 8,8 „	9,9 —13,6 „
Jan. '32	10,8—11,5 „	8,4—10,3 „	8,8 —10,1 „	10,6 —11,8 „
Febr. „	10,4—11,— „	9,6—10,4 „	9,—9,4 „	11,5 — — „
Mrt. „	10,1—10,4 „	9,4—12,5 „	7,8 — 8,2 „	9,9 —12,— „

	Afd. II en III.	Afd. IV.	Afd. I.	Afd. III.
Apr. '32	9,7—10,4 g	8,1—9,4 g	8,3—9,0 g	10,—12,9 g
Mei „	9,9—10,1 „	7,6—10,1 „	8,3—8,9 „	10,—12,2 „
Juni „	8,9—9,3 „	9,0—10,3 „	7,6—8,2 „	11,8 —14,1 „
Juli „	8,7—9,0 „	8,5—11,2 „	7,4—8,1 „	10,1 —11,4 „
Aug. „	8,4—9,7 „	8,8—9,6 „	8,4—9,5 „	10,6 —12,4 „
Sept. „	8,8—9,5 „	8,4—10,3 „	8,2—9,— „	10,2 —12,— „
Oct. „	6,5—9,3 „	7,—10,5 „	5,7—9,0 „	6,5 —10,3 „
Nov. „	7,8—9,2 „	8,9—10,1 „	7,2—8,1 „	7,4 —10,9 „

3. De watermonsters, in het midden van de maanden October, November en December j.l. in het Amstelmeer genomen, bleken een gemiddeld zoutgehalte te bezitten van onderscheidenlijk 3,4 g; 1,5 g en 1,5 g keukenzout per liter.

V. *Karteering.*

De *bodemkarteering* van het laatste gedeelte kon in deze verslagperiode worden beëindigd, zoodat thans de grondsoorten, de bouwvoor uitmakende over den geheelen polder, kavelsgewijze in kaart zijn gebracht. De *karteering van de kalklooze grondlagen* had geregeld voortgang. Gereed kwamen de secties G en L, terwijl van sectie I een groot gedeelte in kaart werd gebracht, zoover dit noodig bleek. Een aanvang werd gemaakt met de secties F en M.

In verband met het feit, dat de zure grondlagen in hoofdzaak voorkomen in de zwaardere klei en in de hier genoemde secties de lichtere grondsoorten overheerschen, is de oppervlakte, waar zure grondlagen worden aangetroffen, slechts gering.

VI. *Natuurlijke vegetatie.*

Van het begin van September af en gedurende de maanden October en November 1932 stierven geleidelijk de voor de gezelschappen aspectvormende halophyten (*Salicornia herbacea*, *Aster Tripolium*, *Suaeda maritima*, *Atriplex hastatum* en *litorale*) af, welk proces sterk door de natte Octobermaand werd bevorderd.

De zaadproductie van deze planten was evenals in 1931 buitengewoon groot; eenige tienduizenden zaden per qm zijn voor het

gesloten meldegezelschap geen zeldzaamheid, terwijl in het gesloten Aster-gezelschap in extreme gevallen het zaad als een eenige mm dik tapijt van den grond te lichten was.

Met de Octoberregens kwam er een enorme opleving in de ontwikkeling van verscheidene *akkeronkruiden*, in het bijzonder van die, welke zich in den winter sterk vegetatief ontwikkelen (vnl. de vierde generatie van *Senecio vulgaris*, *Poa annua*, *Sonchus oleraceus* en *asper*), en in de maanden Mei en Juni hun voornaamste fructificatieperiode hebben. Eveneens viel er een groote ontwikkeling waar te nemen van verschillende mossen (vnl. *Funaria hygrometrica*, *Brijum argentum* en *Barbula unguiculata*?). Dit geheele proces, hetgeen een afspiegeling in het groot is van hetgeen vorig jaar reeds op beperkte schaal viel waar te nemen, is een zeker gevolg van de intensieve ontzilting, welke de Octoberregens veroorzaakten, sterk gesteund door het ontbreken van de halophytenconcurrentie (wegens afsterven).

Het lag voor de hand, dat thans door het ontbreken van de factoren „opstijgend zout” en „halophytenconcurrentie”, de afhankelijkheid van de vegetatie van het zoutgehalte van den bodem veel scherper naar voren moest treden, dan in den zomer het geval was, hetgeen bij onderzoek ook bleek.

Ten slotte kan nog worden meegedeeld, dat kiem- en cultuurproeven op het laboratorium te Medemblik zijn aangezet met verschillende sterk verbreide onkruiden uit den Wieringermeerpolder, om langs dezen weg een beter inzicht te krijgen in het zoutgehalte, dat deze planten kunnen verdragen.

2. De cultuur-technische afdeeling.

I. *Arbeidskrachten en arbeidsvoorwaarden.*

Ontginningsmaatschappijen. Wegens beëindiging van de werkzaamheden werden de ontginningsarbeiders bij de Grontmij. op 15 November ontslagen; hetzelfde geschiedde bij de Ned. Heide Mij. op een 60-tal na, voor het afwerken van enkele draineerings- en rioleeringswerken op Middenmeer.

Werkverschaffing. Met het Departement van Binnenlandsche Zaken werd eene regeling getroffen voor het tewerkstellen van werkloozen onder werkverschaffingsvoorwaarden, in dier voege, dat 85 % van het arbeidsloon door Binnenlandsche Zaken zal worden bijgedragen.

Ongeveer half November werd de werkverschaffing geopend voor arbeiders uit de gemeente Wieringen op een basisloon van 28 cent per uur. Het werk omvat het spitten van een complex gronden, hetwelk tot bosch is bestemd.

In het zuidelijke deel van den polder werd de werkverschaffing in de eerste helft van December 1932 geopend. Het werk omvat hier het overaarden van zure gronden met kalkrijken grond uit de omgeving of uit den ondergrond.

Cultuurmaatschappij. Tegen 1 November werden zoo goed als alle bedrijfsleiders opgeroepen; enkele landbouwers, die zich tegen dien datum nog niet van hun bedrijf konden losmaken, kregen vergunning later in dienst te treden. Daar nog niet alle woningen bij de bedrijven gereed waren, werd een deel tijdelijk gehuisvest in arbeiderswoningen te Middenmeer of Slootdorp.

Het aantal arbeiders bij de Cultuurmaatschappij werkzaam, breidde zich uit, voornamelijk ten behoeve van greppelonderhoud, en bedroeg aan het einde des jaars ongeveer 500 man.

Eene eigenaardige kwestie deed zich voor omtrent de toepasselijkheid van de Arbeidswet bij de Cultuurmaatschappij „De Wieringermeer”. Tengevolge van de uitgebreidheid van dit landbouwbedrijf zijn de verschillende werkzaamheden veel meer gespecialiseerd dan in het voor ons land gewone landbouwbedrijf.

Voor het herstellen, demonteerden en weer monteeren van versleten of gebroken onderdeelen van machines en werktuigen zijn noodhulpinrichtingen gemaakt, die zeer veel overeenkomst hebben met eene smederij, wagenmakerij, of timmermanswerkplaats. De vraag deed zich nu voor of deze inrichtingen beschouwd konden worden als een normaal onderdeel van het landbouwbedrijf „De Wieringermeer”, zoodat de Arbeidswet daarop niet van toepassing zoude zijn. De kantonrechter te Medemblik heeft zich met de opvatting van de directie vereenigd, dat deze inrichtingen in dit geval onderdeelen zijn van het eigenlijke landbouwbedrijf „De Wieringermeer”, zoodat de daarin verrichte werkzaamheden geen „arbeid” zijn in den zin van de Arbeidswet.

II. *Beproeving en aanschaffing van machines, werktuigen, gereedschappen en materialen.*

De proeven met de draineermachines van RUD. SACK, BRUINS en Prof. VISSER werden beëindigd. De resultaten van de verschillende methoden zullen worden afgewacht alvorens haar op uitgebreide schaal toe te passen. De drainageproeven met de *rupskabeltrekker van de Ned. Staatindustrie* te Rotterdam en de *drainsleuvenploeg van MATTHIJSSSE* te Vaassen, werden wegens het vergevorderd seizoen gestaakt; zij zullen het volgend jaar worden voortgezet.

Door de machinefabriek „Jaffa”, te Utrecht, werd een *verrijdbare weegbrug* afgeleverd met een weegvermogen tot 10000 kg.

Teneinde in het vervolg onafhankelijker te zijn van de weersomstandigheden in het oogstseizoen werden met verschillende fabri-

kanten besprekingen geopend over de levering van vrijrijdbare *drooginstallaties* voor het drogen van granen en oliezaden. Deze worden in het buitenland gebruikt in samenwerking met maai-dorschmachines om het graan onmiddellijk na het dorschen te drogen en daarna in silo's of op zolders op te slaan. Ook wordt onderhandeld over het doen maken in het binnenland van *dorschmachines* voor het seizoen 1933.

Voor het verrichten van licht loopend werk werd een 30-tal paarden aangeschaft; het gebruik van trekkers is hiervoor te duur.

De volgende hoeveelheden kunstmeststoffen werden aangeschaft:

800 000 kg Superfosfaat 14 %;

575 000 „ Ultrafosfaat 19½ %;

100 000 „ Ammonsalpeter S.M.

III. *Stand van de werkzaamheden.*

Het *dorschen* kwam half October 1932 gereed, met uitzondering van ongeveer 20 ha zomerrogge, welke later zal worden afgedorscht. De natte Octobermaand was oorzaak, dat het afdorschen vertraging ondervond, en het vochtgehalte van het gedorschte graan uit de koppen der graanmijten te hoog was.

De oogstresultaten waren als volgt:

Gewas.	Aantal ha.	Opbrengst per ha in kg.	
		Korrel.	Stroo.
Koolzaad	83	1691	1519
Wintergerst	17	2107	1622
Winterrogge	1710	1693	3141
Wintertarwe	90	2034	2693
Haver	156	2316	1699

Bovendien werden van de proefvelden nog enkele onbeteekenende partijtjes andere gewassen, zooals mosterdzaad, spinaziezaad, erwten, bonen, aardappelen, suikerbieten, enz. geoogst.

Uit de bovengenoemde opbrengsteijfers blijkt duidelijk de nadeelige invloed, door den zeer drogen winter 1931/32 uitgeoefend, waardoor veel minder ontzilting heeft plaats gehad, dan redelijkerwijze tijdens het zaaien van de wintergewassen kon worden verwacht. Het te hoog zoutgehalte, gepaard met de droge Junimaand, heeft een deel van de

gewassen noodrijp doen worden, hetgeen een schadelijken invloed op de opbrengst heeft uitgeoefend. Kavels, die voldoende waren ontzilt, hebben in het algemeen een behoorlijke opbrengst opgeleverd.

Het *zaaien* van de wintergewassen ondervond door den abnormalen tegenval in October 1932 ernstige vertraging, zoodat eerst in den loop van de maand December 1932 de tarwe- en roggezaai gereed kwamen.

Ingezaaid werden:

Wintergerst 1314 ha

Wintertarwe 1430 „

Winterrogge 824 „

Teneinde het gevaar voor dichtslibben van deze gevoelige natronkleigronden te beperken, werd in vele gevallen het zaad op den onbewerkten grond gezaaid en daarna licht ondergeploegd.

Weiden. Einde October en begin November 1932 werden de hokkelingen door de eigenaren teruggehaald. Door verlies van het oornummer konden enkele hokkelingen niet worden herkend, zoodat bij het afleveren vermoedelijk enkele vergissingen hebben plaats gehad. De eigenaar, die een beter dier ontvangt dan hij heeft ingeschaard, houdt zich meestal stil; de gedupeerde eigenaar daarentegen niet, waaruit wel eens minder aangename correspondentie voortvloeit.

De schapen doen het zeer behoorlijk; geleidelijk worden zij door de eigenaren teruggehaald.

Door de daling van de veeprijzen heeft, ondanks het zeer matige weidegeld, het inscharen aan de eigenaren over het algemeen verlies opgeleverd.

Stand van de gewassen. Het oudere *grasland* staat goed, behalve de nazomerzaai 1931; hiervan zal een deel gescheurd en opnieuw ingezaaid moeten worden voor het verkrijgen van een behoorlijke zode.

Het in het voorjaar 1932 ingezaaide *grasland* vertoont een goeden stand; de nazomerzaai is ongelijkmatig en over het algemeen fijn tengevolge van de zware Octoberregens.

Een deel van de akkerbouwgewassen, ingezaaid vóór den zwaren regenval, is door dichtslibben van den grond niet opgekomen of boven den grond weggerot. Hoe „slempiger” de grond is, des te slechter is de stand van het gewas; het deel, dat als mislukt moet worden beschouwd, is bij wintergerst het grootst en bedraagt $\pm 15\%$ van de bezaaide oppervlakte.

Het in November 1932 gezaaide (tarwe en rogge) vertoont een goede opkomst; uit den aard der zaak is hiervan en van het in December 1932 gezaaide nog zeer weinig te zeggen.

Verkoop producten.

Sinds de vorige opgave werden verkocht:

842 957	kg rogge	à f 3,10	tot f 4,50	per 100 kg
21 882	„ zomerrogge	„ „ 5,—		„ „ „
50 000	„ zege haver	„ „ 6,—		„ „ „
3 710	„ zomergerst	„ „ 4,—	tot f 4,75	„ „ „
725	„ groene erwten	„ „ 10,—		„ „ „
161	„ blauwmaanzaad . . .	„ „ 41,—		„ „ „
108	„ duivenboonen	„ „ 6,—		„ „ „
1 581	„ kanariezaad	„ „ 4,—	tot f 5,50	„ „ „
890	„ koolzaad	„ „ 14,50		„ „ „
1 831	„ mosterdzaad	„ „ 5,—	tot f 16,—	„ „ „
6 000	„ roggestroo (iets vochtig)	„ „ 6,—		„ 1000 „
35 310	„ haverstroo	„ „ 10,—		„ „ „
17 976	„ „ (iets vochtig)	„ „ 6,75		„ „ „
39 828	„ tarwestroo (iets vochtig)	„ „ 6,35		„ „ „
ca. 4 800	pak roggestroo (nat)	„ „ 0,15		„ pak
„ 150	„ haverstroo „ „ „	„ „ 0,15		„ „
„ 114	„ tarwestroo „ „ „	„ „ 0,15		„ „
„ 114	„ „ „ „ „	„ „ 0,20		„ „
322 700	kg hooi	„ „ 23,—	tot f 28,—	per 1000 kg

3. Sociaal-Economische Afdeeling.

*Domeinbeheer.*a. *Inrichting van de dorpskernen.*

In de verslagperiode werd de laatste hand gelegd aan de bestrating en rioleering te Slootdorp. Voortgegaan werd met de drooglegging van de toekomstige bouwterreinen te Middenmeer, terwijl werd aanbesteed de aanleg van het eerste gedeelte van de bestrating in laatstgenoemd dorp.

Zoodra de bodemgesteldheid zulks toelaat zal worden overgegaan tot het aanbrengen van beplanting in de dorpen, waarvoor de plannen worden voorbereid.

b. *Administratief beheer.*1. *Uitgifte bouwgrond.*

De uitgifte van bouwgrond werd in het verstreken kwartaal voortgezet. Te Slootdorp werden 102 perceelen bouwterrein in erfpacht

overgedragen aan het Bouwbureau „de Wieringermeer”, voor de stichting van woningen en 1 perceel aan een particulier voor oprichting van een dubbel winkelpand.

Te Middenmeer nam het aantal uitgegeven perceelen met 6 toe.

De stand van de uitgifte voor verschillende doeleinden was op 31 December 1932 als volgt:

Bestemming perceelen.	Slootdorp.		Middenmeer.	
	Perceelen.	Opper-vlakte m ² .	Perceelen.	Opper-vlakte m ² .
Woningen	103	37.236	1	620
Kerken en Wijkverpleging	4	13.477	—	—
Transformatorstation . . .	1	210	—	—
Café-restaurant	1	1.060	1	1033
Broodbakkerij	1	980	1	391
Kruidenierswinkel	1	446	2	750
Zuivelproductenwinkel . .	1	550	1	588
Rijwielhandel	1	594	—	—
Timmermansbedrijf	1	997	1	638
Schildersbedrijf	1	609	1	323
Houthandel	—	—	1	1999
Manufacturen, galanterieën, annex brandstoffen. . . .	—	—	1	510
Autogarage	—	—	1	1500
Drogistwinkel	—	—	1	360
Radiocentrale.	—	—	1	450
Slagerij	—	—	1	420
Kapperswinkel	1	925	1	353
	116	57.084	15	9935

Voorts werd in elk van de dorpen terrein bestemd voor een school- en gymnastiekgebouw, alsmede voor een sportterrein.

2. Uitgifte cultuurgrond voor bloembollenteelt.

De zandgronden in het noordelijke deel van den polder ten zuiden van Wieringen blijken geschikt voor de teelt van bollengewassen. De in het vorige jaar daarmede op eenige proefperceelen verkregen resultaten hadden tot gevolg, dat zich dit jaar wederom enkele gegadigden voor verdere proefteelt aanmeldden. In totaal werd een oppervlakte van ruim 3 ha tegen een kleine vergoeding voor dit doel beschikbaar gesteld.

c. *Landbouwkundige buitendienst.*

De plannen voor de verkaveling van landarbeidersperceelen in de dorpen zijn gereed, zoodat binnenkort, indien het zoutgehalte van den bodem zulks toelaat, tot beschikbaarstelling kan worden overgegaan.

Aanvankelijk zullen daarvoor worden bestemd de gronden, welke in de toekomst voor den dorpsuitbouw worden gebruikt. Er blijft ook in de onmiddellijke omgeving van de dorpen evenwel voldoende terrein beschikbaar om de vraag naar landarbeidersperceelen blijvend te kunnen bevredigen.

Een aanvang werd gemaakt met de verkaveling van de Ie polderafdeeling in kleinere landbouwkundige eenheden, waarvoor de noodige bodemkundige gegevens worden verzameld en overzichtelijk bijeengebracht. Voortgegaan werd met de voorbereiding van de plannen voor de plaatsbepaling van de verder in de verschillende deelen van den polder te stichten boerderijen.

d. *Bouwkundige buitendienst.*

1. *Ontwerpen en stichten van bedrijfsgebouwen c.a.*

In de verslagperiode kwamen de betonfundeeringen en het stellen van de ijzerconstructies van de in December 1931 aanbestede landbouwschuren geheel gereed. Voortgegaan werd met den bovenbouw, alsmede met de stichting van 36 dubbele landarbeiderswoningen bij de boerderijen.

Op 31 December 1932 waren van deze besteding geheel gereed 30 boerderijen en 21 dubbele arbeiderswoningen.

Overgegaan werd tot de aanbesteding van de 12 volgende boerderijen op verspreide plaatsen.

De betonfundeering werd opgedragen aan den laagsten inschrijver W. UITTERDIJK te Schagen, en de bovenbouw aan de firma A. KINGMA te Leeuwarden. De betonfundeering van een boerderij kwam gereed, terwijl de ijzerconstructie reeds werd gesteld.

Tenslotte werd nog aanbesteed de bouw van paardenstallen en de aanleg van waterleidinginstallaties in de verschillende bedrijfsgebouwen, aan de uitvoering waarvan met kracht wordt voortgegaan.

2. *Onderhoud van- en toezicht op de bedrijfsgebouwen.*

De bedrijfsgebouwen werden in het afgelopen kwartaal regelmatig gecontroleerd, terwijl, waar noodig, herstellingen werden aangebracht.

e. *Landmeetkundige dienst.*

In het vierde kwartaal 1932 zijn de veldwerkzaamheden voortgezet; deze werkzaamheden bestonden uit detailmeting in de eerste polder-

afdeeling, waar thans is ingemeten het gedeelte van sectie E, begrensd door den Klieverweg, de Oeverschevaart, Wester-Terpweg, Slootweg (ten N. van Slootdorp), Slootvaart en Amstelmeerkanaal, zijnde een oppervlakte van ongeveer 1300 ha. In sectie A is, van de Nieuwesluizerbrug noordwaarts gaande, een begin gemaakt met de detailmeting, waarvan ongeveer 200 ha gereed kwam.

De langs de wegen van de eerste polderafdeeling geplaatste KAD-steenen zijn tevens gebruikt voor den aan te leggen legger van wegen, waartoe het noodig bleek, de beschikking te hebben over de coördinaten van deze punten. De voor dit doel benooidigde vereffeningen van 48 driehoekspunten en 265 veelhoekspunten zijn uitgevoerd, terwijl deze punten met behulp van een letter- en nummersysteem gemakkelijk zijn terug te vinden op een overzichtskaart op schaal 1 à 25 000. Het is namelijk niet mogelijk de punten in regelmatige volgorde te nummeren, aangezien ook op andere plaatsen, met name te Middenmeer en Terp, de behoefte bestond aan hoofdpunten en veelhoekspunten.

Te Middenmeer zijn punten geplaatst, gemeten en vereffend met het oog op een zevental erfpachtsuitgiften. Tevens zijn van Middenmeer en de Terp af ingesneden de torens van de R.-K. kerk en Geref. kerk te Slootdorp, welke thans kunnen worden berekend uit een groot aantal, gunstig gelegen, voorwaartsche snijdingen. Te Slootdorp zijn een vijftal erfpachtsperceelen, benevens de terreinen van school en gymnastieklokaal (sportterrein) ingemeten.

Algemeen Bestuur.

A. *Sociale maatregelen.*

1. *Plaatsing arbeidersgezinnen.*

De landbouwhuishoudkundige bezocht de gezinnen, die voor plaatsing in de Wieringermeer in aanmerking wenschten te komen.

2. *Maatschappelijk werk.*

Ten behoeve van de landbouwhuishoudkundige is te Middenmeer in een arbeiderswoning voorloopig een lokaal ingericht voor haar werk. Dit lokaal wordt eveneens gebruikt voor kerkdiensten en bijeenkomsten van de bevolking.

3. *Volksgezondheid (Malariabestrijding).*

De commissie verstrekke aan de directie over het tijdvak October—December 1932 de volgende gegevens:

In het tijdvak October—December 1932 werden 10 inspectietochten naar den polder gedaan. Met bevredigend succes werd getracht de overwinterende muggen door bespuiting met Shelltox te verdelgen. Contrôle van de paardenstallen heeft geregeld plaats gehad, waarbij bleek dat de ontmugging met zorg werd ter hand genomen.

Door de aan de commissie opgelegde eisch tot bezuiniging, heeft zij de ter beschikking te stellen hoeveelheid Shelltox en spuiten in de maanden November en December 1932 eenigszins moeten beperken.

B. *Bouw bureau „De Wieringermeer“.*

1. *Stand van de werkzaamheden.*

Middenmeer.

De bouw van 102 woningen is vrijwel gereed. Voorbereid wordt de bouw van 27 arbeiderswoningen.

2. *Exploitatie.*

Slotdorp.

In totaal zijn verhuurd 8 middenstandswoningen en 91 arbeiderswoningen, 3 arbeiderswoningen staan in reserve, doch zullen spoedig betrokken worden.

Middenmeer.

Verhuurd zijn 39 arbeiderswoningen, waarvan 14 aan landarbeiders, die in de Meer geplaatst werden bij de Cultuurmaatschappij, terwijl in 18 woningen tijdelijk bedrijfsleiders zijn geplaatst, in afwachting van het gereedkomen van de bedrijven. Aan niet-landarbeiders zijn voor vast 2 woningen en tijdelijk 5 woningen verhuurd, welke laatste spoedig door landarbeidersfamilies zullen worden betrokken.

3. *Tentoonstellingen.*

Het tentoonstellingsmateriaal, ingezonden naar de N.E.B.O. in April 1932 te 's-Gravenhage werd ter beschikking gesteld van de „Vereeniging tot Oprichting en Instandhouding van een kinderbewaarplaats“, te Haarlem, ter expositie op een tentoonstelling genaamd „De Twaalf Provinciën“. In aansluiting hierop werd hetzelfde materiaal in bruikleen gegeven aan het Departement Den Helder van de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel voor een te Den Helder gehouden expositie, genaamd „de Zuiderzeewerken en de Wieringermeer“.

C. *Bewakingsdienst.*

Aan den bewaker-onbezoldigd Rijksveldwachter J. H. DE JONG werd met ingang van 6 October 1932 eervol ontslag verleend, in verband met zijn benoeming tot Rijksveldwachter.

Met ingang van 17 November 1932 werd benoemd tot bewaker-onbezoldigd Rijksveldwachter, H. DEN HARTIGH te St. Pancras, met eerste standplaats Middenmeer.

D. *Bevolkingstoename.*

Vaste bewoners:	1 Nov. '32	1 Dec. '32	1 Jan. '33
Gezinnen	178	183	190
Mannen	445	480	499
Vrouwen	378	407	419
<hr/>			
Totaal inwoners	823	887	918
Waarvan inwonend	42	60	65

Het bleek allengs gewenscht een onderscheid te maken tusschen de gezinnen, die zich voorgoed in den Wieringermeerpolder vestigden en hen, die slechts als tijdelijke bewoners zijn te beschouwen. Onder deze laatsten dienen degenen gerekend te worden ~~zij~~, die bij het uitvoeren van de werken in een onderdak voorzagen, b.v. door een woonschuit te betrekken.

Bij Slootdorp bleef een kamp geopend met boerenzoons. Uiteraard kan van dit deel van de bevolking, dat zeer vlottend is, het cijfer niet geheel nauwkeurig worden vastgesteld. In de onderstaande tabellen is de splitsing doorgevoerd. Hier volgt een overzicht van de tijdelijke bewoners:

	1 Dec. '32	1 Jan. '33
Gezinnen	± 30	± 30
Mannen	± 130	± 152
Vrouwen	± 58	± 58
<hr/>		
Totaal inwoners	± 188	± 210
Waarvan inwonend	± 17	± 18
Waarvan kampbewoners	± 48	± 69

E. *Onderwijs.**Slootdorp.*

Op 16 December 1932 bedroeg het aantal leerlingen 136 (4 leerkrachten).

Middenmeer.

Begin November 1932 werd een aanvang gemaakt met de fundeering van de school en het gymnastiekgebouw te Middenmeer. De bouw vordert naar wensch.

Op 1 October 1932 werd de school te Middenmeer geopend, voorloopig met 2 leerkrachten en tijdelijk ondergebracht in een dubbele arbeiderswoning, die daartoe werd ingericht. Op den eersten schooldag waren 27 leerlingen aanwezig. Daar dit aantal gestadig groeide werd op 19 November d.a.v. een houten gebouw betrokken; de voormalige cantine te Slootdorp werd daartoe naar Middenmeer verplaatst. Op 16 December j.l. waren er 62 leerlingen.

F. Godsdienstige verzorging.

Te Middenmeer is een aanvang gemaakt met den bouw van een kerkgebouw. In een ter plaatse daartoe beschikbaar gestelde arbeiderswoning worden thans de kerkdiensten gehouden.

G. Persdienst.

1. De persdienst verstrekte in de afgelopen verslagperiode 7 communiqués via de persbureaux, welke regelmatig in de dagbladen werden opgenomen.

2. *Overzicht van de ontwikkeling van de dorpsvorming en schurenbouw sinds de drooglegging van de Wieringermeer.*

<i>Gebouwd:</i>	1931	31 December 1932
in de dorpen (Bouw- bureau)	20 arb. won.	Slootdorp: 103 woningen. Middenmeer: 102 woningen.
in de dorpen (parti- culier)	—	Slootdorp: 3 kerken. 1 school. 1 gymnastieklokaal. 7 bedrijven en neringen. 1 woonhuis. Middenmeer: 1 kerk in aanbouw. school idem. gymnastiekgebouw idem. 3 bedrijven. 1 woonhuis. 5 neringen in aanbouw.

	1931	1932
buiten de dorpen ...	33 landbouw- schuren (aan- besteed). 36 dubb. arbe- derswoningen aanbesteed.	52 landb.schuren. 50 dubb. arb.woningen. 12 boerderijen aanbesteed.
Vaste bewoners	69	918
Schoolgaande kinde- ren	Hulpschool te Slootdorp: 21 (1 leerkracht)	Slootdorp: 136 (4 leerkrach- ten). Middenmeer: 62 (2 leer- krachten).

H. Post, Telegrafie en Telefonie.

a. Telegraaf- en telefoonstation te Middenmeer.

Op 3 October 1932 werd te Middenmeer het telegraaf- en telefoonstation in dienst gesteld.

b. Postale Handelingen.

1932.	Post.		Telegraaf en telefoon.	
	Toename verkeer.		Toename verkeer.	
	Handelingen.	%	Handelingen.	%
SLOOTDORP.				
September	573	—	910	—
October	850	+ 50	1005	+ 10
November	772	— 9	905	— 10
December	917	+ 19	1014	+ 12
MIDDENMEER.				
September	211	—	—	—
October	274	+ 30	425	—
November	317	+ 16	387	— 8
December	387	+ 22	446	+ 15

I. Dorpscommissie.

Het overleg, dat plaats had tusschen de verschillende maatschappelijke organisaties in den polder, leidde tot de instelling van de

Dorpscommissie, waardoor een georganiseerd contact met de inwoners verkregen werd ter behartiging van diverse belangen, meest van huishoudelijken aard. De commissie vergaderde voor de eerste maal op 18 October 1932 te Slootdorp onder leiding van den secretaris van de afdeeling algemeen bestuur, die eenmaal per week enkele uren voor de bewoners van de Wieringermeer te Slootdorp te spreken is. Hierdoor werd in een behoefte voorzien.

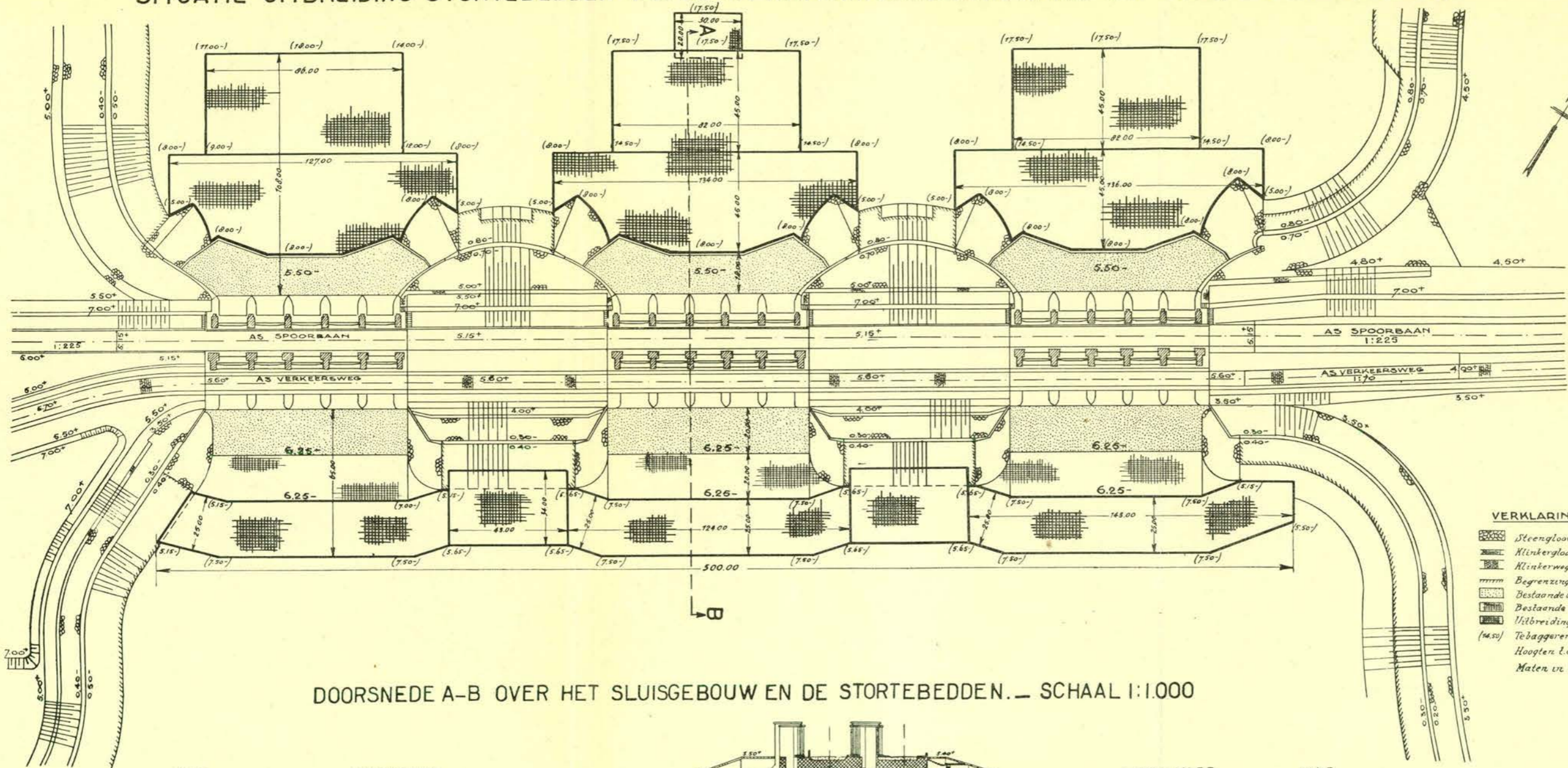
K. *Verkeer.*

In de verslagperiode werden twee tijdelijke autobusdiensten geopend:

a. Op 19 October 1932 de lijn Kolhorn—Middenmeer—Slootdorp—Wieringerwerf v.v. Deze dienst geeft directe aansluiting op een bus naar Schagen met treinverbinding Alkmaar en verder. Op deze wijze kan men uit Alkmaar binnen het uur te Middenmeer zijn. In November 1932 werden vervoerd op deze lijn per dag gemiddeld 17,7, in December d.a.v. 30,3 passagiers. Deze dienst vervoert regelmatig schoolkinderen.

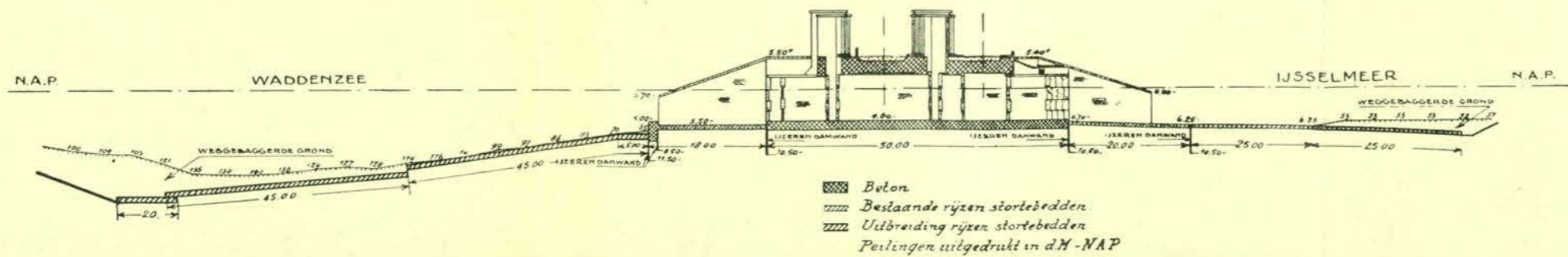
b. Op 16 November 1932 de lijn De Houkes—Slootdorp v.v. In November 1932 werden op deze lijn per dag gemiddeld 35,5 passagiers, in December d.a.v. 44,4 passagiers vervoerd.

SITUATIE UITBREIDING STORTEBEDDEN VAN DE UITWATERINGSSLUIZEN NABIJ DEN OEVER - SCHAAL 1:2.000.

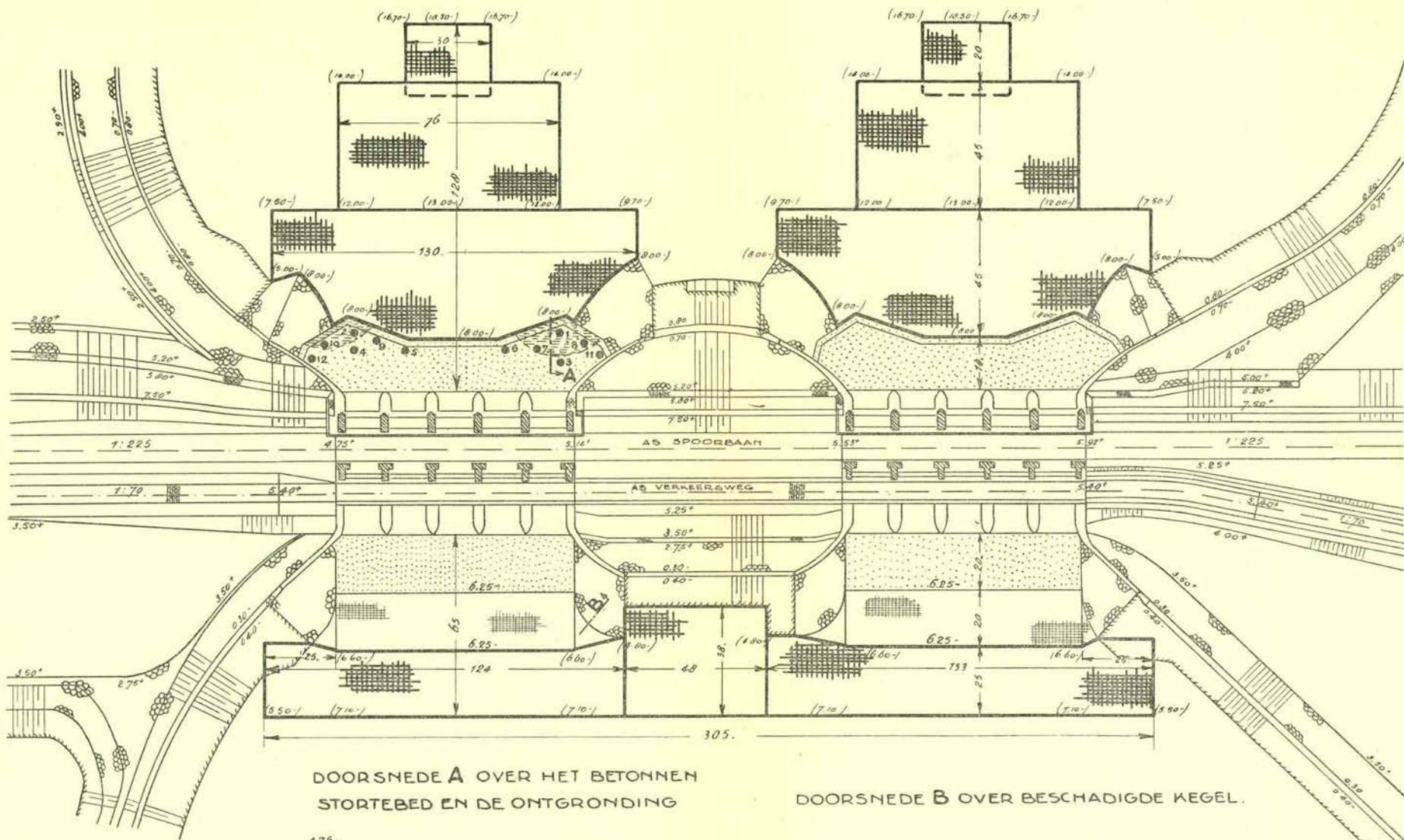
- VERKLARING.**
- Steenglooiing.
 - Klinkerglooiing.
 - Klinkerweg
 - Begrenzing kraagstukken
 - Bestaande rijzen storlebedden.
 - Uitbreiding rijzen storlebedden.
 - (14.50) Te baggeren diepte in M.-N.A.P.
 - Hoogten l.o.v. N.A.P. in meters.
 - Maten in meters.

DOORSNEDE A-B OVER HET SLUISGEBOUW EN DE STORTEBEDDEN. - SCHAAL 1:1.000

- Beton
- Bestaande rijzen storlebedden
- Uitbreiding rijzen storlebedden
- Peilingen uitgedrukt in dM-NAP

SITUATIE UITBREIDING STORTEBEDDEN VAN DE UITWATERINGSSLUIZEN KORNWERDERZAND. SCHAAL 1:2000.

VERKLARING

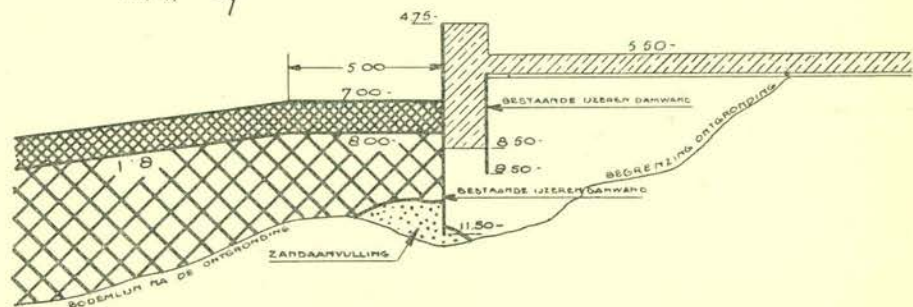
- STEENSGLOOING
- RIJKERSGLOOING
- RIJKERWEG
- BEGRENZING KRAAGSTUKKEN
- BESTAANDE BETONNEN STORTEBEDDEN
- BESTAANDE RIJZEN STORTEBEDDEN
- UITBREIDING RIJZEN STORTEBEDDEN
- (14.00-) TE BAGGEREN DIEPTEN IN METERS - N.A.P.
- 5 PLAATS EN NUMMER DER BORINGEN
- OMVANG DER ONTGRONDING
- HOOGTEN TOV N.A.P. IN METERS
- MATEN IN METERS.

UITKOMSTEN BORINGEN.

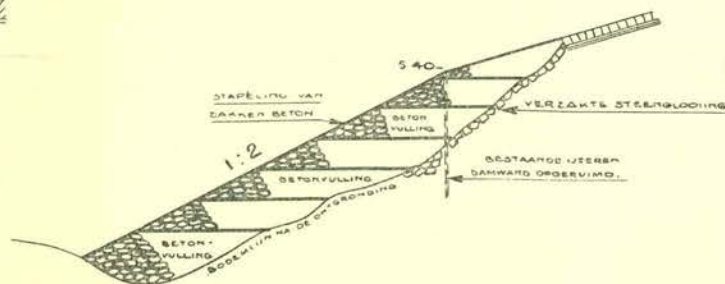
- BORING 1 = 4.80 M ONTGRONDING
- BORING 2 = 2.60 M ONTGRONDING
- BORING 3 = GEEN ONTGRONDING
- BORING 4 = GEEN ONTGRONDING
- BORING 5 = GEEN ONTGRONDING
- BORING 6 = GEEN ONTGRONDING
- BORING 7 = 1.40 M ONTGRONDING
- BORING 8 = 2.10 M ONTGRONDING
- BORING 9 = GEEN ONTGRONDING
- BORING 10 = 1.10 M ONTGRONDING
- BORING 11 = GEEN ONTGRONDING
- BORING 12 = GEEN ONTGRONDING

DOORSNEDEN A OVER HET BETONNEN STORTEBED EN DE ONTGRONDING

DOORSNEDEN B OVER BESCHADIGDE KEGEL.

DOORSNEDEN A EN B SCHAAL 1:250.

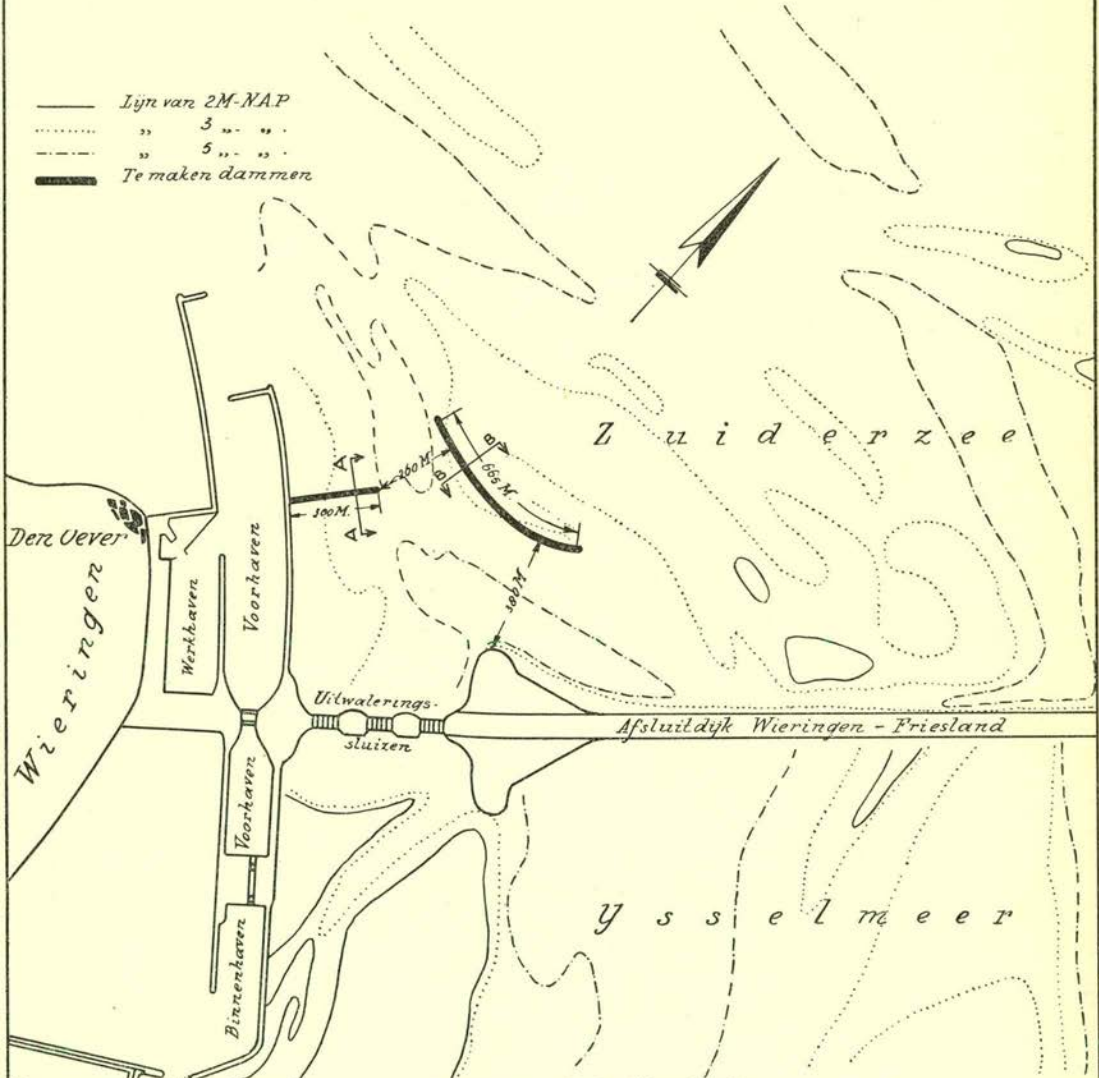

VERKLARING

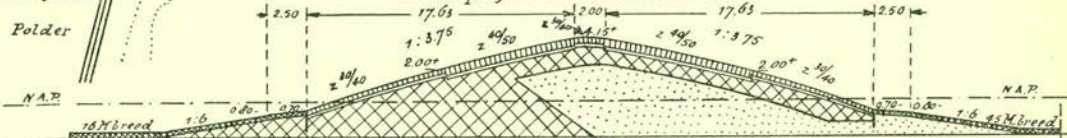
- BESTAANDE TOESTAND
- NIEUWE TOESTAND
- BETON
- RIJKER
- RIJZEN STORTEBED
- 5.50- HOOGTE IN METERS - N.A.P.

Situatie beschermingsdammen uitwaterings-sluisen nabij Den Oever. Schaal 1:25.000.

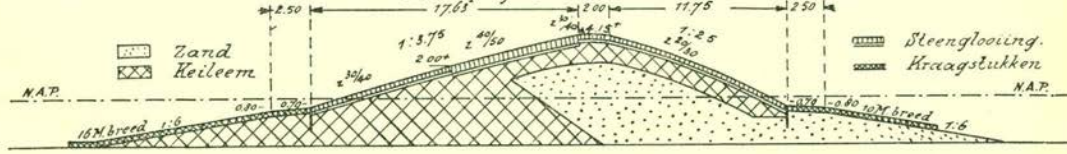
- Lijn van 2M-NAP
- ⋯ " " 3 " " "
- - - " " 5 " " "
- ▬ Te maken dammen

Dwarsprofiel B-B. Schaal 1:500.

Dwarsprofiel A-A. Schaal 1:500.

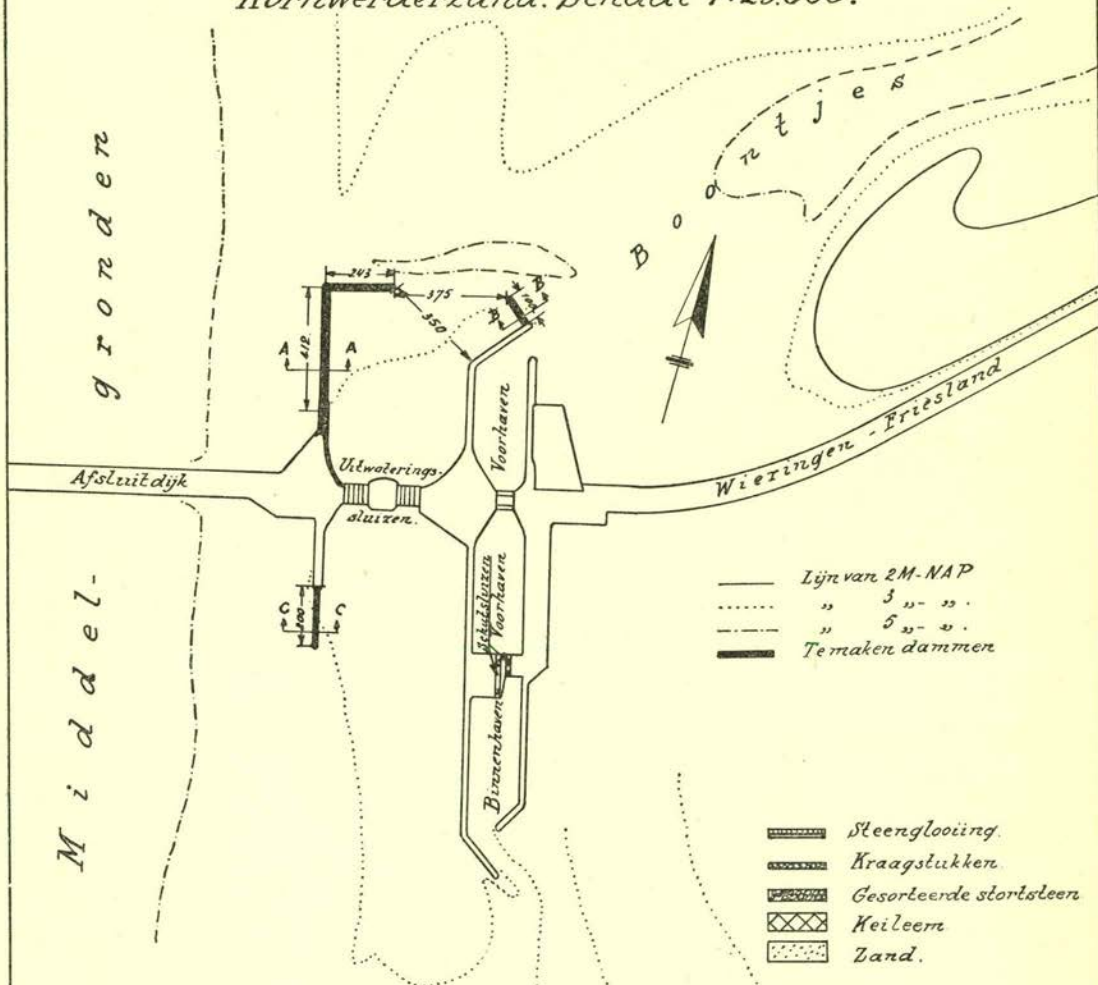

Zand
 Keileem

Steenglooiing.
 Kraagstukken.

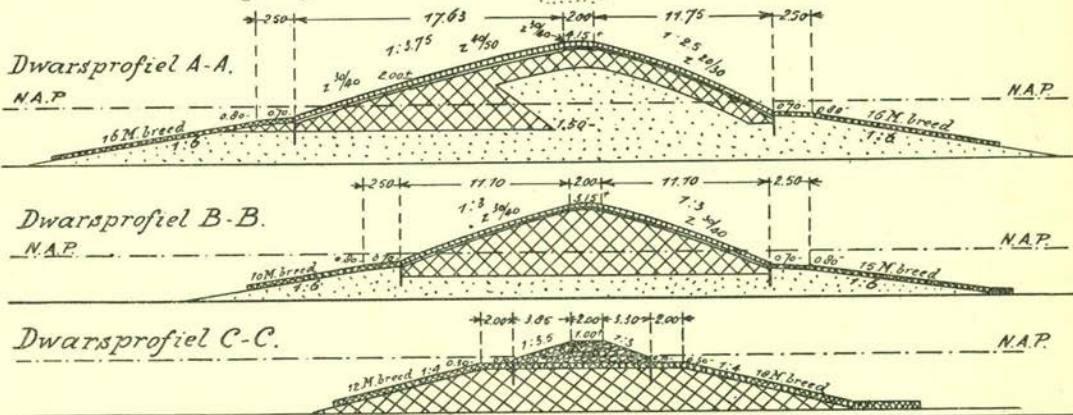

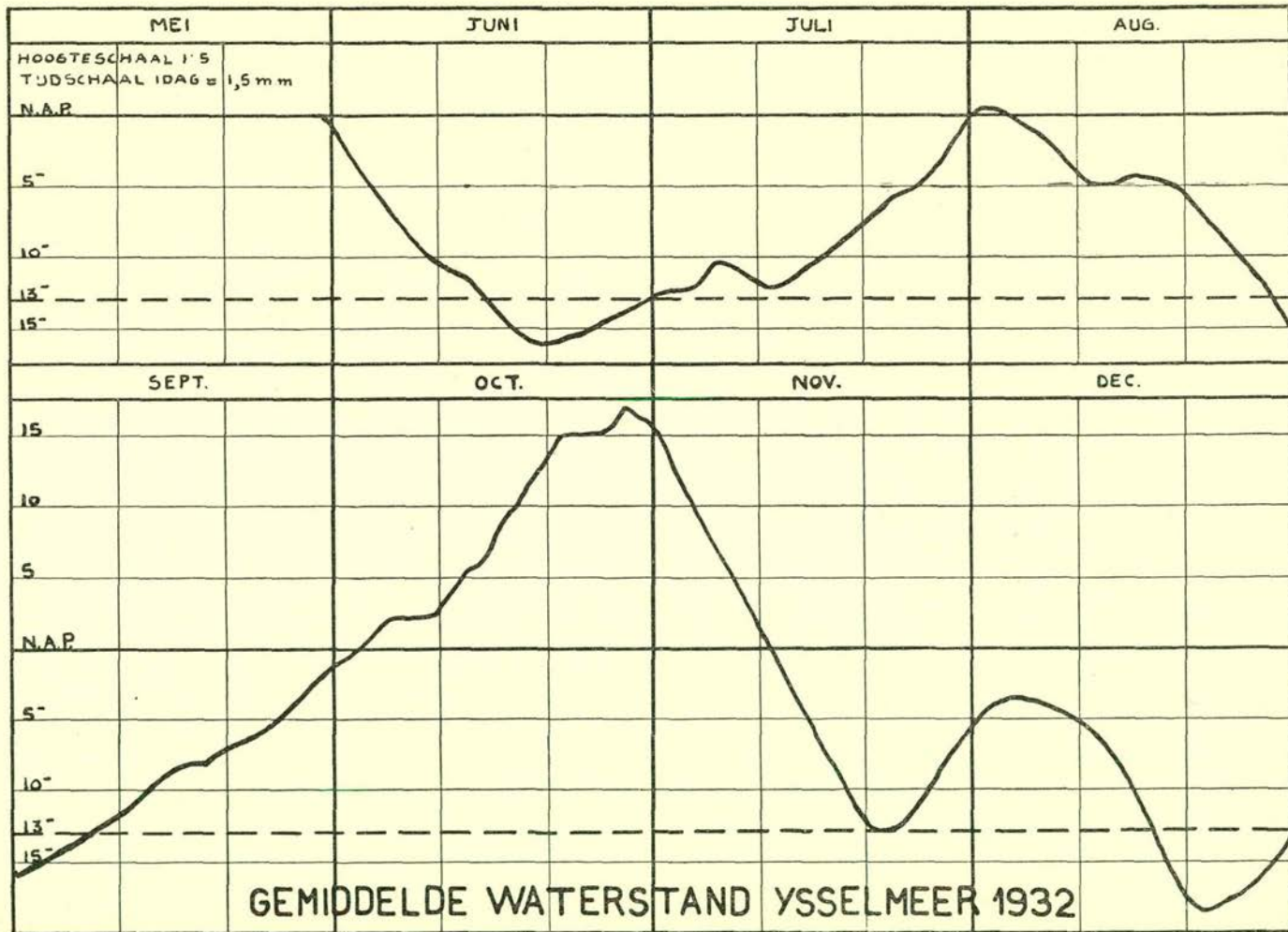
*Situatie beschermingsdammen uitwateringsluizen
Kornwerderzand. Schaal 1:25.000.*

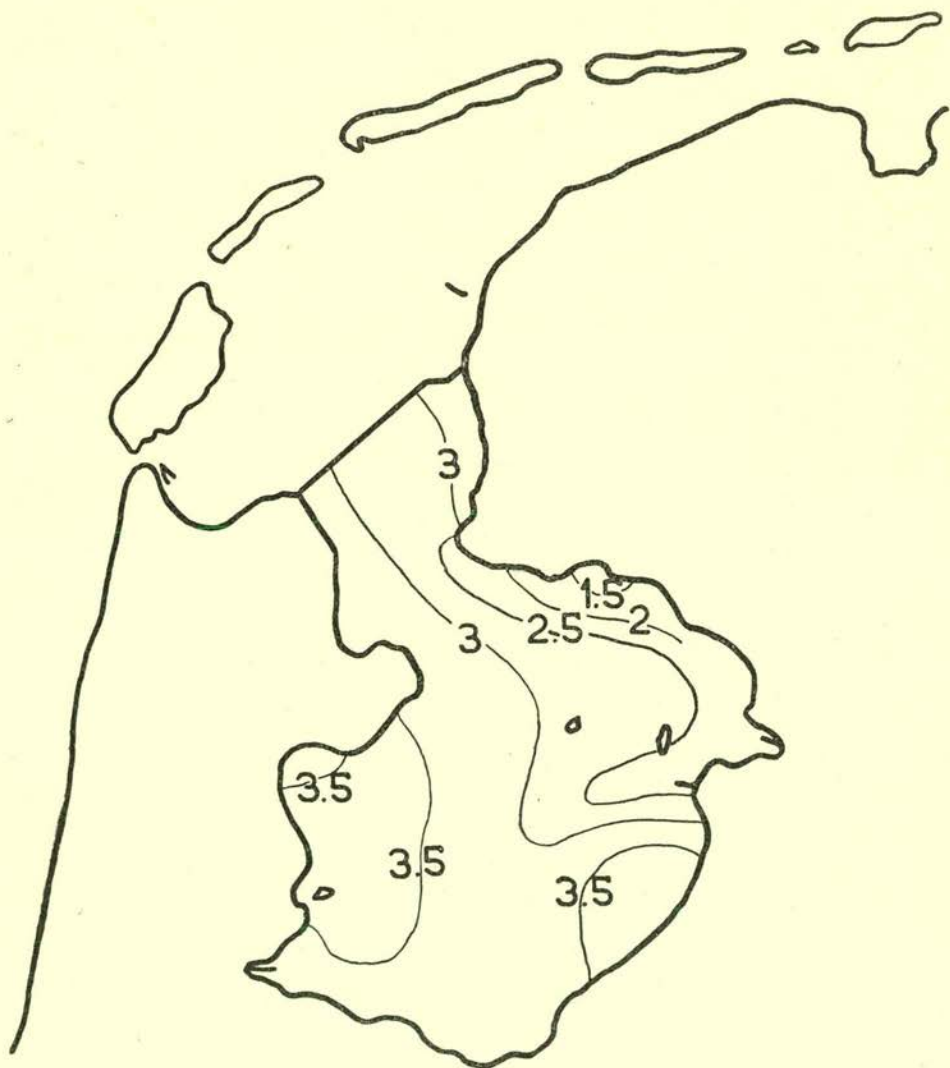
Dwarsprofielen.

Schaal 1:500.

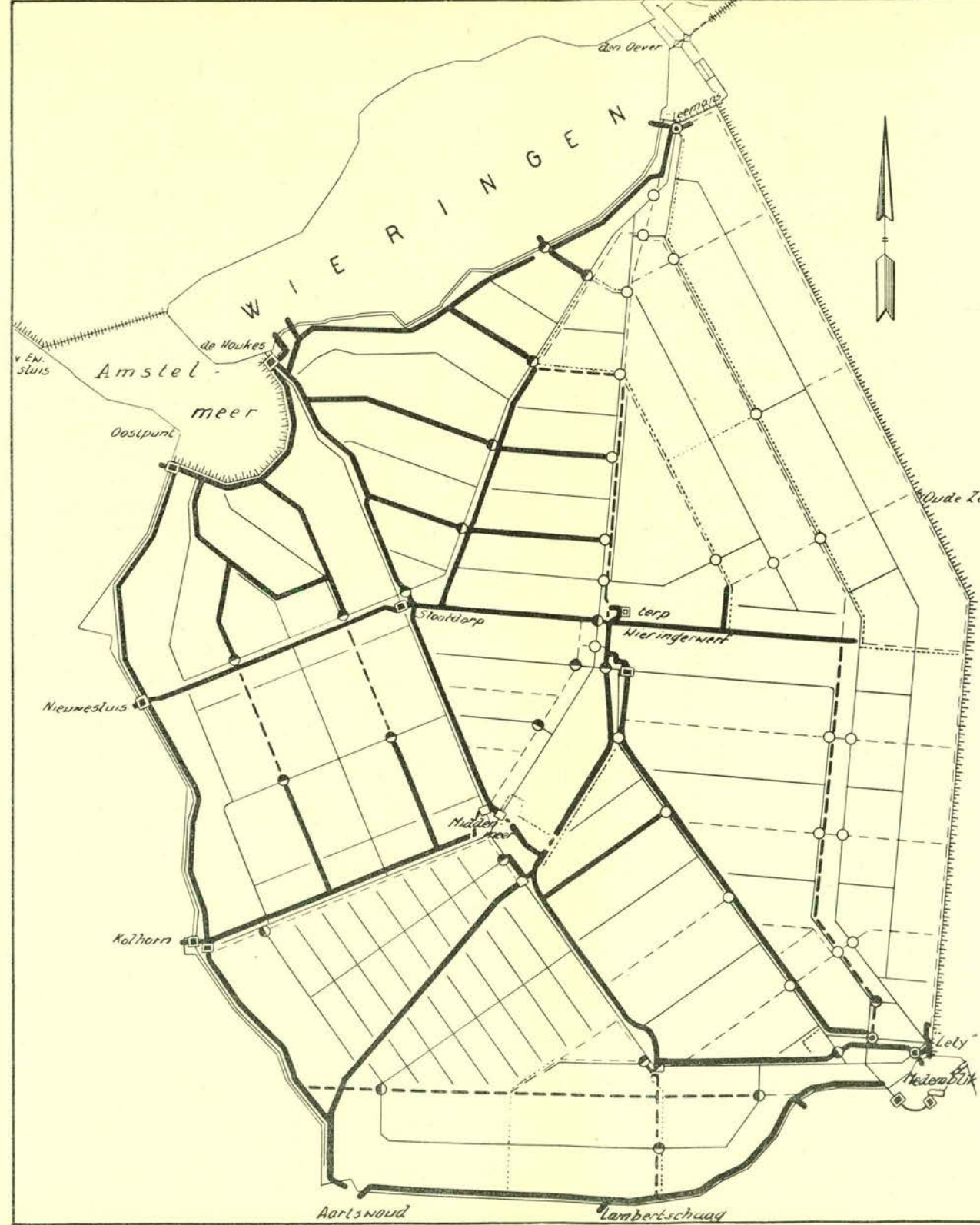
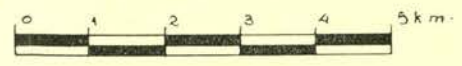
LJNEN VAN GELJK CHLOORGEHALTE VAN HET
WATER IN HET IJSSELMEEER, IN DE TWEEDE HELFT
VAN DECEMBER 1932.

DE CIJFERS BIJ DE LJNEN BETEKENEN GRAMMEN CHLOOR PER LITER
WATER. 1 GRAM CHLOOR KOMT OVEREEN MET 1,8 GRAM ZOUT.

WIERINGERMEER.
STAND DER WERKZAAMHEDEN
AAN WEGEN EN BRUGGEN
OP 1 JANUARI 1933

SCHAAL 1: 100 000.

VERKLARING

<u>Wegen</u>		
---	nog aan te leggen	84 k.m.
- - -	in uitvoering	29 "
—	gereed	132 "
<u>Vaste bruggen</u>		
○	nog te maken	21 stuks
●	in uitvoering	23 "
⊙	gereed	3 "
<u>Beweegbare bruggen</u>		
□	nog aan te leggen	3 stuks
▣	in uitvoering	1 "
■	gereed	9 "
---	fietspaden	
—	kanalen en bochten	

1932 HERFST INZAAI

WIERINGERMEER

SCHAAL 1:100.000

0 1 2 3 Km

	ROGGE		GRASLAND	} BESTAAND
	GERST		LUCERNE	
	TARWE		GRAS - KLAVER	
	KOOLZAAD		GRAS (NOODMENGSEL)	

